

แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

โดย
พรพรรณ โชติพฤษวัน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ดร.อัมพร พินะสา เลขาธิการ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดร. กวินทร์เกียรติ นนธ์พละ นายสนิท แยมเกษร ว่าที่ร้อยตรี ดร. ธนุ วงษ์จินดา รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่สำคัญต่อการวิจัย

ขอขอบคุณ ดร.ชวลิต โพธิ์นคร อดีตผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน นายไตรรงค์ เจนการ อดีตหัวหน้ากลุ่มการวัดประเมินผลและการเรียนการสอน นางบัวบาง บุญอยู่ อดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ ศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน นางลัดดา ศรีทอง อดีตผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 นางประภาศรี พิทอนวอน อดีตผู้อำนวยการ กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 นางสาวมาเรียม ซอหมัด ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 และนางสาวชยพร กระต่ายทอง ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่ให้ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

ขอขอบคุณ ดร.วัฒนาพร ระงับทุกข์ อดีตรองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดร.ลาวัณย์ ตรีเนตร อดีตที่ปรึกษาด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ดร.อรนุช มั่งมีสุขศิริ ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ดร.รัตนา แสงบัวเผื่อน ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ดร.วิษณุ ทรัพย์สมบัติ ผู้อำนวยการสำนักทดสอบทางการศึกษา รศ.ดร.อนุ เจริญวงศ์ระยับ ภาควิชา หลักสูตรวิจัยและประเมินผล มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ดร.ชวลิต โพธิ์นคร อดีตผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดร.เจตนา เมืองมูล อดีตหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน นายไตรรงค์ เจนการ อดีตหัวหน้ากลุ่มการวัดประเมินผล และการเรียนการสอน ที่ให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ความคิดเห็น รวมทั้งข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครูในโรงเรียนที่ให้ข้อมูลป้อนกลับที่เป็นประโยชน์ ยิ่งต่อการวิจัยในครั้งนี้ และผู้วิจัยขอขอบเป็นกตัญญูต่เวทิตาคุณแต่บิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่ได้ให้สิ่งที่ตั้งงามในชีวิต ประสทธิประสาทวิทยการ ความรู้ ความคิด สติปัญญา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

พรพรรณ โชติพิฤชวัน

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) พัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ 3) ทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ 4) ตรวจสอบและยืนยันแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 12 คน และครู จำนวน 24 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบบบันทึกผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ร่างแนวทางและร่างคู่มือการดำเนินงานตามแนวทาง แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทาง และแบบตรวจสอบและยืนยันแนวทาง และคู่มือการดำเนินงานตามแนวทาง การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัยที่สำคัญได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แล้วนำมาขยายร่างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ควรเริ่มจากกำหนดหัวข้อเรื่องศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามขั้นตอนการปฏิบัติงาน ตรวจสอบและทดสอบเนื้อหา ปรับปรุงคู่มือและใช้งาน ประเมินผล รวบรวมข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงคู่มือ และจัดทำคู่มือที่สมบูรณ์เหมาะสมก่อนการนำไปใช้จริง

2. ผลการพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสมรรถนะหลัก 5 ประการ 2) จัดทำโครงสร้างหลักสูตรชั้นปีในระดับประถมศึกษา/ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3) จัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ 4) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยใช้องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 5) ขอความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ จาก คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 6) ใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ ระยะที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) จัดทำโครงสร้าง รายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ 2) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ 3) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น 4) จัดการเรียนรู้ตาม หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น 5) วัดและประเมินผลการจัดการ เรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น 6) บันทึกและรายงาน ผลหลังการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น และ 7) นำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและพัฒนากิจการการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และ แผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น และคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะ หลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 1) ชื่อเรื่อง 2) คำนำ 3) สารบัญ 4) คำชี้แจงการใช้คู่มือ 5) วัตถุประสงค์ 6) ตอนที่ 1 บทนำ 7) ตอนที่ 2 เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย หน่วยที่ 1 การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ หน่วยที่ 2 การจัดการเรียนรู้ ฐานสมรรถนะ หน่วยที่ 3 การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ หน่วยที่ 4 แนวทางการนำสมรรถนะ หลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 8) เอกสารอ้างอิง และ 9) ภาคผนวก

3. ผลการทดลองใช้แนวทางฯ และคู่มือการดำเนินการตามแนวทาง พบว่า ผู้บริหาร สถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อยู่ในระดับมากที่สุด รวมทั้งมีความพึงพอใจต่อคู่มือ การดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการตรวจสอบและยืนยันแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำ สมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ในชั้นเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิมีมติเป็นเอกฉันท์ว่ามีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้และมีประโยชน์

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the concepts, theories, and research related to guidelines for the application of five core competencies to the development of school curriculum and competency-based learning management in the classroom. According to the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D.2008) 2) to develop guidelines 3) to experiment with the approach and 4) to examine and confirm the guidelines. The informants were 7 specialists in the focus group discussion, 12 school directors, 24 teachers, and 9 experts in connoisseurship. The research tools were documentary forms, The record form for focus group discussion, Drafting guidelines and drafting manual for implementing the guidelines, a questionnaire for opinions on the guidelines and the guideline implementation manual, and the form for examining and confirming the guidelines and a manual for the implementation of the guidelines. Data analysis for quantitative data were used mean and standard deviation. For qualitative data was used content analysis.

The results found that

1. The results of the study the concepts, theories and research related to the guidelines then bring to draft guidelines, it should start from defining the topic then study the relevant documents carry out operating procedures, review and test content improve the guidelines then use it. Next, evaluate and collect feedback for updating the guidelines and create a complete guideline suitable for practical use.

2. The guidelines are divided into 2 phases: Phase 1, the development of competency-based school curriculum consisting of 6 steps: 1) Studying the structure of the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D.2008) and the 5 Core Competencies 2) Prescribing structure for basic and additional learning time 3) Prepare descriptions of all courses based on 5 core competencies 4) Prepare school curriculum based on 5 core competencies by using the elements of the school curriculum in accordance with the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D.2008) 5) Requesting approval for the curriculum of the school board and 6) Apply the 5 core competencies-based school curriculum. Phase 2: Learning Management the competency-based in the classroom consists of 7 steps, namely 1) creating a course structure based on the 5 core competencies 2) developing a learning unit based on the 5 core competencies 3) formulating a competency-based learning management plan based on the unit 4) Manage learning according to the developed unit and the competency-based learning management plan 5) Measure and evaluate the learning management according to the unit and the developed competency-based learning management plan 6) Record and

report the results after learning management according to the learning unit and the developed competency-based learning management plan; and 7) apply the results to improve learner development and develop learning management to accord to the learning unit and the learning management plan. Know the performance base developed.

3. The results of the trial using the guideline It was found that school administrators and teachers had opinions about the appropriateness of the guidelines for applying the 5 core competencies to the development of school curriculum and competency-based learning management in the classroom, it was at the highest level. As well as being satisfied with the manual for the implementation of the guideline for applying 5 core competencies to the development of school curriculum and competency-based learning management in the classroom, it was at the highest level.

4. The results of the review and confirmation of the guidelines and manuals for the implementation of the guideline for the implementation of 5 core competencies for the development of school curriculum and competency-based learning management in the classroom. The experts unanimously agreed that it was correct, appropriate, feasible, and useful.

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อ.....	ข
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
คำถามการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ	34
ร่างสมรรถนะหลัก 5 ประการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	42
หลักสูตรฐานสมรรถนะ.....	52
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	54
แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินสมรรถนะของผู้เรียน	79
แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือการดำเนินงาน	91
แนวคิดเกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบาย.....	96
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	99

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	107
ระยะที่ 1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก	
5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	
ในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	108
ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตร	
สถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลาง	
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	109
ระยะที่ 3 การทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนา	
หลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตร	
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	110
ระยะที่ 4 การตรวจสอบ ยืนยัน และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการนำสมรรถนะหลัก	
5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	
ในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	117
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	119
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก	
5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	
ในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	119
ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตร	
สถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลาง	
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	124
ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตร	
สถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลาง	
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	126
ตอนที่ 4 ผลการตรวจสอบ ยืนยัน แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนา	
หลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลาง	
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และข้อเสนอเชิงนโยบาย	138

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	142
สรุปผล	142
อภิปรายผล	149
ข้อเสนอแนะ	153
บรรณานุกรม	155
ภาคผนวก.....	163
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ	164
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	169
ภาคผนวก ค แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.....	187
ภาคผนวก ง คู่มือการดำเนินงานแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน	196
ภาคผนวก จ คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน	214
ประวัติย่อผู้วิจัย	218

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ระดับสมรรถนะและคำบรรยายระดับสมรรถนะ	89
2 ระดับความสามารถและคำบรรยายระดับความสามารถ	90
3 โรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	110
4 ตารางกำหนดการประชุมเพื่อชี้แจงแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	112
5 แสดงการวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	113
6 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา	133
7 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน	134
8 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา.....	136
9 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน.....	137

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
2 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ.....	57
3 The Cone of Learning	61
4 The OECD Learning Framework 2030: Work in progress	72
5 The OECD Learning Compass	75
6 ระยะการดำเนินการวิจัย.....	108
7 การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1	109
8 การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2	110
9 การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3	116
10 การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 4	118
11 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	147

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

โลกในปัจจุบันและอนาคตที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน มีความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) หรือที่เรียกว่า VUCA World จากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมและเทคโนโลยี รวมทั้งการแข่งขันทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ส่งผลต่อวิถีชีวิตเด็กไทย ในปัจจุบันต้องการความรู้ ทักษะ และสมรรถนะเพื่อดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคม ประเทศและโลกได้ ดังนั้น นักเรียนจึงต้องรู้เท่าทัน และสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ ซึ่งยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเพื่อให้ประเทศไทย บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาด้วยการพัฒนาตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยยุทธศาสตร์ที่ 4.3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพ ทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัย ให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และยุทธศาสตร์ที่ 4.2 การพัฒนาศักยภาพคนตลอด ช่วงชีวิต มุ่งเน้นการพัฒนาคนเชิงคุณภาพในทุกช่วงวัย ตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์ ปฐมวัย วัยเด็ก วัยรุ่น วัยเรียน วัยผู้ใหญ่ วัยแรงงานและวัยผู้สูงอายุ เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพมีทักษะ ความรู้ เป็นคนดี มีวินัย เรียนรู้ได้ด้วยตนเองในทุกช่วงวัย โดยปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนอง ต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี: พ.ศ. 2561-2580) สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2560-2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพ คน ทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานของ พลเมืองไทย ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะความรู้ความสามารถและ สมรรถนะตามมาตรฐานการศึกษา มาตรฐานวิชาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพสถานศึกษา ทุกระดับการศึกษา สามารถจัดกิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ สื่อ ตำราเรียน และนวัตกรรม ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและ สถานที่ มีระบบและกลไกการวัด การติดตามและประเมินผล มีประสิทธิภาพมีระบบการผลิตครูอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้มาตรฐานระดับสากล ครู อาจารย์ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษาได้รับการ พัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐาน (แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งการพัฒนาการศึกษาของ ชาติ จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านด้วยกัน แต่ที่สำคัญที่สุดและเป็นหัวใจของการศึกษา คือ หลักสูตร ที่ต้องมีการปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลงพัฒนาอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องเพื่อให้ เหมาะสม สอดคล้อง และทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ หลักสูตรที่ใช้ปัจจุบัน คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ใช้มากกว่า 10 ปี จึงต้องมีการปรับให้ทันสมัย และสังคมโลกต้องการคนที่มีสมรรถนะที่จำเป็นในการทำงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิต และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการจัดการศึกษาทั้งระบบ มีการพัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยการจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรของชาติ สำหรับให้สถานศึกษาใช้เป็นกรอบทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาชุมชน และท้องถิ่น สอดคล้องกับคณะกรรมการด้านการจัดการเรียนการสอน ซึ่งได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ให้มีการศึกษาและการรับฟังความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562ข) ได้ศึกษาที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและกรุงเทพมหานคร รวมทั้งการศึกษาดูงานในโรงเรียนและสถานศึกษาต่าง ๆ ได้ข้อมูลความคิดเห็น แนวทางและข้อเสนอแนะ มีประเด็นปัญหาสำคัญส่วนหนึ่ง คือ 1) ด้านหลักสูตร พบว่าการที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้ผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น ต้องเรียน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยมีตัวชี้วัดจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาแก่ครูและผู้เรียน ครูจำเป็นต้องเร่งสอน จึงทำให้ผู้เรียนไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน ไม่มีความสุขในการเรียนและเกิดผลกระทบอื่น ๆ ตามมา ครูจำนวนมากเห็นว่าควรลดสาระการเรียนรู้ให้น้อยลงและให้เวลากับการพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น เพราะเป็นฐานที่สำคัญของการเรียนรู้ในเรื่องอื่น ๆ นอกจากนั้น ตามหลักพัฒนาการเรียนรู้ ผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น (อายุ 6–9 ปี) นั้นอยู่ในช่วงรอยเชื่อมต่อระหว่างผู้เรียนปฐมวัย (0–6 ปี) และประถมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้เรียนอยู่ในระหว่างการปรับตัว 2) ด้านการเรียนการสอน พบว่า ครูยังจัดการเรียนการสอนที่เน้นการให้เนื้อหาความรู้เป็นหลัก การสอนของครูยังไม่ถึงการช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและเกิดสมรรถนะที่ต้องการ ผู้เรียนยังไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน 3) ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า การวัดและประเมินผลทำให้ครูต้องเร่งสอน ผู้เรียนจำนวนไม่น้อยไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน และขาดความสุขในการเรียน รวมทั้งการประเมินโรงเรียนด้วยเครื่องมือและมาตรฐานเดียวกันหมด ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะกับโรงเรียนที่มีบริบทและปัจจัยสนับสนุนที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา นอกจากนั้นคณะกรรมการด้านการจัดการเรียนการสอน ได้จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเสนอต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการปรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะชุดใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัยและแนวโน้มในอนาคต

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พิจารณาให้มีการปรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จได้ตามความถนัด ความชอบ และศักยภาพในรูปแบบของตนเอง ดังนั้นหลักสูตรจึงต้องมีการออกแบบที่เอื้อให้นักเรียนสามารถเลือกเส้นทางการเรียนรู้ (Learning Pathways) ได้ ประกอบกับในปัจจุบันโลกที่ยืดโยงและเชื่อมกันด้วยเทคโนโลยี มีอาชีพใหม่ ๆ และมีทางเลือกเกิดขึ้นมากมาย ยังต้องพึ่งพาความรู้หลากหลายรวมกันในหนึ่งอาชีพ หลักสูตรที่บังคับให้นักเรียนต้องเรียนเหมือนกันทั้งหมดจึงไม่สามารถตอบโจทย์การศึกษาฐานสมรรถนะ หลักสูตรจึงต้องมีทางเลือกให้นักเรียนได้เลือกเรียนได้ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นหาตัวเอง รวมถึงเวลาที่ใช้เรียน วิธีการสอน เครื่องมือและวิธีการประเมินผลที่อิงนักเรียน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดทำร่างสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยมีแนวคิดจากพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ที่ว่าการศึกษาที่มุ่งสร้างพื้นฐาน 4 ด้าน คือ 1) มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง-มีคุณธรรม 3) มีงานทำ-มีอาชีพ 4) เป็นพลเมืองที่ดี

และมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 กำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (DOE) 3 ด้าน คือ 1) ผู้เรียนรู้ 2) ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และ 3) พลเมืองที่เข้มแข็ง รวมทั้งรายงานผลการวิจัยและพัฒนากรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กำหนดสมรรถนะหลักของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 10 ประการ คือ กลุ่มที่ 1 คนไทยฉลาดรู้ ประกอบด้วย 4 สมรรถนะหลัก ได้แก่ ด้านภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ด้านคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ด้านการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาาสตร์ ด้านภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร กลุ่มที่ 2 คนไทยอยู่ดีมีสุข ประกอบด้วย 2 สมรรถนะหลัก ได้แก่ ด้านทักษะชีวิตและความเจริญแห่งตน ด้านทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ กลุ่มที่ 3 คนไทยสามารถสูง ประกอบด้วย 2 สมรรถนะหลัก ได้แก่ ด้านทักษะการคิดขั้นสูงและนวัตกรรม ด้านการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล กลุ่มที่ 4 พลเมืองไทยใส่ใจสังคม ประกอบด้วย 2 สมรรถนะหลัก ได้แก่ ด้านการทำงานแบบรวมพลัง เป็นทีม และมีภาวะผู้นำ ด้านการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง/ตื่นรู้ที่มีสำนึกสากล ตลอดจนศึกษาสมรรถนะหลักของโรงเรียนรุ่งอรุณ ได้แก่ 1) การเข้าถึงระบบ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) การสื่อความหมาย 4) การร่วมมือร่วมใจ 5) ความสร้างสรรค์ 6) ความเป็นพลเมือง ตลอดจนโครงการวิจัยเพื่อค้นหาและพัฒนาผลลัพธ์ที่คาดหวังต่อผู้เรียนและกรอบสมรรถนะของผู้เรียนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) โดยมีสมรรถนะหลักผู้เรียน คือ 1) การบริหารจัดการตนเอง 2) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 3) การนำกลุ่ม 4) การแก้ไขปัญหา 5) การขับเคลื่อนสังคม ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดสมรรถนะหลัก 5 ประการ คือ 1) สมรรถนะการจัดการตนเอง (Self-Management: SM) 2) สมรรถนะการสื่อสาร (Communication : CM) 3) สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม (Teamwork and Collaboration : TC) 4) สมรรถนะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking : HOT) และ 5) สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen : AC) โดยในแต่ละสมรรถนะกำหนดระดับการพัฒนาและคำบรรยาย 10 ระดับ กำหนดระดับความสามารถเป็นช่วงชั้นไว้ 4 ระดับคือ ระดับเริ่มต้น ระดับกำลังพัฒนา ระดับสามารถ และระดับเหนือความคาดหวัง นอกจากนั้นได้กำหนดองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้หลักในแต่ละสมรรถนะที่แตกต่างกัน สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละระดับของสมรรถนะได้อย่างชัดเจน ตลอดจนวัดและประเมินผลในระดับการพัฒนาแต่ละสมรรถนะและแต่ละช่วงชั้นได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) สอดคล้องกับ OECD ซึ่งเป็นองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (The Organization for Economic Co-Operation and Development) ที่กล่าวถึง เด็กที่เข้ารับการศึกษานในปี 2018 จะเป็นคนหนุ่มสาวในปี 2030 โรงเรียนสามารถเตรียมความพร้อมสำหรับการมีงานทำที่ยังไม่ได้ถูกสร้างขึ้น เทคโนโลยีที่ยังไม่มีการคิดค้น เพื่อแก้ปัญหาที่ยังไม่ได้คาดการณ์ไว้ ซึ่งจะเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในการหาโอกาสและหาแนวทางแก้ไข และได้กำหนดโครงการ The Future of Education and Skills 2030 เพื่อช่วยให้ประเทศต่าง ๆ ค้นหาคำตอบสำหรับคำถามสองข้อ คือ 1) นักเรียนในปัจจุบันต้องมีความรู้ ทักษะ ทักษะคิดและค่านิยมอะไรบ้างเพื่อเติบโตและสร้างโลกของพวกเขา 2) ระบบการเรียนการสอนจะพัฒนาความรู้ ทักษะ ทักษะคิดและค่านิยมอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไรในศตวรรษที่ 21 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ความต้องการเป้าหมายการศึกษาที่กว้างขึ้นในแง่ของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ความเป็นอยู่ที่ดีที่รวมถึงมากกว่าวิธีการเข้าถึงการทรัพยากรวัสดุ เช่น รายได้และทรัพยากรสมบัติ อาชีพและรายได้ และที่อยู่อาศัย รวมไปถึงคุณภาพชีวิต สุขภาพ การมีส่วนร่วมของพลเมือง การเชื่อมต่อทางสังคม การศึกษา

ความปลอดภัย ความพึงพอใจในชีวิตและสิ่งแวดล้อม การเข้าถึงสิ่งเหล่านี้อย่างเท่าเทียมกันเป็นแนวคิดของการเจริญเติบโตโดยรวม การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้ ทักษะ ทศนคติ และค่านิยมที่ช่วยให้ผู้คนสามารถมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากอนาคตที่ครอบคลุมและยั่งยืน การเรียนรู้ที่มีรูปแบบที่ชัดเจนและมีเป้าหมาย ทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีมุมมองแตกต่างกัน ค้นหาโอกาสที่ยังไม่ได้ใช้และระบุวิธีแก้ปัญหาใหญ่ ๆ อย่างหลากหลายที่กำลังจะมีในปีข้างหน้า การศึกษาจำเป็นต้องมีเป้าหมายเพื่อทำมากกว่าเตรียมเยาวชนให้พร้อมสำหรับโลกแห่งการทำงาน จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะที่ต้องการจนกลายเป็นความคล่องแคล่ว เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วม (OECD, 2018)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งดำรงตำแหน่งนักวิชาการศึกษาคำนาถการพิเศษ รักษาการในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ สำนักวิชาการและมาตรฐานการเรียนรู้ จึงสนใจในการศึกษาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะต่อไป

คำถามการวิจัย

1. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีอะไรบ้าง
2. แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ควรเป็นอย่างไร
3. ผลการทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นอย่างไร
4. ผลการตรวจสอบ ยืนยันและข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีผลเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3. เพื่อทดลองการใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4. เพื่อตรวจสอบ ยืนยันและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยในแต่ละขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) เพื่อตรวจสอบร่างแนวทางและร่างคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2 การประชุมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 24 คน

1.3 การนิเทศ ติดตามผลการดำเนินการ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 36 คน

1.4 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 24 คน

1.5 การตรวจสอบ ยืนยัน แนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ ได้แก่ 1) สมรรถนะการจัดการตนเอง (Self-Management: SM) 2) สมรรถนะการสื่อสาร (Communication: CM) 3) สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม (Teamwork and

Collaboration: TC) 4) สมรรถนะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking: HOT) และ 5) สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen: AC) สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แล้วนำไปทดลองใช้ และตรวจสอบยืนยันแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยแบ่งเป็นการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษา แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดำเนินการระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2563-มกราคม 2564

ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2564

ระยะที่ 3 การทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม 2564

ระยะที่ 4 การตรวจสอบ ยืนยัน แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดำเนินการระหว่างเดือนพฤษภาคม 2564

4. ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากในปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ระหว่างการดำเนินการจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะ ผู้วิจัยจึงใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับการพัฒนาศักยภาพหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนในการวิจัยครั้งนี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หมายถึง ขั้นตอนสำหรับการดำเนินการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 6 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 2) จัดทำโครงสร้างหลักสูตรชั้นปีในระดับประถมศึกษา/ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ช่วงชั้น ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- 3) จัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 4) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยใช้องค์ประกอบ ของหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 5) ขอความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการจาก คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 6) ใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ

ระยะที่ 2 การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 7 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) จัดทำโครงสร้างรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 2) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 3) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น
- 4) จัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น
- 5) วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น
- 6) บันทึกและรายงานผลหลังการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการ เรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น
- 7) นำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตาม หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น

2. คู่มือการดำเนินงาน หมายถึง คู่มือสำหรับอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงาน ตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3. สมรรถนะหลัก 5 ประการ หมายถึง ร่างสมรรถนะหลัก 5 ประการ ที่สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา พัฒนาขึ้นจากแนวคิด ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ เจตคติ และ คุณลักษณะของผู้เรียน โดยในแต่ละสมรรถนะมีการกำหนดระดับการพัฒนาและคำบรรยาย 10 ระดับ และกำหนดระดับความสามารถเป็นช่วงชั้น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับเริ่มต้น ระดับกำลังพัฒนา ระดับ สามารถ และระดับเหนือความคาดหวัง นอกจากนี้ยังได้กำหนดองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้หลัก ในแต่ละสมรรถนะที่แตกต่างกันออกไป ประกอบด้วย

สมรรถนะที่ 1 สมรรถนะการจัดการตนเอง (Self-Management: SM) หมายถึง การรู้จักรัก เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ตั้งเป้าหมายในชีวิตและกำกับตนเอง การจัดการอารมณ์และความเครียด รวมถึงการจัดการปัญหาและภาวะวิกฤต สามารถฟื้นคืนสู่สภาวะสมดุล (Resilience) เพื่อไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายในชีวิตมีสุขภาวะที่ดี และมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ดี

สมรรถนะที่ 2 สมรรถนะการสื่อสาร (Communication: CM) หมายถึง การรับและส่งสารบนพื้นฐานความเข้าใจและความเคารพในความคิดหรือวัฒนธรรมที่แตกต่าง ตลอดจนสามารถเลือกใช้กลวิธีการสื่อสารทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา หรือการสื่อความหมายผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อบรรลุเป้าหมายในการสื่อสาร

สมรรถนะที่ 3 สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม (Teamwork and Collaboration: TC) หมายถึง การทำงานร่วมกันให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยการเป็นสมาชิกทีมที่ดีและมีภาวะผู้นำ ใช้กระบวนการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังอย่างเป็นระบบ ด้วยความโปร่งใสตรวจสอบได้ มีการประสาน ความคิดเห็นที่แตกต่างสู่การตัดสินใจเป็นทีมอย่างรับผิดชอบต่อส่วนรวม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและจัดการความขัดแย้งภายใต้สถานการณ์ปกติ และสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน

สมรรถนะที่ 4 สมรรถนะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking: HOT) หมายถึง การแก้ปัญหาหรือพัฒนาชิ้นงาน วิธีการหรือนวัตกรรม โดยใช้ความคิดที่แปลกใหม่หรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิมให้เหมาะสมต่อการใช้งานจริง เปรียบเทียบแหล่งข้อมูลและข้อเท็จจริงได้ ประเมินผลกระทบของปัญหาโดยใช้วิธีการที่เหมาะสม พิจารณาโครงสร้างเชิงระบบให้ครอบคลุมเพียงพอที่จะแก้ปัญหา สามารถสะท้อนความคิดเกี่ยวกับเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ได้จากการแก้ปัญหาของตนเองได้

สมรรถนะที่ 5 สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen: AC) หมายถึง การปฏิบัติตนอย่างรับผิดชอบต่อในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก รู้เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เคารพในกฎกติกาและกฎหมาย มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างมีวิจารณญาณ อยู่ร่วมกับผู้อื่นท่ามกลางความหลากหลาย เห็นคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีบทบาทในการตัดสินใจและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยยึดมั่นในความเท่าเทียมเป็นธรรม ค่านิยมประชาธิปไตย และสันติวิธี

4. การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน หมายถึง การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนที่เน้นการปฏิบัติ ประกอบด้วยมีชุดของเนื้อหาความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการนำไปสู่สมรรถนะที่ต้องการ มีขั้นตอนการดำเนินการ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) จัดทำโครงสร้างรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ 2) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ 3) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น 4) จัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น 5) วัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น 6) บันทึกและรายงานผลหลังการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น 7) นำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น

5. โรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีความสนใจและสมัครเข้าร่วมโครงการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำนวน 12 โรงเรียน ได้แก่

- 1) โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
- 2) โรงเรียนบ้านทุ่งสภากาชาดอุปถัมภ์ 2550 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล
- 3) โรงเรียนบ้านบ่อเจ็ดลูก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล
- 4) โรงเรียนบ้านหนองยาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3
- 5) โรงเรียนชุมชนบ้านพบพระ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 2
- 6) โรงเรียนอนุบาลตาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1
- 7) โรงเรียนเขาวนั้วศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
- 8) โรงเรียนบ้านขุนสมุทรไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1
- 9) โรงเรียนสามเสนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1
- 10) โรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1
- 11) โรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3
- 12) โรงเรียนห้วยผึ้งพิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

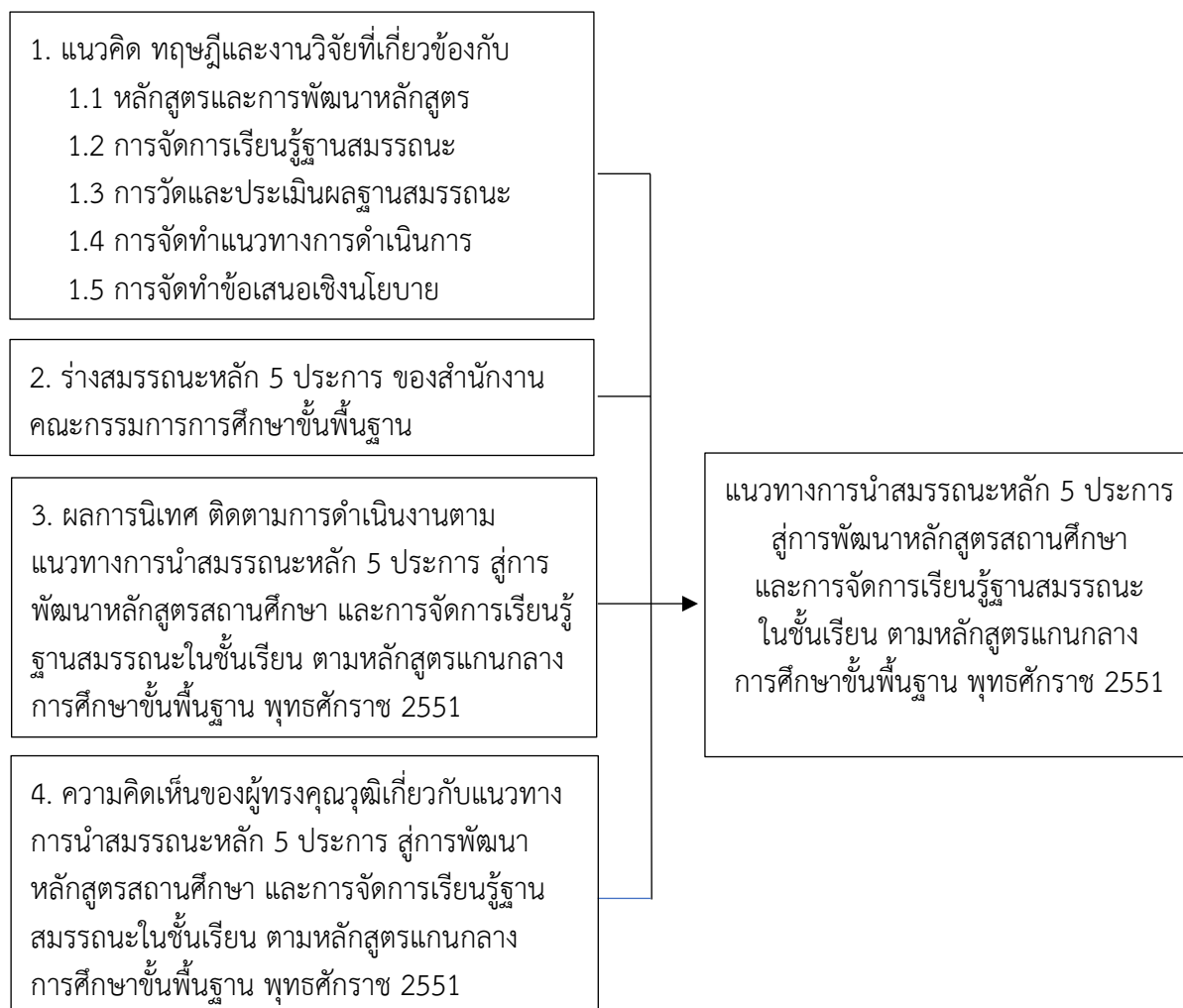
6. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือรองผู้อำนวยการโรงเรียน ในโรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

7. ครู หมายถึง ข้าราชการครู พนักงานราชการ หรือครูอัตราจ้างที่มีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

8. การตรวจสอบ ยืนยัน หมายถึง การตรวจสอบและยืนยันในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว นำมาจัดทำเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างและพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยและพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
2. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ
3. ร่างสมรรถนะหลัก 5 ประการ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ
5. แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินสมรรถนะของผู้เรียน
6. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือการดำเนินงาน
7. แนวคิดเกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบาย
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

1. ความหมายของหลักสูตร

หลักสูตร มาจากคำศัพท์ในภาษาอังกฤษว่า Curriculum หรือ Curricula ซึ่งมีรากศัพท์เดิมมาจากภาษาละตินว่า currere หมายถึง running course หรืออีกความหมายหนึ่งคือ running sequence of course or learning experiences (Armstrong, 1989) เปรียบถึงการจะจบหลักสูตรจำเป็นต้องฝ่าฟันความยากของวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ เปรียบเสมือนนักวิ่งที่ต้องวิ่งฝ่าฟันอุปสรรคเพื่อให้ได้รับชัยชนะ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พุทธศักราช 2503 ของประเทศไทยใช้คำว่าหลักสูตรเป็นภาษาอังกฤษว่า syllabus โดยระบุเป็นภาษาอังกฤษว่า Syllabus for Lower Secondary Education B.E. 2503 และในปัจจุบันนี้ได้นำคำว่า syllabus ซึ่งแปลเป็นไทยว่า “ประมวลการสอน” มาไว้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร และได้ให้ความหมายของคำนี้ว่า เป็นภาพรวมของเรื่องที่ต้องเรียนรู้ในการศึกษา หรือการฝึกงาน ซึ่งความแตกต่างระหว่างคำว่าหลักสูตรและประมวลการสอนนั้นสรุปได้ว่า ประมวลการสอนจะให้รายละเอียดของเนื้อหาวิชาที่เรียนทั้งจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล ในขณะที่หลักสูตรจะให้รายละเอียดภาพรวมทั้งหมด ซึ่งเกี่ยวข้องกับรายวิชาที่ต้องศึกษาและเงื่อนไขการจบการศึกษาในระดับชั้นต่าง ๆ

ทาบา (Taba, 1962) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรโดยสรุปว่า หลักสูตรเป็นเอกสารที่เขียนขึ้น โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมหรือประสบการณ์เรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1) หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อสำเร็จหรือรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหนึ่ง

2) หลักสูตร หมายถึง เค้าโครงสร้างทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็กเพื่อให้สำเร็จการศึกษาและสามารถเข้าศึกษาต่อในทางอาชีพต่อไป

3) หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนและสถานศึกษา

โอลิวา (Oliva, 1992) ได้ให้นิยามความหมายของหลักสูตร ไว้ดังนี้

หลักสูตรที่ยึดตามจุดประสงค์ (Purpose) นิยามหลักสูตรในลักษณะนี้ จึงมีความหมายในลักษณะของวิธีการที่นำไปสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายนั้น ๆ เช่น หลักสูตร คือ การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม หลักสูตรคือการพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน เป็นต้น หลักสูตรที่ยึดตามบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Contexts) นิยามหลักสูตรในลักษณะนี้ เป็นการอธิบายถึงลักษณะทั่วไปของหลักสูตร ซึ่งแล้วแต่ว่าเนื้อหาสาระของหลักสูตรมีลักษณะเป็นอย่างไร เช่น หลักสูตรที่ยึดเนื้อหาวิชา หลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรเพื่อการปฏิรูปสังคม เป็นต้น หลักสูตรที่ยึดตามวิธีดำเนินการหรือยุทธศาสตร์ (Strategies) นิยามหลักสูตรในลักษณะนี้เป็นการให้นิยามหลักสูตรในเชิงของกระบวนการ ยุทธศาสตร์ หรือเทคนิควิธีการที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น หลักสูตรคือกระบวนการแก้ปัญหา หลักสูตรคือการทำงานกลุ่ม หลักสูตรคือการเรียนรู้รายบุคคล หลักสูตรคือโครงการหรือแผนการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น ความหมายของหลักสูตรตามแนวคิดของโอลิวาสรุปได้ว่า หลักสูตรคือแผนงานหรือโครงการที่จัดประสบการณ์ทั้งหมดให้แก่ผู้เรียน โดยแผนงานต่าง ๆ จะถูกกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร มีขอบเขตกว้างขวางหลากหลาย เพื่อเป็นแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องการ ดังนั้น หลักสูตรอาจเป็นหน่วย (Unit) เป็นรายวิชา (Course) หรือรายวิชาย่อย (Sequence of courses) ทั้งนี้ แผนงานหรือโครงการทางการศึกษาดังกล่าว อาจจัดขึ้นได้ทั้งในและนอกชั้นเรียนภายใต้การบริหารจัดการของสถานศึกษา

เซย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และ หลุยส์ (Saylor, Alexander and Lewis, 1981) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรโดยสรุปว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนการสอนที่จัดโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่บุคคลที่ได้รับการศึกษา

โซเวลล์ (Sowell, 1996) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรโดยสรุปว่า หลักสูตรคือการสอนอะไรก็ตามให้กับผู้เรียน ซึ่งมีความหมายที่กว้างขวาง รวมทั้งข้อมูลข่าวสาร ทักษะ และทัศนคติ ทั้งที่ได้กำหนดไว้และไม่ได้กำหนดไว้ให้แก่ผู้เรียนในสถานศึกษา

สจัต อุทรานันท์ (2532) กล่าวว่าหลักสูตร หมายถึง ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1) หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นในลักษณะของรายวิชาซึ่งประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระที่จัดเรียงลำดับความยากง่าย หรือเป็นขั้นตอนอย่างดีแล้ว

2) หลักสูตร คือ สิ่งที่ประกอบไปด้วยประสบการณ์ทางการเรียนซึ่งได้วางแผนไว้ล่วงหน้า เพื่อมุ่งหวังให้เด็กได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ต้องการ

3) หลักสูตร คือ สิ่งที่โรงเรียน ผู้ปกครองหรือสังคมคาดหวัง หรือมุ่งหวังที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับหรือมีคุณสมบัติในสิ่งนั้น

4) หลักสูตร คือ สิ่งที่สร้างขึ้นสำหรับประสบการณ์ทางการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียน

5) หลักสูตร คือ เครื่องมือที่นำผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของการศึกษา
 6) หลักสูตร คือ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทางการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
 7) หลักสูตร คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียน และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน

8) หลักสูตร คือ แผนหรือแนวทางหรือโครงการหรือข้อกำหนดในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

9) หลักสูตร คือ เอกสาร (หนังสือหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรอื่น ๆ เช่น แผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน เป็นต้น)

10) หลักสูตร คือ วิชา ความรู้สาขาหนึ่งที่วัดด้วยทฤษฎี หลักการและแนวทางการปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึงประสบการณ์ทั้งหมดที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทางที่โรงเรียนปรารถนาและหลักสูตรที่ดีควรตอบสนองความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึงมวลประสบการณ์หรือกิจกรรมที่สร้างขึ้นให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้านการศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ทั้งภายในและภายนอกสังคมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้หลักสูตรยังมีความหมายเป็น 3 ประการคือ

1) หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการ และการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มุ่งหวังไว้

2) หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลผลิต (Output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา

3) หลักสูตรเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์อบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา (2540) ได้อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้ 2 ลักษณะดังนี้

1) หลักสูตร หมายถึงแผนประสบการณ์การเรียนรู้ โครงการ หรือโปรแกรมการเรียนที่โรงเรียนและสถาบันการศึกษาได้วางแผนไว้ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามแผนหรือโครงการที่กำหนดให้ หลักสูตรตามความหมายนี้รวมถึง แผนการเรียนหรือรายวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดให้เรียน รวมทั้งเนื้อหาวิชาของรายวิชาต่าง ๆ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล ซึ่งได้กำหนดไว้ในแผน ทั้งนี้ไม่รวมถึงการนำหลักสูตรไปใช้หรือการเรียนการสอนที่ปฏิบัติจริง

2) หลักสูตร หมายถึงประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน ประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรตามแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตรและนักการศึกษาทั้งหลายดังกล่าวมาแล้ว พบว่า ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้มากมายทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ดังนั้น ในการศึกษาความหมายของหลักสูตรจึงควรพิจารณาจากนิยามที่ให้ไว้ว่า

มองหลักสูตรไว้ในแง่ใด ความหมายหรือมุมมองของหลักสูตร จึงสามารถสรุปความหมายของหลักสูตร ในมุมมองต่าง ๆ ดังนี้

- 1) หลักสูตร หมายถึงมวลประสบการณ์ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน
- 2) หลักสูตร หมายถึงรายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 3) หลักสูตร หมายถึงกิจกรรมที่จัดไว้ให้ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้
- 4) หลักสูตร หมายถึงระบบการเรียนการสอนที่กำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จนจบการศึกษา
- 5) หลักสูตร หมายถึงแผนการจัดโอกาสทางการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มบุคคลตามเป้าหมาย
- 6) หลักสูตร หมายถึงสิ่งที่สังคมคาดหวังให้ผู้เรียนได้รับ เมื่อจบการศึกษานั้น ๆ
- 7) หลักสูตร หมายถึงเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ซึ่งนำไปใช้จัดการศึกษา
- 8) หลักสูตร หมายถึงจุดหมายปลายทางแห่งการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในแต่ละสาขาหรือระดับ

นอกจากนี้ ยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับหลักสูตร ซึ่งนำมาใช้ในการศึกษา ปัจจุบันซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) โปรแกรมการเรียน (Program of Study) คำนี้ใช้แทนความหมายของหลักสูตร ปัจจุบันมีการใช้คำนี้ในการจัดการศึกษาทั้งระดับอุดมศึกษาและการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น English Program และ Mini English Program ซึ่งเป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษในปัจจุบัน โปรแกรมส่งเสริมการเรียนการสอนความสามารถพิเศษของผู้เรียนตามความต้องการของแต่ละสถานศึกษา เช่น Junior English Program, English Intensive Class เป็นต้น

2) เอกสารการเรียน (Document) เป็นการให้ความหมายของหลักสูตรในลักษณะของเอกสารตามจุดมุ่งหมายของการศึกษานั้น ๆ เพื่อเสนอแก่ผู้มาติดต่อกับสถานศึกษา

3) แผนหรือโครงการในการจัดกิจกรรม (Planned Experiences) หมายถึงกิจกรรมในภาพรวมที่โรงเรียนจัดให้นักเรียน เช่น แผนการเรียนตามโครงการ EBE (English Bilingual Education) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจัดการเรียนการสอนรายวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษ เป็นต้น

4) หลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) หมายถึง หลักสูตรที่ไม่ได้มีการกำหนดไว้ล่วงหน้า แต่สถานศึกษามีการดำเนินการ โดยอาจจะมีการจัดการเรียนการสอนหรือประสบการณ์ให้กับผู้เรียนตามนโยบายของต้นสังกัด หรือตามความต้องการของท้องถิ่น เช่น หลักสูตรการป้องกันโรคติดต่อบางชนิด หลักสูตรการเตรียมพร้อมสำหรับภัยธรรมชาติ หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง พุทธศักราช 2557 ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนให้นักเรียนทุกคนต้องเรียนรู้ตั้งแต่ภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2557 เป็นต้น

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึงแนวการจัดประสบการณ์ โปรแกรมการเรียน แผนการเรียนหรือโครงการในการจัดการศึกษา โดยมีการกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมในภาพรวม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตร (Curriculum Theories)

จากความหมายต่าง ๆ ของหลักสูตรดังกล่าวมาแล้ว การวางแผนพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องอาศัยความเชื่อและทฤษฎีต่าง ๆ ทางการศึกษา ซึ่งมีนักการศึกษาได้กำหนดไว้หลายแนวทาง กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1) หลักสูตรเป็นวิชาและเนื้อหาวิชา ผู้มองหลักสูตรในแนวนี้นี้คือผู้ที่ยึดลัทธิสัจนิยม (Perennialism) และสาระนิยม (Essentialism) ตลอดจนผู้ที่ถือว่าการศึกษาคือการฝึกวินัยทางจิต (Mental Discipline) ซึ่งเห็นว่าหลักสูตรในโรงเรียนควรประกอบด้วยวิชาที่สำคัญที่จะดำรงไว้ซึ่งคุณลักษณะแห่งความเป็นมนุษย์และเป็นการฝึกสมอง เช่น วิชาที่ยาก ๆ โดยเฉพาะการศึกษาโครงสร้างของวิชาต่าง ๆ ที่จัดเป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจน เช่น โครงสร้างของวิชาคณิตศาสตร์เป็นตรรกศาสตร์ โดยเฉพาะการหาเหตุผลแบบอนุमान ข้อสังเกตสำหรับการกำหนดหลักสูตรในแนวนี้นี้ คือ ไม่ได้ให้ความสนใจและความสำคัญในผู้เรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร

2) หลักสูตรเป็นประสบการณ์ ผู้มองหลักสูตรในแนวนี้นี้ คือ ผู้ที่ยึดลัทธิก้าวหน้านิยม (Progressivism) โดยเชื่อว่าวัฒนธรรมคือสิ่งแวดล้อมของสังคม คนจะต้องยอมรับสภาพของสังคมและปรับสภาพสังคมให้ดีขึ้น จึงยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Centered) โดยดูความสนใจของผู้เรียนเป็นหลักในการสอนและการจัดประสบการณ์ให้ หลักสูตรจึงหมายถึงประสบการณ์ทั้งหมดที่ผู้เรียนพึงจะได้รับภายใต้การนำของครู

3) หลักสูตรเป็นจุดประสงค์ ผู้มองหลักสูตรในแนวนี้นี้ ถือว่าการสอนเป็นหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่จุดประสงค์ที่กำหนด

4) หลักสูตรเป็นแผนการ ผู้มองหลักสูตรในแนวนี้นี้ถือว่าหลักสูตร คือแผนการที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ เป็นสิ่งที่เกิดจากความตั้งใจและคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า โดยมุ่งไปที่จุดมุ่งหมายของการศึกษารวมถึงการจัดวางหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ในด้านการปฏิบัติ คือ การสอน และการประเมินผลหลักสูตร เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

5) หลักสูตรเป็นระบบการผลิต ผู้มองหลักสูตรในแนวนี้นี้ถือว่าการให้การศึกษา มีความหมายเช่นเดียวกับระบบการผลิตสินค้า โดยคำนึงถึงทุนที่ได้ลงไปกับผลที่ตามออกมา จึงพยายามทำหลักสูตรให้เป็นรูปธรรมมากที่สุด เช่น เขียนในรูปจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีการวิเคราะห์งาน วิเคราะห์กิจกรรมดังเช่น หลักสูตรระดับมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521

นอกจากทฤษฎีที่กล่าวมาแล้ว ยังมีทฤษฎีที่สำคัญซึ่งเป็นพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 5 ทฤษฎี ดังนี้

1) ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข มีจุดประสงค์จะหาวิธีเรียนแบบใหม่ที่ทำให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกสนานทุกครั้งทุกชั่วโมง ผู้เรียนมาโรงเรียนด้วยความตื่นเต้นและมุ่งมั่น อยากรู้ในสิ่งที่เขายังไม่รู้ อยากทำในสิ่งที่เขาไม่เคยทำ อยากเป็นในสิ่งที่เขายังไม่เคยเป็น

2) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จุดเน้นของการเรียนรู้ คือ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางด้านจิตใจ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ได้รับการฝึกฝนทักษะชีวิตต่าง ๆ การแสวงหาความรู้ การคิด การจัดการความรู้ การแสดงออก การสร้างความรู้ใหม่ และการทำงานกลุ่ม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้เป็นทั้งคนเก่ง คนดี และมีความสุข

3) ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด มีจุดประสงค์ให้เป็นแนวทางสำหรับครูนำไปใช้ฝึกผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาคุณภาพในการคิด แบ่งทักษะการคิดออกเป็น 2 ระดับ คือ ทักษะการคิดขั้นพื้นฐานและทักษะการคิดขั้นสูง

4) ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ได้แก่ ศิลปะ ดนตรี กีฬา เพื่อเป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะ ดนตรี และพลศึกษา แก่ครู ซึ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ทุกด้าน

5) ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ได้แก่ การฝึกฝนกาย วาจา ใจ เพื่อพัฒนาลักษณะนิสัยเด็กไทย คือ มีมารยาทและวิถีแห่งการปฏิบัติตนทางกาย วาจา ใจ มีสติสัมปชัญญะเพื่อการครองตน ไม่ถลำไปสู่ความชั่ว มีคุณธรรม มีความรักในเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ

สรุปได้ว่า ทฤษฎีหลักสูตรเป็นหลักการและแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านการพิจารณาแล้ว และกำหนดขึ้นมาเพื่ออธิบายถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีความสมบูรณ์สอดคล้องกัน

3. ประเภทหลักสูตรและองค์ประกอบหลักสูตร

3.1 ประเภทของหลักสูตร

หลักสูตรมีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับแนวคิด หลักการ แนวปฏิบัติที่ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีทางการศึกษา ปรัชญาทางการศึกษาที่ยึดถือ ซึ่งหลักสูตรแต่ละประเภทมีความมุ่งหมายและโครงสร้างที่แตกต่างกัน การพิจารณาว่าจะทำหลักสูตรหรือพัฒนาหลักสูตรแบบต่าง ๆ ต้องคำนึงความมุ่งหมายที่กำหนดว่าจะใช้หลักสูตรแบบใดจึงจะให้ผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุดและสอดคล้องกับความต้องการโดยมีนักการศึกษาหลายท่านนำเสนอประเภทของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

โอลิวา (Oliva, 1997) ได้สรุปประเภทของหลักสูตรไว้ว่ามี 11 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรที่กำหนดขึ้นมา (The Overt or Written Curriculum) เป็นหลักสูตรที่กำหนดขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการของโรงเรียน อาจหมายถึงเอกสารหลักสูตร ตำรา ภาพยนตร์ และสื่อการสอน ซึ่งได้รับการคัดเลือกมาอย่างเปิดเผยเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ดังนั้น หลักสูตรที่กำหนดขึ้นตามแนวคิดและวัตถุประสงค์ของโรงเรียนหรือสถาบัน จึงต้องได้รับการตรวจสอบอย่างเป็นทางการโดยผู้บริหารหลักสูตรและครูของหน่วยงานนั้น

2. หลักสูตรสังคม (Societal Curriculum) เป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อสนองตอบความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยสามารถจัดทำขึ้นอย่างไม่เป็นทางการจากครอบครัว กลุ่มคน องค์กร อาชีพ สื่อมวลชน และพลังทางสังคมอื่น ๆ ที่สามารถให้ความรู้แก่ผู้เรียน เพื่อให้รู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น YouTube, Facebook, Twitter, Pinterest เป็นต้น

3. หลักสูตรแฝง (The Hidden or Covert Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้มีการกำหนดไว้ล่วงหน้าแต่โรงเรียนมีการดำเนินการ โดยอาจจะมีการจัดการเรียนการสอนหรือประสบการณ์ให้กับผู้เรียนตามนโยบายของหน่วยงานหรือตามความต้องการของโรงเรียนและชุมชน ตัวอย่างของหลักสูตรแฝงอาจรวมถึงข้อความและบทเรียนที่โรงเรียนจัดทำขึ้น เช่น แนวทางการปรับพฤติกรรมผู้เรียนให้อยู่ในระเบียบและวิถีที่เหมาะสมของโรงเรียน เป็นต้น

4. หลักสูตรสูญ (The Null Curriculum) หลักสูตรสูญเป็นหลักสูตรที่ไม่ได้มีปรากฏให้เห็นในแผนการเรียนรู้และเป็นสิ่งที่โรงเรียนไม่ได้สอน หลักสูตรสูญได้แก่ ทางเลือกที่ไม่ได้จัดเตรียมไว้ให้ผู้เรียน ความคิดและทฤษฎีที่ผู้เรียนไม่เคยสัมผัส และเรียนรู้สิ่งที่ผู้เรียนจะนำไปประยุกต์ใช้ได้แต่มีไว้ไม่พอ รวมทั้งความคิดและทักษะที่ไม่ได้รวมไว้ในกิจกรรมทางปัญญา

5. หลักสูตรแฟนทอม (Phantom Curriculum) เป็นข้อความที่แพร่หลายและผ่านสื่อทุกประเภท ส่วนประกอบและข้อความเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการเพิ่มพูนของนักเรียนให้เข้ากับวัฒนธรรมที่โดดเด่นหรือส่งเสริมนักเรียนให้เข้าสู่วัฒนธรรมกลุ่มย่อยหรือชั่วอายุคน

6. หลักสูตรร่วม (Concomitant Curriculum) เป็นสิ่งที่สอนหรือเน้นที่บ้านหรือประสบการณ์เหล่านั้นที่เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ของครอบครัวหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้รับการเห็นชอบจากครอบครัว (หลักสูตรประเภทนี้อาจได้รับที่คริสตจักรในบริบทของการแสดงออกทางศาสนา บทเรียนเกี่ยวกับค่านิยมจริยธรรมหรือศีลธรรมพฤติกรรมที่ได้รับการหล่อหลอมหรือประสบการณ์ทางสังคมตามความชอบของครอบครัว)

7. หลักสูตรวาทศาสตร์ (Rhetorical Curriculum) องค์ประกอบจากหลักสูตรวาทศิลป์ประกอบด้วยแนวคิดที่เสนอโดยผู้กำหนดนโยบายเจ้าหน้าที่โรงเรียนผู้บริหารหรือนักการเมือง หลักสูตรนี้อาจมาจากผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแนวคิดและการเปลี่ยนแปลงเนื้อหา หรือจากความคิดริเริ่มด้านการศึกษาที่เป็นผลมาจากการตัดสินใจโดยอาศัยรายงานระดับชาติและของรัฐบาล สุนทรพจน์ในที่สาธารณะหรือจากตำราวิจารณ์แนวปฏิบัติทางการศึกษาที่ล้าสมัย หลักสูตรวาทศิลป์อาจมาจากผลงานเผยแพร่ที่น่าเสนอความรู้ด้านการสอน

8. หลักสูตรเพื่อการใช้งาน (Curriculum-in-Use) เป็นหลักสูตรที่ครูผู้สอนหรือผู้ที่รับผิดชอบในการพัฒนาผู้เรียนจัดทำขึ้นเอง เนื่องจากหลักสูตรปกติ รวมทั้งเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น ตำราเรียน เนื้อหา แนวคิด และคู่มือหลักสูตรต่าง ๆ ที่โรงเรียนหรือสถาบันจัดทำขึ้น ยังไม่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้ตามเป้าหมายหรือไม่สอดคล้องกับผู้เรียน

9. หลักสูตรรายบุคคล (Received Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เองจากนอกห้องเรียน โดยเนื้อหาสาระ แนวคิด และประสบการณ์ที่ได้รับ เป็นสิ่งที่สอดคล้องและตรงกับความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง

10. หลักสูตรภายใน (The Internal Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีกระบวนการเนื้อหาความรู้ร่วมกับประสบการณ์และความเป็นจริงของผู้เรียนเพื่อสร้างความรู้ใหม่ แม้วานักการศึกษาจะตระหนักถึงหลักสูตรนี้ แต่ก็มี การควบคุมหลักสูตรนี้เนื่องจากเป็นหลักสูตรเฉพาะสำหรับนักเรียนแต่ละคน

11. หลักสูตรอิเล็กทรอนิกส์ (The electronic curriculum) หลักสูตรนี้ ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตหรือผ่านรูปแบบการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ หลักสูตรประเภทนี้อาจเป็นได้ทั้งแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ และบทเรียนโดยธรรมชาติอาจประกาศเป็นหลักสูตรชัดเจนหรือแอบแฝง ดีหรือไม่ดี ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละคน

วัฒนา สุวรรณไตรย์ (2548) ได้เสนอประเภทของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. หลักสูตรที่ยึดสาขาวิชาหรือเนื้อหาวิชาเป็นหลัก แยกเป็นประเภทดังนี้

1.1 หลักสูตรรายวิชาหรือหลักสูตรเนื้อหาวิชา เป็นหลักสูตรแบบดั้งเดิมที่ประเทศไทยเคยใช้ในระยยะแรก ๆ (ก่อน พ.ศ. 2503) ความมุ่งหมายของหลักสูตรมุ่งด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวข้องคือปรัชญาสารนิยม (Essentialism) และปรัชญาสัจวิทยานิยม (Perennialism) ซึ่งเนื้อหาวิชาเป็นหลัก ดำเนินการสอนแยกเป็นรายวิชาต่าง ๆ แต่ละวิชาไม่มีความเกี่ยวข้องกันมากนัก ทั้งในด้านเนื้อหา การสอนความรู้ และวิชาถูกจัดให้เป็นระบบระเบียบโดยยึดตำราและบทเรียนเป็นหลักการสอน ยึดครูเป็นศูนย์กลาง ใช้การสอนแบบบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ผู้เรียนต้องอยู่ในระเบียบวินัยและท่องจำเนื้อหาให้ได้ ไม่คำนึงถึงความแตกต่างและความสนใจของผู้เรียน การวัดผลใช้วิธีการเขียนวัดความจำให้มากที่สุด ลักษณะของตารางสอนจัดเป็นชั่วโมงตายตัว

1.2 หลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชาหรือหลักสูตรสหสัมพันธ์ (Correlated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยพยายามแก้ไขข้อบกพร่องของหลักสูตรรายวิชา โดยนำเอาหลักสูตรรายวิชาอย่างน้อย 2 วิชามาสัมพันธ์กัน และทำการสอนไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาวิชาได้ดีขึ้น เช่น การสอนวิชาประวัติศาสตร์สามารถนำไปสัมพันธ์กับการสอนวิชาภาษาไทยและภูมิศาสตร์ เป็นต้น

1.3 หลักสูตรหมวดวิชาหรือหลักสูตรรวม (Broad Fields Curriculum หรือ Fused Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระใกล้เคียงไว้เป็นหมวดเดียวกันเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรอบรู้ในแต่ละหมวดวิชา เช่น รวมวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์เป็นหมวดวิชาสังคมศึกษา เป็นต้น

1.4 หลักสูตรแกน (Core Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีการผสมของเนื้อหาวิชาสาขาวิชาเข้าด้วยกันโดยมีวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นหลักหรือเป็นแกนที่ชัดเจน เป็นการตอบสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียนส่งเสริมกิจกรรมที่ผสมผสานการดำเนินชีวิตกับการเรียน ได้แก่ วิชาที่เป็นพื้นฐานต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เรียน

1.5 หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยมีความมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในลักษณะที่เป็นองค์รวม เป็นการรวมประสบการณ์จากสาขาวิชาต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กันจนไม่ปรากฏเด่นชัดว่าเป็นรายวิชาใด จัดเป็นประสบการณ์ต่อเนื่องโดยอาศัยประเด็นหรือปัญหาบางอย่างเป็นแกน แล้วหลอมรวมสาระวิชาที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันเพื่อสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

2. หลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก

หลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก พัฒนาโดยคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวคิดปรัชญาการศึกษาพิพัฒนาการของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) มีการผสมผสานระหว่างวิชาต่าง ๆ หลักสูตรเกี่ยวกับปัญหาชีวิตและความสนใจของผู้เรียน สนองความต้องการในชีวิตประจำวัน และผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง มีการแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยมีครูคอยแนะนำช่วยเหลือ รูปแบบของหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญมีดังนี้

2.1 หลักสูตรแบบเอกัตภาพหรือหลักสูตรส่วนบุคคล (The Individualized Curriculum or The Personalized Curriculum) เป็นการจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้เป็นไปตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน ครูผู้สอนและผู้เรียนวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน

มีทางเลือกในกิจกรรมหลายด้านเพื่อส่งเสริมและดึงศักยภาพของผู้เรียนออกมาให้มากที่สุด เป็นการศึกษาที่สามารถประกันได้ว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริงสอดคล้องกับความต้องการความสามารถและความต้องการของผู้เรียน (Existentialism) โดยยึดหลักปรัชญาสภาวะภวนิยม ซึ่งมุ่งส่งเสริมการพัฒนาตนเองมีอิสรภาพในการเลือกและปลูกฝังความรับผิดชอบ

2.2 หลักสูตรแบบกิจกรรมหรือประสบการณ์ (Activity or Experience Curriculum) เป็นหลักสูตรที่เกิดจากหลักการที่ว่าการเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์และประสบการณ์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จึงมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้การสอนด้วยวิธีการแก้ปัญหาให้ผู้เรียนแสดงออกด้วยการลงมือกระทำหรือได้รับประสบการณ์อันเกิดจากการแก้ปัญหานั้นด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ในชีวิตจริง

3. หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและปัญหาสังคมเป็นหลัก

หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและปัญหาสังคมเป็นหลัก ที่ยึดเอาสังคมและชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นหลักเพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะมีความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาวิชาในหลักสูตรกับชีวิตจริงของผู้เรียนหรือภาวะทางสังคมที่ผู้เรียนประสบ หลักสูตรนี้จึงช่วยพัฒนาความคิดและเข้าใจความหมายของสิ่งที่ได้เรียนรู้และช่วยส่งเสริมผู้เรียนให้ได้รับประสบการณ์ตรงโดยการกระทำ

4. หลักสูตรที่ยึดสมรรถภาพเป็นหลัก

หลักสูตรที่ยึดสมรรถภาพเป็นหลักเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเพื่อพัฒนาสมรรถนะเฉพาะด้านเมื่อผู้เรียนผ่านการศึกษาตามหลักสูตรระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะและความสามารถในการด้านต่าง ๆ ตามที่ต้องการ ไม่ได้มุ่งเฉพาะเนื้อหาวิชา แต่มุ่งให้เกิดทักษะความสามารถ เจตคติและค่านิยมซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต มีการวิเคราะห์สภาพตามความต้องการและปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อม ปัญหาและความต้องการของผู้เรียน กำหนดความมุ่งหมายของแต่ละระดับ กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและอื่น ๆ หลังจากนั้นกำหนดทักษะที่จะต้องเรียนรู้ กำหนดเกณฑ์และจำแนกเป็นระดับชั้น ความสามารถพื้นฐานที่กำหนดขึ้นอยู่ในรูปแบบของพฤติกรรมที่สังเกตได้

5. หลักสูตรที่ยึดมาตรฐานการศึกษาเป็นหลัก

การจัดหลักสูตรที่ยึดมาตรฐานการศึกษา เป็นการศึกษาที่มีการกำหนดมาตรฐานซึ่งเป็นความคาดหวังที่ต้องการให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถสร้างงานเพื่อพัฒนาประเทศชาติได้และเป็นคนดีของสังคม คำว่ามาตรฐานหมายถึงมาตรฐานสาระความรู้ หรือหมายถึงผู้เรียนมีความสามารถในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานสาระความรู้ที่ผู้เรียนต้องผ่านหรือบรรลุผลการประเมิน แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่ยึดมาตรฐานเป็นหลักนี้ทำให้สถานศึกษามีอิสระในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้มากที่สุด สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคตามสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

จากการศึกษาเกี่ยวกับประเภทของหลักสูตรจากนักการศึกษาหลายคน สามารถสรุปประเภทของหลักสูตรได้ 5 ประเภท ได้แก่

1. หลักสูตรที่ยึดสาระวิชาหรือเนื้อหาวิชาเป็นหลัก
2. หลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นหลัก
3. หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและปัญหาสังคมเป็นหลัก
4. หลักสูตรที่ยึดสมรรถภาพเป็นหลัก
5. หลักสูตรที่ยึดมาตรฐานการศึกษาเป็นหลัก

3.2 องค์ประกอบของหลักสูตร (Curriculum Component)

องค์ประกอบของหลักสูตร ทำให้ผู้ใช้หลักสูตรทราบแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ได้ อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร นักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่าน ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรโดยสังเขป ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรไม่ว่าจะสร้างขึ้นในลักษณะใด ย่อมประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ 1) จุดมุ่งหมาย 2) เนื้อหาสาระ 3) กิจกรรม และรูปแบบการเรียนการสอน และ 4) การประเมินผล

เคอร์ (Kerr, 1976) กล่าวว่าในการพัฒนาหลักสูตรต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตรที่มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กัน โดยได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ส่วน ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) เนื้อหาสาระ 3) กระบวนการเรียน และ 4) การประเมินผล

เซย์เลอร์ อเล็กซานเดอร์ และหลุยส์ (Saylor, Alexander and Lewis, 1981) ได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 3 ส่วน คือ 1) เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) การออกแบบหลักสูตร และ 3) การประเมินหลักสูตร

โอลิวา (Oliva, 1992) ได้เสนอองค์ประกอบของหลักสูตรซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของโอลิวาทั้ง 12 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) เป้าหมาย ปรัชญา หลักจิตวิทยาของการศึกษา (Statement of Aims and Philosophy of Education)
- 2) ความต้องการของชุมชน ผู้เรียน (Specification of Needs)
- 3) จุดหมายหลักสูตร (Curriculum Goals)
- 4) วัตถุประสงค์หลักสูตร (Curriculum Objectives)
- 5) โครงสร้างหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ (Organization and Implementation of the Curriculum)
- 6) จุดหมายของการเรียนการสอน (Specification of Instructional Goals)
- 7) จุดประสงค์การเรียนการสอน (Specification of Instructional Objectives)
- 8) กลยุทธ์ในการจัดการเรียนการสอน (Selection of Strategies)
- 9) เทคนิคการประเมินผลก่อนเรียนและหลังเรียน (Preliminary and Final Selection of Evaluation Techniques)
- 10) นำกลยุทธ์ในการจัดการเรียนการสอนไปใช้ (Implementation of Strategies)
- 11) ประเมินผลการจัดการเรียนการสอน (Evaluation of Instruction)
- 12) ประเมินผลหลักสูตร (Evaluation of the Curriculum)

๔. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรนี้ช่วยทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ เห็นผลคาดหวังที่ต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจนตลอดแนว ซึ่งจะสามารถช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาร่วมกันพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมั่นใจ ทำให้การจัดทำหลักสูตรในระดับสถานศึกษามีคุณภาพ และมีความเป็นเอกภาพยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดความชัดเจนเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และช่วยแก้ปัญหาการเทียบโอนระหว่างสถานศึกษา ดังนั้น ในการพัฒนาหลักสูตรในทุกระดับตั้งแต่ระดับชาติจนกระทั่งถึงสถานศึกษา จะต้องสะท้อนคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ และครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยที่การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่คาดหวังได้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว และบุคคลต้องร่วมรับผิดชอบ โดยร่วมกันทำงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง ในการวางแผน ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุน ตรวจสอบ ตลอดจนปรับปรุงแก้ไข เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติไปสู่คุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ หลักการ และจุดหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

4.1 วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

4.2 หลักการ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
- 2) เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสดำเนินการศึกษ้อย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
- 3) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- 4) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

- 5) เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 6) เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

4.3 จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงได้กำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

- 1) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
- 3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
- 4) มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4.4 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

- 1) ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสาร และประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผล และความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม
- 2) ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้าง องค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม
- 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม
- 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และ

การอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

4.5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก 8 ประการ ดังนี้

- 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 2) ซื่อสัตย์สุจริต
- 3) มีวินัย
- 4) ใฝ่เรียนรู้
- 5) อยู่อย่างพอเพียง
- 6) มุ่งมั่นในการทำงาน
- 7) รักความเป็นไทย
- 8) มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนเอง

4.6 มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุลงាំងทางร่างกายและจิตใจ โดยคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา จึงกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ครบทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยมีมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดเป็นเป้าหมายคุณภาพของผู้เรียนในหลักสูตร รวมทั้งกำหนดสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานการเรียนรู้ หมายถึง ผลการเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน เป็นมาตรฐานกลางซึ่งเป็นกรอบด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม ที่สถานศึกษานำไปปรับใช้ ทั้งนี้ ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษาและการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่า

สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้ โดยหลักสูตรได้กำหนดให้มีมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด ระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรม นำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ การสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดประเมินผล เพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

1) ตัวชี้วัดชั้นปี เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1-มัธยมศึกษาปีที่ 3)

2) ตัวชี้วัดช่วงชั้น เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6)

หลักสูตรได้มีการกำหนดรหัสกำกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เพื่อความเข้าใจและให้สื่อสารตรงกัน

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะและวัฒนธรรมการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ความชื่นชม การเห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย และภูมิใจในภาษาประจำชาติ

2) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ประกอบด้วย การนำความรู้ ทักษะ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในการแก้ปัญหา การดำเนินชีวิต และศึกษาต่อการมีเหตุมีผล มีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์ พัฒนาการคิดอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์

3) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย การนำความรู้ และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และจิตวิทยาศาสตร์

4) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย การอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข การเป็นพลเมืองดี ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนา การเห็นคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความรักชาติ และภูมิใจในความเป็นไทย

5) กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และเจตคติในการสร้างเสริมสุขภาพพลานามัยของตนเองและผู้อื่น การป้องกันและปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อสุขภาพอย่างถูกวิธี และทักษะในการดำเนินชีวิต

6) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ประกอบด้วย ความรู้และทักษะในการคิดริเริ่มจินตนาการ สร้างสรรค์งานศิลปะ สุนทรียภาพ และการเห็นคุณค่าทางศิลปะ

7) กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และเจตคติในการทำงาน การจัดการ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพและการใช้เทคโนโลยี

8) กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ เจตคติ และวัฒนธรรม การใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร การแสวงหาความรู้ และการประกอบอาชีพ

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปฏิภาณและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียน และอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็น กิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2) กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี มีความรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกชั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ นักศึกษาวิชาทหาร และ กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรักความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสา พัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

ในปี พ.ศ. 2560 กระทรวงศึกษาธิการ (อ้างอิงจาก คำสั่งที่ สพฐ. 1239/2560 ลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2560) ได้มีคำสั่งให้ใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่มีการปรับปรุงใหม่ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2561 ใน 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และสาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้งนี้ ส่งผลให้มีการเปลี่ยนชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ใน 2 กลุ่ม ตั้งแต่ปีการศึกษา 2563 เป็นต้นไป คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เปลี่ยนเป็น กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เปลี่ยนเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีคำสั่ง ที่ 922/2561 การปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการเวลาเรียนได้เหมาะสมกับบริบทและจุดเน้นของสถานศึกษา โดยระดับประถมศึกษา ปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบท จุดเน้นของสถานศึกษา และศักยภาพของผู้เรียน โดยจัดเวลาเรียนพื้นฐานสำหรับสาระประวัติศาสตร์ 40 ชั่วโมงต่อปี และต้องมีเวลาเรียนพื้นฐานรวม 840 ชั่วโมงต่อปี เวลาเรียนเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับจุดเน้นและความพร้อมของสถานศึกษา เวลาเรียนรวมทั้งหมดตามความเหมาะสมของสถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตร ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับ

บริบท จุดเน้นของสถานศึกษา และศักยภาพของผู้เรียน โดยจัดเวลาเรียนพื้นฐานสำหรับสาระประวัติศาสตร์ 40 ชั่วโมงต่อปี (1 หน่วยกิตต่อปี) และต้องมีเวลาเรียนพื้นฐานรวม 880 ชั่วโมงต่อปี (22 หน่วยกิตต่อปี) เวลาเรียนเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับจุดเน้นและความพร้อมของสถานศึกษา เวลาเรียนรวมทั้งหมดตามความเหมาะสมของสถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตร ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปรับเวลาเรียนพื้นฐานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบท จุดเน้นของสถานศึกษา และศักยภาพของผู้เรียน โดยจัดเวลาเรียนพื้นฐานสำหรับสาระประวัติศาสตร์ รวม 3 ปี จำนวน 80 ชั่วโมง (2 หน่วยกิต) ต้องมีเวลาเรียนพื้นฐานรวม 3 ปี จำนวน 1,640 ชั่วโมง (41 หน่วยกิต) เวลาเรียนเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับจุดเน้นและความพร้อมของสถานศึกษา เวลาเรียนรวมทั้งหมดตามความเหมาะสมของสถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตร

5. การประเมินหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

5.1 การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตร เป็นการพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับคุณภาพของหลักสูตร โดยใช้ผลจากการวัดและประเมินในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อนำมาพิจารณาร่วมกัน เช่น เอกสารหลักสูตร วัสดุหลักสูตร ผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอน ความคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตร และความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีการประเมินหลักสูตร เพื่อตรวจสอบคุณภาพและพัฒนาหลักสูตร นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรได้ให้ความหมายและแนวทางในการประเมินหลักสูตรไว้หลายแนวทาง ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1949) ได้ให้ความหมายว่า กระบวนการประเมินผลเป็นกระบวนการที่จะช่วยตรวจสอบว่าหลักสูตรและการสอนบรรลุจุดประสงค์เพียงใด ผลการประเมินควรวัดจากวัตถุประสงค์ที่กำหนด ผลงานที่สำเร็จจะสะท้อนผลสำเร็จของวัตถุประสงค์ ดังนั้น การประเมินนักเรียนจึงต้องมีการประเมินตลอดการเรียนรู้มิใช่ที่ปลายทางเท่านั้น และควรประเมินการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย และที่สำคัญเครื่องมือประเมินต้องมีความเที่ยงตรง (valid) และเชื่อมั่นได้ (reliable) นอกจากนี้ ไทเลอร์ยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่าควรต้องยึดความสำเร็จของบุคคล ส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินความสำเร็จ การทดลองในกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กจะถือว่าเป็นความสำเร็จของหลักสูตรไม่ได้ การตีความจากคะแนนที่ได้จากการสอบต้องอาศัยคะแนนรวมเป็นหลัก และข้อสอบที่ใช้ควรมีลักษณะเป็นเอกพันธ์จึงทำให้การตีความมีความถูกต้อง การวัดพฤติกรรมก็ต้องมีการวัดทั้งก่อนการเรียนรู้และหลังการเรียนรู้ และจะต้องกำหนดเกณฑ์เอาไว้ล่วงหน้าว่าความสำเร็จในระดับใดจึงจะถือว่าเป็นความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งแนวความคิดในลักษณะนี้เหมาะสำหรับการประเมินรวบยอดมากกว่าการประเมินย่อย

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวถึงการประเมินผลและวิธีการประเมินผลไว้ว่าเป็นการตรวจสอบวัตถุประสงค์ว่าบรรลุตามที่กำหนดหรือไม่

ไมล์ (Miles, 1965) ได้กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรไว้ว่า คณะผู้ประเมินควรประกอบด้วยสมาชิก ดังนี้

1. ผู้ที่มีความสามารถในการระดมกลุ่มย่อย ซึ่งอาจจะไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญทางการประเมินสำหรับรับผิดชอบการจัดการและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานกลุ่ม
2. นักวิจัยอย่างน้อยจำนวน 1 คน สำหรับสร้างเครื่องมือทางจิตวิทยา
3. ผู้เชี่ยวชาญทางออกแบบการวิจัย

4. ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดทำรายงานที่มีความรู้ทางการศึกษา และมีความสามารถในการประเมินอย่างน้อยจำนวน 1 คน
5. หน่วยงานประเมินผลข้อมูล ทำหน้าที่เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
6. ที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชา
7. ผู้ทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับผู้บริหารโรงเรียนและผู้ควบคุมการประเมินหลักสูตร

สคริเวน (Scriven, 1991) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า บทบาทและระยะเวลาของผู้ประเมินมีความแตกต่างกัน เช่น บทบาทในการฝึกอบรม บทบาทในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร บทบาทในการทดลองเพื่อการปรับปรุงทฤษฎีการเรียนรู้ ตลอดจนบทบาทในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ และโดยเฉพาะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร การประเมินจะมีระยะเวลา บทบาทของผู้ประเมินที่สำคัญมี 2 ประการ คือ

1. บทบาทในการประเมินระยะสั้น เป็นการประเมินในระหว่างที่โครงการหรือการพัฒนาหลักสูตรกำลังดำเนินการอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการหรือหลักสูตร เพราะการประเมินจะช่วยให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ สำหรับนำมาใช้ในการพิจารณาการดำเนินโครงการว่ามีจุดบกพร่องอย่างไร

2. บทบาทในการประเมินระยะยาวหรือประเมินผลสรุป เป็นการประเมินเมื่อโครงการหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้เสร็จสิ้นลง มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินคุณค่าและการควบคุมติดตามโครงการ ตลอดจนการค้นหาคือข้อดีของโครงการเพื่อนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นต่อไป

จิตทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2537) ได้กล่าวถึงระยะเวลาในการประเมินหลักสูตรไว้ 3 ระยะ คือ การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร และการประเมินหลังการใช้หลักสูตร

5.2 การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภทเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังต้องมีการวางแผนการประเมินผล เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนว่าได้บรรลุตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์จริงหรือไม่ ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบจะได้รู้และนำไปแก้ไขปรับปรุงต่อไป ดังนั้นหลักสูตรที่ดีและเหมาะสมจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเวลา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการปกครองของประเทศ ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ นักพัฒนาหลักสูตรและนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรไว้ในหลายแนวคิดดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler, 1949) ได้เสนอแนวคิดในวางแผนโครงร่างหลักสูตรโดยใช้วิธี Means-Ends Approach มาเป็นหลักการและเหตุผลในการสร้างหลักสูตรและการสอน โดยเน้นที่การตอบคำถามพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้

1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่สถาบันการศึกษาจะต้องกำหนดให้ผู้เรียน
2. มีประสบการณ์การศึกษาอะไรบ้าง ที่สถาบันการศึกษาควรจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร จึงจะทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ

4. จะประเมินผลประสิทธิภาพของประสบการณ์ในการศึกษาอย่างไร จึงจะตัดสินใจได้ว่าบรรลุถึงจุดหมายที่กำหนดไว้

ทาบ (Taba, 1962) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการวินิจฉัย (diagnosis) และตัดสินใจ (decision) เกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรที่ได้กำหนดไว้ การพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนรวมทั้งสิ้น 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวินิจฉัยความต้องการ (Diagnosis of Needs) การศึกษาความต้องการเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ผู้พัฒนาหลักสูตรหรือครูผู้สอนจะต้องวินิจฉัยประสบการณ์ความต้องการและความสนใจของผู้เรียนมากำหนดเป็นเนื้อหาของหลักสูตร

2. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Formulation of Objectives) เมื่อทราบความต้องการของผู้เรียนหรือของสังคมแล้ว ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งจะใช้กำหนดเนื้อหาว่าจะมีความเฉพาะเจาะจงและมีวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไร

3. การเลือกเนื้อหา (Selection of Content) ผู้พัฒนาหลักสูตรเลือกเนื้อหาสาระที่จะนำมาให้ผู้เรียนศึกษา โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ เนื้อหาที่เลือกมานั้นจะต้องมีความเที่ยงตรง (Validity) ตามวัตถุประสงค์และมีนัยสำคัญ (Significance) ต่อผู้เรียน

4. การจัดองค์ประกอบของเนื้อหา (Organization of Content) เนื้อหาที่คัดเลือกมาได้นั้น ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องนำมาจัดเรียงลำดับ (Sequence) โดยใช้เกณฑ์หรือระบบบางอย่าง อีกทั้งยังจะต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จะสอนและระดับของผู้เรียนด้วย

5. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (Selection of Learning Experiences) ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องพิจารณาเรื่องของการจัดเรียงลำดับประสบการณ์ และจะต้องเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนที่จะสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับเนื้อหาให้ตรงตามวัตถุประสงค์

6. การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ (Organization of Learning Experiences) การจัดองค์ประกอบของประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้พัฒนาหลักสูตรจะต้องคำนึงถึงยุทธศาสตร์การสอนที่สำคัญ คือการพัฒนากระบวนการสร้างมโนทัศน์ (Strategic of Concept Attainment) และคำนึงถึงคำถามสำคัญ ได้แก่ จะทำอะไรให้เนื้อหาสาระสอดคล้องกับประสบการณ์และความสนใจของผู้เรียน และจะอย่างไรให้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้สอดคล้องและตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล

7. การพิจารณาว่าสิ่งที่จะประเมินคืออะไรและจะใช้วิธีการและเครื่องมือใดในการประเมิน (Determination of What to Evaluate and of the Ways and Means of Doing It) นักพัฒนาหลักสูตรจะต้องประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยจะต้องตอบคำถามว่าจะประเมินคุณภาพของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้อย่างไรและจะใช้เครื่องมือและวิธีการใดในการประเมิน

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่ง เพื่อให้เหมาะกับโรงเรียนและระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอน วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอนรวมทั้งการประเมินผล ส่วนคำว่าเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึงการแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิม ถือเป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนใหม่

ไมเคิล กรอสแมน และสก๊อต (Michaelis, Grossman and Scott, 1975) ได้เสนอแนวคิดหลักสำคัญ 5 ประการ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรดังต่อไปนี้

1. พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาปัญหาข้อถกเถียงและการปฏิบัติตลอดจนความสำเร็จและความล้มเหลวของหลักสูตรเดิม
2. พื้นฐานทางด้านปรัชญาซึ่งจะช่วยในการพัฒนาเค้าโครงของค่านิยม และความเชื่อที่สัมพันธ์กับการกำหนดความมุ่งหมาย การเลือกและการใช้ความรู้ ความหมายและวิธีการดำเนินการและมีมติอื่น ๆ ของการศึกษา
3. พื้นฐานทางสังคมซึ่งจะเป็นแหล่งข้อมูลค่านิยม การเปลี่ยนแปลง ปัญหาความกดดัน และแรงขับทางสังคมที่จะนำมาพิจารณาในการวางแผนหลักสูตร
4. พื้นฐานจิตวิทยา ซึ่งประกอบด้วยความคิดเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กตลอดจนการเรียนรู้ของเด็ก ๆ
5. พื้นฐานเกี่ยวกับสาขาวิชา ซึ่งจะเปรียบเสมือนแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมโนคติ ข้อมูลต่าง ๆ แบบอย่างวิธีการและกระบวนการค้นคว้าอื่น ๆ ที่อาจจะใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการวางแผนการเรียน การสอน

บิชอป (Bishop, 1985) กล่าวถึงพื้นฐานหรือตัวกำหนดหลักในการพัฒนาหลักสูตร 5 ด้าน คือ

1. ปรัชญา ซึ่งหมายรวมถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา ความนึกคิดทางลัทธิต่าง ๆ และอื่น ๆ
2. การเงินรวมถึงทรัพยากรบุคคลและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ
3. สังคมและวัฒนธรรมซึ่งรวมถึงภาษาด้วย
4. ความรู้ ซึ่งรวมถึงเนื้อหาวิชา มโนทัศน์ และกระบวนการทางสมอง
5. จิตวิทยาซึ่งประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้วิธีสอนและอื่น ๆ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือการวางแผนโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดหมายที่กำหนดไว้ การพัฒนาหลักสูตรและการสอน คือระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ การวัดและประเมินผล การใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการบริหารจัดการหลักสูตร

สจัต อุทรานันท์ (2532) กล่าวว่า “การพัฒนา” หรือ “Development” มีความหมายที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก หมายถึง การทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหมายถึง ทำให้เกิดขึ้น โดยเหตุนี้ ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรจึงอาจมีความหมายได้ 2 ลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ความหมายแรกหมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ขึ้น และอีกความหมายหนึ่งคือ เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

สมิตร คุณานุกร (2532) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรไว้ 4 ระดับ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ ควรพัฒนาหลักสูตรให้มีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการนำไปขยายหรือปรับให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้ใช้ในระดับต่าง ๆ ที่รองลงไปนำไปขยายและปรับให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นโรงเรียนและชั้นเรียนต่อไป

2. การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น คำว่าท้องถิ่นในระดับนี้หมายถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งจะทำการขยายหรือปรับหลักสูตรระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม ภูมิศาสตร์และความต้องการของประชาชนในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา

3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยทางโรงเรียน ทำหน้าที่ขยายและปรับประมวลการสอน จากการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นอีกครั้ง เพื่อให้ละเอียดยิ่งขึ้น จนกระทั่งสามารถแยกแยะรายละเอียดของเนื้อหาวิชาที่จะสอนออกมาเป็นเวลาได้

4. การพัฒนาหลักสูตรในระดับชั้นเรียน เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน โดยการปรับความมุ่งหมายในการสอนเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และการสอนให้สอดคล้องกับสติปัญญา และความสนใจของผู้เรียน

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2537) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนสำคัญ สรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อวินิจฉัยปัญหาและความต้องการ ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การกำหนดเป้าประสงค์ จุดหมาย และจุดประสงค์ หลังจากได้วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานแล้วจะพิจารณาและกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา

ขั้นที่ 3 การเลือกและการจัดเนื้อหา จะต้องมีความถูกต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร มีความสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน มีความยากง่าย สอดคล้องเหมาะสมกับวัย เนื้อหาต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน และเนื้อหานั้นเป็นสิ่งที่สามารถจัดให้ผู้เรียนได้ ในแง่ของความพร้อมด้านเวลา ผู้สอน และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 การเลือกและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว รวมไปถึงยุทธวิธีการสอน การเลือกใช้สื่อการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนต้องเอื้อต่อการเรียนรู้ และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

ขั้นที่ 5 การกำหนดอัตราเวลาเรียน หลักเกณฑ์ในการวัดประเมินผลการเรียน กำหนดเวลาเรียน โดยจัดเนื้อหาวิชาตามลำดับก่อนหลังให้สัมพันธ์กับจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนการวัดและประเมินผล ควรกำหนดวิธีการและเกณฑ์การจบหลักสูตร

ขั้นที่ 6 การนำหลักสูตรไปใช้ หลังจากร่างหลักสูตรแล้ว ต้องมีการตรวจสอบข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม

ขั้นที่ 7 การประเมินผลหลักสูตร เมื่อใช้หลักสูตรไปได้สักระยะหนึ่ง ควรมีการประเมินผลหลักสูตรในด้านต่าง ๆ ว่ามีข้อบกพร่องที่ควรแก้ไขปรับปรุงหรือเพิ่มเติมอะไรบ้าง

ขั้นที่ 8 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร หลังจากที่ได้ทราบข้อบกพร่องของหลักสูตร อาจจะต้องมีการศึกษาปัญหาเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องให้หลักสูตรเหมาะสมยิ่งขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นจึงสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร มี 2 ความหมาย คือ

1. การนำหลักสูตรที่มีแล้วมาปรับปรุงให้ดีขึ้น หรือเรียกว่าการปรับปรุงหลักสูตร
2. การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน โดยใช้กระบวนการ

พัฒนาหลักสูตร

6. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษามีภารกิจหลักในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ สถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและดำเนินการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องสร้างความมั่นใจต่อพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนว่าผู้เรียนจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และเกิดสมรรถนะสำคัญ ตลอดจนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ดังกล่าว สถานศึกษาจะต้องออกแบบหลักสูตรให้ครอบคลุมส่วนที่เป็นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุถึงคุณภาพตามมาตรฐาน อันเป็นความคาดหวังที่กำหนดไว้ร่วมกันในการพัฒนาเยาวชนทุกคนในชาติ ดังนั้น ในการจัดการศึกษาให้บรรลุผลดังกล่าว สถานศึกษาจะต้องมีการบริหารจัดการหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ มีนักการศึกษาได้สรุปแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ไว้ดังนี้

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545) กล่าวว่า กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ 7 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา 3) การกำหนดสาระการเรียนรู้และผลที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค 4) การออกแบบการเรียนรู้ 5) การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 6) การกำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา 7) การพัฒนาระบบส่งเสริมสนับสนุน

7. การเรียบเรียงหลักสูตรสถานศึกษา

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553) สรุปขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยสังเขป ดังนี้

1) แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงาน ได้แก่ คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน

2) วิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งมีแหล่งข้อมูลสำคัญมากมายที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา อาทิ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ข้อมูลจากการวิเคราะห์สภาพ ปัญหา จุดเน้น ความต้องการของชุมชน และของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ตลอดจนความต้องการของผู้เรียน

3) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ให้พิจารณาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา (เวลาเรียน รายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน) คำอธิบายรายวิชา และเกณฑ์การจบหลักสูตร พร้อมกันนี้สถานศึกษาจะต้องจัดทำเอกสารระเบียบการวัดผลประเมินผลเพื่อใช้ควบคู่กับหลักสูตรสถานศึกษา

4) คณะกรรมการสถานศึกษาพิจารณาให้ความเห็นชอบ นำเสนอร่างเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาและระเบียบการวัดและประเมินผลต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพิจารณา

ให้ความเห็นชอบ หากมีข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการ ก็นำข้อเสนอแนะดังกล่าวไปพิจารณาปรับปรุงร่างหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความเหมาะสมชัดเจนยิ่งขึ้นก่อนการอนุมัติใช้หลักสูตร เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว ให้จัดทำเป็นประกาศหรือคำสั่งเรื่องให้ใช้หลักสูตรสถานศึกษาโดยผู้บริหารสถานศึกษาและประธานกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ลงนาม

5) ใช้หลักสูตรสถานศึกษา ครูผู้สอนนำหลักสูตรสถานศึกษาไปกำหนดโครงสร้างรายวิชา และออกแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมาย

6) วิจัยและติดตามผลการใช้หลักสูตร ดำเนินการติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ เพื่อนำผลจากการติดตามมาใช้เป็นข้อมูลพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพและมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

เพลินพิศ ธรรมรัตน์ (2559) กล่าวว่า กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างของหลักสูตร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดำเนินการโดยคณะกรรมการหลักสูตรและวิชาการหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องนำข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษามาใช้ประกอบการดำเนินการดังกล่าว เพื่อให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและผู้เรียน ดังนี้

1) วิสัยทัศน์ สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อบ่งบอกว่าโลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไรจึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับกาลสมัย การกำหนดวิสัยทัศน์นั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือของสถานศึกษา ชุมชน ผู้ปกครอง ครู อาจารย์ ผู้เรียน ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน และคณะกรรมการสถานศึกษา

2) เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นการกำหนดความคาดหวังด้านคุณภาพและคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดในตัวผู้เรียน เพื่อให้เป็นคนที่สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้ง ด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม พึ่งตนเองได้ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยสถานศึกษาจะต้องกำหนดเป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้ตรงตามความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับทิศทางเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3) โครงสร้างหลักสูตร เป็นการแสดงให้เห็นถึงมวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรที่ผู้เรียนอยู่ในสถานศึกษานั้น ๆ โดยแบ่งเป็นช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3) และช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ในแต่ละช่วงชั้นแสดงให้เห็นถึงมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม รวมทั้งกำหนดสัดส่วนของเวลาหรือหน่วยกิตของแต่ละสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาคให้ชัดเจน

4) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพิ่มเติม นอกเหนือจากการเรียนรู้จากสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย อารมณ์ และสังคม สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อเกื้อกูลและส่งเสริมการเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นการปลูกฝัง อบรมให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม รวมทั้งมีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ นอกจากนั้นต้องจัดแนะแนวให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง

มีความเข้าใจผู้อื่น มีการพัฒนาศักยภาพของตนเอง มีข้อมูลและสามารถตัดสินใจเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดสาระของหลักสูตร ดำเนินการโดยคณะกรรมการของกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ประกอบด้วยการดำเนินงาน ดังนี้

1) กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียนที่จะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคเรียน

2) การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

3) กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต สำหรับการเรียนรู้รายภาคและการเรียนรู้พื้นฐาน และสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติม

4) จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยนำผลการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดมาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชาให้สื่อความหมายได้ชัดเจนและสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชา

5) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยนำสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อสะดวกในการจัดการเรียนรู้และผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้สาระการเรียนรู้และจำนวนเวลาสำหรับจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้วผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกวิชา การจัดการเรียนรู้นั้นอาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กัน การจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นสถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยปฏิบัติ โครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

6) จัดทำแผนการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชารายปีหรือรายภาคในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้น แล้วกำหนดเป็นแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

ขั้นตอนที่ 3 การออกแบบการเรียนรู้ เป็นการกำหนดแนวคิด หลักเกณฑ์ และวิธีเพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วยการออกแบบการเรียนรู้เป็น 3 ส่วน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดแผนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผนปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมที่ช่วยให้ทราบแนวปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพเนื่องจากหลักสูตรสถานศึกษาจะสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายของหลักสูตรมากขึ้นขึ้นอยู่กับกระบวนการบริหารจัดการนำหลักสูตรไปใช้ สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้นำหลักสูตรไปใช้ได้ผลสูงสุด ซึ่งประกอบด้วยการดำเนินงาน ได้แก่

1) การบริหารงานวิชาการ เช่น การส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การบูรณาการ การจัดโครงการ การให้ที่บ้าน

2) การใช้ทรัพยากร การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในสถานศึกษา เช่น การใช้ทรัพยากรด้านอาคารสถานที่อย่างคุ้มค่า การจัดตารางสอนของสถานศึกษา การกำหนดโครงการที่ส่งเสริมการสนับสนุนนโยบายต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้จัดทำมาแล้วข้างต้นมาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับ วิสัยทัศน์ จุดหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การบริหารจัดการหลักสูตร และสาระอื่น ๆ ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติม

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สรุปได้ว่าประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ และความต้องการของชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน และการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง

ขั้นที่ 2 การร่างหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร การกำหนด เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรม สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ และการกำหนดวิธีวัดและประเมินผล ผู้เรียน

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร

ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นที่ 5 การประเมินผลหลักสูตร

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ

1. ความหมายของสมรรถนะ (Competency)

Competency มีความหมายตามพจนานุกรมว่า ความสามารถหรือสมรรถนะ ในภาษาอังกฤษมีคำที่มีความหมายคล้ายกันอยู่หลายคำ ได้แก่ Capability, Ability, Proficiency, Expertise, Skills, Fitness, Aptitude

McClelland (1973) ให้ความหมายของสมรรถนะ (Competency) ว่าหมายถึง องค์ประกอบของผลการปฏิบัติงานซึ่งมีความสัมพันธ์กับกลุ่มของผลลัพธ์ในชีวิต (Life Outcomes) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าสมรรถนะ หมายถึงพฤติกรรมที่เชื่อมโยงกับความสำเร็จ ซึ่งเป็นคุณลักษณะส่วนบุคคลที่สามารถวัดได้หรือพิจารณาได้ว่าแสดงถึงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างผลงานที่มีประสิทธิภาพกับไม่มีประสิทธิภาพ

O'Hagan (1996) ได้สรุปความหมายของสมรรถนะว่าเป็นแนวคิดที่คนสามารถถ่ายทอด ถ่ายเท หรือเคลื่อนย้ายทักษะและความรู้ไปสู่สถานการณ์ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีอยู่ทั่วไปภายในองค์กร การวางแผน การเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ตลอดจนมีกิจกรรมที่ไม่ใช่งานประจำทั่วไป

Parry (1996) ได้ให้นิยามความหมายของสมรรถนะไว้ว่า หมายถึง กลุ่มของความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะ (Attributes) ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งมีผลกระทบต่องานหลักของตำแหน่งหนึ่ง ๆ โดยกลุ่มของความรู้ทักษะและคุณลักษณะจะต้องสัมพันธ์กับผลงานของตำแหน่ง

นั้น ๆ และสามารถวัดผลเทียบกับมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับและเป็นสิ่งที่สามารถเสริมสร้างขึ้นได้โดยผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551) ได้ให้ความหมายว่า สมรรถนะ หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดจากความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ (Ability) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Other Characteristics) ที่ทำให้บุคคลปฏิบัติงานได้สำเร็จ และบรรลุผลสัมฤทธิ์ขององค์กร

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562ข) ได้ให้ความหมายว่า สมรรถนะเป็นพฤติกรรมเชิงคุณลักษณะส่วนบุคคลและความสามารถที่แสดงออกให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ รวมทั้งพฤติกรรมการทำงานในบทบาทและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานได้อย่างโดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่องค์กรต้องการ โดยมีพื้นฐานมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ คุณลักษณะส่วนบุคคล อันได้แก่ วิธีคิด อุปนิสัย และแรงจูงใจ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) ได้ให้ความหมาย สมรรถนะ (Competency) หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีให้เหมาะสมในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ การใช้ชีวิตและการแก้ปัญหา สอดคล้องกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมในสถานการณ์ที่หลากหลาย

สนธยา หลักทอง (2562) ได้สรุปความหมายของสมรรถนะไว้ว่า สมรรถนะหมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่ประกอบไปด้วยความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะส่วนบุคคล (Attributes) เช่น ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม เจตคติ เป็นต้น ซึ่งมีความจำเป็นในการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบของแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุวัตถุประสงค์ตามเกณฑ์มาตรฐานหรือสูงกว่าที่กำหนดไว้

กฤติน พันธ์เสนา (2563) ได้สรุปความหมายของสมรรถนะไว้ว่า สมรรถนะ หมายถึง บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล เช่น แรงจูงใจ ทักษะ ความสามารถ ความชำนาญ ทักษะ สถานภาพทางสังคม และองค์ความรู้ที่ใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ ซึ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดกลุ่มพฤติกรรมในการทำงานของบุคคล หรือคุณลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล อันเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้บุคคลนั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดในตำแหน่งงานนั้น ๆ

โดยสรุป สมรรถนะ (Competency) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ การใช้ชีวิต และการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมในสถานการณ์ที่หลากหลายอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมจะต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

2. องค์ประกอบของสมรรถนะ

องค์ประกอบของสมรรถนะตามแนวคิดของ แม็คเคลแลนด์ (McClelland) (สุกัญญา รัชมิธรรมโชติ, 2548 อ้างอิงจาก McClelland, 1973) มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) คือ ความรู้เฉพาะในเรื่องที่ต้องรู้ที่จำเป็นถือว่าเป็นสาระสำคัญที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ความรู้ด้านเครื่องยนต์ ความรู้ด้านการสอน เป็นต้น

2. ทักษะ (Skill) คือสิ่งที่ต้องการให้ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะทางคอมพิวเตอร์ ทักษะทางการถ่ายทอดความรู้ ทักษะที่เกิดขึ้นนั้นมาจากพื้นฐานของความรู้และสามารถปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่ว

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (Self Concept) คือ เจตคติ ค่านิยม และความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนหรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็น เช่น ความมั่นใจในตนเอง

4. บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล (Traits) เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลนั้น เช่น คนที่น่าเชื่อถือไว้วางใจได้หรือมีลักษณะเป็นผู้นำ

5. แรงจูงใจ/เจตคติ (Motive/Attitude) เป็นแรงจูงใจหรือแรงขับภายใน ซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จ

อาภรณ์ ภูวพิณธ์ (2553) ได้สังเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะ 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ข้อมูลหรือสิ่งที่ถูกส่งสมมาจากการศึกษาทั้งในสถาบันการศึกษา สถาบันฝึกอบรม/สัมมนา หรือการศึกษาด้วยตนเอง รวมถึงข้อมูลที่ได้รับจากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับผู้รู้ทั้งในสายวิชาชีพเดียวกันและต่างสายวิชาชีพ

2. ทักษะ (Skills) หมายถึง สิ่งที่ต้องพัฒนาและฝึกฝนให้เกิดขึ้น โดยจะต้องใช้ระยะเวลาเพื่อฝึกปฏิบัติให้เกิดทักษะนั้นขึ้นมา ทั้งนี้ทักษะจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

2.1 ทักษะด้านการบริหารและจัดการงาน (Management Skill) หมายถึง ทักษะในการบริหารควบคุมงานซึ่งจะเกี่ยวข้องกับระบบความคิดและการจัดการในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะในการมีวิสัยทัศน์ทางกลยุทธ์ ซึ่งทักษะดังกล่าวจะแสดงออกถึงการจัดระบบความคิดเพื่อมองไปที่เป้าหมายในอนาคตว่าอยากจะทำหรือมีความต้องการอะไรในอนาคต

2.2 ทักษะด้านเทคนิคเฉพาะงาน (Technical Skills) หมายถึง ทักษะที่จำเป็นในการทำงานตามสายงานหรือกลุ่มงานที่แตกต่างกันไป เช่น งานจัดซื้อจะมีหน้าที่ความรับผิดชอบและลักษณะงานที่แตกต่างไปจากงานผลิตเช่นเดียวกัน

3. ความสามารถ (Ability) หมายถึง ความสามารถเชิงปัญญาที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน กล่าวคือ เป็นความสามารถในการประยุกต์ความรู้ที่อยู่ไปใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น ความสามารถในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ได้บังคับบัญชา เป็นต้น

4. คุณลักษณะอื่น ๆ (Other Characteristics) ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน หมายถึง ลักษณะที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมแสดงออกของบุคคลนั้น ๆ เช่น อุปนิสัย ทัศนคติ แรงผลักดันเบื้องต้น ค่านิยม จริยธรรม บุคลิกภาพ และคุณลักษณะทางกายภาพอื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งจำเป็นและสอดคล้องกับความเหมาะสมขององค์การ

พีระวัตร จันทกุล (2559) ได้สรุปและอธิบายองค์ประกอบของสมรรถนะ เพื่อใช้สำหรับการวิจัยพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย ด้านความรู้ (Knowledge: K) หมายถึง สิ่งที่เป็นสาระที่เกี่ยวกับวิธีการใช้งานการจัดการเรียนรู้และการจัดการความรู้ ด้วยฮาร์ดแวร์ (Hardware) ซอฟต์แวร์ (Soft ware) และเครือข่าย (Network) การปฏิบัตินี้ต้องเป็นไปภายใต้การกำกับอย่างมีจริยธรรมตามบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี ด้านทักษะ (Skill: S) หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานที่ปรากฏเป็นพฤติกรรมของครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

และการสื่อสาร เพื่อการจัดทำฐานข้อมูล การออกแบบ การจัดการเรียนรู้ การวิจัย และการนำเสนอข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ด้านคุณลักษณะ (Attribute: A) หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมการใช้ การเห็นคุณค่า และการเห็นประโยชน์ของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างมีจรรยาบรรณตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี

สนธยา หลักทอง (2562) ได้สังเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะด้านการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) ของครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง สารที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับอุปกรณ์ (Device) โปรแกรมประยุกต์ (Application) การรักษาความปลอดภัยที่เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และจรรยาบรรณในการเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล

2. ทักษะ (Skill) หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานที่ปรากฏเป็นพฤติกรรมของครูในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. คุณลักษณะ (Attribute) หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกผ่านพฤติกรรมการใช้ การเห็นคุณค่า การเห็นประโยชน์และการแบ่งปันสิ่งที่ดีและมีประโยชน์ที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีจรรยาบรรณตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี

จากการศึกษาองค์ประกอบของสมรรถนะที่กล่าวมา สรุปองค์ประกอบของสมรรถนะ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะ

3. ประเภทของสมรรถนะ

ในทัศนะของนักวิชาการหลายท่านได้จำแนกประเภทของสมรรถนะไว้หลากหลาย ตามทัศนะที่อยู่เบื้องหลังของการปฏิบัติงานขององค์กร ตามสายงาน วัตถุประสงค์ และการปฏิบัติงาน สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ความเชื่อและอุปนิสัยของคนในองค์กรโดยรวม เพื่อสนับสนุนให้ข้าราชการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่หน้าที่และส่งเสริมให้ปฏิบัติการกิจในหน้าที่ให้ได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งแต่ประเภทสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดผลที่ดี และเหมาะสมกับลักษณะงานของสรุปและนำเสนอ ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2548) ได้กำหนดสมรรถนะออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. สมรรถนะหลัก (Core Competencies) คือ คุณลักษณะร่วมของข้าราชการพลเรือนไทยทั้งระบบเพื่อหล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกัน

2. สมรรถนะวิชาชีพ (Professional Competencies) คือ สมรรถนะที่กำหนดเฉพาะสำหรับกลุ่มงานเพื่อสนับสนุนให้ข้าราชการ แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่หน้าที่และส่งเสริมให้ปฏิบัติการกิจในหน้าที่ให้ได้ดียิ่งขึ้น

เพ็ญจันทร์ แสนประสาน และคณะ (2548) ได้จำแนกสมรรถนะออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. สมรรถนะหลัก (Core Competency) เป็นสมรรถนะหลักขององค์กรและของบุคคลที่ทุกหน่วยงานต้องถือเป็นรูปแบบเดียวกัน เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กร สมรรถนะหลักขององค์กรที่ได้กำหนดไว้ตามวิสัยทัศน์และพันธกิจ เช่น ความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ การติดต่อสื่อสาร การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การให้ความสำคัญกับลูกค้า ความซื่อสัตย์สุจริต การคิดอย่างเป็นระบบ การทำงานเป็นทีม

2. สมรรถนะเชิงวิชาชีพ (Professional Competency) เป็นสมรรถนะของบุคคล ซึ่งกำหนดไว้ในแต่ละสาขาวิชาชีพ ว่าบุคคลในวิชาชีพนี้ควรมีสมรรถนะหรือคุณลักษณะอย่างไร เช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กร การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ อดทนต่อความกดดัน การควบคุมตนเอง

3. สมรรถนะเชิงเทคนิค (Technical Competency) เป็นความสามารถในการปฏิบัติงานตามลักษณะเฉพาะและจำเป็นในวิชาชีพ เช่น ความคิดเชิงวิเคราะห์ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การใส่ใจในเรื่องคุณภาพความชำนาญด้านเทคนิค เป็นต้น

สุกัญญา รัชมิธรรมโชติ (2548) ได้สรุปและจำแนกสมรรถนะได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. สมรรถนะส่วนบุคคล (Personal Competencies) หมายถึง สมรรถนะที่แต่ละคนมีเป็นความสามารถเฉพาะตัว คนอื่นไม่สามารถลอกเลียนแบบได้

2. สมรรถนะเฉพาะงาน (Job Competencies) หมายถึง สมรรถนะของบุคคลกับการทำงานในตำแหน่งหรือบทบาทเฉพาะตัว

3. สมรรถนะองค์กร (Organization Competencies) หมายถึง ความสามารถพิเศษเฉพาะองค์กรนั้น ๆ

4. สมรรถนะหลัก (Core Competencies) หมายถึง ความสามารถสำคัญที่บุคคลต้องมีหรือต้องทำเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เช่น พนักงานเลขานุการสำนักงานต้องมีสมรรถนะหลัก คือ การใช้คอมพิวเตอร์ได้ ติดต่อประสานงานได้ดี เป็นต้น

5. สมรรถนะในงาน (Functional Competencies) หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่มีตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ ตำแหน่งหน้าที่อาจเหมือน แต่ความสามารถตามหน้าที่ต่างกัน

จากการศึกษาประเภทของสมรรถนะที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนหน้า สรุปได้ว่าสมรรถนะแบ่งออกได้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) สมรรถนะหลัก 2) สมรรถนะส่วนบุคคล และ 3) สมรรถนะตามภารกิจ

4. ประโยชน์ของสมรรถนะ

มีนักวิชาการหลายท่านที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของสมรรถนะ ที่มีต่อการดำเนินงานขององค์กรและบุคลากร หากบุคลากรในองค์กรมีสมรรถนะที่เหมาะสมตามพันธกิจ และนโยบายขององค์กร และมีการพัฒนาสมรรถนะอย่างต่อเนื่องตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนอกจากจะมีผลต่อการบรรลุเป้าหมายโดยรวมขององค์กรแล้วยังส่งผลให้บุคลากรได้รับการพัฒนา และมีโอกาสก้าวหน้าในการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จและส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรด้วย ดังนี้

ณรงค์วิทย์ แสันทอง (2547) กล่าวถึงประโยชน์ของสมรรถนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ไว้ดังนี้

1. การคัดเลือก สรรหาบุคลากร โดยคัดเลือกบุคลากรที่มีแรงจูงใจและมีคุณลักษณะแฝงลึกที่เหมาะสมกับงาน แล้วฝึกความรู้ความชำนาญที่เกี่ยวกับงาน ซึ่งพบว่าวิธีการทำให้ประสิทธิผลแก่งานสูงกว่าองค์กรที่คัดเลือกบุคคลจากที่มีคะแนนในระดับดี
2. การเลื่อนขั้นเข้าสู่ตำแหน่งสำคัญ เป็นการประเมินบุคคลเพื่อเลื่อนเข้าสู่ตำแหน่งเป็นการมองในอนาคต
3. การพัฒนาบุคลากร การประเมินบุคลากรโดยใช้กรอบความสามารถของงานที่ทำหรือต้องทำในอนาคต จะทำให้ทราบว่าแต่ละคนมีความสามารถในระดับใด มีจุดอ่อนอะไร ทั้งนี้เพื่อนำมาสู่การจัดทำแผนการพัฒนาบุคคลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป
4. การจ่ายค่าตอบแทนตามความสามารถ โดยใช้ผลการประเมินความสามารถเป็นปัจจัยกระตุ้นให้บุคคลมุ่งมั่นพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดความสามารถในการปฏิบัติงานในขอบข่ายที่รับผิดชอบให้พัฒนาความสามารถที่พึงประสงค์ได้

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของสมรรถนะที่มีต่อการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. ช่วยสนับสนุนวิสัยทัศน์ ภารกิจ และกลยุทธ์ขององค์กรในการสร้างกรอบแนวคิดพฤติกรรม ความเชื่อ ทศนคติของคนในองค์กรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การดำเนินงานขององค์กรมีประสิทธิภาพ เป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในภาพรวมขององค์กร ได้ชัดเจน และช่วยป้องกันไม่ให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรตามธรรมชาติที่ไม่พึงประสงค์ได้
 2. การสร้างวัฒนธรรมองค์กร โดยกำหนดกรอบการแสดงออกทางพฤติกรรมของคนในองค์กรโดยรวมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การดำเนินงานขององค์กรมีประสิทธิภาพ เป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในภาพรวมขององค์กรได้ชัดเจน และช่วยป้องกันไม่ให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรตามธรรมชาติที่ไม่พึงประสงค์ได้
 3. เป็นเครื่องมือในการบริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยนำมาใช้ในการคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงานให้เหมาะสมสอดคล้องในการปฏิบัติงานและบริหารผลตอบแทน เป็นต้น
- ฐิติพัฒน์ พิษุธาตพงศ์ (2549) กล่าวถึงประโยชน์ของสมรรถนะไว้ดังนี้
1. เป็นเครื่องมือในการนำกลยุทธ์ขององค์กรมาใช้ในการบริหารบุคคล
 2. ช่วยในการจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรอย่างมีทิศทาง ถูกต้องตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล
 3. ช่วยในการคัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถ และพฤติกรรมที่เหมาะสมกับงาน
 4. ช่วยสนับสนุนตัวชี้วัดหลักของหน่วยงานบรรลุเป้าหมาย
 5. ช่วยให้บุคลากรทราบถึงระดับความสามารถของตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาและเรียนรู้
 6. ช่วยให้เกิดการหล่อหลอมสมรรถนะขององค์กรไปในทางที่ดีขึ้น ทำให้เกิดเป็นสมรรถนะขององค์กรส่งผลดีในระยะยาว

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2548) กล่าวถึงประโยชน์ของสมรรถนะมีดังนี้

1. องค์กรมีมาตรฐานกลางในการบริหารทรัพยากรบุคคลในเรื่องของการสรรหาบุคลากร การฝึกอบรม การนำไปพัฒนาระบบการประเมินผลงาน การจ่ายค่าตอบแทน และการพัฒนาความก้าวหน้าตามตำแหน่งงาน

2. องค์กรสามารถลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีความสามารถที่ตอบสนองต่อภาระหน้าที่ขององค์กรเพื่อบรรลุผลสำเร็จ (Result) ตามเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ ตลอดจนการใช้เป็นเครื่องมือในการดัดศักยภาพที่ซ่อนเร้นของบุคคลให้แสดงออกซึ่งพฤติกรรมในการทำงานเชิงสร้างสรรค์ (Positive) เพื่อพัฒนาผลผลิตของงาน (Performance) ให้สามารถแข่งขันได้

3. บุคลากรในองค์กรมีมาตรฐานในการประเมินจุดอ่อน จุดแข็งของตนเองและสามารถวางแผนการพัฒนานตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการขององค์กร

4. เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาองค์กรเข้าสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และเป็นเครื่องมือชี้้นำการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรทุกคนในองค์กรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เป็นต้น

5. การประเมินและวิธีการประเมินสมรรถนะ

การประเมินสมรรถนะ เป็นกระบวนการหาคุณค่าจากความรู้ ความสามารถ ทักษะและบุคลิกลักษณะของบุคคลที่แสดงออกที่สะท้อนผ่านการปฏิบัติงานเพื่อเป็นข้อมูลนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบให้มั่นใจว่า บุคลากรมีความพร้อมและสามารถปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการที่หลากหลาย ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ พอสรุปเป็นวิธีการประเมินสมรรถนะ ได้ดังนี้

1. วิธีการประเมินโดยการสังเกตการปฏิบัติงานของบุคลากรปฏิบัติงานได้ ไม่มีข้อบกพร่อง ผิดพลาด สามารถสรุปได้ว่าเป็นผู้ที่มีสมรรถนะ Gopee (2000) กล่าวว่า การประเมินสมรรถนะด้วยวิธีการสังเกต นอกจากจะเป็นวิธีที่ผู้ประเมินได้เห็นสมรรถนะที่แท้จริงในขณะที่ปฏิบัติงานของผู้ถูกประเมินแล้ว ยังเป็นการพัฒนาการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงานและกระตุ้นให้มีความกระตือรือร้น แสวงหาสิ่งที่ช่วยให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การประเมินด้วยวิธีดังกล่าวอาจมีข้อจำกัดในด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับผู้ประเมิน วิจารณ์การปฏิบัติงานมากเกินไป และขาดการสนับสนุนอย่างเหมาะสม ส่วนผู้ถูกประเมินอาจมีความวิตกกังวลมากขึ้น ขาดความมั่นใจในตัวเองและไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้ประเมินอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในหน่วยงานได้ นอกจากนี้การสังเกตขณะปฏิบัติงาน เป็นการตรวจ สังเกตขณะปฏิบัติงานอยู่ มีการบันทึกอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง สม่าเสมอ ทำให้ทราบสถานการณ์ที่บุคลากรใช้แก้ปัญหาและตัดสินใจ ข้อดี คือ ผู้บังคับบัญชาสามารถทบทวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้จากการบันทึกทำให้การประเมินมีความถูกต้องเหมาะสม ข้อเสีย คือผู้บังคับบัญชามักไม่ได้บันทึกไว้ ทำให้จำเหตุการณ์ไม่ได้เมื่อถึงเวลาประเมิน

2. การทดสอบสมรรถนะ เป็นการประเมินความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลภายใต้เงื่อนไขของการทดสอบ โดยการใช้แบบทดสอบ หรือมีการสาธิตให้ดูแล้วมอบหมายงานให้ทำมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ ส่งเสริมสมรรถนะในการพยาบาลที่เหมาะสม ถูกต้องตามมาตรฐาน และเป็นข้อมูลในการประเมินการปฏิบัติการพยาบาล (Miller et al, 1998)

3. การจำลองสถานการณ์ การประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานบางครั้งไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากขาดโอกาสในการแสดงความสามารถในการปฏิบัติงานบางอย่าง เช่น การดูแลผู้ที่เสียชีวิตแล้ว ดังนั้นการจำลองสถานการณ์จึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการประเมินสมรรถนะการปฏิบัติงานที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ยาก นอกจากนั้น Kob (1997) ได้กล่าวถึงการประเมินสมรรถนะโดยการจำลองสถานการณ์นั้น ช่วยให้มีโอกาสแสดงความสามารถในการปฏิบัติงาน ทั้งด้านการตัดสินใจและด้านการให้บริการ แต่การประเมินด้วยวิธีนี้ ต้องมีการวางแผนการปฏิบัติและการประสานงานหลายด้าน ทั้งด้านบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการประเมิน ด้านอุปกรณ์ ด้านสถานที่ เวลาตลอดจนค่าใช้จ่ายในการประเมิน ซึ่งต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเช่นกัน

4. การประเมินตนเองของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับความรู้ทักษะหรือความสามารถของตนเอง เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาสมรรถนะต่อไป เกี่ยวกับเรื่องนี้ อดัมส์ พะวรรมย์ (2546) ได้กล่าวว่า การประเมินตนเองมีข้อดีคือ การได้มีโอกาสประเมินตนเองทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานและกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และข้อมูลบางอย่างไม่มีใครทราบนอกจากตัวเราเอง นอกจากนี้การประเมินตนเองเป็นวิธีกระตุ้นให้ผู้ประเมินตระหนักถึงความซื่อสัตย์ต่อตนเอง การรับรู้ถึงข้อจำกัดหรือความต้องการการเรียนรู้ของตนเอง อีกทั้งยังก่อให้เกิดความสบายใจแก่ผู้ประเมินอีกด้วย แต่ทั้งนี้จุดอ่อนของการประเมินตนเองคือ อาจจะเกิดผลการประเมินค่อนข้างสูงกว่าความเป็นจริงและอาจมองข้ามปัญหาที่สำคัญบางประการของตนเองได้

5. การประเมินโดยหัวหน้างานโดยตรง การประเมินของหัวหน้างานเป็นสิ่งสำคัญในระบบการประเมิน ซึ่งอาจทำง่าย ๆ โดยหัวหน้างานที่ใกล้ชิดควรใช้การสังเกตในการประเมินผลการปฏิบัติงานของลูกน้อง และดูความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน

6. การประเมินโดยใช้เพื่อนร่วมงานเป็นผู้ประเมิน เพื่อนร่วมงานสามารถทำการประเมินได้อย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับการคาดคะเนความสำเร็จในอนาคต แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเพื่อนมักประเมินซึ่งกันและกันสูง

7. ประเมินโดยคณะกรรมการ หัวหน้าหน่วยงานจำนวนมากใช้คณะกรรมการในการประเมินพนักงาน คณะกรรมการเหล่านี้มักประกอบด้วยหัวหน้างานขั้นต้นของพนักงาน และหัวหน้างานคนอื่น ๆ อีก 3-4 คน

8. ประเมินโดยผู้ใต้บังคับบัญชา ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานให้ลูกน้องเป็นผู้ประเมินหัวหน้างานของตนเองเรียกว่าการป้อนกลับสู่ระดับบน การประเมินผู้บริหารด้วยวิธีนี้มีคุณค่ามากเพราะจะสามารถใช้สำหรับการพัฒนาการทำงานของผู้บริหารและผู้บริหารที่ได้รับการป้อนกลับจากลูกน้องจะสามารถมองภาพของตนเองได้ดีขึ้น

9. การป้อนกลับจากทุกฝ่ายแบบรอบทิศ (360 องศา) ข้อมูลผลการปฏิบัติงานจะได้รับการรวบรวมทั้งหมดจากพนักงาน หัวหน้างาน ลูกน้อง เพื่อน รวมทั้งลูกค้าภายในและภายนอก การป้อนกลับมักใช้สำหรับการฝึกอบรมและพัฒนาการมากกว่าการจ่ายค่าตอบแทนเพิ่ม ซึ่งการป้อนกลับจะใช้วิธีถามคำถามแบบสำรวจแต่ละบุคคล และควรนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการรวบรวมการป้อนกลับข้อมูลเหล่านี้เข้าสู่รายงานของแต่ละบุคคล เพื่อจัดเตรียมและนำเสนอต่อบุคคลที่จะทำการประเมินระดับคะแนนการประเมินสมรรถนะ ผู้ประเมินอาจใช้วิธีการประเมินได้หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับ

กับการพิจารณาว่าเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและสิ่งที่ต้องการจากการประเมิน ทั้งนี้เพื่อนำผลจากการประเมินมาพัฒนางานและยกระดับการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ร่างสมรรถนะหลัก 5 ประการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) ได้จัดทำร่างสมรรถนะหลัก (Core Competency) เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตที่มีคุณภาพทั้งในปัจจุบันและอนาคต ประกอบด้วย 5 สมรรถนะ ซึ่งเป็นสมรรถนะข้ามศาสตร์และวิชาที่ถูกพัฒนาผ่านขอบข่ายการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integration) เพื่อให้ผู้เรียนฝึกฝน บ่มเพาะ พัฒนา และแสดงความสามารถได้อย่างสร้างสรรค์ เต็มพลัง และยืดหยุ่น โดยมีนิยามสมรรถนะ ระดับสมรรถนะ และพฤติกรรมบ่งชี้ตามระดับสมรรถนะ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาสมรรถนะที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเมื่อจบในแต่ละช่วงชั้นซึ่งสอดคล้องตามช่วงวัย พัฒนาการและบริบทสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน สมรรถนะหลักทั้ง 5 ประการ มีดังนี้

สมรรถนะที่ 1 สมรรถนะการจัดการตนเอง (Self-Management: SM)

สมรรถนะที่ 2 สมรรถนะการสื่อสาร (Communication: CM)

สมรรถนะที่ 3 สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม (Teamwork and Collaboration: TC)

สมรรถนะที่ 4 สมรรถนะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking: HOT)

สมรรถนะที่ 5 สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen: AC)

โดยแต่ละสมรรถนะหลัก 5 ประการ ประกอบด้วยความหมาย องค์ประกอบและระดับสมรรถนะ ดังนี้

สมรรถนะที่ 1 สมรรถนะการจัดการตนเอง (Self-Management: SM) หมายถึง การรู้จักรัก เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ตั้งเป้าหมายในชีวิตและกำกับตนเอง การจัดการอารมณ์และความเครียด รวมถึงการจัดการปัญหาและภาวะวิกฤต สามารถฟื้นคืนสู่สภาวะสมดุล (Resilience) เพื่อไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายในชีวิต มีสุขภาวะที่ดี และมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ดี โดยมีองค์ประกอบและระดับสมรรถนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 องค์ประกอบของสมรรถนะการจัดการตนเอง มี 4 ด้าน ดังนี้

1) การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การรู้จักรัก เห็นคุณค่าในตนเอง รู้จุดเด่น ข้อจำกัด ความสนใจ ความสามารถ ความถนัด และภาคภูมิใจในตนเอง มั่นใจในตนเอง เห็นอกเห็นใจ ให้เกียรติและเคารพสิทธิตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบในตนเอง

2) การมีเป้าหมายในชีวิต หมายถึง ตั้งเป้าหมายในชีวิต มีวินัยในตนเอง สามารถบริหารจัดการเวลา ทรัพยากร สามารถพึ่งพาและกำกับตนเองให้ไปสู่เป้าหมายในชีวิต และมีสุขภาวะที่ดี

3) การจัดการอารมณ์และความเครียด หมายถึง รับรู้ เข้าใจ รู้เท่าทัน อารมณ์ความรู้สึก ความคิด และความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของตนเอง เข้าใจสาเหตุและสามารถจัดการอารมณ์ ความรู้สึก และความคิดของตนเอง

4) การจัดการปัญหาและภาวะวิกฤต หมายถึง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปัญหาและภาวะวิกฤต สามารถฟื้นคืนสู่สภาวะสมดุลได้ สามารถเตรียมการ ป้องกัน และแก้ไข เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1.2 ระดับสมรรถนะการจัดการตนเอง มี 10 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 รู้จักตนเอง (Knowing Self) ทางด้านกายภาพ ความชอบ ความสนใจ จัดการชีวิตประจำวันของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความรู้สึกพื้นฐาน ปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานทางสังคมภายใต้การดูแลของผู้อื่น

ระดับ 2 รู้จักตนเองในจุดเด่น จุดควรพัฒนา มีวินัยในการดูแลจัดการชีวิตประจำวันของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความรู้สึกพื้นฐาน รู้ถูกผิดในการปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานทางสังคม ภายใต้การดูแลของผู้อื่น ตระหนักรู้ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในชีวิตประจำวัน

ระดับ 3 รู้จักความสามารถของตนเอง มีวินัยในการดูแลจัดการชีวิตประจำวันของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความเครียด แยกแยะสิ่งถูกผิด หลีกเลี่ยงการนำพาตัวเองเข้าไปสู่ภาวะเสี่ยงตามคำแนะนำ อดทนต่อปัญหาในชีวิตประจำวันและการเรียน

ระดับ 4 รู้จักความสามารถของตนเอง มีวินัยในการดูแลจัดการชีวิตประจำวันของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความเครียด ตระหนักรู้ดีชอบชั่วดี จัดการปัญหาชีวิตประจำวันและการเรียนตามคำแนะนำ พร้อมเผชิญและยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้น

ระดับ 5 มีมโนทัศน์เกี่ยวกับตัวเอง (Self-Concept) ที่ถูกต้อง สามารถตัดสินใจและมุ่งมั่นที่จะจัดการสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตและการเรียนของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความเครียด ละเว้นการกระทำที่ไม่ควรทำ รู้ทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จัดการปัญหาชีวิตประจำวันและการเรียนตามคำแนะนำ

ระดับ 6 มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) สามารถตัดสินใจและวางแผนเกี่ยวกับชีวิตและการเรียนของตนเอง มีวินัยและตั้งใจตนเองให้ไปสู่เป้าหมาย รับรู้และจัดการอารมณ์และความเครียด มีจุดยืนและความเชื่อของตัวเอง ปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถฟื้นคืนจากสภาพปัญหาเมื่อเผชิญภาวะวิกฤตตามคำแนะนำ

ระดับ 7 มีความภาคภูมิใจในตนเอง มีกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) สามารถกำกับตนเองให้ลงมือทำตามแผนเกี่ยวกับชีวิตและการเรียนของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความเครียด แสดงออกตามความเชื่อและจุดยืนของตัวเอง แก้ไขปัญหา มีความรับผิดชอบในผลของการกระทำของตนเอง และฟื้นคืนจากสภาพปัญหาเมื่อเผชิญภาวะวิกฤตตามคำปรึกษา

ระดับ 8 มีกรอบความคิดแบบเติบโต สามารถกำกับตนเองให้ลงมือทำตามแผนเกี่ยวกับชีวิตและการเรียนของตนเอง และสะท้อนความก้าวหน้าของตนเอง รู้ทันและจัดการอารมณ์และความเครียด มีความรับผิดชอบในผลของการกระทำของตนเอง วางแผนป้องกันปัญหาและความเสี่ยง และฟื้นคืนจากสภาพปัญหาเมื่อเผชิญภาวะวิกฤต

ระดับ 9 มีภาพอนาคตของตนเอง (Ideal Self) ที่ต้องการจะเป็น มองเห็นข้อจำกัดและแนวทางการพัฒนาตนเอง กำหนด ลงมือทำ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ค่านิยม และความเชื่อของตนเองตามแผนพัฒนาตนเอง รู้ทันและจัดการอารมณ์และความเครียด และสามารถฟื้นคืนจากสภาพปัญหาได้ด้วยตนเองเมื่อเผชิญภาวะวิกฤต

ระดับ 10 มีความสุขกับชีวิตที่ตนเองเป็นอยู่ มุ่งมั่น เพื่อความสำเร็จแม้ต้องเผชิญความท้าทายที่เข้ามาในชีวิต รู้ทันและจัดการอารมณ์และความเครียด สามารถสร้างมุมมอง ค่านิยมใหม่ให้กับตนเอง และสามารถฟื้นคืนจากสภาพปัญหาเมื่อเผชิญภาวะวิกฤต

สมรรถนะที่ 2 สมรรถนะการสื่อสาร (Communication: CM) หมายถึง การรับและส่งสารบนพื้นฐานความเข้าใจและความเคารพในความคิดหรือวัฒนธรรมที่แตกต่าง ตลอดจนสามารถเลือกใช้กลวิธีการสื่อสารทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา หรือการสื่อความหมายผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อบรรลุเป้าหมายในการสื่อสาร โดยมีองค์ประกอบและระดับสมรรถนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 องค์ประกอบของสมรรถนะการสื่อสาร มี 3 ด้าน ดังนี้

1) การรับสารอย่างมีสติและถอดรหัสเพื่อให้เกิดความเข้าใจ หมายถึง การรับสารด้วยความใส่ใจ ผ่านประสาทสัมผัสในการรับสาร ตลอดจนสามารถตีความสารที่ส่งมาได้ทั้งความคิด ความรู้สึก เจตนา ตลอดจนสามารถตีความสารและสามารถนำสารมาใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคม

2) การรับส่งสารบนพื้นฐานความเข้าใจและความเคารพในความคิดเห็นและวัฒนธรรมที่แตกต่าง หมายถึง การรับส่งสารด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งการเจรจาต่อรอง หรือแลกเปลี่ยนข้อมูล สารสนเทศ องค์ความรู้ ประสบการณ์ ผ่านช่องทางหรือสื่อที่มีความหลากหลาย ทั้งสื่อบุคคล สื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อระยะคน โดยปราศจากความขัดแย้งต่าง ๆ และรู้เท่าทัน บนพื้นฐานความเข้าใจในบริบทสังคมที่มีความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง ทั้งในระดับชุมชน ชาติ และสากล

3) การเลือกใช้กลวิธีการสื่อสารอย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร หมายถึง การเลือกใช้วิธีการสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา ตลอดจนการสื่อความหมายผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายในการสื่อสาร โดยมีความรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้นในสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างทั้งในระดับชุมชน ชาติ และสากล

2.2 ระดับสมรรถนะการสื่อสาร มี 10 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 ใช้ประสาทสัมผัสในการรับและส่งสารอย่างตั้งใจ เข้าใจความแตกต่างทางกายภาพที่มีผลต่อการสื่อสาร ใช้สื่อ ภาพ เสียง คำพูด ท่าทาง สัญลักษณ์ใกล้ตัว และผลงานอย่างง่าย ๆ ในการสื่อสารแบบตรงไปตรงมา

ระดับ 2 รับและส่งสารอย่างตั้งใจโดยใช้ประสาทสัมผัส เข้าใจโดยตรง บอกข้อมูลและความรู้สึกที่มีต่อสารในสถานการณ์ใกล้ตัวแบบตรงไปตรงมา โดยเลือกและผลิตสื่อที่เหมาะสมกับบุคคลผ่านการเคลื่อนไหว ท่าทาง เสียง ภาษา ภาพ สัญลักษณ์ และผลงานแบบง่าย ๆ พร้อมทั้งคำนึงถึงประโยชน์และโทษของการสื่อสารที่มีผลกระทบต่อตนเอง

ระดับ 3 รับและส่งสารที่เป็นข้อมูล ข้อเท็จจริง และความรู้สึกที่มีรายละเอียดมากขึ้นในสถานการณ์ใกล้ตัว มีความอดทนในการรับสาร แลกเปลี่ยนประสบการณ์และสื่อสาร โดยตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างตนเองกับบุคคลใกล้ตัว คำนึงถึงประโยชน์และโทษของสื่อที่มีต่อตนเอง สามารถสื่อสารเรื่องราวใกล้ตัวทั้งที่เป็นภาษา ภาพ เสียง สัญลักษณ์ ท่าทาง การแสดงออกทางศิลปะอย่างง่ายโดยเลือกและผลิตสื่อให้เหมาะกับบุคคล และกาลเทศะ

ระดับ 4 รับและส่งสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่ใกล้ตัว จับประเด็นสำคัญ หรือวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารได้ อธิบายความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการรับสารประเภทต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น มีความอดทนในการรับและส่งสาร ใช้สื่อที่มีความหลากหลายขึ้น เข้าใจผลกระทบของสื่อที่มีต่อตนเอง มีจุดมุ่งหมาย และกลวิธีในการสื่อสารและการผลิตสื่อ เพื่อสื่อสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้อย่างเหมาะสม

ระดับ 5 รับและส่งสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในชุมชน สังคม อย่างมีสติ จับประเด็นสำคัญ ข้อคิด ทั้งเชิงบวกและลบที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร แลกเปลี่ยน ประสบการณ์อย่างมีสติกับบุคคลที่หลากหลายขึ้น ในสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน ทั้งโลกจริงและโลกเสมือน มีมารยาทและจริยธรรมในการสื่อสาร เลือกใช้กลวิธีในการผลิตสื่อและสื่อสารที่เหมาะสม และเกิดประโยชน์ต่อตนเองและต่อกลุ่มตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ระดับ 6 รับและส่งสารผ่านสื่อที่หลากหลาย โดยปราศจากอคติ สรุปประเด็น ดีความ และประเมินคุณค่า ในมิติความจริง (ข้อมูลข่าวสาร) ความดี (แก่นแนวคิด) และความงาม (อารมณ์สุนทรีย์) แบบง่ายได้ สื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยคำนึงถึงผลกระทบของการสื่อสาร รู้ผลกระทบของสื่อ ประเมินคุณค่าและจริยธรรมในการสื่อสาร ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายในการสื่อสาร การผลิตสื่อ และออกแบบการสื่อสาร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อกลุ่ม และต่อสังคม

ระดับ 7 รับและส่งสารผ่านสื่อที่หลากหลาย โดยปราศจากอคติ สรุปประเด็น ดีความ วิเคราะห์ และประเมินคุณค่าในมิติความจริง ความดี ความงาม ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น และเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร สามารถออกแบบการสื่อสารที่ซับซ้อนได้อย่างมีศิลปะ และสร้างสรรค์ในการสื่อสารมากขึ้น โดยคำนึงถึงประโยชน์ทั้งต่อตนเอง กลุ่ม และสังคมของตนเอง ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ระดับ 8 รับและส่งสารที่มีความซับซ้อนผ่านสื่อที่หลากหลาย โดยปราศจากอคติ ดีความ วิเคราะห์ วิพากษ์จุดเด่น จุดด้อย ประเมินคุณค่าของสารที่เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก หรือที่ทดสอบได้ว่าเป็นประโยชน์จริง หรือที่เป็นไปตามอุดมการณ์ สื่อสารทางบวก ผลิตสื่อที่ใช้เทคโนโลยี การสื่อสารที่ซับซ้อนได้ โดยคำนึงถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และสามารถออกแบบการสื่อสารผ่านสื่อหลากหลายประเภทได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ คำนึงถึงสิทธิและประโยชน์ของส่วนรวมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

ระดับ 9 รับและส่งสารที่มีความซับซ้อนและมีนัยแฝงผ่านสื่อที่หลากหลาย โดยปราศจากอคติ ดีความ วิเคราะห์ วิพากษ์ จุดเด่น จุดด้อย ประเมินคุณค่าของสารนั้นได้ลึกซึ้ง มีพฤติกรรมทางกาย วาจาและใจในการสื่อสารกับบุคคลที่มีความต่างอย่างเห็นอกเห็นใจได้อย่างเหมาะสม รู้สึกร่วมและเข้าใจความรู้สึกต่อบุคคลที่มีความต่างจากตนเอง มีกลยุทธ์ในการผลิตสื่อและสื่อสารผ่านสื่อหลากหลายประเภทได้อย่างมีศิลปะและมีพลังด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)

ระดับ 10 รับและส่งสารผ่านสื่อที่หลากหลายรูปแบบและมีความซับซ้อนหรือมีนัยมากขึ้น เข้าใจ วิเคราะห์ วิพากษ์ และนำสารที่ได้รับไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน หรือสังคมได้ ใช้กลยุทธ์ในการผลิตสื่อและสื่อสารได้อย่างมีสติและวิจารณ์ญาณ และรู้สึกร่วมและเข้าใจความรู้สึก (Empathy) เพื่อสร้างความเข้าใจโดยคำนึงถึงความแตกต่างในทุกมิติด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมและการสร้างสังคมที่พัฒนาอย่างยั่งยืน

สมรรถนะที่ 3 สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม (Teamwork and Collaboration: TC) หมายถึง การทำงานร่วมกันให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยการเป็นสมาชิกทีมที่ดีและมีภาวะผู้นำ ใช้กระบวนการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังอย่างเป็นระบบ ด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการประสานความคิดเห็นที่แตกต่างสู่การตัดสินใจเป็นทีมอย่างรับผิดชอบร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดี

และจัดการความขัดแย้งภายใต้สถานการณ์ปกติ และสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน โดยมีองค์ประกอบและระดับสมรรถนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 องค์ประกอบของสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม มี 3 ด้าน ดังนี้

1) เป็นสมาชิกทีมที่ดีและมีภาวะผู้นำ หมายถึง มีทักษะการทำงานเป็นทีม รับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตนและของทีม มีความยืดหยุ่นในการทำงานร่วมกับกลุ่มคนที่แตกต่างกัน นำจุดเด่นของตนและสมาชิกมาใช้ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย สะท้อนการทำงานของตนเองและทีม ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของทีม สร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง ให้เป็นที่ยอมรับและไว้วางใจ ประสานความร่วมมือภายในทีมและระหว่างทีม สร้างค่านิยมใหม่ในการทำงานร่วมกัน และการพัฒนาทีมที่เข้มแข็ง สามารถเป็นต้นแบบผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง

2) กระบวนการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังอย่างเป็นระบบ หมายถึง ร่วมกันกำหนดเป้าหมายและกระบวนการทำงานเป็นทีม เห็นภาพความสำเร็จของทีม คำนึงถึงประโยชน์ของทีมก่อนประโยชน์ส่วนตน แบ่งบทบาทหน้าที่ให้เหมาะสมกับศักยภาพของสมาชิก รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ด้วยความใส่ใจ มีความพยายามในการทำงานและสนับสนุนช่วยเหลือให้เกิดความสำเร็จ เคารพ รับฟัง แลกเปลี่ยนและประสานความคิดเห็นที่แตกต่าง ประยุกต์ใช้ทักษะการคิดขั้นสูงในการตัดสินใจเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ ประเมินและปรับปรุงกระบวนการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบด้วยความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ร่วมรับผิดชอบและรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจของทีม เห็นคุณค่าของการทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง

3) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการจัดการความขัดแย้ง หมายถึง มีทัศนคติเชิงบวกในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เห็นคุณค่าของสัมพันธภาพที่ดี สร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีในทีม ให้ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ เห็นอกเห็นใจในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน เคารพและเห็นประโยชน์ของความแตกต่างหลากหลาย มีทักษะและใช้วิธีการป้องกันและจัดการความขัดแย้งได้อย่างเป็นระบบ

3.2 ระดับสมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม มี 10 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 รับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ตามคำแนะนำ ข้อตกลง กฎ กติกา และแสดงออกอย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ตามคำชี้แนะ

ระดับ 2 รู้และรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเอง ปฏิบัติตามกฎหมาย กติกาของทีม เมื่อได้รับการชี้แนะ เพื่อสนับสนุนการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นให้บรรลุผลสำเร็จ สามารถรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น และตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ตามคำแนะนำ

ระดับ 3 มีความรับผิดชอบและใช้จุดเด่นของตนเองในการทำงาน เป็นสมาชิกทีมที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การกำหนดเป้าหมาย การสร้างข้อตกลง และการทำงานของทีม แสดงออกถึงความเข้าใจต่อเพื่อนในทีมด้วยความเป็นมิตรตามคำแนะนำ

ระดับ 4 เป็นสมาชิกทีมที่รับผิดชอบต่อบทบาทและงานตามที่ได้รับมอบหมาย ทั้งของตนเองและช่วยเหลือเพื่อนในทีม ปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเป็นมิตร

ระดับที่ 5 เป็นสมาชิกที่ริเริ่มกำหนดเป้าหมาย วิธีการทำงานของทีม สะท้อนการทำงานของตนเอง แสดงความคิดเห็น และสนับสนุนการทำงานของทีมให้บรรลุเป้าหมาย

ระดับ 6 เป็นผู้นำตนเอง มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของทีม สามารถสะท้อนผลการทำงานของทีม และให้ความคิดเห็นโดยตรงถึงเป้าหมายและสัมพันธภาพเชิงบวกของทีม

ระดับ 7 เป็นผู้นำตนเอง สร้างการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกระบวนการทำงาน มีวิธีการทำงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ สร้างสัมพันธภาพเชิงบวก และจัดการความขัดแย้งด้วยความเข้าใจและยอมรับความแตกต่าง ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ เห็นคุณค่าของทุกคนในทีมอย่างเท่าเทียมกัน

ระดับ 8 มีภาวะผู้นำ ใช้ทักษะการคิดขั้นสูงเพื่อมองเห็นภาพความสำเร็จ ตัดสินใจและทำงานอย่างมีส่วนร่วม เพื่อขับเคลื่อนทีมให้บรรลุเป้าหมายด้วยกระบวนการทำงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ อีกทั้งรักษาสัมพันธภาพเชิงบวกในทีม

ระดับ 9 มีภาวะผู้นำ เสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกและคุณค่าของการรวมพลังทำงานเป็นทีม มีความสามารถในการประสานความคิดเห็นที่แตกต่าง และทำงานด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสามารถจัดการความขัดแย้งได้

ระดับ 10 มีคุณลักษณะของผู้ที่สร้างการเปลี่ยนแปลง และเห็นคุณค่าของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ และยกระดับการรวมพลังทำงานเป็นทีม เพื่อขับเคลื่อนสู่เป้าหมายความสำเร็จของทีม

สมรรถนะที่ 4 สมรรถนะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking: HOT) หมายถึง การแก้ปัญหาหรือพัฒนาชิ้นงาน วิธีการหรือนวัตกรรม โดยใช้ความคิดที่แปลกใหม่หรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิมให้เหมาะสมต่อการใช้งานจริง เปรียบเทียบแหล่งข้อมูลและข้อเท็จจริงได้ ประเมินผลกระทบของปัญหาโดยใช้วิธีการที่เหมาะสม พิจารณาโครงสร้างเชิงระบบให้ครอบคลุมเพียงพอที่จะแก้ปัญหา สามารถสะท้อนความคิดเกี่ยวกับเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการแก้ปัญหาของตนเองได้ โดยมีองค์ประกอบและระดับสมรรถนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 องค์ประกอบของสมรรถนะการคิดขั้นสูง มี 4 ด้าน ดังนี้

1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) หมายถึง การคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลที่มีจุดประสงค์เพื่อตัดสินว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือควรกระทำ โดยอาศัยการใช้ทักษะหรือกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มความเป็นไปได้ของผลลัพธ์จากการตัดสินใจที่ดี เช่น ทักษะ การตีความ ประเมิน วิเคราะห์ สรุปความ และอธิบาย ตามหลักฐาน แนวคิด วิธีการ กฎเกณฑ์ หรือบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่รวบรวมหรือข้อมูลจากการสังเกต ประสบการณ์ การใช้เหตุผล การสะท้อนคิด การสื่อสาร และการโต้แย้ง

2) การคิดเชิงระบบ (System Thinking) หมายถึง การคิดที่แสดงให้เห็นโครงสร้างทั้งหมดที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นหนึ่งเดียวกันภายใต้บริบท/ปัจจัยของสิ่งแวดล้อมที่เกิดปัญหานั้น ๆ โดยมองปัญหาให้ลึกซึ้งไปกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ให้เห็นถึงแบบแผนหรือรูปแบบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นให้เห็นรากเหง้าของสถานการณ์และปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัสถานการณ์นั้น ๆ จนเกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของระบบนั้นอย่างลึกซึ้ง นำไปสู่การแก้ปัญหาที่รากเหง้าของปัญหาอย่างแท้จริง

3) การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หมายถึง การคิดที่หลากหลาย ริเริ่ม ประเมิน ปรับปรุง และพัฒนาต่อยอดความคิด เพื่อการแก้ปัญหาหรือสร้างทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ การสร้างความก้าวหน้าในความรู้ หรือการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ โดยอาศัยจินตนาการและทักษะ

พื้นฐานด้านการคิดริเริ่ม คิดคล่อง คิดยืดหยุ่น คิดละเอียดลออ คิดหลากหลาย คิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ที่ดีกว่า แตกต่างไปจากเดิม มีประโยชน์ และมีคุณค่าต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมมากกว่าเดิม

4) การคิดแก้ปัญหา (Problem Solving Thinking) หมายถึง การคิดของบุคคลในการระบุปัญหา นิยามปัญหา รวบรวมข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา ออกแบบวิธีการแก้ปัญหา เลือกทางเลือกในการแก้ปัญหาและดำเนินการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเกณฑ์ที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกมิติ

4.2 ระดับสมรรถนะการคิดขั้นสูง มี 10 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 ระบุปัญหาอย่างง่ายและไม่ซับซ้อน เสนอความคิดอิสระ คิดคล่อง เสนอทางเลือกในการแก้ปัญหาและตัดสินใจเลือกคำตอบเพียงคำตอบเดียว พร้อมระบุเหตุผลของการเลือกคำตอบนั้น

ระดับ 2 ระบุปัญหาอย่างง่ายและไม่ซับซ้อน รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา โดยสามารถระบุความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ สามารถผลิตชิ้นงานตามจินตนาการในรูปแบบที่แตกต่างจากต้นแบบภายใต้เงื่อนไขง่าย ๆ ได้ เสนอความคิดหาคำตอบได้หลายประเภทและหลายทิศทางและตัดสินใจเลือกคำตอบเพียงคำตอบเดียว พร้อมประเมินความเหมาะสมของคำตอบ

ระดับ 3 ระบุปัญหาอย่างง่ายและไม่ซับซ้อน รวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของการออกแบบวิธีการแก้ปัญหา หรือใช้การดัดแปลงจากความคิดเดิมและสามารถระบุความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ สามารถพัฒนาชิ้นงานหรือวิธีการโดยใช้ความคิดที่แปลกใหม่ที่ไม่ซ้ำใคร และสามารถบอกผลลัพธ์ตามข้อเท็จจริงประเมินความเหมาะสมของคำตอบและแสดงการแปลความหมายข้อมูลด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์

ระดับ 4 ระบุปัญหาหรือสถานการณ์อย่างง่ายและไม่ซับซ้อน วิเคราะห์และจัดลำดับสาเหตุของปัญหา โดยสามารถรวบรวมปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรือสถานการณ์และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของปัจจัยต่าง ๆ สามารถพัฒนาชิ้นงานหรือวิธีการโดยใช้ความคิดที่แปลกใหม่ที่ไม่ซ้ำใครหรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิม พร้อมแสดงการแปลความหมายข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์

ระดับ 5 ระบุปัญหาหรือสถานการณ์ที่ซับซ้อน วิเคราะห์และจัดลำดับสาเหตุของปัญหา สามารถพัฒนาชิ้นงานหรือวิธีการโดยใช้ความคิดที่แปลกใหม่ที่ไม่ซ้ำใครหรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิม ระบุแบบแผนของพฤติกรรมและองค์รวมขององค์ประกอบต่าง ๆ ในปัญหาหรือสถานการณ์นั้น เพื่อสร้างแบบจำลองอย่างง่าย พร้อมแสดงการแปลความหมายข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ และลงข้อสรุปได้อย่างถูกต้อง

ระดับ 6 ระบุปัญหาหรือสถานการณ์ที่ซับซ้อน ระบุสาเหตุของปัญหา แยกปัญหาเป็นปัญหาย่อย ๆ เปรียบเทียบแหล่งข้อมูลและข้อเท็จจริงได้ วิเคราะห์แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงในปัญหาหรือสถานการณ์และสร้างแบบจำลองเพื่อแสดงโครงสร้างของปัญหาหรือสถานการณ์ได้ พัฒนาชิ้นงาน วิธีการหรือนวัตกรรม โดยใช้ความคิดที่แปลกใหม่ที่ไม่ซ้ำใครหรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิมให้เหมาะสมต่อการใช้งานจริง แจกแจงรายละเอียดของวิธีการแก้ปัญหาหรือขยายความคิดได้ โดยสามารถลงข้อสรุปได้อย่างถูกต้อง และระบุข้อโต้แย้งได้

ระดับ 7 ระบุปัญหาหรือสถานการณ์ที่ยากและซับซ้อน พร้อมเสนอวิธีการระบุสาเหตุของปัญหา แยกปัญหาเป็นปัญหาย่อย ๆ เปรียบเทียบแหล่งข้อมูลและข้อเท็จจริงได้ ประเมินผลกระทบของปัญหาโดยใช้วิธีการที่เหมาะสมและครอบคลุมทุกมิติ สร้างแบบจำลองเพื่อแสดงโครงสร้างของปัญหาหรือสถานการณ์ได้ พัฒนาชิ้นงาน วิธีการหรือนวัตกรรม โดยใช้ความคิดที่แปลกใหม่ที่ไม่ซ้ำใครหรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิมให้เหมาะสมต่อการใช้งานจริง แจกแจงรายละเอียดของวิธีการแก้ปัญหา หรือขยายความคิดได้ โดยสามารถลงข้อสรุปได้อย่างถูกต้อง ระบุเหตุผลของข้อโต้แย้งที่สอดคล้องกับสถานการณ์

ระดับ 8 ระบุปัญหาหรือสถานการณ์ที่ยากและซับซ้อน พร้อมเสนอวิธีการระบุสาเหตุของปัญหา แยกปัญหาเป็นปัญหาย่อย ๆ สามารถเปรียบเทียบแหล่งข้อมูลและข้อเท็จจริงได้ ประเมินผลกระทบของปัญหาโดยใช้วิธีการที่เหมาะสมและครอบคลุมทุกมิติ สร้างแบบจำลองความคิดเพื่ออธิบายแนวคิด ที่ใช้ในการออกแบบระบบได้ สามารถพัฒนาชิ้นงาน วิธีการหรือนวัตกรรม โดยใช้ความคิดที่แปลกใหม่ที่ไม่ซ้ำใครหรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิมให้เหมาะสมต่อการใช้งานจริงระบุเหตุผลของข้อโต้แย้งที่สอดคล้องกับสถานการณ์ และมีความเป็นเหตุเป็นผลกัน

ระดับ 9 ระบุปัญหาหรือสถานการณ์ที่ยากและซับซ้อน ระบุสาเหตุของปัญหา สามารถแยกปัญหาเป็นปัญหาย่อย ๆ เปรียบเทียบแหล่งข้อมูลและข้อเท็จจริงได้ ประเมินผลกระทบของปัญหาโดยใช้วิธีการที่เหมาะสมและครอบคลุมทุกมิติ สามารถสร้างแบบจำลองความคิดเพื่ออธิบายแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบการแก้ปัญหา ทำนายหรือประเมินผลลัพธ์ของการแทรกแซงระบบที่ยากและซับซ้อนได้ พัฒนาชิ้นงาน วิธีการหรือนวัตกรรม โดยใช้ความคิดที่แปลกใหม่ที่ไม่ซ้ำใครหรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิมให้เหมาะสมต่อการใช้งานจริง สามารถแจกแจงรายละเอียดของวิธีการแก้ปัญหา หรือขยายความคิดได้อย่างครบถ้วน เขียนสะท้อนความคิดเกี่ยวกับเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้

ระดับ 10 ระบุปัญหาหรือสถานการณ์ที่ยากและซับซ้อน ระบุสาเหตุของปัญหา แยกปัญหาเป็นปัญหาย่อย ๆ สามารถเปรียบเทียบแหล่งข้อมูลและข้อเท็จจริงได้ ประเมินผลกระทบของปัญหาโดยใช้วิธีการที่เหมาะสมและครอบคลุมทุกมิติ สร้างแบบจำลองความคิดเพื่ออธิบายแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบการแก้ปัญหา ทำนายหรือประเมินผลลัพธ์ของการแทรกแซงระบบที่ยากและซับซ้อนได้ พัฒนาชิ้นงาน วิธีการหรือนวัตกรรม โดยใช้ความคิดที่แปลกใหม่ที่ไม่ซ้ำใครหรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิมให้เหมาะสมต่อการใช้งานจริง สามารถแจกแจงรายละเอียดของวิธีการแก้ปัญหา หรือขยายความคิดได้อย่างครบถ้วน รวมทั้งมีการประเมิน พัฒนาและปรับปรุงนวัตกรรมโดยวิเคราะห์จากมุมมองที่หลากหลาย จากทั้งของตนเองและของผู้อื่น เขียนสะท้อนความคิดเกี่ยวกับเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ของตนทั้งจุดเด่นและจุดที่ควรปรับปรุง

สมรรถนะที่ 5 สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen: AC) หมายถึง การปฏิบัติตนอย่างรับผิดชอบในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก รู้เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เคารพในกฎกติกาและกฎหมาย มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างมีวิจารณญาณ อยู่ร่วมกับผู้อื่นท่ามกลางความหลากหลาย เห็นคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีบทบาทในการตัดสินใจและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยยึดมั่นในความเท่าเทียมเป็นธรรม ค่านิยมประชาธิปไตย และสันติวิธี โดยมีองค์ประกอบและระดับสมรรถนะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 องค์ประกอบของสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มี 4 ด้าน ดังนี้

1) พลเมืองรู้เคารพสิทธิ หมายถึง เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ตระหนักในสิทธิเสรีภาพของตนเอง ช่วยเหลือ ให้เกียรติ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่นบนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน โดยปราศจากอคติไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

2) พลเมืองรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ หมายถึง ปฏิบัติตนตามกฎหมาย กติกา ข้อตกลง กฎหมายอย่างถูกต้องและเหมาะสม รับผิดชอบบทบาทหน้าที่ตนเองในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

3) พลเมืองมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง ติดตามสถานการณ์และประเด็นปัญหาของสังคมอย่างมีวิจารณญาณ มีส่วนร่วมทางสังคมด้วยจิตสาธารณะและสำนึกสากล

4) พลเมืองผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง หมายถึง มีความกระตือรือร้นในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทางสังคม บนพื้นฐานของความเท่าเทียมเป็นธรรม ค่านิยมประชาธิปไตย และสันติวิธี

5.2 ระดับสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มี 10 ระดับ ดังนี้

ระดับ 1 เข้าใจผลกระทบของการกระทำอะไรก็ตามใจตนเอง รับผิดชอบและปฏิบัติตนตามคำแนะนำอย่างเหมาะสม มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวมและแจ้งผู้เกี่ยวข้องเมื่อพบปัญหาในชั้นเรียน

ระดับ 2 มีความสามารถในการยับยั้งชั่งใจ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักปฏิเสธ ช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อได้รับการร้องขอ รับผิดชอบและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นหรือครูมอบหมายและแจ้งผู้เกี่ยวข้องเมื่อพบปัญหาหรือความขัดแย้งในชั้นเรียน

ระดับ 3 อิสระที่จะคิดและแสดงออกที่รับผิดชอบและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ช่วยเหลือผู้อื่น รับผิดชอบและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง เคารพต่อสถาบันหลักของชาติ ติดตามข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว เพื่อนร่วมชั้นเรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวมต่าง ๆ ในระดับชั้นเรียนหรือโรงเรียน แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชั้นเรียนอย่างมีเหตุผล

ระดับ 4 อดทนอดกลั้นในความคิดเห็นและการแสดงออกที่แตกต่าง ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย ช่วยเหลือและแบ่งปันกับผู้อื่น รับผิดชอบและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมตามบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เคารพต่อสถาบันหลักของชาติ ติดตามและตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร เข้าร่วมกิจกรรมและร่วมเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ระดับโรงเรียนและชุมชน หาทางออกร่วมกันกับผู้เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาหรือความขัดแย้งอย่างมีเหตุผล

ระดับ 5 รู้จักและปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนเอง และผู้อื่น ยอมรับและเคารพความแตกต่างหลากหลาย พยายามที่จะเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือและแบ่งปันกับผู้อื่น รับผิดชอบและปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมตามบทบาทหน้าที่ในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เคารพต่อสถาบันหลักของชาติ ติดตามและตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร เข้าร่วมกิจกรรมและร่วมเป็นอาสาสมัครในกิจกรรมสาธารณประโยชน์ระดับโรงเรียนและชุมชน หาทางออกร่วมกันกับผู้เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการปรึกษาหารือตามวิถีประชาธิปไตย

ระดับ 6 รู้จักและปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนเอง และผู้อื่น พยายามที่จะเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือผู้อื่น เคารพและปฏิบัติตนตามกฎหมายทางสังคม มีความรับผิดชอบต่อการกระทำตามบทบาทหน้าที่พลเมืองประชาธิปไตย ติดตามและประเมินความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูล ริเริ่มและมีส่วนร่วมทางสังคมในประเด็นที่สนใจระดับท้องถิ่นและประเทศ ด้วยจิตสาธารณะ กระตือรือร้นในการหาทางออกและร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นปัญหา โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมเป็นธรรมด้วยสันติวิธีและวิถีประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ระดับ 7 รู้จักและปกป้องสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น พยายามที่จะเห็นอกเห็นใจผู้อื่นทั้งในโลกจริงและโลกเสมือน ให้เกียรติ ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่เลือกปฏิบัติ เคารพและปฏิบัติตนตามกฎหมาย กติกาทางสังคม มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่พลเมืองประชาธิปไตย ติดตามและประเมินความถูกต้องและน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ริเริ่มและมีส่วนร่วมทางสังคมในประเด็นที่สนใจระดับท้องถิ่นและประเทศด้วยจิตสาธารณะ กระตือรือร้นในการหาทางออกร่วมกันและริเริ่มในการสร้างการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น ภูมิภาค และประชาคมโลก เกี่ยวกับประเด็นปัญหาโดยคำนึงถึงความเท่าเทียมเป็นธรรม ด้วยสันติวิธีและวิถีประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ระดับ 8 ยึดมั่นในหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค พยายามที่จะเห็นอกเห็นใจผู้อื่นทั้งในโลกจริงและโลกเสมือนบนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกันโดยปราศจากอคติ ใช้วิจารณญาณในการติดตามสถานการณ์และประเด็นปัญหา ริเริ่มและมีส่วนร่วมทางสังคมในประเด็นที่หลากหลายระดับภูมิภาคและประชาคมโลกด้วยจิตสาธารณะและสำนึกสากล กระตือรือร้นในการร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก เกี่ยวกับประเด็นปัญหาของท้องถิ่น ด้วยค่านิยมประชาธิปไตย

ระดับ 9 ยึดมั่นในหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย กติกาทางสังคม พยายามที่จะเห็นอกเห็นใจผู้อื่นทั้งในโลกจริงและโลกเสมือนบนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกันโดยปราศจากอคติ ไม่เลือกปฏิบัติ มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่พลเมืองประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย ใช้วิจารณญาณในการติดตามสถานการณ์และประเด็นปัญหา ริเริ่มและมีส่วนร่วมทางสังคมในประเด็นที่หลากหลายระดับภูมิภาคและประชาคมโลกด้วยจิตสาธารณะและสำนึกสากล กระตือรือร้นในการร่วมสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก เกี่ยวกับประเด็นปัญหาของท้องถิ่น ด้วยความเชื่อมั่นในสังคมที่เท่าเทียมเป็นธรรม ค่านิยมประชาธิปไตย และแนวทางที่ไม่เกิดความรุนแรงต่อสังคมและต่อตัวเอง

ระดับ 10 ยึดมั่นและปกป้องในหลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค สื่อสารผ่านช่องทางสาธารณะระดับภูมิภาคและประชาคมโลก ด้วยจิตสาธารณะ สำนึกสากลด้วยความเชื่อมั่นในสังคมที่เท่าเทียมเป็นธรรม ค่านิยมประชาธิปไตย และแนวทางที่ไม่เกิดความรุนแรงต่อสังคมและต่อตัวเอง แนวทางสันติวิธี

จากสมรรถนะหลักทั้ง 5 ดังกล่าว ซึ่งเป็นสมรรถนะข้ามศาสตร์และวิชา หากนำไปใช้ในระบบการจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผ่านขอบข่ายการเรียนรู้แบบบูรณาการ (Integration) ตามองค์ประกอบ ระดับสมรรถนะ และพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดในแต่ละระดับสมรรถนะ เชื่อได้ว่าจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้แสดงความสามารถได้อย่างสร้างสรรค์เต็มตามศักยภาพ และยึดหยุ่นกับสถานการณ์แวดล้อม สอดคล้องกับพัฒนาการและบริบทของผู้เรียนแต่ละคน

หลักสูตรฐานสมรรถนะ

หลักสูตรฐานสมรรถนะ เป็นหลักสูตรที่มีสมรรถนะเป็นเป้าหมายมุ่งเน้นส่งเสริมพัฒนา ศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล (Personalization) ให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้และพัฒนา ตนเองอย่างต่อเนื่อง (Life-Long Learning) พัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต การแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และการสร้างประโยชน์ต่อสังคม พัฒนาผู้เรียนให้ รู้เท่าทันและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาการ โดยยึดหลักการออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design Principle) ที่มีเป้าหมายในการพัฒนา สมรรถนะหลักของผู้เรียนที่เหมาะสมตามช่วงวัย และเป็นหลักในการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcome) ที่ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายเป็นหลักสูตรที่จัดสภาพแวดล้อมและ เส้นทาง การเรียนรู้ (Learning Pathway) ที่หลากหลาย และระบบสนับสนุนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ ธรรมชาติของผู้เรียน (Differentiated) คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักสูตรฐาน สมรรถนะ ตามประเด็นต่อไปนี้

1. ความหมายของหลักสูตรฐานสมรรถนะ

ธารง บัวศรี (2542) สรุปไว้ว่า สมรรถนะ หมายถึงความสามารถในการปฏิบัติภายใต้ เงื่อนไข ใช้เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ที่ระบุไว้ให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์การปฏิบัติ และมีหลักฐาน การปฏิบัติ สามารถประเมินผลและตรวจสอบได้ ดังนั้น หลักสูตรฐานสมรรถนะจึงยึดความสามารถของ ผู้เรียนเป็นหลักการออกแบบหลักสูตรตามแนวคิดนี้จะมีการกำหนดเกณฑ์ความสามารถที่ผู้เรียนพึง ปฏิบัติได้ หลักสูตรที่เรียกว่า หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ จัดทำขึ้นเพื่อความแน่ใจว่าผู้ที่จบการศึกษา ระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้มุ่งเรื่องความรู้ หรือเนื้อหาวิชาที่อาจมีความเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา แต่มุ่งพัฒนาทักษะความสามารถ เจตคติ และ ค่านิยม อันจะมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันและอนาคตของผู้เรียนในอนาคต ทักษะและความสามารถ จะถูกกำหนดให้มีความต่อเนื่องกัน โดยใช้ทักษะและความสามารถที่มีในแต่ละระดับเป็นฐานสำหรับ เพิ่มพูนทักษะและความสามารถในระดับต่อไป

Australian National Training authorities (2003) กล่าวว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะ หมายถึง ข้อกำหนดสำหรับรายวิชาหรือวิชา ซึ่งอธิบายถึงประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับ โดยทั่วไปประกอบด้วยวัตถุประสงค์ เนื้อหา ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง

Kenya Institute of Curriculum Development (KICD) (2017) นิยาม หลักสูตรฐาน สมรรถนะ (Competency-Based Curriculum) ว่าเป็นความสามารถในการใช้ความรู้และทักษะ ที่เหมาะสมเพื่อดำเนินการให้สำเร็จ หลักสูตรจะออกแบบเน้นถึงสำคัญไม่เพียงแต่การพัฒนา ความรู้ ทักษะเท่านั้น แต่ยังประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะในสถานการณ์จริงด้วย มีการบูรณาการการเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาและประยุกต์ใช้ทักษะและความรู้ของตนหรือในด้านอื่นๆ ตามความสามารถของตน KICD ได้กำหนดสมรรถหลัก ๗ ประการ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ 1) การสื่อสารและความร่วมมือ (Communication and Collaboration) 2) ประสิทธิภาพของตนเอง (Self-efficacy) 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) 4) ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ (Creativity and Imagination) 5) ความเป็นพลเมือง (Citizenship) 6) การรู้เรื่องดิจิทัล (Digital Literacy) 7) การเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ (Learning to Learn)

2. ลักษณะสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562ข) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะไว้ดังนี้

1) กำหนดผลการเรียนรู้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้เมื่อจบหลักสูตร (Course Outcomes/Performance Outcomes)

2) ใช้มาตรฐานสมรรถนะเป็นกรอบในการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเนื้อหา วางแผนการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล ทำให้การเรียนการสอนเชื่อมโยงกับการประเมินผล และการรับรองคุณวุฒิ

3) มีเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) เพื่อใช้ในการประเมินผลผู้เรียนที่แน่นอน มาตรฐานสมรรถนะเป็นข้อกำหนดความรู้และทักษะ โดยนำความรู้และทักษะนั้น ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน และปฏิบัติงานให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในหลักสูตรฐานสมรรถนะ จึงมีกรอบมาตรฐานสมรรถนะ เป็นตัวกำหนดความรู้และทักษะที่คาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติภาระงาน/กิจกรรมต่าง ๆ ได้เมื่อเรียนจบหลักสูตรและสามารถวัดและประเมินผลได้ตามเกณฑ์การปฏิบัติที่กำหนด เกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) คือ ผลการเรียนรู้ ซึ่งคาดหวังให้ผู้รับการอบรมหรือผู้เรียนสามารถทำได้เมื่อเรียนจบหน่วยนี้ ดังนั้น การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในหน่วยสมรรถนะนี้ ต้องกำหนดจุดประสงค์การปฏิบัติ (Performance Objective) หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะ สามารถปฏิบัติงานได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด และการประเมินผลต้องสอดคล้องกับเกณฑ์การปฏิบัติ จึงจะเกิดการเรียนการสอนและการประเมินผลแบบฐานสมรรถนะ เพราะใช้สมรรถนะเป็นตัวกำหนด ตั้งแต่การจัดการเรียนการสอน จนถึงการประเมินผล ซึ่งการประเมินผลสามารถใช้รูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การสังเกต การสาธิตและตั้งคำถาม แบบทดสอบและข้อสอบอัตนัย ซึ่งใช้ประเมินด้านความรู้ การสอบปากเปล่า การทำโครงงาน สถานการณ์จำลอง แฟ้มผลงาน การประเมินผลโดยการใช้คอมพิวเตอร์ และการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเป็นเครื่องมือในการสร้างแบบทดสอบและบันทึกผลได้

จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะเป็นหลักสูตรที่ยึดความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก การออกแบบหลักสูตรตามแนวคิดนี้ จะมีการกำหนดเกณฑ์ความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้ เพื่อประกันว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะและความสามารถในการด้านต่าง ๆ ที่ต้องการ เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้มุ่งเรื่องความรู้หรือเนื้อหาวิชาที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา แต่จะมุ่งพัฒนาในด้านทักษะ ความสามารถ เจตคติและค่านิยม อันจะมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน และอนาคตของผู้เรียนในอนาคต

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

1. ความหมายของการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Learning)

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ใช้ผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นเป้าหมาย คือ มุ่งเน้นผลที่จะเกิดกับผู้เรียนซึ่งก็คือความสามารถของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวม ในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต เป็นการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง เรียนรู้เพื่อให้สามารถใช้งานได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริงเป็นการเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ ไม่ใช่การเรียนเพื่อรู้เท่านั้น ซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

ยศวินทร์ คำภู (2562) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นการจัดการศึกษา โดยยึดสมรรถนะในอาชีพที่ผู้ประกอบการอาชีพใช้ในการปฏิบัติงาน กล่าวคือ ความสามารถในการด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ใช้ในการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะมีความสำคัญโดยตรงต่อการพัฒนางาน ทักษะและทัศนคติของบุคคล ซึ่งมีคุณค่าต่อความสำเร็จในชีวิตและหรือการดำรงชีพ ซึ่งส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านการอาชีวและเทคนิคศึกษา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562ก) สรุปไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นการเรียนการสอนที่มีจุดประสงค์การเรียนรู้ คือ มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต เป็นการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน เรียนรู้เพื่อให้สามารถใช้งานได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ไม่ใช่การเรียนเพื่อรู้เท่านั้น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ได้สรุปว่า การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่มุ่งเป้าหมายไปที่ความสามารถในการทำได้โดยการผสมผสานความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ ช่วยลดเนื้อหาจำนวนมากที่ไม่จำเป็น เอื้อให้ผู้เรียนมีเวลาในการเรียนรู้เนื้อหาที่จำเป็นในระดับที่ลึกซึ้งมากขึ้น และมีโอกาสได้ฝึกฝน การใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้จริง เกิดสมรรถนะในระดับชำนาญหรือเชี่ยวชาญ ซึ่งสามารถพัฒนาไปได้เร็วหรือช้าแตกต่างกันได้ ในส่วนการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อการปรับปรุงพัฒนาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้ฐานสมรรถนะประสบความสำเร็จ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการในศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีวิธีการค้นคว้าหาความรู้ ฝึกทักษะที่จำเป็นในด้านต่าง ๆ มีคุณลักษณะ และเจตคติในการปฏิบัติงานหรือสร้างผลงาน/ชิ้นงาน หรือภาระงานจนสำเร็จด้วยตนเอง และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตที่สร้างคุณค่าให้กับตัวเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ครูผู้สอนจึงต้องออกแบบการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการคิดขั้นสูง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) การออกแบบ การแก้ปัญหา การสร้างภาระงาน ผลงาน/ชิ้นงาน หรือนวัตกรรม และการนำเสนอผลงานด้วยการฟัง การพูด การอ่านและเขียนตามความถนัดและความสามารถของตน ตลอดทั้งจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรหลายฝ่าย

2. หลักการและแนวทางในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ได้สรุปหลักการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะไว้ดังนี้

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ “เน้นการปฏิบัติ” โดยมีชุดของเนื้อหาความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการนำไปสู่สมรรถนะที่ต้องการ ในระดับที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้จริง เป็นการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง เพื่อนำไปใช้จนเกิดความสำเร็จในการปฏิบัติงาน การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะช่วยลดเนื้อหาจำนวนมากที่ไม่จำเป็น เอื้อให้ผู้เรียนมีเวลาในการเรียนรู้เนื้อหาที่จำเป็นในระดับที่ลึกซึ้งมากขึ้น และมีโอกาสได้ฝึกฝนการใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะในระดับชำนาญหรือเชี่ยวชาญ ผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการเรียนรู้ และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ไปได้เร็วหรือช้าตามความถนัดและความสามารถของตน ดังนั้น ครูต้องมีความชัดเจนว่าต้องการพัฒนาสมรรถนะอะไรให้แก่ผู้เรียน คลีสมรรถนะนั้น ๆ ให้เห็นชัดเจนเป็นรูปธรรม และวิเคราะห์ว่าผู้เรียนจำเป็นต้องรู้อะไร (ความรู้) ต้องมีเจตคติ และคุณลักษณะอย่างไร และต้องมีทักษะอะไรบ้างที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะตามที่ต้องการ จากนั้นจึงจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว โดยมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ไปใช้ในการปฏิบัติจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการทำงาน และในชีวิตประจำวัน จนกระทั่งเกิดเป็นสมรรถนะในระดับที่ต้องการ โดยมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนาผู้เรียนในชั้นเรียนและในโรงเรียนทำได้หลายทางโดยเสนอแนะไว้ 6 แนวทางซึ่งครูสามารถเลือกใช้ตามความพร้อมและบริบทโรงเรียนและความถนัดของตน ได้แก่

แนวทางที่ 1 “ใช้งานเดิม เสริมสมรรถนะ” เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดแทรกสมรรถนะ ซึ่งครูเห็นว่าสอดคล้องกับบทเรียนนั้นเข้าไป และคิดกิจกรรมเสริมเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะนั้นเพิ่มขึ้น เป็นการช่วยเพิ่มการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เข้มข้น มีความหมาย และเกิดสมรรถนะที่ต้องการ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. เลือกและระบุสมรรถนะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
2. คิดกิจกรรมที่เสริมสร้างสมรรถนะ บูรณาการในกิจกรรมเดิม
3. ปรับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมสมรรถนะ
4. ระบุวิธีวัดและประเมินสมรรถนะเพิ่มเติม

แนวทางที่ 2 “ใช้งานเดิม ต่อเติมสมรรถนะ” เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ต่อยอด เพิ่มเติมจากงานเดิมให้ต่อเนื่องไปถึงขั้นการฝึกฝนการนำความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ได้เรียนรู้แล้วไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในเรื่องที่เรียนรู้นั้น มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. วิเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอนเดิม ว่าผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะและเจตคติไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร
2. เลือกสถานการณ์ที่คิดว่าผู้เรียนจะได้ฝึกและออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ความรู้ ทักษะ และเจตคติในสถานการณ์นั้น ๆ
3. ปรับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมสมรรถนะ
4. ระบุวิธีวัดและประเมินสมรรถนะเพิ่มเติม

แนวทางที่ 3 “ใช้รูปแบบการเรียนรู้สู่การพัฒนาสมรรถนะ” เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีการนำรูปแบบการเรียนรู้ต่าง ๆ มาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับสมรรถนะที่สอดคล้องกัน และเพิ่มเติมกิจกรรมที่สามารถช่วยพัฒนาสมรรถนะนั้นให้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน อันจะส่งผลให้การเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นด้วย มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. เลือกรูปแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
2. ศึกษารูปแบบการเรียนรู้ที่เลือกไว้ให้เข้าใจทั้งหลักการ วิธีการจุดอ่อนและจุดแข็ง
3. พิจารณากระบวนการ/กิจกรรมตามรูปแบบการเรียนรู้ที่กำหนดและเลือกสมรรถนะที่สามารถมาบูรณาการร่วมได้
4. ปรับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมสมรรถนะ
5. เพิ่มเติมวิธีการวัดและประเมินสมรรถนะที่บูรณาการ

แนวทางที่ 4 “สมรรถนะเป็นฐาน ผสานตัวชี้วัด” เป็นการจัดการเรียนรู้โดยนำสมรรถนะที่ต้องการ พัฒนาเป็นตัวตั้งและนำตัวชี้วัดที่สอดคล้องกันมาออกแบบการสอนร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งเนื้อหาสาระ และทักษะตามที่ตัวชี้วัดกำหนดไปพร้อม ๆ กันกับการพัฒนาสมรรถนะหลักที่ต้องการมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน
2. พิจารณาเนื้อหา สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับสมรรถนะที่เลือก
3. ออกแบบแผนการจัดการเรียนการสอนที่เสริมสร้างสมรรถนะให้ผู้เรียน และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
4. กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมให้ครอบคลุมสมรรถนะโดยเน้นการสอนเชิงรุก
5. วางแผนการประเมินผลโดยเน้นสภาพจริง และตอบรับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้น

แนวทางที่ 5 “บูรณาการผสานหลายสมรรถนะ” เป็นการจัดการเรียนรู้ โดยนำสมรรถนะหลักหลายสมรรถนะเป็นตัวตั้งและวิเคราะห์ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง แล้วออกแบบการสอนที่มีลักษณะเป็นหน่วยบูรณาการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมโดยเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชา/กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ทบทวนสมรรถนะหลัก พิจารณาเนื้อหาสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรในแต่ละวิชา/กลุ่มสาระ และตัวชี้วัดที่สอนในหลักสูตร
2. กำหนดหัวเรื่องจากปัญหา แนวคิด หรือเนื้อหาสาระสำคัญในหลักสูตรที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และได้มีประสบการณ์ตรง
3. วิเคราะห์ว่าหัวข้อ/หัวเรื่องนั้นเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระในกลุ่มสาระใดมากที่สุด และกำหนดขอบเขตเนื้อหาสาระ ทักษะ เจตคติ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระที่สัมพันธ์กับหัวข้อ/หัวเรื่องที่เลือกมาสอน
4. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยนำสมรรถนะมาเชื่อมโยงกับกิจกรรมที่ให้นักเรียนทำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

5. นำข้อมูล ข้อเสนอแนะจากการสอนมาประเมินปรับแผนการสอนหรือการพัฒนาสมรรถนะให้ได้มากขึ้น

แนวทางที่ 6 “สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน” เป็นการสอดแทรกสมรรถนะที่ส่งเสริมในการทำกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพมากขึ้น เป็นการใช้กิจกรรมในชีวิตประจำวันที่ทำอยู่แล้วเป็นสถานการณ์ในการฝึกฝนสมรรถนะ ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่ต้องการแล้วยังช่วยทำให้การทำกิจวัตรประจำวันของผู้เรียนมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. สำรวจกิจกรรมในชีวิตของผู้เรียน และจัดทำรายละเอียดของกิจกรรมที่ทำในกิจวัตรต่าง ๆ และออกแบบการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมปกติ

2. ทบทวนกิจวัตรประจำวันของผู้เรียนและวิเคราะห์ความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระ ความรู้ ทักษะที่กำหนดเป็นตัวชี้วัดของกลุ่มสาระต่าง ๆ

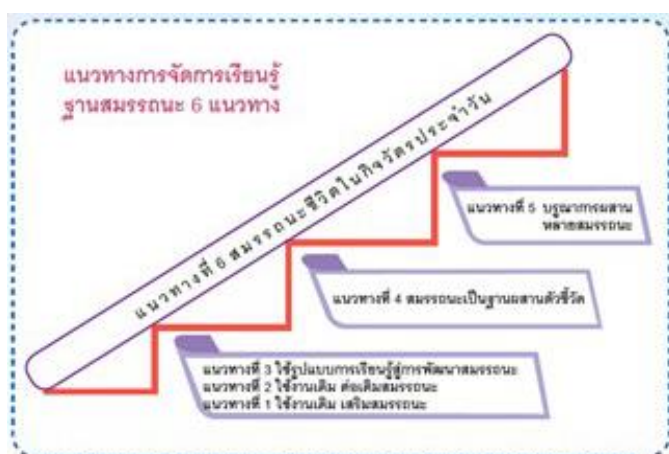
3. กำหนดแนวทางการปลูกฝังสมรรถนะที่สอดคล้องกับกิจวัตรประจำวัน โดยสร้างความเชื่อมโยงกับเนื้อหาการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กัน มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

4. กำหนดแนวทางการปลูกฝังสมรรถนะ คิดคำถามให้สอดคล้องกับแนวคิด เนื้อหา และตั้งคำถามที่โต้แย้งได้เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกคิด

5. จัดทำเกณฑ์ระดับคุณภาพเพื่อใช้ในการประเมินสมรรถนะในชีวิตประจำวันของผู้เรียน

6. สอน ประเมินผล ซ้อมเสริมสมรรถนะผู้เรียน ปรับแผนระหว่างสอนและหลังสอน แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะทั้ง 6 แนวทาง มีความสัมพันธ์กันดังแสดงในภาพ

ที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

กนก จันทรา (ม.ป.ป) การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ สรุปได้ดังนี้

1. เน้นที่การปฏิบัติ (Action Orientated/Able to Do) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการปฏิบัติหรือได้รับความรู้ ฝึกทักษะ และพัฒนาเจตคติที่เพียงพอและจำเป็นเพื่อนำมาสู่การประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ มีการออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนแสดงสมรรถนะจากง่ายไปถึงระดับที่ซับซ้อน

2. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิสัมพันธ์กับตนเอง ครูและเพื่อนในชั้นเรียนด้วยการแสดงออกด้วยการพูด ฟัง อ่าน เขียน แสดงความคิดเห็นกับสิ่งที่เรียนรู้ และอาศัยกระบวนการคิดขั้นสูงเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างมีความหมายและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของนักเรียน

2.1 ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย การศึกษาฐานสมรรถนะให้ความสำคัญกับการพัฒนานักเรียนตามความถนัด ศักยภาพและธรรมชาตินักเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนจึงต้องใช้วิธีการที่หลากหลายและมีการวิเคราะห์พื้นฐานและความสนใจของนักเรียน เพื่อตอบสนองวิธีการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีความแตกต่าง

2.2 นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้หรือลงมือปฏิบัติ โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ครูเป็นผู้จัดบรรยากาศการเรียนรู้ และแนวทางการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้และสร้างความรู้ด้วยตนเองได้เต็มศักยภาพ คอยกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้ นักเรียนมั่นใจและพัฒนาตนเองเห็นคุณค่าและความหมายของการเรียนรู้ ใช้คำถามเป็นเครื่องมือในการพัฒนานักเรียนให้เข้าใจตนเอง อยากเปลี่ยนแปลงและมีเป้าหมายในการเรียนรู้และให้ข้อมูลป้อนกลับ (feedback) เชิงบวกสร้างข้อคิดในการพัฒนานักเรียนจงใจให้เห็นข้อดีของตนเองและเรียนรู้บทเรียนจากความผิดพลาดในการปรับปรุงพัฒนาตนเองจนเต็มศักยภาพ

2.3. นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ ครูและเพื่อนร่วมชั้นเรียน กระตุ้นความกระตือรือร้นในการเรียนและเกิดแรงจูงใจในการเรียน ปัจจุบันความรู้วิทยาการไม่ได้มีเพียงในตำราที่กำหนดตามหลักสูตรเท่านั้น แต่ยังอยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบตัวนักเรียน ชุมชน และสังคม ควรฝึกให้นักเรียนได้ฝึกพัฒนาทักษะในการสื่อสารเพื่อการค้นคว้า และสืบค้นข้อมูล รวมถึงจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยอย่างมีเหตุผล กระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการอภิปรายจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวก ส่งเสริมให้นักเรียนมั่นใจในตนเองในการคิดและการแสดงออกที่ถูกต้องและสร้างสรรค์และกล้าที่จะเรียนรู้ โดยอาศัยการเสริมแรงทางบวกและแรงจูงใจ

2.4. นักเรียนมีโอกาสแสดงออกด้วยการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การสะท้อนคิด และพัฒนาการคิดขั้นสูง การคิดเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเข้าถึงความรู้ ควรได้รับการฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่องครูไม่ได้พัฒนาทักษะการคิดโดยตรง แต่พัฒนานักเรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ โดยอาศัยเนื้อหาเป็นสิ่งที่ช่วยฝึกทักษะการคิด ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาการคิดจึงสามารถช่วยพัฒนาทักษะการคิดได้

2.5. นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากการเชื่อมโยงประสบการณ์กับสิ่งที่ได้เรียนรู้เพื่อฝึกให้นักเรียนรู้จักวิธีในการแสวงหาความรู้ ซึ่งในโลกปัจจุบันการศึกษาต้องเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสวงหาคำตอบจากการเรียนเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึกเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยที่นักเรียนร่วมกันกำหนดเรื่องที่ต้องการเรียนรู้แล้วดำเนินการแสวงหาความรู้ด้วยกระบวนการแก้ปัญหา ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและจากแหล่งเรียนรู้ ส่งผลให้นักเรียนมีความคงทนในการเรียนรู้ มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน คิดเป็น ทำเป็น และถ่ายทอดเป็น สิ่งที่นักเรียนได้รับไม่ใช่เพียงความรู้ (Knowledge) แต่เป็นวิธีการหาความรู้ (Searching) รวมถึงการประเมินข้อมูลความรู้ ซึ่งจะเป็นสมรรถนะติดตัวนักเรียน

4. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

4.1 ความหมายการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความสนใจในการศึกษาและให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้ดังนี้

ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ (2551) ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการเรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายซึ่งเป็นการเรียนรู้ในระดับลึก ผู้เรียนจะสร้างความเข้าใจและค้นหาความหมายของเนื้อหาสาระโดยเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมที่มีแยกแยะความรู้ใหม่ที่ได้รับการความรู้เก่าที่มีสามารถประเมิน ต่อเติมและสร้างแนวคิดของตนเองซึ่งเรียกว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้ในระดับผิวเผินที่เน้นการรับข้อมูลและจดจำข้อมูลเท่านั้น

สัณญา ภัทรกร (2552) ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียนมีความร่วมมือกันระหว่างผู้เรียน ผู้เรียนจะได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การสร้างความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติในระหว่างการเรียนรู้การสอน โดยการพูดและการฟัง การเขียน การอ่าน และการสะท้อนความคิด

ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ (2557) อธิบายว่ากิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนั้น ๆ การสัมมนา การใช้การแก้ปัญหาการสอนกลุ่มย่อยแบบไม่เป็นทางการ การสำรวจข้อมูล การทดลอง การแก้ไขปัญหา กรณีศึกษา การอภิปราย เป็นต้น

จรรยา ดาสา (2552) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เชิงรุก คือการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนจะได้เชื่อมโยงความรู้เดิม และความรู้ใหม่จากการได้คิดได้ปฏิบัติระหว่างการเรียนรู้การสอน

เยาวเรศ ภักดีจิตร (2557) ได้สรุปความหมายของการเรียนรู้เชิงรุกไว้ว่า การเรียนรู้เชิงรุก คือ การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูงที่มีประสิทธิภาพ ทั้งการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลข้อมูลในสถานการณ์ใหม่ได้ดี ในที่สุดจะช่วยให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจจนสามารถขึ้นนำตลอดชีวิตในฐานะผู้ฝึกฝนการเรียนรู้

จากแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวถึงการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สรุปได้ว่า การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญาของผู้เรียนที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยการนำเอาวิธีการสอนเทคนิค

การสอนที่หลากหลายมาใช้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้สอน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะและเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติ เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาหรือประกอบอาชีพในอนาคต และถือเป็นการจัดการเรียนรู้ประเภทหนึ่ง ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ด้วยตนเอง

4.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้สรุปความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้ดังนี้

1) Active Learning ส่งเสริมการมีอิสระทางด้านความคิด และการกระทำของผู้เรียน การมีวิจรรย์ญาณ และการคิดสร้างสรรค์ ผู้เรียนจะมีโอกาสมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง และมีการใช้วิจรรย์ญาณในการคิดและตัดสินใจในการปฏิบัติกิจกรรมนั้น มุ่งสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้กำกับทิศทางการเรียนรู้ ค้นหาวิธีการเรียนรู้ของตนเอง สู่การเป็นผู้รู้คิด รู้ตัดสินใจด้วยตนเอง (Metacognition) เพราะฉะนั้น Active Learning จึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking) ในการมีวิจรรย์ญาณ การวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การประเมินตัดสินใจ และการสร้างสรรค์

2) Active Learning สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความร่วมมือในการปฏิบัติงานกลุ่มจะนำไปสู่ความสำเร็จในภาพรวม

3) Active Learning ทำให้ผู้เรียนทุ่มเทในการเรียน จูงใจในการเรียน และทำให้ผู้เรียนแสดงออกถึงความรู้ความสามารถ เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ผ่านการใช้กิจกรรมที่ครูจัดเตรียมไว้ให้อย่างหลากหลาย ผู้เรียนได้เลือกเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจและความถนัดของตนเอง เกิดความรับผิดชอบและทุ่มเทเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ

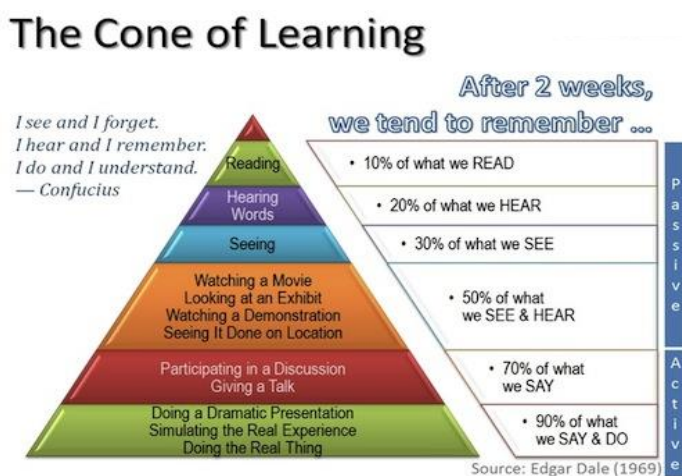
4) Active Learning ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาเชิงบวกทั้งตัวผู้เรียน และตัวครูเป็นการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอน ผู้เรียนจะมีโอกาสได้เลือกใช้ความถนัด ความสนใจ ความสามารถที่เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Different) สอดรับกับแนวคิดพหุปัญญา (Multiple Intelligence) เพื่อแสดงออกถึงตัวตนและศักยภาพของตนเอง ส่วนครูผู้สอนต้องมีความตระหนักแนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ที่จะปรับเปลี่ยนบทบาท แสวงหาวิธีการกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน สิ่งเหล่านี้จะทำให้ครูเกิดทักษะในการสอน และมีความเชี่ยวชาญในบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ เป็นการพัฒนาดน พัฒนางานและพัฒนาผู้เรียนไปพร้อมกัน

5) กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) สามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทน และนานกว่ากระบวนการเรียนรู้ Passive Learning เพราะกระบวนการเรียนรู้ Active Learning สอดคล้องกับการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความจำ โดยสามารถเก็บและจำสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอน สิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ที่ผ่านการปฏิบัติจริงจะสามารถเก็บความจำในระบบความจำระยะยาว (Long Term Memory) ทำให้ผลการเรียนรู้อยู่คงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่า ระยะยาวกว่า

4.3 กระบวนการเรียนรู้ Active Learning

เอ็ดการ์ เดลล์ (Edgar Dale, อ้างถึงใน Ken Masters, 2013) ได้นำเสนอแผนภาพ “พีระมิดแห่งการเรียนรู้ (The Cone of Learning)” และอธิบายโดยสรุปไว้ว่า “การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)” เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาความรู้และเรียนรู้อย่างมีปฏิสัมพันธ์ จนเกิดความรู้ความเข้าใจนำไปประยุกต์ใช้สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าหรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และพัฒนาตนเองเต็มความสามารถ รวมถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมอภิปรายและมีโอกาสฝึกทักษะการสื่อสาร ส่งผลให้การเรียนรู้เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 70 และกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้นำเสนองานทางวิชาการ เรียนรู้ในสถานการณ์จำลอง รวมทั้งมีการฝึกปฏิบัติในสภาพจริง มีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ต่าง ๆ จะส่งผลให้การเรียนรู้เกิดขึ้นถึงร้อยละ 90

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้สรุปว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการเรียนการสอนอย่างหนึ่งที่เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติหรือการลงมือทำ ซึ่งความรู้ที่เกิดขึ้นก็เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ กระบวนการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องได้มีโอกาสลงมือกระทำมากกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว ครูต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการอ่าน การเขียน การโต้ตอบ และการวิเคราะห์ปัญหา อีกทั้ง ให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า Active Learning จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย โดยการร่วมมือระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ในการนี้ ครูต้องลดบทบาทในการสอนและการให้ข้อความรู้แก่ผู้เรียนโดยตรง แต่ไปเพิ่มกระบวนการและกิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นและอย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยการพูด การเขียน และการอภิปรายกับเพื่อน ๆ กระบวนการเรียนรู้ Active Learning ทำให้ผู้เรียนสามารถรักษาผลการเรียนรู้ให้อยู่คงทนได้มากและนานกว่ากระบวนการเรียนรู้ Passive Learning เพราะกระบวนการเรียนรู้ Active Learning สอดคล้องกับการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความจำ โดยสามารถเก็บและจำสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีส่วนร่วม มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ผู้สอน และสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ได้ผ่านการปฏิบัติจริงจะสามารถเก็บความจำในระบบความจำระยะยาว ทำให้ผลการเรียนรู้ ยังคงอยู่ได้ในปริมาณที่มากกว่า ระยะยาวกว่า ซึ่งอธิบายไว้ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 The Cone of Learning

จากภาพจะเห็นได้ว่า กรวยแห่งการเรียนรู้นี้ได้แบ่งเป็น 2 กระบวนการ คือ กระบวนการเรียนรู้ Passive Learning และกระบวนการเรียนรู้ Active Learning ในครั้งนี้จะกล่าวถึงในส่วนที่เป็น Active learning

4.4 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ดังนี้
 สัญญา ภัทรกร (2552) ได้สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมพร้อมเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ทบทวนความรู้เดิม แนะนำหัวข้อที่จะเรียน แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนทราบ นำเสนอสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ ยกตัวอย่างสถานการณ์ให้ผู้เรียนเห็นตัวอย่าง และตั้งกติการ่วมกันเพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมและเกิดความสนใจ

ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอสถานการณ์ เป็นขั้นที่ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์ปัญหา มาเร้าความสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนได้ร่วมกันวางแผนการแก้ปัญหา และร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหาและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถามในสิ่งที่สงสัย

ขั้นที่ 3 ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้ลงมือแก้ปัญหาตามที่ได้วางแผนไว้ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่ม และทุกคนในกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาโดยผู้สอนเป็นผู้คอยแนะนำ

ขั้นที่ 4 ขั้นอภิปราย เป็นขั้นที่ผู้เรียนออกมาแนะนำแนวคิดหน้าชั้นเรียน โดยทุกกลุ่มมีหน้าที่ตรวจสอบและมีสิทธิที่จะถามผู้เรียนที่ออกไปนำเสนอแนวคิด

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุป เป็นขั้นที่ผู้เรียนร่วมกันสรุปความรู้หรือแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้

จอห์นสัน และคนอื่น ๆ (Johnson et al, 1991. อ้างถึงใน สรัญญพัชร แก้วศรีไตร, 2563) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นสามารถทำตามขั้นตอนได้ดังนี้

1. ขั้นนำ (3-5 นาที) เป็นขั้นที่แสดงให้ผู้เรียนเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาที่จะสอนกับสิ่งที่ผู้เรียนมีพื้นฐานอยู่ก่อนแล้ว พร้อมทั้งระบุโครงร่างของเนื้อหาแนวคิดประเด็นหลักในการสอน ผู้เรียนจะเห็นความสำคัญและอยากเรียนรู้เรื่องนั้นมากขึ้น

2. ขั้นสอน เป็นขั้นที่ผู้สอนสอนเนื้อหา (10-15 นาที) ตามด้วยกิจกรรมอื่น (3-4 นาที) ปกติผู้สอนมักจะสอนติดต่อกันเป็นเวลานาน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเฉื่อยและไม่กระตือรือร้น การเรียนรู้ จากการศึกษาพบว่า สมาธิหรือความสนใจของผู้เรียนจะลดลงอย่างรวดเร็วภายใน 15 นาที ดังนั้น ในรูปแบบการสอนจึงแนะนำการสอน 10-15 นาที ตามด้วยกิจกรรมอื่น 3-4 นาที เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและเป็นการให้โอกาส ผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เช่น การตั้งคำถามให้ผู้เรียนตอบหรือจะให้ผู้เรียนช่วยกันคิดเป็นกลุ่มเพื่อตอบ ผู้เรียนจะเข้าใจเนื้อหาและจำได้นานกว่า

3. ขั้นสรุป เป็นขั้นที่ผู้เรียนสรุปเนื้อหาที่ได้เรียนด้วยตนเอง (4-6 นาที) โดยผู้สอนให้ผู้เรียนสรุปความเข้าใจของตนเอง โดยเขียนใจความสำคัญของเนื้อหาลงในแผ่นกระดาษ และแลกเปลี่ยนกับเพื่อนที่นั่งใกล้กันอ่าน หรือผู้สอนอาจสุ่มให้ผู้เรียนมาอ่านในชั้นเรียน

นอกจากนี้ ฮาซซา ลาพิด็อต และ ราโกนิส (Hazza, Lapidot and Ragonis, 2004, อ้างถึงใน สรัญญพัชร แก้วศรีไตร, 2563) ได้นำเสนอรูปแบบการสอนเพื่อเป็นแนวทางใน

การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก โดยมีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นสร้างความสนใจ ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นอภิปราย และขั้นสรุป รายละเอียดดังนี้

1. ขั้นสร้างความสนใจ เป็นการเสนอบทเรียน เริ่มด้วยการกระตุ้นสร้างความสนใจของผู้เรียนโดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลายและสร้างความท้าทายการเรียนรู้ของนักเรียน อาจใช้คำถามปลายเปิดให้นักเรียนได้คิด เกิดความสงสัย เกิดคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่ผู้สอนเสนอ และเกิดการตั้งคำถามเพื่อค้นคว้าหาคำตอบ

2. ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ต่อเนื่องจากขั้นแรกครูผู้สอนสามารถเลือกใช้เทคนิคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งนี้กิจกรรมต้องมีความสอดคล้องกับเนื้อหาจุดประสงค์และเรื่องที่ได้กระตุ้นความสนใจไว้แต่แรก

3. ขั้นอภิปราย หลังจากเรียนรู้แล้วในช่วงท้ายครูผู้สอนให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนนำเสนอความคิดเห็น และความคิดรวบยอดที่นักเรียนได้เรียนรู้ ในขั้นนี้ครูทำหน้าที่เป็นผู้ฟังและจดบันทึกข้อผิดพลาดของนักเรียนโดยไม่ติชมหรือวิจารณ์เนื่องจากในขั้นนี้นักเรียนทั้งชั้นกำลังเป็นผู้โต้แย้งถกเถียงระหว่างกัน

4. ขั้นสรุป ขั้นนี้จะแตกต่างจากสามขั้นตอนแรกที่นักเรียนเป็นผู้กระทำและดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่ขั้นนี้ครูจะเป็นผู้มีบทบาทหลักสรุปการเรียนรู้ของนักเรียนได้เรียนรู้ทั้งหมดตั้งแต่ขั้นที่หนึ่งถึงขั้นที่สาม โดยเน้นความคิดรวบยอดหลักและเติมเต็มให้การเรียนรู้สมบูรณ์

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมความพร้อม โดยการเตรียมความพร้อมของครูและนักเรียนก่อนจะมีกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้เวลาในการเตรียมความพร้อม 3 นาที

2. ขั้นเริ่มบทเรียนใหม่ โดยครูมีการทบทวนความรู้เดิมและเสริมความใหม่ให้แก่ นักเรียน ก่อนที่จะเข้าสู่กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งบทบาทของครูจะมากกว่าบทบาทของนักเรียน

3. ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยในขั้นนี้ครูเป็นผู้ที่แนะและนำทางก่อนที่จะเริ่มทำกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งบทบาทของนักเรียนจะมากกว่าบทบาทของครู โดยการทำการกิจกรรมจะเน้นที่นักเรียนมีบทบาทมากที่สุด

4. ขั้นอภิปรายผล โดยหลังจากที่นักเรียนทำกิจกรรมตามเนื้อหาที่เรียนแล้ว นักเรียนและครูร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันอภิปราย ในขั้นนี้บทบาทของครูและนักเรียนมีบทบาทเท่ากัน

5. ขั้นสรุป โดยการให้ผู้เรียนร่วมกันสรุปผลจากกิจกรรมที่นักเรียนได้ทำหรือได้เรียนมาทั้งชั่วโมง ครูคอยเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหรือยังบกพร่อง ในขั้นนี้ครูมีบทบาทน้อยที่สุด รูปแบบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) นักวิชาการและนักการศึกษาได้สรุปรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ดังนี้

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้สรุปรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้

1. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเชิงนามธรรม เหมาะกับรายวิชาที่เน้นปฏิบัติหรือเน้นการฝึกทักษะ สามารถใช้จัดการเรียนการสอนได้ทั้งเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคล หลักการสอนคือ ผู้สอนวางแผนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์

จำเป็นต่อการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนความคิด อภิปราย สิ่งที่ได้รับจากสถานการณ์ ตัวอย่างเทคนิคการสอนที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ ได้แก่ เทคนิคการสาธิต และเทคนิคเน้นการฝึกปฏิบัติ

1.1 เทคนิคการสอนแบบการสาธิต ผู้สอนวางแผนการสอนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยแบ่งสัดส่วนเวลาสำหรับการบรรยายเนื้อหาและการสาธิต พร้อมกับคัดเลือกวิธีการที่จะลงมือปฏิบัติให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ โดยถ้าเป็นกิจกรรมกลุ่มจะต้องมีการวางแผนการทำงานกลุ่ม การแบ่งหน้าที่ และมีการสลับหมุนเวียนกันทุกครั้ง จากนั้นดำเนินการบรรยายเนื้อหาและสาธิต โดยขณะสาธิตจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนซักถาม ผู้สอนแนะนำเทคนิคปลีกย่อย จากนั้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติและผู้สอนประเมินผู้เรียนโดยการสังเกตพร้อมกับให้คำแนะนำในจุดที่บกพร่องเป็นรายบุคคลหรือเป็นรายกลุ่ม เมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติกิจกรรม ผู้สอน และผู้เรียนร่วมกันอภิปราย สรุปผลสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

1.2 เทคนิคการสอนแบบเน้นฝึกปฏิบัติ ผู้สอนวางแผนและออกแบบกิจกรรมที่เน้นการฝึกทักษะ เช่น การฝึกทักษะทางภาษาโดยจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ ฯลฯ อาจเป็นในลักษณะใช้โปรแกรมช่วยสอน สำหรับการฝึกโดยผู้สอนมีบทบาทให้คำแนะนำ อำนวยความสะดวก กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน

2. การสอนแบบโครงงาน (Project Based Learning) โดยการสอนแบบโครงงานสามารถจัดเป็นกิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมเดี่ยวก็ได้ ให้พิจารณาจากความยาก-ง่าย และความเหมาะสมของโจทย์งาน และคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาวางแผนและกำหนดเกณฑ์อย่างกว้าง ๆ แล้วให้นักศึกษาวางแผนดำเนินการศึกษา ค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเองโดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษา จากนั้นให้นักศึกษานำเสนอแนวคิด การออกแบบชิ้นงานพร้อมให้เหตุผลประกอบจากการค้นคว้า ให้ผู้สอนพิจารณา ร่วมกับการอภิปรายในชั้นเรียน จากนั้นผู้เรียนลงมือปฏิบัติทำชิ้นงาน และส่งความคืบหน้าตามกำหนดการประเมินผลจะประเมินตามสภาพจริง โดยมีเกณฑ์การประเมินกำหนดไว้ล่วงหน้าและแจ้งให้ผู้เรียนทราบก่อนลงมือทำโครงการ และมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิร่วมประเมินผล

3. การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) เป็นการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ด้วยการศึกษาค้นคว้าปัญหาที่สมมติขึ้นจากความจริงแล้วผู้สอนกับผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาเสนอวิธีแก้ปัญหา หลักของการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ การเลือกปัญหาที่สอดคล้องกับเนื้อหาการสอนและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดคำถาม วิเคราะห์วางแผนกำหนดวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยผู้สอนมีบทบาทให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนขณะลงมือแก้ปัญหา สุดท้ายเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการแก้ปัญหา ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปผลการแก้ปัญหา และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงสิ่งที่ได้จากการลงมือแก้ปัญหา

4. การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการคิด (Thinking Based Learning) เป็นกระบวนการสอนที่ผู้สอนใช้เทคนิค วิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียน คิดเป็นลำดับขั้นแล้วขยายความคิดต่อเนื่องจากความคิดเดิมพิจารณาแยกแยะอย่างรอบด้าน โดยให้เหตุผลและเชื่อมโยงกับความรู้เดิมที่มีจนสามารถสร้างสิ่งใหม่หรือตัดสินใจประเมินหาข้อสรุปแล้วนำไปแก้ปัญหาอย่างมีหลักการ

4.1 การคิดวิเคราะห์ หมายถึง การพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ในส่วนย่อย ๆ ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ด้านความสัมพันธ์และด้านหลักการจัดการโครงสร้างของการสื่อความหมาย และสอดคล้องกับกระบวนการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ คือ การคิดจำแนก รวบรวม

เป็นหมวดหมู่ และจับประเด็นต่าง ๆ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ ดังนั้น การคิดเชิงวิเคราะห์เป็นทักษะการคิดที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

4.2 การคิดสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการคิดที่ดึงองค์ประกอบต่าง ๆ มาหลอมรวมกันภายใต้โครงร่างใหม่อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากเดิม การคิดสังเคราะห์ครอบคลุมถึงการค้นคว้า รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะคิดซึ่งมีมากหรือกระจายกันอยู่มาหลอมรวมกัน คนที่คิดสังเคราะห์ได้เร็วกว่าย่อมได้เปรียบกว่าคนที่สังเคราะห์ไม่ได้ ซึ่งจะทำให้เข้าใจ และเห็นภาพรวมของสิ่งนั้นได้มากกว่า การคิดสังเคราะห์แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

1) การคิดสังเคราะห์เพื่อสร้างสิ่งใหม่ เช่น ประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ อุปกรณ์ต่าง ๆ ตามความต้องการ

2) การคิดสังเคราะห์เพื่อสร้างแนวคิดใหม่ เป็นการพัฒนาและคิดค้นแนวคิดใหม่ ถ้าเราสามารถคิดสังเคราะห์ได้ดี จะทำให้พัฒนาความคิดหรือสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

4.3 การคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดใหม่ ๆ แนวทางใหม่ ๆ ทักษะคติใหม่ ๆ ความเข้าใจและการมองปัญหาในรูปแบบใหม่ ผลลัพธ์ของความคิดสร้างสรรค์ที่ชัดเจนคือ ดนตรี การแสดง วรรณกรรม ละคร สิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรมทางเทคนิค แต่บางครั้งความคิดสร้างสรรค์ก็มองไม่เห็นชัดเจน เช่น การตั้งคำถามที่ช่วยขยายกรอบของแนวคิดหรือการมองโลกหรือปัญหาในแนวนอกกรอบ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ คือความคิดเชื่อมโยงที่พยายามหาทางออกหลาย ๆ ทาง ใช้ความคิดที่หลากหลาย แสวงหาความเป็นไปได้ใหม่ ๆ และคิดนอกกรอบ คัดสรรหาทางเลือกใหม่ ๆ และพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น ซึ่งมีวิธีการอยู่ 6 ขั้นตอน คือ

- 1) แสวงหาข้อบกพร่อง (Mess Finding)
- 2) รวบรวมข้อมูล (Data Finding)
- 3) มองปัญหาทุกด้าน (Problem Finding)
- 4) แสวงหาความคิดที่หลากหลาย (Idea Finding)
- 5) หาคำตอบที่รอบด้าน (Solution Finding)
- 6) หาข้อสรุปที่เหมาะสม (Acceptance Finding)

กระบวนการของความคิดสร้างสรรค์ อาจเกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือโดยความตั้งใจ ซึ่งสามารถทำได้ด้วยการศึกษา การอบรม ฝึกฝน การระดมสมอง (brain-storming) มากกว่าครึ่งหนึ่งของการค้นพบที่ยิ่งใหญ่ของโลก เกิดจากการค้นพบโดยบังเอิญ (Serenity) หรือการค้นพบสิ่งหนึ่งซึ่งใหม่ในขณะที่กำลังต้องการค้นพบสิ่งอื่นมากกว่า

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ได้สรุปรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ทั้งในและนอกห้องเรียน รวมทั้งสามารถใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับ ทั้งการเรียนรู้เป็นรายบุคคล การเรียนรู้แบบกลุ่มเล็ก และการเรียนรู้แบบกลุ่มใหญ่ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active Learning ได้ดี มีดังนี้

1. การเรียนรู้แบบแลกเปลี่ยนความคิด (Think-Pair-Share) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนคิดเกี่ยวกับประเด็นที่กำหนดคนเดียว 2-3 นาที (Think) จากนั้นให้แลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อนอีกคน 3-5 นาที (Pair) และนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด (Share)

2. การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning Group) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยจัดกลุ่ม ๆ ละ 3-6 คน

3. การเรียนรู้แบบทบทวนโดยผู้เรียน (Student-Led Review Sessions) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้และพิจารณาข้อสงสัยต่าง ๆ ในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ โดยครูจะคอยช่วยเหลือกรณีที่มีปัญหา

4. การเรียนรู้แบบใช้เกม (Games) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนนำเกม (Games) เข้ามาบูรณาการในการเรียนการสอน ซึ่งใช้ได้ทั้งในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน การสอน การมอบหมายงาน และหรือขั้นการประเมินผล

5. การเรียนรู้แบบวิเคราะห์วิดีโอ (Analysis or Reactions to Videos) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ดูวิดีโอ 5-20 นาที แล้วให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น หรือสะท้อนความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ดู อาจโดยวิธีการพูดโต้ตอบกัน การเขียน หรือการร่วมกันสรุปเป็นรายการกลุ่ม

6. การเรียนรู้แบบโต้เถียง (Student Debates) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนได้นำ ได้นำเสนอข้อมูลที่ได้จากประสบการณ์และการเรียนรู้ เพื่อยืนยันแนวคิดของตนเองหรือกลุ่ม

7. การเรียนรู้แบบผู้เรียนสร้างแบบทดสอบ (Student Generated Exam Questions) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสร้างแบบทดสอบจากสิ่งที่ได้เรียนรูมาแล้ว

8. การเรียนรู้แบบกระบวนการวิจัย (Mini-Research Proposals or Project) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่อิงกระบวนการวิจัย โดยให้ผู้เรียนกำหนดหัวข้อที่ต้องการเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ เรียนรู้ตามแผน สรุปความรู้หรือสร้างผลงานและสะท้อนความคิดในสิ่งที่ได้เรียนรู้ หรืออาจเรียกว่า การสอนแบบโครงงาน (Project-Based Learning) หรือการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning)

9. การเรียนรู้แบบกรณีศึกษา (Analyze Case Studies) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้อ่านกรณีตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จากนั้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือแนวทางแก้ปัญหาภายในกลุ่ม แล้วนำเสนอความคิดเห็นต่อผู้เรียนทั้งหมด

10. การเรียนรู้แบบการเขียนบันทึก (Keeping Journals or Logs) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจดบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน รวมทั้งเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับบันทึกที่เขียน

11. การเรียนรู้แบบการเขียนจดหมายข่าว (Write and Produce a Newsletter) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนร่วมกันผลิตจดหมายข่าว อันประกอบด้วยบทความ ข้อมูลสารสนเทศ ข่าวสาร และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วแจกจ่ายไปยังบุคคลอื่น ๆ

12. การเรียนรู้แบบแผนผังความคิด (Concept Mapping) คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนออกแบบแผนผังความคิด เพื่อนำเสนอความคิดรวบยอด และความเชื่อมโยงกันของกรอบความคิด โดยการใช้เส้นเป็นตัวเชื่อมโยง อาจจัดทำเป็นรายบุคคลหรืองานกลุ่มแล้วนำเสนอผลงานต่อผู้เรียนอื่น ๆ จากนั้นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคนอื่นได้ซักถามและแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หรือการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยการนำเอาวิธีการสอน เทคนิคการสอนที่หลากหลายมาใช้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรม กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้สอน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะ และเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหรือประกอบอาชีพในอนาคต และถือเป็นการจัดการเรียนรู้ประเภทหนึ่ง ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

4.5 ลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้สรุปลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หรือการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไว้ดังนี้

สเคนเกอร์ กอสส์ และ เบิร์นสไตน์ (Schenker, Goss and Bernstein, 1996. อ้างถึงใน เชิดศักดิ์ ภัคดีวิโรจน์, 2556) กล่าวถึง ลักษณะการของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งลดการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนให้น้อยลงและพัฒนาทักษะให้เกิดกับผู้เรียน
 2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียนโดยลงมือกระทำมากกว่านั่งฟังเพียงอย่างเดียว
 3. ผู้เรียนมีส่วนในกิจกรรม เช่น อ่าน อภิปราย และเขียน
 4. เน้นการสำรวจเจตคติและคุณค่าที่มีอยู่ในผู้เรียน
 5. ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดระดับสูงในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผล
- การนำไปใช้
6. ทั้งผู้เรียนและผู้สอนรับข้อมูลป้อนกลับจากการสะท้อนความคิดได้อย่างรวดเร็ว

สัญญา ภัทรกร (2552) ได้สรุปว่าการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ควรมีลักษณะดังนี้

1. ผู้เรียนมีการทำงานเป็นกลุ่ม
 2. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
 3. ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
 4. ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง
 5. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม
 6. ผู้เรียนอ่าน ฟัง คิด และเขียนอย่างกระตือรือร้น
 7. ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน
 8. ผู้เรียนมีการใช้วัสดุของจริงที่ผู้สอนจัดทำให้ เพื่อสร้างสรรค์ผลงาน หรือ
- แก้ปัญหา

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้สรุป ลักษณะกิจกรรมที่เป็นการเรียนรู้เชิงรุก ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ที่ลดบทบาทการสอนและการให้ความรู้โดยตรงของครู แต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมสร้างองค์ความรู้ และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2. กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้นำความรู้ ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า คิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ พัฒนาทักษะกระบวนการคิดไปสู่ระดับที่สูงขึ้น

3. กิจกรรมเชื่อมโยงกับนักเรียนกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัวปัญหาของชุมชน สังคม หรือประเทศ

4. กิจกรรมเป็นการนำความรู้ที่ได้ไปใช้แก้ปัญหาใหม่ หรือใช้ในสถานการณ์ใหม่

5. กิจกรรมเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดของตนเองอย่างมีเหตุผล มีโอกาสร่วมอภิปราย และนำเสนอผลงาน

6. กิจกรรมเน้นการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนด้วยกัน

สร้อยพัชร แก้วศรีไตร (2563) ได้สรุปลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนไว้ดังนี้

1. ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้ และการสรุปบทวนของผู้เรียน

2. เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

3. เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

4. เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน ฟัง คิด

5. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดขั้นสูง

6. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ และหลักการสู่การสร้างความคิดรวบยอด

7. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ มีการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน

8. ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง

9. ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ

10. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง

11. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้ความเชื่อพื้นฐาน 2 ประการ คือ

1) การเรียนรู้เป็นความพยายามโดยธรรมชาติของมนุษย์

2) แต่ละบุคคลมีแนวทางในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้

12. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนด้วยกันโดยใช้เทคนิคหรือกิจกรรมต่าง ๆ

13. เน้นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำได้ใช้กระบวนการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป

14. ผู้สอนมีบทบาทอำนวยความสะดวกและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง จนเกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning)

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning หรือการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ควรมีลักษณะดังนี้

1. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยการลงมือปฏิบัติจริงนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
2. ผู้เรียนได้ร่วมกันแก้ปัญหาจากสภาพจริงโดยกระบวนการกลุ่ม
3. ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียนจากการทำกิจกรรมในชั้นเรียน
4. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม
5. ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะ กระบวนการคิดขั้นสูง
6. ครูผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นและอำนวยความสะดวกในการทำกิจกรรม
7. เป็นการเรียนการสอนที่พัฒนาศักยภาพทางสมอง ได้แก่ การคิด การแก้ปัญหา การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้
8. เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้
9. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน
10. ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
11. เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนอ่าน พุด ฟัง คิด
12. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และหลักการ สู่การสร้างความคิดรวบยอด
13. ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง
14. ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้ และการสรุปบทวนของผู้เรียน

4.6 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ Active Learning

แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้ Active Learning หรือการจัดการเรียนรู้เชิงรุก กล่าวโดยสรุป มีดังนี้

ทิสนา แคมมณี (2551) ได้สรุปแนวคิดของการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. การออกแบบและพัฒนาการเรียนรู้นั้น เพื่อใคร ใครเป็นผู้เรียนหรือใครเป็นกลุ่มเป้าหมาย ผู้ออกแบบควรมีความเข้าใจ และรู้จักกลุ่มผู้เรียนที่เป็นเป้าหมาย
2. ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้อะไร มีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถอะไร ผู้สอนต้องกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ให้ชัดเจน
3. ผู้เรียนจะเรียนรู้เนื้อหาในรายวิชานั้น ๆ ได้ดีที่สุดอย่างไร ควรใช้วิธีการ และกิจกรรมการเรียนรู้อะไร ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม และมีปัจจัยสิ่งใดที่ต้องคำนึงถึงบ้าง

4. เมื่อผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนจะทราบได้อย่างไรว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ขึ้นและประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ และจะใช้วิธีการใดในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนการออกแบบการเรียนรู้ควรมีการวางแผนเพื่อพิจารณาว่าผู้เรียนเป็นใคร มีลักษณะพื้นฐานอย่างไร จะกำหนดจุดมุ่งหมายในการสอนครั้งนั้นอย่างไร จะใช้วิธีการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ และวิธีการประเมินผลการเรียนอย่างไรบ้าง จึงจะสามารถทำให้การเรียนรู้ที่บรรลุเป้าหมายคือภายหลังเรียนรู้แล้วผู้เรียนเข้าใจ จดจำ นำไปใช้ ทำได้ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้เป็นต้น ดังนั้น สิ่งที่ต้องพิจารณาในการออกแบบการเรียนรู้ ได้แก่ ตัวผู้เรียน จุดมุ่งหมาย วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล

นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2551) ยังได้กล่าวถึงความหมายของ “วิธีการสอน” ไว้ว่า คือ ขั้นตอนให้ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญ อันเป็นลักษณะเฉพาะหรือลักษณะเด่นที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้น ๆ ส่วน “เทคนิคการสอน” หมายถึง กลวิธีต่าง ๆ ที่ใช้เสริมกระบวนการสอน ขั้นตอนการสอนหรือการกระทำต่าง ๆ ในการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้สรุปไว้ว่า วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ จะต้องเป็นการสอนที่มีขั้นตอนทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ โดยใช้วิธีการส่งเสริมการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และมีเทคนิคการสอนที่หลากหลาย

จากความหมายและนิยามดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า

“วิธีการสอน” เป็นขั้นตอนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์

“เทคนิคการสอน” เป็นวิธีการเสริมที่จะช่วยให้วิธีการสอนเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

“กลยุทธ์การสอน” เป็นวิธีการสอนที่ใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการสอน มาช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ

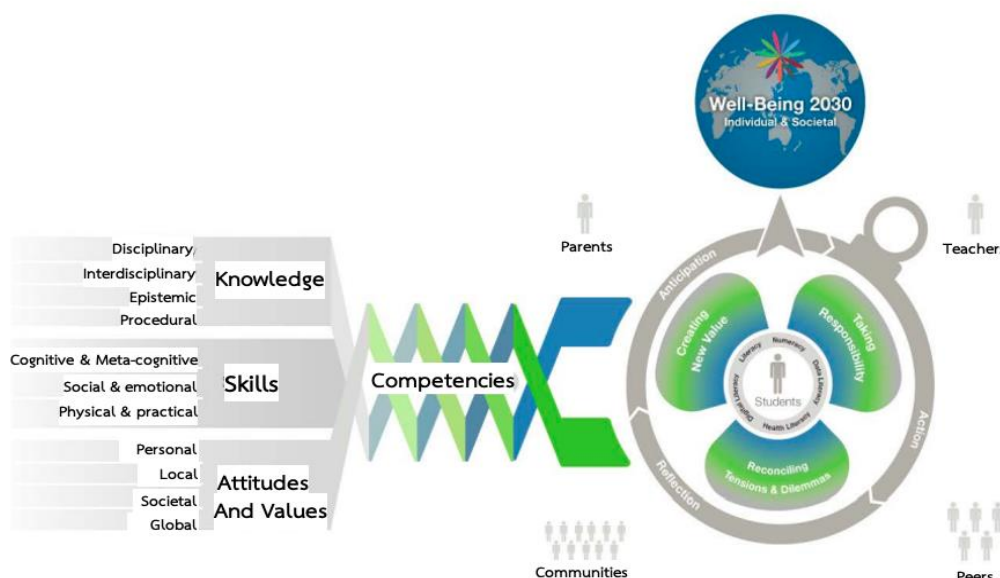
“การออกแบบ” เป็นการถ่ายทอดจากรูปแบบความคิด ออกมาเป็นผลงานที่ผู้อื่นสามารถมองเห็น รับรู้หรือสัมผัสได้ การออกแบบต้องใช้ทั้งศาสตร์แห่งความคิดและศิลป์ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ หรือปรับปรุงพัฒนาสิ่งเดิมให้ดีขึ้น

“การออกแบบการเรียนรู้” เป็นกระบวนการวางแผนการสอนอย่างมีระบบ โดยมีการวิเคราะห์องค์ประกอบการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนการสอน สื่อ กิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการประเมินผล เพื่อให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียน และให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่ดี จะช่วยผู้สอนวางแผนการสอนอย่างมีระบบ บรรลุจุดมุ่งหมาย

5. การเรียนรู้ในศตวรรษใหม่

The Organization for Economic Co-operation and Development: OECD (2018) ซึ่งเป็นองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา กล่าวถึง เด็กที่เข้ารับการศึกษในปี 2018 จะเป็นคนหนุ่มสาวในปี 2030 โรงเรียนสามารถเตรียมความพร้อมสำหรับการมีงานทำที่ยังไม่ได้ถูกสร้างขึ้น เทคโนโลยีที่ยังไม่มีการคิดค้น เพื่อแก้ปัญหาที่ยังไม่ได้คาดการณ์ไว้ ซึ่งจะเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในการหาโอกาสและหาแนวทางแก้ไข และได้กำหนดโครงการ The Future of Education and Skills 2030 เพื่อช่วยให้ประเทศต่าง ๆ ค้นหาคำตอบสำหรับคำถามสองข้อคือ 1) นักเรียนในปัจจุบันต้องมีความรู้ ทักษะ ทักษะคิดและค่านิยมอะไรบ้างเพื่อเติบโตและสร้างโลกของ

พวกเขา 2) ระบบการเรียนการสอนจะพัฒนาความรู้ ทักษะ ทักษะคิดและค่านิยมอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร ในศตวรรษที่ 21 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ความต้องการเป้าหมายการศึกษาที่กว้างขึ้นในแง่ของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ความเป็นอยู่ที่ดีที่รวมถึงมากกว่าวิธีการเข้าถึงการทรัพยากรวัสดุ เช่น รายได้และทรัพยากรสมบัติ อาชีพและรายได้ และที่อยู่อาศัย รวมไปถึงคุณภาพชีวิต สุขภาพ การมีส่วนร่วมของพลเมือง การเชื่อมต่อทางสังคม การศึกษา ความปลอดภัย ความพึงพอใจในชีวิตและสิ่งแวดล้อม การเข้าถึงสิ่งเหล่านี้อย่างเท่าเทียมกันเป็นแนวคิดของการเจริญเติบโตโดยรวม การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้ ทักษะ ทักษะคิด และค่านิยมที่ช่วยให้ผู้คนสามารถมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากอนาคตที่ครอบคลุมและยั่งยืน การเรียนรู้ที่มีรูปแบบที่ชัดเจนและมีเป้าหมาย ทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีมุมมองแตกต่างกัน ค้นหาโอกาสที่ยังไม่ได้ใช้และระบุวิธีแก้ปัญหาใหญ่ ๆ อย่างหลากหลายที่กำลังจะมีในปีข้างหน้า การศึกษาจำเป็นต้องมีเป้าหมายเพื่อทำมากกว่าเตรียมเยาวชนให้พร้อมสำหรับโลกแห่งการทำงาน จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะที่ต้องการจนกลายเป็นความคล่องแคล่ว เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วม ซึ่งหน่วยงานผู้เรียน (Student Agency) ได้กล่าวถึงนักเรียนที่เตรียมพร้อมในอนาคตจำเป็นต้องมีเสรีภาพในการศึกษาของตนเองและการศึกษาตลอดชีวิต หน่วยงานต้องมีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วมกันทั้งโลกที่มีผลกระทบต่อกัน เหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ดีขึ้น ต้องใช้ความสามารถในการกำหนดจุดมุ่งหมายที่เป็นแนวทางและระบุวิธีการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การช่วยเหลือของหน่วยงาน นักการศึกษาต้องไม่เพียงแต่รับรู้ถึงความแตกต่างของผู้เรียนเท่านั้น แต่ต้องยอมรับถึงความสัมพันธ์กับครู เพื่อน ครอบครัวและชุมชน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของพวกเขา แนวคิดพื้นฐานของกรอบการเรียนรู้คือ “หน่วยงานร่วม” ที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่จะช่วยให้ผู้เรียนก้าวหน้าไปสู่เป้าหมายที่มีคุณค่าของพวกเขา ในบริบทนี้ทุกคนควรพิจารณาถึงผู้เรียน ไม่เพียงแต่นักเรียนเท่านั้น แต่รวมถึงครู ผู้จัดการโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ช่วยเหลือผู้เรียน 2 ประการประการแรกคือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่สนับสนุนและกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคนในการบ่มเพาะและให้ความสนใจพวกเขาและเธอ สร้างความเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์และโอกาสการเรียนรู้ที่แตกต่างกันและออกแบบโครงการและร่วมมือในกระบวนการเรียนรู้กับผู้อื่นด้วยตนเอง ประการที่สองคือการสร้างพื้นฐานที่มั่นคง เช่น การอ่านออกเขียนได้และการคิดคำนวณที่ยังคงมีความสำคัญ ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลและการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศ การรู้จักดิจิทัลและการรู้ข้อมูลมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นเดียวกับสุขภาพกายและความเป็นอยู่ที่ดี และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของ OECD Education 2030 ได้ร่วมกันพัฒนา “เข็มทิศการเรียนรู้” ที่แสดงให้เห็นว่าเยาวชนสามารถนำวิถีชีวิตและโลกของพวกเขา ดังภาพ 4 และ 5

ภาพที่ 4 The OECD Learning Framework 2030: Work in progress
(The Organization for Economic Co-operation and Development: OECD, 2018)

แนวคิดเรื่องความสามารถ มีความหมายมากกว่าการได้มาซึ่งความรู้และทักษะ แต่เกี่ยวข้องกับการระดมความรู้ ทักษะ ทักษะคิดและค่านิยมเมื่อพบกับความต้องการที่ซับซ้อน นักเรียนที่พร้อมในอนาคตจะต้องการความรู้ทั้งในเชิงกว้างและความรู้เฉพาะทาง ความรู้ทางวินัยยังคงมีความสำคัญ เช่น มีความรู้ใหม่ ๆ ที่ต้องได้รับการพัฒนาพร้อมกับความสามารถในการคิดข้ามขอบเขตของสาขาวิชาและ “จุดเชื่อมต่อ” (“Connect the Dots”) ความรู้เกี่ยวกับญาณวิทยาหรือความรู้เกี่ยวกับวินัย เช่น การรู้วิธีคิดแบบนักคณิตศาสตร์ นักประวัติศาสตร์หรือนักวิทยาศาสตร์จะมีความสำคัญเช่นกัน นักเรียนสามารถเพิ่มพูนความรู้ทางวินัยได้ ขั้นตอนความรู้ได้มาจากการทำความเข้าใจว่าบางสิ่งบางอย่างทำหรือทำอย่างไร ชุดของขั้นตอนหรือการกระทำที่สำเร็จตามเป้าหมาย ขั้นตอนความรู้บางอย่างเป็นขอบเขตเฉพาะ บางส่วนสามารถโอนข้ามขอบเขตได้ โดยทั่วไปแล้วการพัฒนาผ่านการปฏิบัติในการแก้ปัญหา เช่น การออกแบบการคิดและการคิดเชิงระบบ ต้องใช้ความรู้ในสถานการณ์ที่ไม่รู้จักและมีการเปลี่ยนแปลง ต้องมีทักษะที่กว้างและหลากหลายรวมถึงความรู้ ความเข้าใจและทักษะขั้นสูง เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดเชิงสร้างสรรค์ การเรียนรู้และการควบคุมตนเอง ทักษะทางสังคมและอารมณ์ เช่น การเอาใจใส่ ความสามารถในการตนเองและการทำงานร่วมกัน และทักษะการปฏิบัติจริงและทางร่างกาย เช่น การใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารใหม่ ๆ การใช้ความรู้และทักษะที่กว้างขึ้นนี้จะสื่อความหมายโดยทัศนคติและค่านิยม เช่น แรงจูงใจ ความไว้วางใจ การเคารพในความหลากหลายและคุณธรรม ทัศนคติและค่านิยมสามารถสังเกตได้ในระดับบุคคล ท้องถิ่น สังคมและโลก ในขณะที่ชีวิตมนุษย์อุดมไปด้วยความหลากหลายของค่านิยมและทัศนคติที่เกิดจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและลักษณะบุคลิกภาพ ซึ่งเป็นคุณค่าของมนุษย์บางประการ เช่น เคารพในชีวิตและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และเคารพสิ่งรอบตัวที่ไม่สามารถประนีประนอมกันได้

นอกจากนั้น นักเรียนต้องมีความสามารถในการเปลี่ยนแปลงสังคมและกำหนดอนาคตของเราได้ โดยมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งในทุกมิติของชีวิต ต้องมีวิธีผ่านความไม่แน่นอน ผ่านบริบทที่หลากหลายในช่วงเวลา (อดีต ปัจจุบัน อนาคต) ในพื้นที่ทางสังคม (ครอบครัว ชุมชน ภูมิภาค ประเทศ และโลก) และในพื้นที่ดิจิทัล ที่ต้องมีส่วนร่วมับโลกธรรมชาติ เพื่อให้เห็นคุณค่าความเปราะบาง ความซับซ้อนและค่านิยม การสร้างสมรรถนะหลักของ OECD ในโครงการ DeSeCo ซึ่งเป็นการคัดเลือกสมรรถนะ ได้ระบุประเภทของสมรรถนะเพิ่มเติม 3 ประเภท ได้แก่ สมรรถนะแห่งการเปลี่ยนแปลง (Transformative Competencies) สำหรับคนหนุ่มสาวในการสร้างสรรค์นวัตกรรม มีความรับผิดชอบ และมีความตระหนัก คือ 1) สร้างค่านิยมใหม่ (Creating New Value) 2) ปรับความสมดุลระหว่างความขัดแย้งและสถานการณ์ที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออก (Reconciling Tensions and Dilemmas) 3) ความรับผิดชอบ (Taking Responsibility)

ในการออกแบบหลักสูตรใหม่ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นแบบระบบนิเวศที่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น นักเรียน ครู ผู้นำโรงเรียน ผู้ปกครอง ผู้กำหนดนโยบายระดับชาติและระดับท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ สหภาพแรงงานและพันธมิตรทางสังคมและธุรกิจ ได้ทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาโครงการนี้ ในการทำงานมีความท้าทายที่พบบ่อย 5 ประการ คือ

1. ความต้องการและการร้องขอของผู้ปกครอง มหาวิทยาลัยและนายจ้าง โรงเรียนเป็นผู้ประสานหลักสูตรที่มีเนื้อหามาก เป็นผลให้นักเรียนไม่มีเวลาเพียงพอที่จะฝึกฝนแนวคิดหลักทางวินัย หรือความสนใจในการดำรงชีวิตที่สมดุล การรักษามิตรภาพ การพักผ่อนและการออกกำลังกาย ซึ่งเป็นเวลาที่ให้นักเรียนเปลี่ยนจาก "ชั่วโมงเรียนมากขึ้น" เป็น "เวลาเรียนที่มีคุณภาพ"

2. การปฏิรูปหลักสูตรประสบกับความล่าช้าระหว่างการรับรู้ การตัดสินใจการนำไปใช้ และผลกระทบช่องว่างระหว่างเจตนาของหลักสูตรและผลการเรียนรู้โดยทั่วไปกว้างเกินไป

3. เนื้อหาต้องมีคุณภาพสูงหากนักเรียนต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

4. หลักสูตรควรสร้างความมั่นใจ ความเท่าเทียมกันในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ กับนักเรียนทุกคน ไม่ใช่เพียงไม่กี่คนที่ได้รับประโยชน์จากสังคม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี

5. การวางแผนและการจัดลำดับขั้นตอนอย่างรอบคอบมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินการปฏิรูปอย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดการออกแบบเนื้อหาและหัวข้อหลักสูตร

หน่วยงานผู้เรียน (Student Agency) หลักสูตรควรออกแบบโดยคำนึงถึงนักเรียนรอบด้าน เพื่อสร้างแรงจูงใจและยอมรับความรู้ ทักษะ ทักษะคิดและค่านิยม

ความเข้มข้น (Rigour) หัวข้อควรท้าทายและทำให้สามารถคิดและสะท้อนอย่างลึกซึ้ง

จุดเน้น (Focus) ควรมีการแนะนำหัวข้อเล็กน้อยในแต่ละเกรดเพื่อให้มั่นใจว่ามีความลึกซึ้งและคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน

การเชื่อมโยงกัน (Coherence) หัวข้อควรเรียงลำดับเพื่อสะท้อนตรรกะของวินัยทางวิชาการหรือสาขาวิชาบนสิ่งที่พวกเขาวาด ทำให้สามารถพัฒนาจากแนวคิดพื้นฐานไปสู่ขั้นสูงผ่านขั้นตอนและระดับอายุ

การเชื่อมโยง (Alignment) หลักสูตรควรสอดคล้องกับการสอนและแนวทางการประเมิน ควรพัฒนาวิธีการประเมินใหม่ ๆ สำหรับประเมินผลการเรียนทางวินัยและการปฏิบัติที่ไม่สามารถวัดได้

ความสามารถในการถ่ายโอน (Transferability) ควรให้ความสำคัญอันดับสูงกับความรู้ ทักษะ ทศนคติและค่านิยมที่สามารถเรียนรู้ในเนื้อหาเดียวและถ่ายโอนไปยังเนื้อหาอื่น

ทางเลือก (Choice) นักเรียนควรได้รับการเสนอหัวข้อและตัวเลือกโครงการที่หลากหลายและมีโอกาสที่จะแนะนำหัวข้อและโครงการของตนเอง พร้อมการสนับสนุนในการตัดสินใจเลือกอย่างรอบรู้การออกแบบกระบวนการ

หน่วยงานครู (Teacher Agency) ครูควรมีอำนาจในการใช้ความรู้ ทักษะและความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพในการถ่ายทอด (ออกแบบ) หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ความเป็นจริง (Authenticity) ผู้เรียนควรสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้กับโลกแห่งความเป็นจริงและแสดงความคิดเห็นในจุดประสงค์ในการเรียนรู้ ซึ่งต้องใช้สหวิทยาการและทำงานร่วมกันควบคู่ไปกับการเรียนรู้ของความรู้พื้นฐานทางวินัย

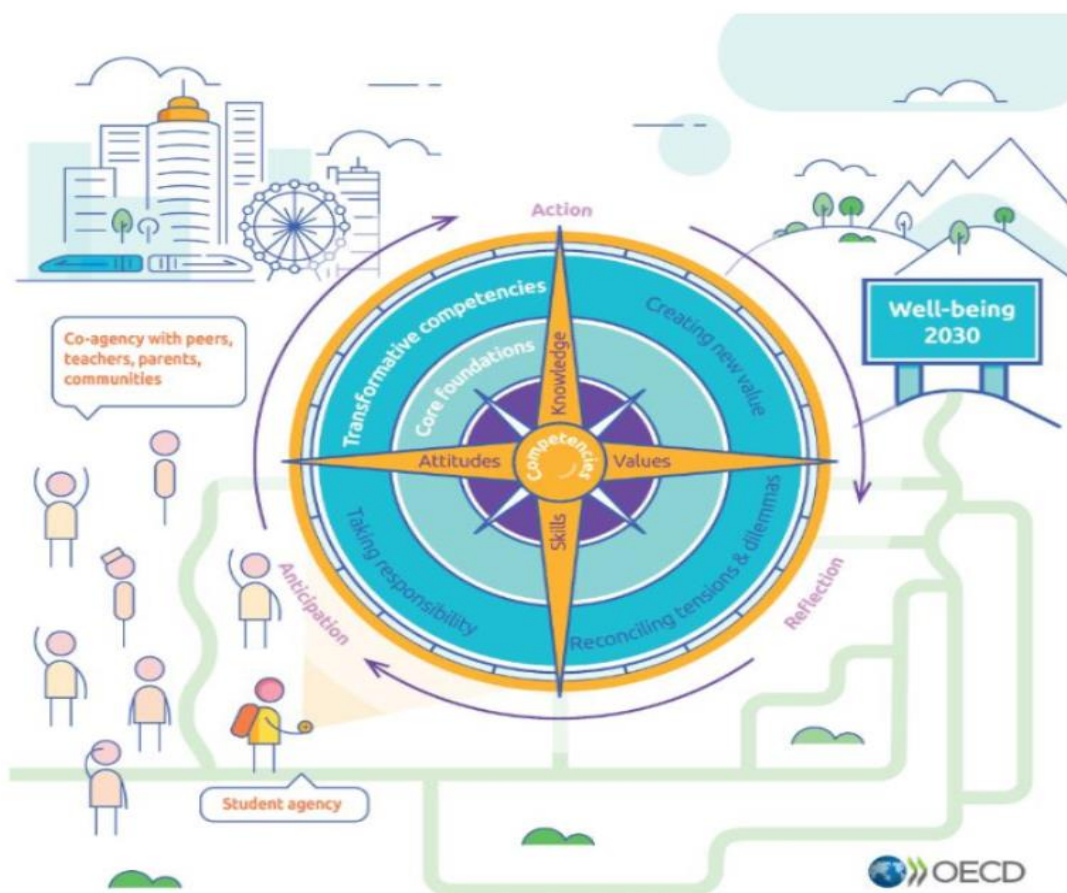
ความสัมพันธ์ (Inter-Relation) ผู้เรียนควรมีโอกาสในการค้นคว้าหัวข้อหรือแนวคิดสามารถเชื่อมโยงและเชื่อมต่อกับหัวข้อหรือแนวคิดอื่น ๆ ภายในและข้ามสาขาวิชาและกับชีวิตจริงนอกโรงเรียน

ความยืดหยุ่น (Flexibility) แนวคิดของ "หลักสูตร" ควรได้รับการพัฒนาจาก "กำหนดไว้ล่วงหน้าและคงที่" เป็น "ปรับเปลี่ยนได้และมีความคล่องตัว" โรงเรียนและครูควรปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องการพัฒนาข้อกำหนดทางสังคมตลอดจนความต้องการในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

การมีส่วนร่วม (Engagement) ครู นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ควรมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้แน่ใจว่าพวกเขาเป็นเจ้าของในการนำไปใช้

เข็มทิศการเรียนรู้ (The OECD Learning Compass)

เข็มทิศการเรียนรู้ เป็นกรอบเป้าหมายของการเรียนรู้ที่ช่วยให้นักเรียนก้าวไปข้างหน้าด้วยการพัฒนาความรู้ ทักษะ ทศนคติ และค่านิยม ให้เกิดสมรรถนะเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี

ภาพที่ 5 The OECD Learning Compass

6. ASEAN Curriculum Sourcebook

สำนักงานเลขาธิการอาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) องค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO) และองค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (U.S. Agency for International Development–USAID) รวมทั้งนักการศึกษาของประเทศสมาชิกอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ ได้ร่วมมือกันพัฒนาหลักสูตรของอาเซียน หรือ ASEAN Curriculum Sourcebook ขึ้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นให้พลเมืองอาเซียนหันกลับมาใช้ประโยชน์ ให้คุณค่าและคงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมอาเซียน ค้นหาวิถีทางที่พลเมืองอาเซียนต้องดำรงชีวิตและปรับตัวเข้ากับความเป็นจริง ณ ปัจจุบัน และแสวงหาโอกาสท่ามกลางความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม รวมทั้งเป็นก้าวที่สำคัญ เพื่อให้บรรลุถึงสิ่งที่อาเซียนจะต้องดำเนินการ และคำนึงถึงโลกของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเริ่มจัดทำ ASEAN Curriculum Sourcebook ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 และปรับปรุงรายละเอียดเมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2555 ณ ประเทศไทย วันที่ 30-31 พฤษภาคม พ.ศ.2555 ณ ประเทศกัมพูชา และที่ประชุมรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการของอาเซียน ระหว่างวันที่ 3-5 กรกฎาคม พ.ศ. 2555 ณ ประเทศอินโดนีเซีย

จากการประชุมดังกล่าว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการของทุกประเทศได้ตกลงร่วมกันว่าจะนำ ASEAN Curriculum Sourcebook ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของแต่ละประเทศตามบริบทของประเทศนั้น ๆ ซึ่ง ASEAN Curriculum Sourcebook ถือว่าเป็นหลักสูตรของอาเซียนภายใต้ปรัชญาขั้นพื้นฐาน การไม่แทรกแซง สิทธิมนุษยชน ยกระดับความเป็นอยู่ขั้นพื้นฐานของอาเซียน เพื่อการแข่งขันกับกลุ่มประเทศหรือภูมิภาคอื่น เพื่อให้เยาวชนอาเซียนมีบริบทของการอยู่ร่วมกัน โดยมีสาระสำคัญในองค์ประกอบของ ASEAN Curriculum Sourcebook (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555) ดังนี้

6.1 วิสัยทัศน์

ASEAN Curriculum Sourcebook เป็นคลังข้อมูลที่ครูทั่วทั้งอาเซียนสามารถนำไปใช้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้สำรวจความเกี่ยวพันของตนเองหลายด้าน ๆ กับผู้อื่น และเพื่อช่วยให้เข้าใจตนเองทั้งในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล และในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชน ประเทศ และภูมิภาคของตนเอง ในขณะที่เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้เรียนจะได้เข้าใจความซับซ้อนที่ทำให้ประชาชนและประเทศทั่วทั้งอาเซียน มีความเชื่อมโยงกัน สามารถแลกเปลี่ยนและชื่นชมทัศนคติที่ต่างกัน และมองเห็นเส้นทางใหม่ซึ่งประชาคมอาเซียนสามารถทำงานด้วยกันเพื่อให้เป้าหมายเดียวกันเป็นจริง และเพื่ออนาคตที่รุ่งโรจน์ยิ่งขึ้นของอาเซียนหลักสูตรฉบับนี้ได้ให้กลยุทธ์สำหรับการสอนแนวความคิดเกี่ยวกับอาเซียนอันหลากหลาย และได้ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนและเสริมหลักสูตรปัจจุบันของประเทศสมาชิกอาเซียน การออกแบบและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ที่แนะนำในหลักสูตรนี้ ได้ข้อสรุปกรอบแนวคิดจากการทบทวนและวิเคราะห์หลักสูตร ประกอบกับตำราและเอกสารประกอบการสอนอื่น ๆ อย่างกว้างขวางที่ประเทศในอาเซียนใช้ในโรงเรียน

6.2 จุดมุ่งหมาย

ASEAN Curriculum Sourcebook มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มนานาชาติประเทศ ทัศนคติ นวัตกรรม ความร่วมมือที่แข็งแกร่ง และความสำนึกร่วมกันของประชาชนที่กำลังปรับตัวให้เข้ากับสังคมและเศรษฐกิจโลกซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จุดมุ่งหมายนี้จะช่วยทำให้อาเซียนบรรลุเป้าหมายที่กว้างและดียิ่งขึ้น ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างประชาชน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ หรือการเมือง ในบางครั้งจะไปในทิศทางเดียวกัน หรือบางครั้งมีความขัดแย้งกัน อย่างไรก็ตาม การสำรวจในความสัมพันธ์เหล่านี้ จะส่งผลให้หลักสูตรสามารถปลูกฝังความเป็นเจ้าของร่วมกัน และความภาคภูมิใจร่วมกันในความหลากหลายของอาเซียน และช่วยให้นักเรียนในวันนี้ ผู้ซึ่งจะกลายเป็นผู้นำเป็นแรงงาน และเป็นพลเมืองในอนาคต สามารถนิยามและเห็นคุณค่าของการที่ตนมีจุดยืนเฉพาะของตนในอาเซียน และตระหนักว่าสิ่งเหล่านี้สร้างเสริมประสบการณ์และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตนในชุมชน ประเทศ ภูมิภาคและโลกอย่างไร

6.3 กรอบเนื้อหา (Themes)

กรอบเนื้อหาหรือสาระสำคัญใน ASEAN Curriculum Sourcebook ประกอบด้วย 5 กรอบเนื้อหาหลัก (Themes) ดังนี้

1) ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน (Knowing ASEAN) คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียน ใน 4 ประเด็นหลักได้แก่ โครงสร้าง สมาชิกภาพ ความมุ่งประสงค์ และแนวทางปฏิบัติ รวมทั้งศึกษาความหมาย ความสำเร็จ และความท้าทายในอนาคตของอาเซียน

2) การเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์และความหลากหลาย (Valuing Identity and Diversity) คือ การสำรวจ ศึกษาถึงความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมและความเชื่อ การตระหนักและเห็นคุณค่าในความแข็งแกร่งซึ่งมีอยู่ในความเหมือนของประชาชน (ไม่ว่าจะเป็นส่วนบุคคลหรือกลุ่ม) เช่นเดียว กับลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน

3) การเชื่อมโยงโลกและท้องถิ่น (Connecting Global and Local) คือ การศึกษาผลกระทบของการพัฒนาและทิศทางความก้าวหน้าของโลกต่อท้องถิ่น และเหตุการณ์ในท้องถิ่นประชาคมอาเซียนที่มีผลต่อสังคมโลก

4) การส่งเสริมความเสมอภาคและความยุติธรรม (Promoting Equity and Justice) คือ การส่งเสริมหลักการของความเสมอภาคและความยุติธรรม โดยจัดหาเครื่องมือการเรียนรู้ พร้อมแหล่งค้นคว้าให้ผู้เรียนทั้งทางวิทยาศาสตร์และการเมือง เพื่อนำไปสู่การสร้างทักษะการคิด วิเคราะห์ และแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

5) การทำงานร่วมกันเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน (Working Together for a Sustainable Future) คือ การตระหนักถึงผลที่เกิดจากการที่ทรัพยากรมีจำกัด การเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว และผลกระทบต่อความยั่งยืน กระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกันทั้งในระดับชุมชนและกลุ่มสังคมที่ใหญ่กว่า เพื่อนำไปสู่การสร้างความสำเร็จรุ่งเรือง สันติสุข และยั่งยืนของประชาคมอาเซียน

กรอบเนื้อหาแต่ละกรอบ จะประกอบด้วยแนวคิดหลักที่สะท้อนเป้าหมายของประชาคมอาเซียน และสนับสนุนวัตถุประสงค์ของ ASEAN Curriculum Sourcebook ซึ่งจะช่วยให้ครูเห็นประเด็นสำคัญที่ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้ เข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติได้มากที่สุด นอกจากนี้ กรอบเนื้อหายังสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC) และรองรับแผนกลยุทธ์ ด้วยเหตุนี้ จึงช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เป้าหมายและพันธกิจของอาเซียนผ่านเนื้อหาของรายวิชาต่าง ๆ และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมของแต่ละประเทศ

6.4 แนวทางเพื่อการเรียนรู้ (Pathways)

ASEAN Curriculum Sourcebook แบ่งการจัดการเรียนรู้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย (ชั้นปีที่ 3-5) ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นปีที่ 6-9) และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นปีที่ 10-12) ครอบคลุม 7 สาขาวิชา ได้แก่ สังคมศึกษาและประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและจริยศึกษา ภาษาและวรรณกรรม ศิลปะ สุขศึกษาและพลศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา โดยพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ผ่าน 5 กรอบเนื้อหา (Themes) ดังกล่าวมาแล้ว และ 4 แนวทางในการเรียนรู้ (Pathways) ได้แก่

1) คน (People) หมายถึง บุคคล กลุ่มชาติพันธุ์ มรดกทางวัฒนธรรม รัฐบาล และพลเมือง สุขภาพ ความปลอดภัย บทบาททางเพศ และบทบาท ระหว่างชั้นอายุภายในครอบครัว และสังคม

2) สถานที่ (Places) หมายถึง ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะภูมิประเทศ ระบบนิเวศ ภูมิอากาศ ผลกระทบจากพลวัตธรรมชาติต่าง ๆ

3) วัตถุ (Materials) หมายถึง สิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น เครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งประดิษฐ์ งาน หัตถกรรม งานศิลป์ และงานประดิษฐ์ศิลปะโบราณ

4) แนวคิด (Ideas) หมายถึง ศาสนา ระบบความเชื่อ ปรัชญา ค่านิยม รูปแบบการปกครอง แนวคิดเกี่ยวกับโลก เทคโนโลยี การยอมรับและการปรับตัว

แนวทางหรือช่องทางในการเรียนรู้ทั้ง 4 ข้อ เป็นกระบวนการหรือแนวทางเพื่อให้ผู้เรียน สามารถเรียนรู้ผ่านเนื้อหา ในขณะที่วิเคราะห์ประเด็นที่ซับซ้อนผ่านทฤษฎีทัศน์ ซึ่งมีรายละเอียดของเนื้อหาที่ต่อเนื่องกันระหว่างชั้นปี โดยหลักการเนื้อหาของแนวทางดังกล่าวมุ่งให้ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง แต่แนวทางแต่ละด้านมีความคาบเกี่ยวกันและมีผลกระทบต่อกัน ยกตัวอย่าง เช่น เมื่อกล่าวถึงสถานที่และประชาชน นักเรียนอาจเรียนรู้เกี่ยวกับอิทธิพลของภูมิศาสตร์และภูมิอากาศที่มีต่อวัฒนธรรม และยังสามารถเรียนรู้ว่าระบบนิเวศและลักษณะทางกายภาพ (สถานที่) เป็นตัวกำหนดแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติ (สื่อ) และทรัพยากรทางธรรมชาติซึ่งส่งผลต่อบทบาททางเพศ และบทบาทระหว่างรุ่นในแง่ของแรงงาน (ประชาชน) ในทำนองเดียวกัน เมื่อศึกษาหัวข้อการย้ายถิ่นฐาน นักเรียนจะได้เห็นว่าตำแหน่งของภูมิประเทศมีอิทธิพลต่อการเผยแพร่และการแลกเปลี่ยนของความเชื่อทางศาสนา (แนวคิด) นอกจากนี้ เนื่องจาก “ประชาชน สถานที่ สื่อและแนวคิด” เป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานประสบการณ์ของมนุษย์ จึงสามารถขับเคลื่อนความสัมพันธ์ระหว่างนานาชาติในอาเซียน และเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นต่อกันระหว่างผู้เรียนทุกวัย

6.5 คำถามเพื่อการเรียนรู้ (Essential Questions) หรือคำถามสำคัญ

คำถามเพื่อการเรียนรู้หรือคำถามประจำหน่วยการเรียนรู้ เป็นส่วนที่สำคัญของการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ คำถามเหล่านี้ช่วยขยายความแนวทางหลัก เชื่อมโยงสาระสำคัญกับความคิดและทักษะของผู้เรียน และแนะแนวการใช้วิธีคิดแบบวิเคราะห์และทักษะการแก้ปัญหาขณะที่ทำกิจกรรม ตัวอย่างการนำแนวทางต่าง ๆ ไปใช้ในคำถามประจำหน่วยการเรียนรู้ เช่น 1) ประชาชนและสถานที่ 2) สถานที่และสื่อ 3) สื่อและแนวคิด 4) แนวคิดและสถานที่

ASEAN Curriculum Sourcebook ออกแบบมาให้เป็นเครื่องมือและข้อมูลอ้างอิงที่ยืดหยุ่น ซึ่งครูสามารถใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนการสอน หรือข้อมูลเสริมจากสิ่งที่ครูสอนอยู่ กรอบเนื้อหาแต่ละหัวข้อเชื่อมโยงกัน และสามารถนำไปอธิบายในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ของแต่ละระดับการเรียนรู้ และปรับใช้กับระดับที่สูงกว่าหรือต่ำกว่าได้ ดังนั้น หลักสูตรอาเซียนจึงสามารถประยุกต์ใช้ได้ดีตามความต้องการของประเทศสมาชิกอาเซียน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากหลักสูตรของประเทศอาเซียนมีความหลากหลายหรือแตกต่างกันอย่างมาก แม้ว่าครูอาจมีเป้าหมายการเรียนรู้ที่เหมือนกันในแต่ละประเทศ หรือในแต่ละชุมชน แต่การใช้คู่มืออาจแตกต่างกันออกไป และครูต้องหาแนวทางการนำไปใช้สำหรับชั้นเรียนของตนเอง นอกจากนี้ ในบทเรียนแต่ละบทใช้เวลาในชั้นเรียน ใช้สื่อและกิจกรรมที่แตกต่างกัน จากกิจกรรมเตรียมความพร้อมถึงบทสรุปของ ASEAN Curriculum Sourcebook มีรายละเอียดไว้มากพอ เพื่อให้ครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตามคำแนะนำในคู่มือ หรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้เองได้อย่างกว้างขวาง และเพื่อให้สามารถปรับกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่สนับสนุนการเรียนการสอนในชั้นเรียนของตนเองได้ดีที่สุด ดังนั้น ครูสามารถตัดสินใจได้เองว่า น่าจะทำตามกลยุทธ์ในหลักสูตรนี้โดยตรงหรือปรับเนื้อหารูปแบบ หรือนำไปใช้ตามมาตรฐานการศึกษาของประเทศตน หรือปรับตามนโยบายท้องถิ่น ตามข้อมูลอ้างอิงและความต้องการของนักเรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินสมรรถนะของผู้เรียน

การวัดและประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษา โดยทำหน้าที่ตรวจสอบ ติดตามผล การดำเนินการจัดการทุกระยะ ทำให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ในครั้งนี้จึงขอ นำเสนอแนวคิดของการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ไว้ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สมรรถนะ

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล (2562) ได้กล่าวว่า การประเมินตามสภาพจริง อิงสมรรถนะ หมายถึง การประเมินทักษะความสามารถของผู้เรียน ที่นำความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้ง ทักษะคิดมาแสดงออกหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามระดับมาตรฐานที่กำหนด โดยใช้วิธีการ ประเมิน และแหล่งข้อมูลสำหรับประเมินอย่างหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาสมรรถนะที่ประเมิน มุ่งเน้นการประเมินเพื่อพัฒนา (Assessment for Improvement) การประเมินตามสภาพจริงอิงสมรรถนะช่วยให้ผู้สอน ผู้บริหาร ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัด การศึกษา มีสารสนเทศเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามที่มาตรฐานหลักสูตร กำหนด

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562ก) ได้กล่าวว่า การวัดสมรรถนะเป็นการช่วยให้ เห็นความสามารถที่เป็นองค์รวมของผู้เรียนโดยครูทำการประเมินพฤติกรรมกาปฏิบัติ (Performance Assessment) ของผู้เรียนตามเกณฑ์การปฏิบัติที่กำหนด (Performance Criteria) และมีหลักฐาน การปฏิบัติ (Evidence) ซึ่งจะเน้นการประเมินองค์รวมของสมรรถนะ ด้วยเครื่องมือประเมินตาม ความเหมาะสมและประเมินเมื่อผู้เรียนพร้อมที่จะรับการประเมิน หากประเมินผ่านผู้เรียนจะสามารถ ก้าวสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ขั้นต่อไปได้ หากยังไม่ผ่านผู้เรียนจะได้รับการสอนซ่อมเสริม จนกระทั่ง บรรลุผล ผู้เรียนแต่ละคนจะก้าวหน้าไปตามความสามารถของตน อาจก้าวหน้าไปได้เร็วในบางสาระ และ อาจไปได้ช้าในบางสาระตามความถนัดของตน

โจนส์ (Jones, 2005) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลสมรรถนะของผู้เรียนเป็น องค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นในการพิจารณา ว่าผู้เรียนเกิดคุณภาพการเรียนรู้ตามจุดประสงค์สมรรถนะที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด ซึ่งมีรูปแบบและ วัตถุประสงค์แตกต่างกันไป โดยการประเมินผลเพื่อการเรียนรู้เป็นกลวิธีในการวัดผล มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ และมีความมั่นใจในการประเมินตนเองและผู้เรียนอื่น (Self-Assessment และ Peer-Assessment) เพื่อความเข้าใจในสมรรถนะของตนได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งสามารถกำหนดแนวทาง ในการพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน การประเมินผลเพื่อการเรียนรู้จึงไม่ใช่เพียงแต่การให้คุณค่าของ ผลสัมฤทธิ์เท่านั้น แต่เป็นขั้นตอนแรกในการนำไปสู่การเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็งตามโมเดล การเรียนรู้ส่วนบุคคล

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้สมรรถนะ หมายถึง การประเมิน ทักษะความสามารถของผู้เรียนที่นำความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งทักษะคิดมาแสดงออกหรือกระทำ การอย่างใดอย่างหนึ่งตามระดับความสามารถตามสมรรถนะที่กำหนด เป็นการประเมินที่มุ่งเน้น การประเมินเพื่อพัฒนา (Assessment for Improvement) ด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายตาม ความเหมาะสม เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน จึงควรใช้

การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance Assessment) และกำหนดเกณฑ์ (Performance Criteria) ให้สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง

2. ประเภทของการวัดและประเมินผล

ในการวัดและประเมินผลแต่ละครั้งจะมีการกำหนดจุดประสงค์หรือความมุ่งหมายในการวัดและประเมินผลที่แตกต่างกัน ดังนี้

สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ (2539) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของการวัดผลการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อการจัดตำแหน่ง (Placement) เป็นการบอกให้ทราบว่าความสามารถของเด็กหรือคุณลักษณะของผู้ได้รับการวัดอยู่ในตำแหน่งใดของกลุ่ม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1 เพื่อคัดเลือก (Selection) เป็นการวัดเพื่อชิงตำแหน่ง เช่น ในการสอบคัดเลือกวิธีการวัดนี้จะไม่นับถึงมาตรฐานหรือระดับความรู้ แบบใครดีใครได้

1.2 เพื่อจำแนก (Classification) เป็นการวัดว่าผู้ถูกสอบอยู่ตำแหน่งใดของกลุ่มทั้งหมด เป็นการแจกแจงจำแนกคนตามความสามารถของผู้ถูกสอบ

2. เพื่อการเปรียบเทียบ (Assessment) เป็นการวัดว่านักเรียนแต่ละคน หรือนักเรียนแต่ละห้องพัฒนาขึ้นจากเดิมเท่าใด เช่น จากต้นท่อมถึงปลายท่อมเขาจำศัพท์เพิ่มขึ้นกี่ตัว การวัดประเภทนี้จะใช้แบบทดสอบฉบับเดียวกันโดยสอบซ้ำสองครั้ง

3. เพื่อการวินิจฉัย (Diagnosis) เป็นการวัดเพื่อดูความบกพร่องของผู้เรียน เพื่อค้นหาสาเหตุการบกพร่อง อันจะนำไปสู่การแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เหล่านั้น

4. เพื่อการพยากรณ์ (Prediction) เป็นการวัดเพื่อใช้คะแนนไปทายว่าเขาควรจะเรียนอะไรจึงจะสำเร็จ หรือไปไม่รอด ดังเช่นที่นักแนะแนวใช้กัน

5. เพื่อการประเมินผล (Evaluation) เป็นการวัดผลเพื่อสรุปผลการเรียน เพื่อนำคะแนนมาประเมินคุณค่าหรือตีราคาการศึกษา และประเมินภาพรวมว่าวิธีสอนแบบนี้หรือโรงเรียนนี้มีความสามารถให้การศึกษาแก่นักเรียนได้ถึงระดับใดตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2535), วิรัช วรรณรัตน์ (2539) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการวัดและประเมินผล ดังนี้

1. เพื่อการจัดตำแหน่ง (Placement) เป็นการวัดผลเพื่อนำผลมาระบุว่าผู้เรียนมีความรู้ในระดับหรือตำแหน่งใดของกลุ่มได้ถูกต้องชัดเจนหรืออาจจะพิจารณาตัดสินโดยใช้เกณฑ์มาตรฐานเพื่อที่จะระบุว่าผู้เรียนรอบรู้ไม่รอบรู้ หรือ เก่ง-ปานกลาง-อ่อนเป็นต้น

2. เพื่อการคัดเลือก (Selection) เป็นการวัดความรู้ทักษะและเจตคติเพื่อนำผลมาใช้พิจารณาในการคัดเลือกเพื่อการดำเนินการตามวัตถุประสงค์

3. เพื่อการวินิจฉัย (Diagnostic) เป็นการวัดผลเพื่อนำผลมาใช้ในการพิจารณาจุดเด่นจุดด้อย หรือ เก่ง-อ่อนของผู้เรียนในการหาวิธีการหรือแนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อซ่อมเสริมหรือส่งเสริมได้ตรงประเด็นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. เพื่อการเปรียบเทียบ (Assessment) พัฒนาการเป็นการวัดผลเพื่อนำผลมาใช้ในการพิจารณาพัฒนาการที่เกิดขึ้นของผู้เรียนคนเดียวกันในช่วงเวลาที่แตกต่างกันหรือได้รับเงื่อนไขที่แตกต่าง

กันตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ เช่น การสอบก่อน-หลัง แล้วนำผลการทดสอบมาพิจารณาเปรียบเทียบกัน เป็นต้น

5. เพื่อการพยากรณ์ (Prediction) เป็นการวัดผลเพื่อนำผลมาใช้คาดคะเนความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นของผู้เรียนเพื่อระบุสิ่งที่จะต้องศึกษาต่อแล้วประสบความสำเร็จในอนาคต อาทิ การทดสอบวัดแววจความเป็นครู หรือการทดสอบความถนัดทางวิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น

6. เพื่อการประเมินค่า (Evaluation) เป็นการวัดผลเพื่อนำผลไปประเมินผลในภาพรวมว่าผู้เรียนมีความสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด เช่น การทดสอบปลายภาคเรียนหรือการประเมินผลความสำเร็จในการจัดการศึกษาในระดับชาติหรือจังหวัด เป็นต้น

7. เพื่อจูงใจการเรียนรู้ (Motivating Learning) โดยการวัดผลที่ดีจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดนิสัยการเรียนรู้ที่ดีและทำให้รู้สถานภาพของตนเองแล้วหาแนวทาง หรือวิธีการแก้ไขปรับปรุงตนเอง ตามคำแนะนำของครูผู้สอน

8. เพื่อรักษามาตรฐาน (Maintaining Standard) เป็นการวัดผลเพื่อนำผลไปใช้ตรวจสอบคุณภาพของผู้เรียนว่ามีมาตรฐานตามที่กำหนดไว้หรือไม่อย่างไร

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2557) ได้กล่าวถึงประเภทของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้จำแนกตามขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน มี 4 ประเภท ซึ่งมีความแตกต่างกันตามบทบาท จุดมุ่งหมาย และวิธีการวัดและประเมิน ดังนี้

1.1 การประเมินเพื่อจัดวางตำแหน่ง (Placement Assessment) เป็นการประเมินก่อนเริ่มเรียนเพื่อต้องการข้อมูลที่แสดงความพร้อม ความสนใจ ระดับความรู้และทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียน เพื่อให้ผู้สอนนำไปใช้กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ วางแผน และออกแบบกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนทั้งรายบุคคล รายกลุ่ม และรายชั้นเรียน

1.2 การประเมินเพื่อวินิจฉัย (Diagnostic Assessment) เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อค้นหาว่าผู้เรียนรู้อะไรมาบ้างเกี่ยวกับสิ่งที่จะเรียน สิ่งที่ยังไม่รู้ก่อนนี้ถูกต้องหรือไม่ จึงเป็นการใช้ลักษณะประเมินก่อนเรียน นอกจากนี้ ยังใช้เพื่อหาสาเหตุของปัญหาหรืออุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลที่มักจะเป็นเฉพาะเรื่อง เช่น ปัญหาการออกเสียงไม่ชัด แล้วหาวิธีปรับปรุงเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาและเรียนรู้ขั้นต่อไป วิธีการประเมินใช้ได้ทั้งการสังเกต การพูดคุย สอบถาม หรือการใช้แบบทดสอบก็ได้

1.3 การประเมินเพื่อการพัฒนา (Formative Assessment) เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Assessment for Learning) ที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดการเรียนการสอน โดยมีใช้ตั้งแต่การทดสอบระหว่างเรียนเป็นระยะ ๆ อย่างเดียว แต่เป็นการที่ครูเก็บข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างไม่เป็นทางการด้วย ขณะที่ให้ผู้เรียนทำภาระงานตามที่กำหนด ครูสังเกต ซักถาม จดบันทึก แล้ววิเคราะห์ข้อมูลว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่ จะต้องให้ผู้เรียนปรับปรุงอะไร หรือผู้สอนปรับปรุงอะไร เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในการเรียนรู้ตามมาตรฐาน/ตัวชี้วัด การประเมินระหว่างเรียนดำเนินการได้หลายรูปแบบ เช่น การให้ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะในการนำเสนอผลงาน การพูดคุยระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล การสัมภาษณ์ ตลอดจนการวิเคราะห์ผลการสอบ เป็นต้น

1.4 การประเมินเพื่อสรุปผลการเรียนรู้ (Summative Assessment) มักเกิดขึ้นเมื่อจบหน่วยการเรียนรู้เพื่อตรวจสอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามตัวชี้วัด และยังใช้เป็นข้อมูลในการเปรียบเทียบกับผลการประเมินก่อนเรียนทำให้ทราบพัฒนาการของผู้เรียน การประเมินสรุปผลการเรียนรู้ยังเป็นการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนตอนปลายปี/ปลายภาคอีกด้วย การประเมินสรุปผลการเรียนรู้ใช้วิธีการและเครื่องมือประเมินได้อย่างหลากหลาย โดยปกติมักดำเนินการอย่างเป็นทางการมากกว่าการประเมินระหว่างเรียน

2. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน ดังนี้

2.1 การประเมินขณะเรียนรู้ (Assessment as Learning: AAL) เป็นกระบวนการรวบรวมหลักฐานข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียนขณะเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนตระหนักในการเรียนรู้ของตน สามารถวางแผนการเรียนรู้ กำกับการเรียนรู้ วินิจฉัย ประเมิน และปรับปรุงการเรียนรู้ของตน การให้ผู้เรียนออกแบบแผนการเรียนรู้ ฝึกให้ผู้เรียนคิดทบทวนเกี่ยวกับการเรียนรู้และกลยุทธ์ในการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองตลอดเวลา

2.2 การประเมินเพื่อเรียนรู้ (Assessment for Learning: AFL) เป็นกระบวนการรวบรวมหลักฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ต่าง ๆ ตามสภาพจริงเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อระบุและวินิจฉัยปัญหาการเรียนรู้ และให้ข้อติชมที่มีคุณภาพแก่ผู้เรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ให้ดีขึ้น โดยใช้วิธีการประเมินหลากหลายและเพื่อให้เข้าใจการเรียนรู้ของผู้เรียนในแง่มุมต่าง ๆ อย่างรอบด้าน อันจะนำไปสู่การปรับการเรียนและเปลี่ยนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.3 การประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment of Learning: AOL) เป็นกระบวนการรวบรวมหลักฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ต่าง ๆ เมื่อสิ้นสุดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อตัดสินคุณค่าในการบรรลุวัตถุประสงค์หรือผลลัพธ์การเรียนรู้ เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งแสดงถึงมาตรฐานทางวิชาการในเชิงสมรรถนะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สารสนเทศดังกล่าวนำไปใช้ในการกำหนดระดับคะแนนให้ผู้เรียน รวมทั้งใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอน

3. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้จำแนกตามวิธีการแปลความหมายผลการเรียนรู้ มี 2 ประเภท ที่แตกต่างกันตามลักษณะการแปลผลคะแนน ดังนี้

3.1 การวัดและประเมินแบบอิงกลุ่ม (Norm-Referenced Assessment) เป็นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อนำเสนอผลการตัดสินความสามารถหรือผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโดยเปรียบเทียบกับตนเองภายในกลุ่มหรือในชั้นเรียน

3.2 การวัดและประเมินแบบอิงเกณฑ์ (Criterion-Referenced Assessment) เป็นการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อนำเสนอผลการตัดสินความสามารถหรือผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การแบ่งประเภทของการวัดและประเมินผลมีความแตกต่างกันตามบทบาท จุดมุ่งหมาย และวิธีการวัดและประเมินผล ในการวิจัยเพื่อหาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนครั้งนี้ ได้กำหนดการวัดและประเมินผลตามจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Assessment for Learning) ให้มีคุณลักษณะตามสมรรถนะหลัก 5 ประการดังกล่าวมาแล้ว

3. แนวทางการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2557) ได้กล่าวว่า วิธีการและเครื่องมือวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้ หมายถึง รูปแบบ ยุทธวิธี และเครื่องมือประเภทต่าง ๆ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ โดยทั่วไปมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ คือ เพื่อรู้จักผู้เรียน เพื่อประเมิน วิธีเรียนของผู้เรียน และเพื่อประเมินพัฒนาการของผู้เรียน ผู้สอนสามารถเลือกใช้หรือคิดค้นวิธีการวัด และประเมินผลให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของการนำผลการประเมินไปใช้ ซึ่งวิธีการและเครื่องมือ วัดผลประเมินผลแบบไม่เป็นทางการ (Informal Assessment) เป็นการได้มาซึ่งข้อมูลผลการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นรายบุคคล จากแหล่งข้อมูลหลากหลายที่ผู้สอนเก็บรวบรวมตลอดเวลา วิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาความพร้อมและพัฒนาการของผู้เรียน ปรับการเรียนการสอนให้เหมาะสม และแก้ไขปัญหา การเรียนรู้ของผู้เรียน ลักษณะของข้อมูลที่ได้นอกเหนือจากตัวเลขหรือข้อมูลเชิงปริมาณแล้ว อาจเป็น ข้อมูลบรรยายลักษณะพฤติกรรมที่ผู้สอนเฝ้าสังเกต หรือผลการเรียนรู้ในลักษณะคำอธิบายระดับ พัฒนาการ จุดแข็งจุดอ่อน หรือปัญหาของผู้เรียนที่พบจากการสังเกต สัมภาษณ์ หรือวิธีการอื่น ๆ

วิธีการและเครื่องมือวัดและประเมินผลแบบไม่เป็นทางการนี้ ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ ในการพัฒนาการเรียนรู้อันเป็นรายบุคคล ช่วยให้ผู้สอนเข้าใจพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง และเป็นวิธีการที่ยืดหยุ่นตามสถานการณ์และบริบท วิธีการประเมินแบบต่าง ๆ ที่ผู้สอนสามารถเลือกใช้ได้ มีดังต่อไปนี้

1. การสังเกตพฤติกรรม เป็นการเก็บข้อมูลจากการดูการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน โดยไม่ขัดจังหวะการทำงานหรือการคิดของผู้เรียน การสังเกตพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ทำได้ตลอดเวลา แต่ควรมีกระบวนการและจุดประสงค์ที่ชัดเจนว่าต้องการประเมินอะไร โดยอาจใช้เครื่องมือ เช่น แบบมาตราประมาณค่า แบบตรวจสอบรายการ สมุดจดบันทึก เพื่อประเมินผู้เรียนตามตัวชี้วัด และควร สังเกตหลายครั้ง หลายสถานการณ์หลายช่วงเวลาเพื่อจัดความลำเอียง

2. การสอบปากเปล่า เป็นการให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้วยการพูด ตอบประเด็นเกี่ยวกับการ เรียนรู้ตามมาตรฐาน ผู้สอนเก็บข้อมูล จดบันทึก รูปแบบการประเมินนี้ผู้สอนและผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง สามารถมีการอภิปรายโต้แย้ง ขยายความ ปรับแก้ไขความคิดกันได้ มีข้อที่พึงระวัง คืออย่าเพิ่งขัดความคิดขณะที่ผู้เรียนกำลังพูด

3. การพูดคุย เป็นการสื่อสาร 2 ทางอีกประเภทหนึ่ง ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน สามารถ ดำเนินการเป็นกลุ่มหรือรายบุคคลก็ได้ โดยทั่วไปมักใช้อย่างไม่เป็นทางการเพื่อติดตามตรวจสอบว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพียงใด เป็นข้อมูลสำหรับพัฒนา วิธีการนี้อาจใช้เวลาแต่มีประโยชน์ต่อการค้นหา วินิจฉัยข้อปัญหา ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ที่อาจเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเรียนรู้ เช่น วิธีการเรียนรู้ที่ แตกต่างกัน เป็นต้น

4. การใช้คำถาม การใช้คำถามเป็นเรื่องปกติมากในการจัดการเรียนรู้ แต่ข้อมูล งานวิจัยบ่งชี้ว่าคำถามที่ครูใช้เป็นด้านความจำ และเป็นเชิงการจัดการทั่ว ๆ ไปเป็นส่วนใหญ่ เพราะถาม ง่ายแต่ไม่ท้าทายให้ผู้เรียนต้องทำความเข้าใจและเรียนรู้ให้ลึกซึ้ง การพัฒนาการใช้คำถามให้มี ประสิทธิภาพแม้จะเป็นเรื่องที่ยาก แต่สามารถทำได้ผลรวดเร็วขึ้น หากผู้สอนมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการ ประเมินในชั้นเรียน โดยทำการประเมินเพื่อพัฒนาโดยวิธีการที่หลากหลาย

5. การเขียนสะท้อนการเรียนรู้ (Journals) เป็นรูปแบบการบันทึกการเขียนอีกรูปแบบ หนึ่งที่ให้ผู้เรียนเขียนตอบกระทู้ หรือคำถามของครู ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับความรู้ ทักษะที่กำหนด

ในตัวชี้วัด การเขียนสะท้อนการเรียนรู้ นอกจากทำให้ผู้สอนทราบความก้าวหน้าในผลการเรียนรู้แล้ว ยังใช้เป็นเครื่องมือประเมินพัฒนาการด้านทักษะการเขียนได้อีกด้วย

6. การประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment) เป็นวิธีการประเมินงานหรือกิจกรรมที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนปฏิบัติงานเพื่อให้ทราบถึงผลการพัฒนาของผู้เรียน การประเมินลักษณะนี้ ผู้สอนต้องเตรียมสิ่งสำคัญ 2 ประการ คือ ภาระงาน (Tasks) หรือกิจกรรมที่จะให้ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การทำโครงการ/โครงงาน การสำรวจ การนำเสนอ การสร้างแบบจำลอง การท่องเที่ยว การสาธิต การทดลองวิทยาศาสตร์ การจัดนิทรรศการ การแสดงละคร เป็นต้น และเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubrics) การประเมินการปฏิบัติ อาจจะปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะงานหรือประเภทกิจกรรมดังนี้

6.1 ภาระงานหรือกิจกรรมที่เน้นขั้นตอนการปฏิบัติและผลงาน เช่น การทดลองวิทยาศาสตร์ การจัดนิทรรศการ การแสดงละคร แสดงการเคลื่อนไหว การประกอบอาหาร การประดิษฐ์ การสำรวจ การนำเสนอ การจัดทำแบบจำลอง เป็นต้น ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินวิธีการทำงานที่เป็นขั้นตอนและผลงานของผู้เรียน

6.2 ภาระงานหรือกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างลักษณะนิสัย เช่น การรักษาความสะอาด การรักษาสาธารณสุข/สิ่งแวดล้อม กิจกรรมหน้าเสาธง เป็นต้น จะประเมินด้วยวิธีการสังเกต จดบันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับผู้เรียน

6.3 ภาระงานที่มีลักษณะเป็นโครงการ/โครงงาน เป็นกิจกรรมที่เน้นขั้นตอนการปฏิบัติและผลงานที่ต้องใช้เวลาในการดำเนินการ จึงควรมีการประเมินเป็นระยะ ๆ เช่น ระยะก่อนดำเนินโครงการ/โครงงาน โดยประเมินความพร้อมการเตรียมการและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงาน ระยะระหว่างดำเนินโครงการ/โครงงาน จะประเมินการปฏิบัติจริงตามแผน วิธีการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ และการปรับปรุงระหว่างปฏิบัติ สำหรับระยะสิ้นสุดการดำเนินโครงการ/โครงงาน โดยประเมินผลงาน ผลกระทบและวิธีการนำเสนอผลการดำเนินโครงการ/โครงงาน

6.4 ภาระงานที่เน้นผลผลิตมากกว่ากระบวนการขั้นตอนการทำงาน เช่น การจัดทำแผนผัง แผนที่ แผนภูมิ กราฟ ตาราง ภาพ แผนผังความคิด เป็นต้น อาจประเมินเฉพาะคุณภาพของผลงานก็ได้

ในการประเมินการปฏิบัติงาน ผู้สอนต้องสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ประกอบการประเมิน เช่น แบบมาตราประมาณค่า แบบบันทึกพฤติกรรม แบบตรวจสอบรายงาน แบบบันทึกผลการปฏิบัติ เป็นต้น

7. การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงาน (Portfolio Assessment) แฟ้มสะสมงานเป็นการเก็บรวบรวมชิ้นงานของผู้เรียนเพื่อสะท้อนความก้าวหน้าและความสำเร็จของผู้เรียน เช่น แฟ้มสะสมงานที่แสดงความก้าวหน้าของผู้เรียน ต้องมีผลงานในช่วงเวลาต่าง ๆ ที่แสดงถึงความก้าวหน้าของผู้เรียน หากเป็นแฟ้มสะสมงานดีเด่นต้องแสดงผลงานที่สะท้อนความสามารถของผู้เรียน โดยผู้เรียนต้องแสดงความคิดเห็นหรือเหตุผลที่เลือกผลงานนั้นเก็บไว้ตามวัตถุประสงค์ของแฟ้มสะสมงาน แนวทางในการจัดทำแฟ้มสะสมงาน มีดังนี้

7.1 กำหนดวัตถุประสงค์ของแฟ้มสะสมงาน ว่าต้องการสะท้อนเกี่ยวกับความก้าวหน้าและความสำเร็จของผู้เรียนในเรื่องใดด้านใด ทั้งนี้ อาจพิจารณาจากตัวชี้วัด/มาตรฐานการเรียนรู้

7.2 วางแผนการจัดทำแฟ้มสะสมงานที่เน้นการจัดทำชิ้นงาน กำหนดเวลาของการจัดทำแฟ้มสะสมงาน และเกณฑ์การประเมิน

7.3 จัดทำแผนแฟ้มสะสมงานและดำเนินการตามแผนที่กำหนด ให้ผู้เรียนเก็บรวบรวมชิ้นงาน

7.4 ให้มีการประเมินชิ้นงานเพื่อพัฒนาชิ้นงาน ควรประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยผู้ประเมิน ได้แก่ ตนเอง เพื่อน ผู้สอน ผู้ปกครอง บุคคลที่เกี่ยวข้อง

7.5 ให้ผู้เรียนคัดเลือกชิ้นงาน ประเมินชิ้นงานตามเงื่อนไขที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันกำหนด เช่น ชิ้นงานที่ยากที่สุด ชิ้นงานที่ชอบที่สุด เป็นต้น โดยดำเนินการเป็นระยะ อาจจะเป็นเดือนละครั้งหรือบทเรียนละครั้งก็ได้

7.6 ให้ผู้เรียนนำชิ้นงานที่คัดเลือกแล้วจัดทำเป็นแฟ้มที่สมบูรณ์ ซึ่งควรประกอบด้วย หน้าปก คำนำ สารบัญ ชิ้นงาน แบบประเมินแฟ้มสะสมงาน และอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

7.7 ผู้เรียนต้องสะท้อนความรู้สึกและความคิดเห็นต่อชิ้นงานหรือแฟ้มสะสมงาน

7.8 สถานศึกษาควรจัดให้ผู้เรียนแสดงแฟ้มสะสมงานและชิ้นงานเมื่อสิ้นภาคเรียน/ปีการศึกษาตามความเหมาะสม

8. การวัดและประเมินด้วยแบบทดสอบ เป็นการประเมินตัวชี้วัดด้านการรับรู้ข้อเท็จจริง (Knowledge) ผู้สอนควรเลือกใช้แบบทดสอบให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวัดและประเมินนั้น ๆ เช่น แบบทดสอบเลือกตอบ แบบทดสอบถูก-ผิด แบบทดสอบจับคู่ แบบทดสอบเติมคำ แบบทดสอบความเรียง เป็นต้น ทั้งนี้ แบบทดสอบที่จะใช้ต้องเป็นแบบทดสอบที่มีคุณภาพ มีความเที่ยงตรง (Validity) และเชื่อมั่นได้ (Reliability)

9. การประเมินด้านความรู้สึกนึกคิด เป็นการประเมินคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะ และเจตคติที่ควรปลูกฝังในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการวัดและประเมินผลเป็นลำดับขั้นจากต่ำสุดไปสูงสุด ดังนี้

ขั้นรับรู้ เป็นการประเมินพฤติกรรมที่แสดงออกว่ารู้จัก เต็มใจ สนใจ

ขั้นตอบสนอง เป็นการประเมินพฤติกรรมที่แสดงว่าเชื่อฟัง ทำตาม อาสาทำ พอใจที่จะทำ

ขั้นเห็นคุณค่า (ค่านิยม) เป็นการประเมินพฤติกรรมที่แสดงความเชื่อ ซึ่งแสดงออกโดยการกระทำหรือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ยกย่องชมเชย สนับสนุน ช่วยเหลือ หรือทำกิจกรรมที่ตรงกับความเชื่อของตน ทำด้วยความเชื่อมั่น ศรัทธา และปฏิเสธที่จะกระทำในสิ่งที่ขัดแย้งกับความเชื่อของตน

ขั้นจัดระบบคุณค่า เป็นการประเมินพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม อภิปราย เปรียบเทียบจนเกิดอุดมการณ์ในความคิดของตนเอง

ขั้นสร้างคุณลักษณะ เป็นการประเมินพฤติกรรมที่มีแนวโน้มว่าจะประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นอยู่เสมอในสถานการณ์เดียวกัน หรือเกิดเป็นอุปนิสัย การวัดและประเมินผลด้านจิตพิสัย ควรใช้การสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติเป็นหลัก และสังเกตอย่างต่อเนื่องโดยมีการบันทึกผลการสังเกต ทั้งนี้ อาจใช้เครื่องมือการวัดและประเมินผล เช่น แบบมาตราประมาณค่า แบบตรวจสอบรายการ แบบบันทึกพฤติกรรม แบบรายงานพฤติกรรมตนเอง เป็นต้น นอกจากนี้ อาจใช้แบบวัดความรู้และความรู้สึกเพื่อ

รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม เช่น แบบวัดความรู้โดยสร้างสถานการณ์เชิงจริยธรรม แบบวัดเจตคติ แบบวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม แบบวัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นต้น

10. การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ผลการประเมินที่สะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน จึงควรใช้การประเมินการปฏิบัติ (Performance Assessment) ร่วมกับการประเมินด้วยวิธีการอื่น ภาระงาน (Tasks) ควรสะท้อนสภาพความเป็นจริงหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากกว่าเป็นการปฏิบัติกิจกรรมทั่ว ๆ ไป ดังนั้น การประเมินตามสภาพจริงจะต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้และการประเมินผลไปด้วยกัน และกำหนดเกณฑ์การประเมิน (Rubrics) ให้สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง

11. การประเมินตนเองของผู้เรียน (Student Self-assessment) การประเมินตนเองนับเป็นทั้งเครื่องมือประเมินและเครื่องมือพัฒนาการเรียนรู้ เพราะทำให้ผู้เรียนได้คิดใคร่ครวญว่าได้เรียนรู้อะไร เรียนรู้อย่างไร และผลงานที่ทำนั้นดีแล้วหรือยัง การประเมินตนเองจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้การประเมินตนเองของผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จได้จะต้องมีเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีเกณฑ์ที่บ่งบอกความสำเร็จของชิ้นงาน/ภาระงาน และมาตรการการปรับปรุงแก้ไขตนเอง เป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดชัดเจนและผู้เรียนได้รับทราบหรือร่วมกำหนดด้วย จะทำให้ผู้เรียนทราบว่าตนถูกคาดหวังให้รู้อะไร ทำอะไร มีหลักฐานใดที่แสดงการเรียนรู้ตามความคาดหวังนั้น หลักฐานที่มีคุณภาพควรมีเกณฑ์เช่นไร เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนพิจารณาประเมิน ซึ่งหากเกณฑ์เกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนด้วยจะเป็นการเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น การที่ผู้เรียนได้ใช้การประเมินตนเองบ่อย โดยมีกรอบแนวทางการประเมินที่ชัดเจนนี้ จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนประเมินได้ค่อนข้างจริงและซื่อสัตย์ คำวิจารณ์ คำแนะนำของผู้เรียนมักจะจริงจังมากกว่าของครู การประเมินตนเองจะเกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น หากผู้เรียนทราบสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขและตั้งเป้าหมายการปรับปรุงแก้ไขของตน แล้วฝึกฝนพัฒนาโดยการดูแลสนับสนุนจากผู้สอนและความร่วมมือของครอบครัว เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินตนเองมีหลายรูปแบบ เช่น การอภิปราย การเขียนสะท้อนผลงาน การใช้แบบสำรวจ การพูดคุยกับผู้สอน เป็นต้น

12. การประเมินโดยเพื่อน (Peer Assessment) เป็นเทคนิคการประเมินอีกรูปแบบหนึ่งที่น่าจะนำมาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เข้าถึงคุณลักษณะของงานที่มีคุณภาพ เพราะการที่ผู้เรียนจะบอกได้ว่าชิ้นงานนั้นเป็นเช่นไร ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจอย่างชัดเจนก่อนว่าเขากำลังตรวจสอบอะไรในงานของเพื่อน ฉะนั้น ผู้สอนต้องอธิบายผลที่คาดหวังให้ผู้เรียนทราบก่อนที่จะลงมือประเมิน การที่จะสร้างความมั่นใจว่าผู้เรียนเข้าใจการประเมินรูปแบบนี้ควรมีการฝึกผู้เรียน โดยผู้สอนอาจหาตัวอย่าง เช่น งานเขียนให้นักเรียนเป็นกลุ่มตัดสินใจว่า ควรประเมินอะไร และควรให้คำอธิบายเกณฑ์ที่บ่งบอกความสำเร็จของภาระงานนั้น จากนั้นให้ผู้เรียนประเมินภาระงานเขียนที่เป็นตัวอย่างนั้นโดยใช้เกณฑ์ที่ช่วยกันสร้างขึ้น หลังจากนั้นครูตรวจสอบการประเมินของผู้เรียนและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนที่ประเมินเกินจริง การใช้การประเมินโดยเพื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุนให้เกิดการประเมินรูปแบบนี้ กล่าวคือ ผู้เรียนต้องรู้สึกผ่อนคลาย เชื่อใจกัน และไม่อคติ เพื่อให้การให้ข้อมูลย้อนกลับจะได้ชื่อตรง เป็นเชิงบวกที่ให้ประโยชน์ ผู้สอนที่ให้ผู้เรียนทำงานกลุ่ม ตลอดภาคเรียนแล้วใช้เทคนิคเพื่อนประเมินเพื่อนเป็นประจำ จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การให้ข้อมูลย้อนกลับที่เก่งขึ้นได้

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล (2562) ได้กล่าวถึง การประเมินตามสภาพจริง อิงสมรรถนะ สามารถใช้วิธีการประเมินได้อย่างหลากหลายตอบสนองธรรมชาติของตัวชี้วัดเชิง พฤติกรรมตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. การประเมินจากการปฏิบัติในสภาพจริงควบคู่กับการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้
2. การประเมินที่คำนึงถึงรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนตามความถนัดและความสนใจ
3. การกำหนดเกณฑ์การประเมิน ต้องสามารถยอมรับได้ทั้งผู้เรียน ผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งการประเมินแบบมีส่วนร่วมระหว่างเพื่อน ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง
4. การประเมินตนเองจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองด้านทักษะ การเรียนรู้ คุณภาพของผลงาน
5. วิธีการประเมิน อาจเลือกใช้วิธีการดังต่อไปนี้
 - 5.1 การสังเกตแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง
 - 5.2 การสัมภาษณ์
 - 5.3 การรายงานตนเอง
 - 5.4 การบันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง
 - 5.5 การใช้แบบประเมินการปฏิบัติจริง
 - 5.6 การประเมินโดยใช้แฟ้มผลงาน
 - 5.7 การทดสอบภาคปฏิบัติ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) กล่าวว่า iva การวัดและประเมินผลการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ โดยให้มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. การประเมินผลรวบยอดจะมุ่งวัดสมรรถนะที่เป็นองค์รวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ไม่ใช่เวลามากกับการสอบตามตัวชี้วัดจำนวนมาก
2. วัดจากพฤติกรรม การกระทำการปฏิบัติ ที่แสดงออกถึงความสามารถในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ตามเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) ที่กำหนด เป็นการวัดอิงเกณฑ์ มีใช้องกลุ่ม และมีหลักฐานการปฏิบัติ (Evidence) ที่ตรวจสอบได้
3. ใช้การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) จากสิ่งที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง และความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน เช่น การประเมินจากการปฏิบัติ (Performance Assessment) การใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio Assessment) การประเมินตนเอง (Student Self-Assessment) และการประเมินโดยเพื่อน (Peer Assessment)
4. ใช้สถานการณ์เป็นฐาน เพื่อให้บริบทการวัดและประเมินเป็นสภาพจริงมากขึ้น เช่น เตรียมบริบทเป็นข้อความ รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว สถานการณ์จำลอง หรือสถานการณ์เสมือนจริง ในคอมพิวเตอร์ ซึ่งสามารถประเมินได้หลายประเด็นในสถานการณ์เดียวกัน
5. ประเมินผู้เรียนไปตามลำดับขั้นของสมรรถนะที่กำหนด หากไม่ผ่านจะต้องได้รับการซ่อมเสริมจนกระทั่งผ่านจึงจะก้าวไปสู่ลำดับขั้นต่อไป

6. การรายงานผลโดยการให้ข้อมูลพัฒนาการและความสามารถของผู้เรียนตามลำดับขั้นที่ผู้เรียนทำได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

บงอร์ เสรีรัตน์ (2564) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ (Competency-Based Assessment: CBA) ดังนี้

1. การประเมินการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนตามปกติ มีลักษณะเป็นการประเมินแบบ Formative Assessment ซึ่งมีการเก็บข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้ความช่วยเหลือตามปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน

2. ใช้การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) จากสิ่งที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง และความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน เช่น การประเมินจากการปฏิบัติ (Performance assessment) หรือการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio Assessment) รวมถึงการประเมินตนเอง (Student Self-assessment) และการประเมินโดยเพื่อน (Peer Assessment)

3. การประเมินที่เป็นการตัดสินผลการเรียนรู้ จะมุ่งวัดสมรรถนะอันเป็นองค์รวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ

4. ใช้วิธีการวัดจากพฤติกรรม/การกระทำ/การปฏิบัติ (Performance Test) ที่แสดงออกถึงความสามารถในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ตามเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) ที่กำหนดเป็นการวัดอิงเกณฑ์ มิใช่อิงกลุ่ม และมีหลักฐานการปฏิบัติ (Evidence) ใช้ตรวจสอบได้

5. ใช้สถานการณ์เป็นฐาน เพื่อให้บริบทการวัดและประเมินเป็นสภาพจริงมากขึ้น เช่น อาจเตรียมบริบทเป็นข้อความ รูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว สถานการณ์จำลอง หรือสถานการณ์เสมือนจริงในคอมพิวเตอร์ ซึ่งสามารถประเมินได้หลายประเด็นในสถานการณ์เดียวกัน

6. ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเมื่อพร้อม และเป็นการประเมินความก้าวหน้าตามอัตราของตนเอง ด้วยเครื่องมือวัดที่เข้าถึงความเชี่ยวชาญของผู้เรียน การประเมินจะเป็นไปตามลำดับขั้นของสมรรถนะที่กำหนด หากไม่ผ่านจะต้องได้รับการซ่อมเสริมจนกระทั่งผ่านจึงจะก้าวไปสู่ลำดับขั้นต่อไป

7. การรายงานผล เป็นการให้ข้อมูลพัฒนาการและความสามารถของผู้เรียนตามลำดับขั้นที่ผู้เรียนทำได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นการประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) จากสิ่งที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนตามปกติ มีลักษณะเป็นการประเมินแบบ Formative Assessment ใช้วิธีการวัดจากพฤติกรรม/การกระทำ/การปฏิบัติ (Performance Test) ที่แสดงออกถึงความสามารถในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ตามเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) ที่กำหนด ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ช่วยให้ผู้สอนเข้าใจพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง

4. การประเมินผลการเรียนรู้สมรรถนะในชั้นเรียน

การประเมินผลเพื่อการเรียนรู้ในชั้นเรียนเป็นการรวบรวมหลักฐานผลการเรียนรู้ว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้า เกณฑ์หรือระดับที่กำหนดในมาตรฐานหรือผลการเรียนรู้ที่กำหนดในหน่วยสมรรถนะสมรรถนะย่อย และตัวชี้วัด เพื่อตัดสินว่าผู้เรียนสำเร็จตามสมรรถนะที่กำหนดหรือไม่ การประเมินผล

แบบสมรรถนะควรทำควบคู่กับการเรียนการสอน ไปวัดผังความรู้ ทักษะ และการนำไปประยุกต์ใช้ ซึ่งการประเมินสมรรถนะมีหลายวิธี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับประเภทของสมรรถนะที่จะประเมิน โดยวิธีประเมินจะประกอบด้วยตัวบ่งชี้และเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ประเมิน 3 ด้าน คือความรู้ พฤติกรรม การทำงาน และทัศนคติ ทำให้ผลของการประเมินสามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงระดับสมรรถนะของแต่ละบุคคลว่ามีสมรรถนะในการปฏิบัติงานในระดับใด จะต้องผ่านการประเมินด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังที่ กิตติพงษ์ เลิศเลียงชัย (2547) ได้กล่าวว่า การประเมินสมรรถนะมีหลายวิธีที่จะสามารถชี้ให้เห็นได้ว่า บุคลากรนั้นมีสมรรถนะแต่ละเรื่องอยู่ในระดับใด

ผลการประเมินสมรรถนะ บ่งชี้ให้เห็นถึงการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลที่มีระดับสมรรถนะที่แตกต่างกัน ดังที่ ชนะ กลีการ (2546) ได้เสนอแนวคิดคุณสมบัติของนักเรียนอาชีวศึกษาแนวใหม่ (Thai Vocational Qualifications: TVQ) 6 ระดับ โดยยึดสมรรถนะเป็นฐานและแบ่งเป็น 6 ระดับ เป็นรูปแบบการพัฒนาตน ที่เรียกว่า “การเรียนรู้การฝึกอบรมระบบฐานสมรรถนะ” (Competency-Based Education and Training) มีรายละเอียดสมรรถนะแต่ละระดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับสมรรถนะและคำบรรยายระดับสมรรถนะ

ระดับสมรรถนะ	คำบรรยายระดับสมรรถนะ
ระดับ 1	ทำงานประจำให้ได้ตามมาตรฐานการผลิตของอุตสาหกรรมมาตรฐานที่วิชาชีพกำหนด สามารถแสดงทักษะการเรียนรู้ในการพัฒนาปรับปรุงตนเอง
ระดับ 2	ทำงานที่ยากขึ้น หรืองานไม่ประจำที่ต้องรับผิดชอบด้วยตนเองบ้างหรือมีอิสระในการทำ โดยปกติทำเป็นทีม สามารถที่จะแสดงทักษะการเรียนรู้ การพัฒนาปรับปรุงตนเอง แสดงร่องรอยหลักฐานการศึกษา แนวปฏิบัติที่ดีของสถานประกอบการ
ระดับ 3	ทำงานที่ยากและงานประจำที่ต้องรับผิดชอบพอสมควรและมีอิสระในการทำ โดยมีคนอื่นควบคุมและแนะนำบ้าง สามารถแสดงทักษะการเรียนรู้ การพัฒนาปรับปรุงตนเอง
ระดับ 4	สามารถปฏิบัติงานในฐานะหัวหน้างานหรือผู้บริหารระดับล่างและวิธีปรับปรุงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง
ระดับ 5	สามารถปฏิบัติงานในฐานะผู้บริหารระดับกลาง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการคนอื่น ในการวางแผนที่สร้างสรรค์ การจัดการโครงการในการพัฒนาบุคลากร มีการบันทึกการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง
ระดับ 6	สามารถปฏิบัติงานในฐานะผู้บริหารระดับสูงซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผน ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการการเงินของธุรกิจ การดำเนินการเปลี่ยนแปลง การปฏิบัติงาน มีการบันทึกการพัฒนาอาชีพอย่างต่อเนื่อง

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าระดับสมรรถนะเริ่มจากระดับ 1 ขึ้นพื้นฐาน จนถึงระดับ 6 แต่ละระดับจะระบุความสามารถที่แตกต่างกันอย่างเคร่งครัด โดยระดับ 6 เป็นระดับขั้นสูงสุด

เทียน ทองแก้ว (2550) กล่าวว่า ระดับสมรรถนะ หมายถึง ระดับความรู้ทักษะและคุณลักษณะซึ่งแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบกำหนดเป็นสเกล (Scale) สมรรถนะแต่ละตัวจะกำหนดระดับความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะแตกต่างกันตามปัจจัยกำหนดเป็นตัวบ่งชี้พฤติกรรม (Behavioral indicator) ที่สะท้อนถึงความสามารถในแต่ละระดับ (Proficiency Scale) โดยกำหนดเกณฑ์การจัดระดับความสามารถไว้ 5 ระดับ คือ 1) ระดับเริ่มต้น (Beginner) 2) ระดับมีความรู้บ้าง (Novice) 3) ระดับมีความรู้ปานกลาง (Intermediate) 4) ระดับมีความรู้สูง (Advance) และ 5) ระดับเชี่ยวชาญ (Expert)

2. แบบไม่กำหนดเป็นสเกล เป็นสมรรถนะพฤติกรรมเชิงความรู้สึก หรือเจตคติ ที่ไม่ต้องใช้สเกล เช่น ความซื่อสัตย์ ความตรงต่อเวลา เป็นต้น

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2551) ได้กำหนดระดับขั้นของสมรรถนะ ดังนี้

1. ขั้นความรู้ (Knowledge) เป็นขั้นเริ่มต้น หรือเป็นขั้นพื้นฐาน (Basic Level)
2. ขั้นทักษะ (Skill) เป็นขั้นประสบการณ์ (Experience Level)
3. ขั้นเชี่ยวชาญ (Expert Level)

ฐิติพัฒน์ พิษณุธาดาวงศ์ (2549) กล่าวถึง ระดับของสมรรถนะว่าเป็นการกำหนดระดับทักษะ ความรู้ความสามารถของสมรรถนะ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความสามารถและคำบรรยายระดับความสามารถ

ระดับความสามารถ (Proficiency Level)	คำอธิบายระดับความสามารถ (Proficiency Description)
L 1 Beginner	มีความรู้และทักษะขั้นพื้นฐาน สามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานประจำวันตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เป็นงานที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถรวบรวมข้อมูล ปัญหาอุปสรรคที่พบในการปฏิบัติงาน รวมทั้งสามารถให้คำแนะนำเบื้องต้นแก่ผู้เกี่ยวข้องได้
L 2 Well-trained	มีความรู้และทักษะ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม อธิบาย/สอน สาคิตงานของตนให้ผู้อื่นได้ รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า/เบื้องต้นได้
L 3 Experienced	มีความรู้และทักษะการปฏิบัติงานที่มีความซับซ้อน สามารถนำมาใช้ปรับปรุงการปฏิบัติงานเพื่อสร้างเสริมผลการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น สามารถวางแผน ควบคุม ติดตามงาน และให้คำปรึกษาแนะนำกับผู้เกี่ยวข้องภายในองค์กรได้
L 4 Advanced	มีความรู้และทักษะการปฏิบัติงานที่มีความซับซ้อนสูง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในงานเชิงวิชาการ วางแผน ให้คำปรึกษาแนะนำภายนอกองค์กรได้ อธิบายภาพรวมของหน่วยงานและสามารถกำหนด/พัฒนารูปแบบวิธีการปฏิบัติงานใหม่ ๆ รวบรวม/ประยุกต์ใช้กระบวนการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ รวมทั้งถ่ายทอดแผนงานเชิงกลยุทธ์ภายในองค์กรได้

ระดับความสามารถ (Proficiency Level)	คำอธิบายระดับความสามารถ (Proficiency Description)
L 5 Expert	มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญระดับสูง สามารถคิดในเชิงยุทธศาสตร์ นโยบายประเมิน คาดการณ์แนวโน้ม การคิดค้นสร้างนวัตกรรม ถ่ายทอดกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ รวมทั้งเป็นที่ปรึกษา/คณะกรรมการ ระดับองค์กรวิชาชีพ ทั้งภายในประเทศ และ/หรือนานาชาติ

จากตารางที่ 2 แสดงระดับความสามารถและคำบรรยายระดับความสามารถ ตั้งแต่ขั้น L 1 ซึ่งมีความรู้และทักษะในขั้นพื้นฐาน ถึง L 5 มีความเชี่ยวชาญ ชำนาญระดับสูง

สรุปได้ว่า การประเมินผลการเรียนรู้สมรรถนะควรมีการกำหนดระดับสมรรถนะ ซึ่งการกำหนดระดับพฤติกรรมบ่งชี้ ควรครอบคลุมถึงระดับความรู้ ความสามารถ และเจตคติ ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ระดับความสามารถของสมรรถนะแต่ละระดับ จะแตกต่างกันตามลักษณะงาน และความเหมาะสมที่แสดงถึงสมรรถนะในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันตามลำดับ มีลักษณะการประเมินที่เป็นระบบสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายและมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือการดำเนินงาน

การจัดทำแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือซึ่งมีลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความหมายของคู่มือ

คู่มือเป็นการดำเนินกิจกรรมที่ต้องใช้สื่อและสื่อที่สำคัญ คือคู่มือ เพราะเป็นสิ่งที่กำหนด จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้เนื้อหา วิธีการ สื่อ ตลอดจนการวัดผลสำเร็จของการดำเนินงาน มีผู้ให้ความหมายของคู่มือไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมายของคู่มือว่า เป็นสมุดหรือหนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ต้องการรู้ เพื่อใช้ประกอบตำรา เพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการศึกษา หรือการปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเพื่อแนะนำวิธีใช้อุปกรณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

ภัทรกร เฟื่องฟู (2548) ให้ความหมายไว้ว่า คู่มือ คือ หนังสือหรือเอกสารแนะนำที่จัดทำขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ได้ศึกษา ทำความเข้าใจและปฏิบัติตามได้อย่างง่ายและมีประสิทธิภาพ ได้มาตรฐานและบรรลุผลสำเร็จได้ตามที่กำหนดไว้มากที่สุด

ชลธาร สมานธิ (2560) ให้ความหมายไว้ว่า คู่มือ หมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ผู้อ่าน โดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านหรือผู้ใช้สามารถดำเนินการในเรื่องนั้นด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม หรือใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คัมภีร์ สุตแท้ (2553) ให้ความหมายไว้ว่า คู่มือ หมายถึง หนังสือ ตำรา เอกสาร แนะนำ หรือเป็นสื่อที่ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติควบคู่กันไปกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีเนื้อหา สาระนั้น ๆ ที่ผู้อ่านสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันที จนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

สิริกร ประสบสุข (2555) ให้ความหมายไว้ว่า คู่มือ หมายถึง หนังสือที่เขียนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้รู้คู่มือได้ศึกษาทำความเข้าใจและง่ายต่อการปฏิบัติตามได้ในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกันมากที่สุด และทำให้นักเรียนนักศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถและทักษะที่ใกล้เคียงกัน

เสถียร คามิศักดิ์ (2556) ได้ให้ความหมายของคู่มือปฏิบัติงานไว้ว่า หมายถึง เอกสารที่ใช้ประกอบการปฏิบัติงานใดงานหนึ่งที่กำหนดภาระหน้าที่ความรับผิดชอบไว้ในมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง (Job Description) มีการอธิบายงานที่ปฏิบัติ ประวัติความเป็นมา มีแผนกลยุทธ์การปฏิบัติ กำหนดตัวชี้วัด การประเมินผล ซึ่งในแต่ละบท/เรื่อง/หัวข้อ ต้องมีความคิดหลัก วัตถุประสงค์ และเนื้อหาที่มีความสมบูรณ์ มีรายละเอียดครอบคลุมเนื้อหาแต่ละเรื่อง มีกฎระเบียบ พระราชบัญญัติ หนังสือเวียน มติต่าง ๆ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง หลักเกณฑ์ทางวิชาการ เทคนิคหรือแนวทางในการปฏิบัติงาน ปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ ทั้งนี้ ต้องใช้ประกอบการปฏิบัติงานมาแล้วและได้จัดทำเป็นรูปเล่ม

สรุปจากความหมายและลักษณะคู่มือที่ได้กล่าวมา หน่วยงานหรือองค์กรสามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้างคู่มือการปฏิบัติงาน ซึ่งอยู่ในรูปของเอกสารหรือหนังสือ เพื่อให้ผู้ที่นำไปใช้สามารถจะปฏิบัติตามให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในเอกสารหรือหนังสือนั้นได้ด้วยตนเอง

2. องค์ประกอบของคู่มือ

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับองค์ประกอบและลักษณะของคู่มือหลายประเภท พบว่ามีผู้อธิบายถึงองค์ประกอบและลักษณะของคู่มือไว้ดังนี้

ชลธาร สมานธิ (2560) ได้กล่าวถึงลักษณะของคู่มือที่ดีนั้น ควรประกอบด้วยเนื้อหาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย มีรูปแบบกระชับรัด ตัวอักษรอ่านง่าย ชัดเจน มีการจัดลำดับข้อมูลนำเสนอเป็นขั้นตอนที่เข้าใจง่าย ในด้านของเนื้อหาควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน มีการระบุขอบข่ายเนื้อหาที่ครอบคลุม มีคำแนะนำในการศึกษาคู่มือซึ่งเขียนไว้ชัดเจน มีความเหมาะสมตรงกับความ ต้องการและความจำเป็น ส่วนในด้านการนำไปใช้นั้น ควรมีการกำหนดขั้นตอนการศึกษาคู่มือกิจกรรม เนื้อหาและแบบฝึกที่สัมพันธ์กัน รวมทั้งมีการประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหาของคู่มือ นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของคู่มือประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คำชี้แจงในการใช้คู่มือและ วัตถุประสงค์คู่มือ ส่วนที่ 2 เนื้อหาสาระ แบบฝึก กิจกรรม และการวัดประเมินผล และส่วนที่ 3 แหล่งอ้างอิง ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของคู่มือจะต้องง่ายต่อการทำความเข้าใจ มีวิธีการนำไปใช้ที่ไม่สลับซับซ้อน การนำเสนอแหล่งความรู้ สื่ออุปกรณ์ มีความสอดคล้องกับเนื้อหาหรือกิจกรรม ในการดำเนินขั้นตอนการจัดทำคู่มือ ควรเริ่มจากกำหนดหัวข้อเรื่องที่จะศึกษา ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามขั้นตอนการปฏิบัติงาน ตรวจสอบและทดสอบเนื้อหา ปรับปรุงคู่มือและใช้งาน ประเมินผล รวบรวมข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงคู่มือและจัดทำคู่มือที่สมบูรณ์เหมาะสมต่อการนำไปใช้จริง

พิศุจน์ มีไพล่ (2549) กล่าวถึงองค์ประกอบของคู่มือ ควรประกอบด้วยคำชี้แจง ในการทำคู่มือหรือแนวทางการปฏิบัติเนื้อหาสาระที่สำคัญในการสอน กระบวนการ วิธีการ การเสนอ แนวทาง การแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้และแหล่งอ้างอิงที่สามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมได้อีกต่อไป

แสงรุณีย์ มีพร (2552) กล่าวไว้ว่า คู่มือควรประกอบด้วย

1. คำชี้แจงในการใช้คู่มือ
2. คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการที่จำเป็นต่าง ๆ
3. เนื้อหาสาระและกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการ
4. ความรู้เสริมหรือแบบฝึกปฏิบัติเพื่อช่วยผู้อ่านในการฝึกฝน
5. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา
6. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิง

คัมภีร์ สุตแท้ (2553) กล่าวถึงคู่มือว่าประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ ส่วนที่ 1 บทนำ เป็นส่วนที่อธิบายถึงความเป็นมาในการจัดทำคู่มือ ความมุ่งหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของคู่มือ ส่วนที่ 2 คำชี้แจงการใช้คู่มือเป็นส่วนเกี่ยวกับวิธีการใช้คู่มือ และส่วนที่ 3 ส่วนเนื้อหา เป็นส่วนอธิบายเกี่ยวกับเนื้อหาของคู่มือ

พัชรพร สันติวิจิตรกุล (2553) กล่าวถึงการจัดทำคู่มือว่าจะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ คือ วิธีการใช้คู่มือหรือคำแนะนำในการใช้คู่มือ เนื้อหาสาระ คำชี้แจงเกี่ยวกับการ จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ การจัดกิจกรรม แหล่งข้อมูลอ้างอิง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้คู่มือ ให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และแบบฝึกหัดหรือแบบฝึกปฏิบัติ เพื่อ ช่วยในการฝึกฝนและเป็นประโยชน์ให้การปฏิบัติงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ทั้งยังช่วย ประหยัดทรัพยากร ประหยัดเวลาและบุคลากร ตลอดจนผลงานมีคุณภาพตามเป้าหมาย

กนกวรรณ ศิรินิมิตรกุล (2553) กล่าวถึงองค์ประกอบของคู่มือว่าควรประกอบด้วย รายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

1. คำชี้แจงการใช้คู่มือ โดยครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของคู่มือความรู้พื้นฐาน ที่จำเป็นในการใช้คู่มือ วิธีการใช้ และคำแนะนำ
2. เนื้อหาสาระ ปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระโดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายประกอบ และอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่กระจ่าง
3. การเตรียมการ ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับการเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่จำเป็น การเตรียมวัสดุ และการติดต่อประสานงานที่จำเป็น
4. กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม ส่วนนี้นับว่าเป็นส่วนสำคัญของคู่มือ โดย จำเป็นต้องให้ข้อมูลหรือรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้ คำแนะนำเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีดำเนินการ ตัวอย่าง เกี่ยวกับกิจกรรมที่จะช่วยให้บรรลุผล คำถาม ตัวอย่างแบบฝึกหัด แบบฝึกปฏิบัติ สื่อต่าง ๆ ที่ใช้ และ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งควรทำ ไม่ควรทำ ซึ่งมักจะมาจากประสบการณ์ของผู้เขียน เป็นต้น
5. การวัดและประเมินผล คู่มือที่ดีควรจะให้คำแนะนำที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วน รวมทั้งการวัดและประเมินผล ซึ่งนับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่คู่มือจำเป็นต้องให้รายละเอียดต่าง ๆ เช่น เครื่องมือวัดผล วิธีวัดผลและเกณฑ์การประเมินผล สำหรับคู่มือครูอาจเสนอแนะเกณฑ์ในการ ประเมินผล หรือให้คำแนะนำในการพัฒนาเกณฑ์เพื่อประเมินด้วย
6. ความรู้เสริม คู่มือที่ดีจะต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้และสามารถ คาดคะเนได้ว่าผู้ใช้นั้นจะประสบปัญหาในเรื่องใด และควรจัดหาหรือจัดทำข้อมูลใดที่จะช่วยส่งเสริม ความรู้อันจะทำให้การปฏิบัติมีประสิทธิภาพ
7. ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหา
8. แหล่งข้อมูลและแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ

วัฒนา ฉิมประเสริฐ (2554) กล่าวว่าคู่มือที่ดีนั้น ต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้นำไปใช้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ โดยประกอบไปด้วยคำชี้แจงในการใช้คู่มือ เนื้อหาเหมาะสมกับวัยของนักเรียน และครอบคลุมทุกด้าน วิธีนำไปใช้ และการแนะนำแหล่งความรู้อ้างอิงต่าง ๆ ตลอดจนการเสนอแนะ สื่ออุปกรณ์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาหรือกิจกรรม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552) ได้กล่าวถึงลักษณะที่ดีของคู่มือปฏิบัติงาน ไว้ดังนี้

1. เนื้อหากระชับ ชัดเจน เข้าใจง่าย เนื่องจากมีไว้ใช้ในการปฏิบัติงาน มิใช่เพื่อค้นคว้าศึกษาวิจัยที่ต้องใช้เวลาในการอ่านค่อนข้างนาน คู่มือที่ดีต้องจดจำได้ง่ายและค้นหาขั้นตอนที่ต้องการทราบได้สะดวกและรวดเร็ว

2. เป็นประโยชน์สำหรับการทำงานและฝึกอบรม เพราะเมื่อจัดทำขึ้นมาแล้วต้องใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า และคำนึงถึงผู้อ่านที่เป็นผู้ปฏิบัติงานใหม่ด้วย

3. เหมาะสมกับองค์การและผู้ใช้งานแต่ละกลุ่ม ทั้งด้านรูปแบบ ภาษา และการเข้าถึง

4. มีความน่าสนใจ น่าติดตาม โดยอาจจะใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น ตาราง รูปภาพ แผนภูมิ หรือผังงาน (Flow Chart) ประกอบ

5. ความเป็นปัจจุบัน (Update) ไม่ล้าสมัย โดยการทบทวนและปรับเปลี่ยนขั้นตอนหรือรายละเอียดที่สำคัญต่าง ๆ ต้องมีความยืดหยุ่น โดยการไม่ระบุข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงลงไป เช่น วันที่ จำนวน และบุคคล ซึ่งอาจจะใช้ได้ไม่นานและล้าสมัยง่าย

6. แสดงหน่วยงานที่จัดทำและวันที่บังคับใช้ เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นเอกสารของหน่วยงานใด ล้าสมัยหรือยัง

7. มีตัวอย่างประกอบ เพื่อเพิ่มความเข้าใจ และป้องกันความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน

สำหรับองค์ประกอบของคู่มือการดำเนินงานการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นการจัดทำเอกสารที่ให้ความรู้โดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านหรือผู้ใช้มีความเข้าใจ สามารถดำเนินการในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม โดยคู่มือการดำเนินงานประกอบด้วย 1) คำชี้แจงการใช้คู่มือการดำเนินงาน 2) วัตถุประสงค์ของคู่มือการดำเนินงาน 3) ตอนที่ 1 บทนำ 4) ตอนที่ 2 เนื้อหาสาระ 5) เอกสารอ้างอิง และ 6) ภาคผนวก

3. ขั้นตอนการจัดทำคู่มือ

จากการศึกษาเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดทำคู่มือ มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2552) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดีไว้ 11 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดของงานจากเอกสาร คือเอกสารเดิมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันว่าจัดทำในรูปแบบใดบ้าง เป็นมาตรฐานเดียวกันหรือไม่ โดยศึกษาจากทุก ๆ หน่วยงานในองค์กร ซึ่งอาจจะพบในรูปแบบที่หลากหลาย และศึกษาวิธีการจัดเก็บ การนำออกมาใช้งาน การดูแลรักษา หรือสภาพการใช้งานด้วย

2. สังเกตการณ์ปฏิบัติงานจริง โดยเปรียบเทียบกับเอกสารที่ศึกษาว่าตรงกันหรือไม่ ทั้งขั้นตอน ผู้ใช้ และปริมาณการใช้ ซึ่งการปฏิบัติจริงอาจจะมากกว่าหรือน้อยกว่าที่เขียนไว้เพื่อนำมาจัดทำให้อีกต้องตามการปฏิบัติจริง แต่การปฏิบัติจริงบางขั้นตอนอาจจะไม่มีความจำเป็น ก็สามารถลดทอนกระบวนการได้

3. จัดทำขั้นตอนการทำงาน (Work Flow) อย่างง่าย เพื่อแสดงถึงที่มาที่ไป ลำดับขั้นตอนก่อนหลัง หรือความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยการร่าง (Draft) ขึ้นมาก่อน

4. จัดทำรายละเอียดในแต่ละขั้นตอน โดยการนำขั้นตอนการทำงาน (Work Flow) มาขยายความให้สมบูรณ์ โดยระบุผู้รับผิดชอบ เอกสารอ้างอิง วิธีการควบคุม เทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้เป็นเอกสารที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

5. มีการทดสอบโดยให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติงานอ่าน เพื่อดูว่าเข้าใจและสะดวกต่อการอ่านหรือใช้งานหรือไม่ น่าสนใจ กระชับ หรือชัดเจนหรือไม่

6. ตรวจสอบกับนิติกร ว่ามีประเด็นใดขัดต่อกฎหมายหรือกฎระเบียบของทางหน่วยงานหรือไม่ เพื่อป้องกันการระบุถึงขั้นตอนบางอย่างหรือข้อมูลบางอย่างที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สามารถปฏิบัติตามได้

7. ขออนุมัติ เมื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ครบถ้วนแล้ว ต้องขออนุมัติจากผู้มีอำนาจในการนำมาใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

8. ดำเนินการแจกจ่ายหรือเผยแพร่ โดยใช้วิธีการที่แตกต่างกัน เช่น สำเนาจากต้นฉบับ และแจกจ่าย นำไปเผยแพร่ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต หรือจัดส่งเป็นแผ่นดีวีดีตามความเหมาะสมและประเภทของเอกสาร

9. ดำเนินการฝึกอบรมหรือชี้แจงวิธีการใช้ เพื่อให้ทราบและเข้าใจตรงกันว่าปัจจุบันมีเอกสารเรื่องใดบ้างที่จัดทำขึ้นใหม่ หรือทดแทนของเดิมที่อาจล้าสมัย รวมถึงการเปิดโอกาสให้ซักถามหากมีข้อสงสัย

10. มีการทดสอบความเข้าใจของผู้ใช้งาน เมื่อแจกจ่ายให้ผู้ใช้งานหรือผู้เกี่ยวข้องแล้ว อาจจะดำเนินการทดสอบว่ามีการนำไปปฏิบัติจริงหรือไม่ โดยการนำไปทดสอบ เช่น ทดสอบก่อนและหลังการใช้ (Pre-test/Post-test)

11. รวบรวมข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงคู่มือให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เมื่อเริ่มมีการใช้งานอาจจะพบข้อจำกัดหรือจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ให้ผู้จัดทำรับดำเนินการทบทวนและแก้ไขใหม่ ซึ่งการแก้ไขสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับปัจจัยในการเปลี่ยนแปลง เช่น กระบวนการผู้รับผิดชอบ หรือสภาพแวดล้อม เป็นต้น

พิเศษ ปันรัตน์ (2556) กล่าวถึงขั้นตอนและแนวทางการจัดทำคู่มือว่ามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กำหนดหัวข้อเรื่องที่จะทำ คำนวณ จัดหา รวบรวม และศึกษารายละเอียดเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2. จัดทำกระบวนการ หรือขั้นตอนการดำเนินงาน

3. เขียนรายละเอียดในแต่ละกระบวนการ หรือรายละเอียดของขั้นตอนการดำเนินงาน

4. ทดสอบการใช้คู่มือ

5. ปรับปรุง เผยแพร่ ใช้งานจริง

6. ประเมิน ปรับปรุง พัฒนาให้เป็นปัจจุบันและใช้เป็นมาตรฐาน

สรณ จินตวาท (2557) กล่าวถึงขั้นตอนการจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 12 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษารายละเอียดของงานจากเอกสาร
2. สังเกตการปฏิบัติงานจริงจากหน้างาน
3. จัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานขั้นต้น
4. จัดทำรายละเอียดขั้นตอนการปฏิบัติโดยละเอียด
5. ตรวจสอบรายละเอียดขั้นต้น
6. ตรวจสอบในประเด็นกฎหมายหรือกฎระเบียบ
7. ขออนุมัติการประกาศบังคับใช้คู่มือปฏิบัติงาน
8. บันทึกเข้าระบบการควบคุมเอกสาร
9. เผยแพร่คู่มือปฏิบัติงาน
10. ฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้งานคู่มือปฏิบัติงาน
11. ทดสอบความเข้าใจของผู้ใช้งาน
12. รวบรวมข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงคู่มือ

จากการสังเคราะห์ขั้นตอนในการจัดทำคู่มือ ผู้วิจัยได้สรุปขั้นตอนในการจัดทำแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดของงานจากเอกสาร
2. กำหนดองค์ประกอบของคู่มือการดำเนินงาน
3. ร่างคู่มือการดำเนินงาน
4. ตรวจสอบความถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญ
5. ปรับปรุงคู่มือการดำเนินงานตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
6. นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง
7. ประเมินผลการใช้คู่มือการดำเนินงาน
8. ปรับปรุงคู่มือการดำเนินงานตามผลการประเมิน
9. จัดพิมพ์คู่มือการดำเนินงานฉบับสมบูรณ์

แนวคิดเกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบาย

การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ (Recommendation Analysis)

วิโรจน์ สารรัตน์ (2548) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย ส่วนใหญ่จบลงด้วยการสรุปผลและการให้ข้อเสนอแนะการวิจัยว่า “ควรทำอะไร” “ควรทำอย่างไร” ประกอบด้วย การดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (analysis of stakeholders) ที่มีผลต่อการตัดสินใจนโยบาย โดยจำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ตัดสินใจนโยบาย (decision makers) และกลุ่มผู้มีอิทธิพล (influencers) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ปริมาณทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น เงิน อาสาสมัคร การประสานงาน ข้อมูลสารสนเทศ

1.2 คุณลักษณะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1.3 ความสามารถของผู้มีส่วนได้เสีย

หลังจากนั้นนำมาจัดทำแผนภาพโครงสร้างอำนาจ (Power Structure) โดยระบุกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทิศทางการสนับสนุนหรือคัดค้านสถานะอำนาจและโอกาสในการตัดสินใจ การวิเคราะห์องค์การ (Analysis of Organization) จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบด้านโครงสร้างองค์การเพื่อการปฏิบัติ ทรัพยากรที่จะใช้ และกลไกเชิงนโยบายที่จะสนับสนุนการปฏิบัติ

2. การคาดการณ์ถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น (Predict Potential Consequences of Recommendations) จากข้อเสนอแนะอาจพิจารณาได้ใน 3 กรณี คือ

2.1 ผลกระทบที่คาดหวังและไม่ได้คาดหวัง

2.2 ผลกระทบโดยรวมที่มีต่อนโยบายอื่นหรือแผนงานอื่น

2.3 สิ่งที่จะเกิดขึ้นถ้าข้อเสนอแนะนั้นไม่ได้นำไปปฏิบัติ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้อาจเกิดจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การใช้เทคนิคเดลฟาย หรือการวิเคราะห์ความเสี่ยง

3. การคาดคะเนโอกาสในการปฏิบัติ (Estimating the Probability of Implementation) จากผลการวิเคราะห์ศักยภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ศักยภาพขององค์การ และผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น พอที่จะทำให้ผู้วิจัยคาดคะเนถึง “โอกาสในการปฏิบัติ” ทั้งในแง่ความเป็นไปได้ (Feasible) และการยอมรับ (Acceptable) ในลักษณะคาดคะเน (Subjective) จากการแปลผลข้อมูลของผู้วิจัย ซึ่งโอกาสความเป็นไปได้ประมาณร้อยละ 20-40 ก็ถือว่าเพียงพอแล้ว อย่างไรก็ตามข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยควรมีความหลากหลายทางเลือก โดยอาจแสดงค่าเฉลี่ยเพื่อเปรียบเทียบ “ข้อเสนอทางเลือก” (Alternative Recommendations) แต่ละทางเลือกนั้น

4. การจัดเตรียมข้อเสนอแนะสุดท้าย (Preparation Recommendations) แต่ละทางเลือกนั้นด้วย

การสื่อสารผลการวิจัยต่อผู้ตัดสินใจนโยบาย

การสื่อสารผลการวิจัยต่อผู้ตัดสินใจนโยบาย ถือว่าเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อให้ผลการวิจัยได้รับการพิจารณาและนำไปสู่การปฏิบัติ หากไม่มีการสื่อสารผลงานวิจัยต่อผู้ตัดสินใจนโยบายให้ถือว่ายังไม่สิ้นสุด ดังนั้น การสื่อสารที่มีความเหมาะสมคือการสื่อสารแบบสองทาง (Two-Way Communication) โดยเลือกวิธีการและสื่อให้มีความเหมาะสม เพื่อให้ผู้ตัดสินใจนโยบายรับรู้ เข้าใจ และยอมรับในผลการวิจัย โดยเสนอแนะว่า การสื่อสารด้วยการพูด (Oral Communication) จะได้ผลที่ดีกว่าการสื่อสารด้วยวิธีการเขียน (Written Communication)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2564) ได้กล่าวถึง หลักการเขียนข้อเสนอแนะงานวิจัยมีแนวทางดังนี้

1. แนวทางการเขียนข้อเสนอแนะงานวิจัย การวิจัยที่มุ่งนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ เวลาเขียนข้อเสนอแนะจะต้องนำผลการวิจัยไปเชื่อมโยงกับสภาพปัญหา ทั้งในระดับนโยบายและในระดับปฏิบัติเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่มีความเป็นรูปธรรม เพราะฉะนั้นการเขียนข้อเสนอแนะ จึงมุ่งไปสู่การแก้ปัญหา เช่น ข้อเสนอแนะที่มีต่อการปรับเปลี่ยนนโยบายของภาครัฐ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวมไปถึงการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีหลักการเขียนดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะนั้นจะต้องเป็นเนื้อหาสาระที่ได้จากผลการวิจัยเรื่องนั้น มิใช่จากความรู้สึกนึกคิดของตัวผู้วิจัยเอง

1.2 ต้องเป็นเรื่องที่ใหม่ ไม่ใช่เรื่องที่รู้กันอยู่แล้ว กรณีเป็นเรื่องเดิมต้องยืนยันให้เห็นความสำคัญ

1.3 ข้อเสนอแนะที่เสนอแนะไปต้องสามารถปฏิบัติได้หรือทำได้จริง ภายในขอบเขตของการวิจัย ระยะเวลาในการทำ

1.4 ข้อเสนอแนะทุกข้อต้องมีรายละเอียดมากพอที่ผู้อ่านหรือผู้ที่จะวิจัย ในทำนองเดียวกันสามารถนำไปปฏิบัติได้ทันที

2. การให้ข้อเสนอแนะ หลังจากผู้วิจัยได้ข้อสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลแล้ว จะต้องให้ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป โดยมีแนวทางดังนี้

2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างผลการวิจัย ที่ค้นพบกับสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ที่ศึกษา และประโยชน์ที่ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับจากผลการวิจัย การให้ข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ใช้ผลการวิจัยในการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยจะต้องทบทวนว่ากลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ที่คาดว่าจะได้รับประโยชน์โดยตรงจากการวิจัยหรือการนำผลการวิจัยไปขยายผลการดำเนินงานหรือประยุกต์ใช้ เช่น ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน บุคคลทั่วไป เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยควรเสนอแนะแนวทางอย่างเป็นรูปธรรมว่าใครควรจะทำอะไรหรือปรับปรุงแก้ไขอะไร อย่างไร การให้ข้อเสนอแนะที่ดีจะต้องเชื่อมโยงและเป็นผลสืบเนื่องมาจากการค้นพบจากการวิจัยครั้งนั้น ๆ สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ใช้ในทางวิชาการ ผู้วิจัยควรคำนึงถึงประโยชน์ของผลการวิจัยต่อการพัฒนาองค์ความรู้หรือวิชาการ โดยจะต้องพิจารณาและเสนอแนะเกี่ยวกับตัวแปรที่ควรคำนึงถึงในอนาคต เมื่อต้องการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับริบทที่ได้จากการดำเนินการวิจัย อย่างไรก็ตาม การให้ข้อเสนอแนะจะต้องอิงผลการวิจัยครั้งนั้น ๆ เสมอ ต้องไม่นำความคิดเห็นส่วนบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกัผลการวิจัยมาใช้ในการให้ข้อเสนอแนะ

2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป การให้ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป มักเป็นผลมาจากข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการวิจัยครั้งนั้น ๆ หรือการมองเห็นแนวทางที่จะพัฒนางานวิจัยในประเด็นปัญหานั้น ๆ ให้ดียิ่งขึ้น หรือช่วยขยายหรือพัฒนาองค์ความรู้ในประเด็นที่มีคุณค่าต่อการศึกษามากในอนาคต การให้ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป มักเป็นการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นปัญหาการวิจัย และการเสนอแนะการพัฒนาวิธีการดำเนินการวิจัยที่เหมาะสมและหลากหลายในการวิจัยครั้งต่อไป

3. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

โดยทั่วไปผู้ทำการวิจัย นอกจากจะได้คำตอบต่อคำถามหรือวัตถุประสงค์การวิจัยแล้ว ยังคาดหวังที่จะมีการนำข้อค้นพบหรือความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการบริหารงาน อันจะส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าทั้งทางวิชาการและวิชาชีพ การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เป็นการใช้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเพื่อให้บังเกิดผลหรือเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือเพื่อพัฒนางานทั้งในระดับนโยบาย ระดับการบริหารงาน และระดับปฏิบัติ มีแนวทางดังนี้

3.1 การใช้ประโยชน์ในระดับนโยบาย เป็นการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยเพื่อประกอบหรือเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ หรือแนวทางเกี่ยวกับการดำเนินงาน หรือการนำไปใช้ประกอบเป็นข้อมูลการประกาศใช้กฎหมาย หรือข้อกำหนดมาตรการ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เป็นต้น นอกจากนั้นยังอาจนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงสาธารณะ เช่น ผลการวิจัยที่นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชนที่ทำให้คุณภาพชีวิตหรือสุขภาพของประชาชนดีขึ้น เป็นต้น

3.2 การใช้ประโยชน์ในระดับการบริหารงาน เป็นการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยเพื่อประกอบ การตัดสินใจวางแผนในการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของผู้บริหาร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและตลอดเวลา นอกจากนั้นผู้บริหารยังสามารถนำผลการวิจัยไปกำหนดเป็นเป้าหมาย ทิศทาง และเนื้อหาของการวางแผนการบริหารงานในส่วนที่ตัวเองเกี่ยวข้องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3.3 การใช้ประโยชน์ในระดับการปฏิบัติด้านการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยจะช่วยให้ได้ความรู้หรือวิทยาการใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ หรือประสิทธิผลให้มากยิ่งขึ้น ข้อค้นพบจากการวิจัยใหม่ ๆ จะช่วยให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ และความชำนาญในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น ผลงานการวิจัยในครั้งนี้รวมถึงงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ หรือนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

สรุปได้ว่า การจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายงานวิจัยเป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระที่ได้จากผลการวิจัยเรื่องนั้นไปเชื่อมโยงกับสภาพปัญหา ทั้งในระดับนโยบายและในระดับปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่มีความเป็นรูปธรรม ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

เอนก เทียนบูชา (2552) ได้ศึกษาวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะหลักเพื่อเตรียมคนเข้าสู่งาน ผลการศึกษาพบว่า สามารถกำหนดสมรรถนะหลักแบ่งเป็น 3 ด้าน ด้านละ 3 องค์ประกอบ รวมเป็น 9 องค์ประกอบ 29 หน่วยสมรรถนะ และ 125 หน่วยสมรรถนะย่อย ได้แก่ สมรรถนะเพื่อการดำรงชีวิตประกอบด้วย การพัฒนาอาชีพ สัญลักษณ์ในชีวิต สุขวิถีและชีวิตพอเพียง สมรรถนะหลักเพื่อการทำงานประกอบด้วย การแก้ปัญหาการทำงานร่วมกับผู้อื่น และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และสมรรถนะพื้นฐานประกอบด้วย การสื่อสารการประยุกต์ใช้ตัวเลข และเทคโนโลยีสารสนเทศ สมรรถนะที่สถานประกอบการให้ความสำคัญที่สุดคือ สมรรถนะหลักด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะสมรรถนะด้านการพูด สมรรถนะหลักของบุคลากรในสถานประกอบการมีระดับต่ำสุดคือ สมรรถนะด้านการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ จากการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักที่เหมาะสมมี 5 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์การออกแบบ การพัฒนาการนำไปปฏิบัติและการประเมินผล ส่วนประกอบที่สำคัญของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักคือ การกำหนดคำอธิบายสมรรถนะหลัก การกำหนดระดับของสมรรถนะหลักโดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ การกำหนดมาตรฐานสมรรถนะหลัก

และการจัดทำโมเดลการพัฒนาสมรรถนะหลัก กระบวนการพัฒนาสมรรถนะหลักที่สำคัญมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความตระหนัก การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการฝึกปฏิบัติ การประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จิราภรณ์ ศรีเมืองคุณ (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะผู้เรียนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะผู้เรียนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) หาคุณภาพเครื่องมือวัดสมรรถนะผู้เรียนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 3) พัฒนาคู่มือการใช้เครื่องมือวัดสมรรถนะผู้เรียนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสามารถพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะผู้เรียนได้ทั้งหมด 3 ฉบับ ดังนี้ 1) แบบทดสอบวัดความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ด้านทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี 3) ด้านเจตคติในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลการวิจัย พบว่า

ศิริเพ็ญ ทองดี (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะการประเมินตามสภาพจริงสำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะการประเมินตามสภาพจริงของครูโดยรวมอยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณารายด้าน สมรรถนะด้านวิธีการประเมินผู้เรียนตามสภาพจริงของครูผู้สอน มีคะแนนเฉลี่ย 3.80 สูงกว่าด้านแนวคิดและหลักการในการประเมินผลตามสภาพจริงที่มีคะแนนเฉลี่ย 3.50 2) สมรรถนะด้านการประเมินตามสภาพจริงของครูผู้สอนที่มีเพศและระดับชั้นการสอนโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) สมรรถนะด้านในการประเมินตามสภาพจริงของครูกับประสบการณ์การสอน โดยภาพรวมและรายด้านด้านแนวคิดและหลักการในการประเมินผลตามสภาพจริงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านวิธีการประเมินผู้เรียนตามสภาพจริงของครูผู้สอนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ความต้องการจำเป็นพบว่า โดยภาพรวมด้านแนวคิดและหลักการในการประเมินผลตามสภาพจริง มีความต้องการจำเป็นสูงกว่าด้านวิธีการประเมินผู้เรียนตามสภาพจริงของครูผู้สอน และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าด้านแนวคิดและหลักการในการประเมินผลตามสภาพจริง มีความต้องการจำเป็นในการนำผลการประเมินผลตามสภาพจริงมาปรับใช้ในการเรียนการสอนมากที่สุด ส่วนในด้านวิธีการประเมินผู้เรียนตามสภาพจริงของครูผู้สอน พบว่าความต้องการจำเป็นในการประเมินผลงานนักเรียนจากการทำแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) มากที่สุด

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ (2557) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวัดและประเมินสมรรถนะของบุคลากรวิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่า การวัดและประเมินสมรรถนะของบุคลากรวิชาชีพเป็นกระบวนการสำคัญในระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลยุคใหม่ ซึ่งจะทำให้ได้สารสนเทศที่ตรงประเด็นและเป็นประโยชน์ต่อการคัดเลือกและสรรหาบุคลากรที่มีศักยภาพที่จะประสบความสำเร็จในวิชาชีพ ในขณะที่ตัวสารสนเทศที่ได้ยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรเพื่อยกระดับมาตรฐานของวิชาชีพ การวัดและประเมินสมรรถนะบุคลากรวิชาชีพได้แก่ตาม ควรต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่ศึกษาและวิเคราะห์สมรรถนะสำคัญสำหรับบุคลากรที่ประกอบวิชาชีพนั้น ๆ ทั้งสมรรถนะหลักและสมรรถนะเฉพาะตำแหน่งงานในการที่จะปฏิบัติงานนั้นได้จนประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี เพื่อกำหนดนิยามและพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะ จากนั้นจึงพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะที่มีคุณภาพและประเมินสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ โดยการประยุกต์ทฤษฎีการทดสอบในการสร้างเครื่องมือและปรับปรุงคุณภาพ เมื่อนำเครื่องมือไปใช้วัดสมรรถนะ ข้อมูลที่ได้นำมาประมวลผล เพื่อประเมินผล

สมรรถนะและควรนำเสนอผลการประเมินสมรรถนะในรูปของเส้นภาพ (Profile) เพื่อสะดวกในการทำ ความเข้าใจ และการนำผลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจและการพัฒนาบุคลากรและมาตรฐานวิชาชีพต่อไป

วิชาพรรณ กิ่งวัชรพงศ์ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านการโรงแรมและบริการ งานบริการส่วนหน้าตามมาตรฐานอาชีพอุตสาหกรรมบริการโรงแรม ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลวิเคราะห์ค่าความสอดคล้องของรายวิชาจากการสนทนากลุ่ม และการทำประชาพิจารณ์หลักสูตรฐานสมรรถนะกับมาตรฐานอาชีพอุตสาหกรรมบริการโรงแรม พบว่ามีค่าคะแนน IOC มากกว่า 0.9 ขึ้นไปทุกรายวิชา นั่นคือ มีความสอดคล้องทุกรายวิชาเทียบกับมาตรฐานอาชีพ 2) ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนบทเรียน โมดูลและหลังบทเรียนโมดูล ทั้ง 6 โมดูล ที่สร้างขึ้น มีผลการเรียนหลังบทเรียนสูงกว่าก่อนบทเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) ผลการวิเคราะห์การประเมินความคิดเห็นด้านความเหมาะสมในการใช้งานของนักศึกษาที่มีต่อการใช้ โมดูลในการเรียนของทุกรายหัวข้อการประเมินพบว่า 104 มีความเหมาะสมในระดับมากของทุกด้าน 4) ผลการวิเคราะห์การประเมินความคิดเห็นด้านความเหมาะสมในการใช้โมดูลในการเรียนการสอน ทุกด้านการประเมินพบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอนเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกด้าน 5) ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของครูฝึกในสถานประกอบการที่สังเกตการแสดงผลสมรรถนะในงาน บริการส่วนหน้าโรงแรมของนักศึกษาฝึกงาน พบว่า นักศึกษาสามารถแสดงสมรรถนะในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 โมดูล

สุชนา ฉัตรวิริยะ (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อ การฝึกอบรมตามมาตรฐานอาชีพช่างจัดดอกไม้ ผลการวิจัยมีดังนี้ 1) มาตรฐานอาชีพช่างจัดดอกไม้ ประกอบด้วยความมุ่งหมายหลัก บทบาทหลัก 5 ด้าน หน้าที่หลัก 16 หน้าที่ หน่วยสมรรถนะ 51 หน่วย และสมรรถนะย่อย 198 สมรรถนะ 2) หลักสูตรฝึกอบรมฐานสมรรถนะอาชีพช่างจัดดอกไม้ ที่พัฒนามี 3 โมดูล ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และสามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมได้ 3) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมร้อยละ 86.96 ผ่านเกณฑ์การประเมินสมรรถนะและ มีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมในระดับมาก

นงลักษณ์ แพงเรือน และคณะ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษบนฐานสมรรถนะทางภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร มัธยมศึกษาของประเทศไทยและเพิ่มทักษะการพูดภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยใช้สมรรถนะทางภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการการพัฒนา การดำเนินการและการประเมินผล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในปีการศึกษา 2558 จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การ ประเมินความสามารถในการพูดและทัศนคติ โดยวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการทดสอบ t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรการพัฒนาประกอบด้วย 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) ความสามารถที่เป็นสมรรถนะทาง การพูดภาษาอังกฤษ 4) คำอธิบายรายวิชา 5) ผลการเรียนรู้ 6) โครงสร้างเวลาเรียนรู้ 7) หน่วย การเรียนการสอน 8) การออกแบบการเรียนการสอน 9) สื่อการสอน และ 10) แนวทางการประเมิน หลังจากใช้หลักสูตรที่พัฒนาแล้วความสามารถในการพูดและทัศนคติของนักเรียนสูงกว่าก่อนหน้า

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนทุกคนแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่สำคัญของความสามารถในการพูดให้ข้อมูลภาษาอังกฤษที่เพิ่มสูงขึ้น

วริษฐา ทรงจอหอ (2555) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ลำจากราชคูบ้าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนรัฐการณวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างหลักสูตรสถานศึกษามี 3 ขั้นตอนย่อย คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้รู้/ภูมิปัญญาในท้องถิ่น และผู้ปกครองนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2) การยกร่างหลักสูตรสถานศึกษา 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรสถานศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินหลักสูตรสถานศึกษา ขั้นตอนที่ 2 การใช้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เครื่องมือที่ใช้คือ หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ลำจากราชคูบ้าน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test for one sample) ผลการวิจัย พบว่า

1. การสร้างหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ลำจากราชคูบ้าน ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา คำอธิบายรายวิชา ลาระการเรียนรู้ แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 แผน 12 ชั่วโมง ประกอบด้วยเนื้อหา สาระการเรียนรู้จำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ 1) ใส่ใจลำจากราช 2) ตำนานเป็นมาแต่สิ่งดี 3) ที่ตั้งชุมชนเหมาะสม 4) ชื่นชมประเพณีท้องถิ่น 5) ทำมาหากินสุสันต์ 6) ร่วมกันอนุรักษ์ลำจากราช เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่มีความเหมาะสมระดับมาก และมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 สามารถพัฒนาเป็นหลักสูตรสถานศึกษาได้

2. ผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนตามหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ลำจากราชคูบ้าน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ณัฐธยาน์ รัตนพาหิระ (2553) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การแปรรูปมังคุด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบุญสมวิทยา จังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องการแปรรูปมังคุด และศึกษาผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นใน 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติ และเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยมี 2 กลุ่มดังนี้ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร คือ ผู้ที่เกี่ยวข้อง และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 และกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ใช้ในการศึกษาผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามสำหรับนักเรียน หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการแปรรูปมังคุด แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติ

ของพิมพ์ชน แบบวัดความรู้ความเข้าใจ แบบวัดทักษะปฏิบัติ แบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า

1) การพัฒนาหลักสูตร แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ผลการสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษาต้องการให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีที่หลากหลาย มีเนื้อหาครอบคลุมทั้งความรู้ความจำและการลงมือปฏิบัติ มีการวัดและประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมของนักเรียน ครู และภูมิปัญญาชาวบ้าน และผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน พบว่า นักเรียนต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้ทั่วไป เรื่อง การแปรรูปมังคุด และการลงมือปฏิบัติแปรรูปมังคุด โดยครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับภูมิปัญญาชาวบ้าน มีเอกสารประกอบการเรียนที่มีเนื้อหาสรุป พร้อมภาพประกอบ และวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาโครงร่าง และประเมินโครงร่างหลักสูตร พบว่า ได้หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การแปรรูปมังคุด ที่มีองค์ประกอบครบถ้วน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 แสดงว่า โครงร่างหลักสูตรมีความเหมาะสมมากที่สุด

2) การศึกษาผลการใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้น มีความรู้ความเข้าใจหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักเรียนมีทักษะปฏิบัติหลังเรียน ร้อยละ 83.92 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด นักเรียนมีเจตคติที่มีต่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นในเชิงบวก

กนก จันทร์หา (2560) ได้ศึกษาองค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะสากลของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบและพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะสากลของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทั้งสิ้น 13 ท่าน โดยใช้เทคนิคเดลฟายเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 3 รอบ เครื่องมือที่ใช้ในรอบที่ 1 คือ แบบสัมภาษณ์ และรอบที่ 2 และ 3 ใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา การหาค่ามัธยฐาน และการหาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้สมรรถนะสากลประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ รวมทั้งหมด 78 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 1) ด้านความรู้ 20 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ สถานการณ์ปัจจุบันในศตวรรษที่ 21 และความรู้เกี่ยวกับโลก 2) ด้านทักษะ จำนวน 39 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การคิดเชิงระบบและการคิดเชิงอนาคต การคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสาร และความรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศและทักษะสังคมและการทำงานแบบร่วมมือร่วมพลัง 3) ด้าน คุณลักษณะ จำนวน 19 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การนำตนเองและความใฝ่รู้และการปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองโลก

ศุชนทพร จันทร์วงศ์ (2561) ได้พัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานนักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยดำเนินการศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ ธรรมเนียมปฏิบัติของสถานนักเรียน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการดำเนินงานสถานนักเรียนของโรงเรียน แผนงาน โครงการ กิจกรรม รายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมสถานนักเรียน นำมาพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานนักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ประเมินคุณภาพโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและจัดทำเป็นคู่มือฉบับสมบูรณ์ ผลการวิจัยที่สำคัญได้แก่ 1) แนวทางการบริหารงานสถานนักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษา มีทั้งหมด 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล

แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการวัดธรรม ด้านสามัคคีธรรม และด้านปัญญาธรรม 2) คู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย ชื่อคู่มือ คำชี้แจง ความเป็นมาและความสำคัญ วัตถุประสงค์ ขอบเขต คำจำกัดความ การบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตย ประกอบด้วย ขั้นตอนการบริหารงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนสู่การปฏิบัติ และ ขั้นตอนที่ 3 การประเมินผล เอกสารอ้างอิง และภาคผนวก

เพ็ญศิริ โฉมกาย (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านคุณลักษณะของบัณฑิตนักปฏิบัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านคุณลักษณะของบัณฑิตนักปฏิบัติ และเพื่อประเมินหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านคุณลักษณะของบัณฑิตนักปฏิบัติของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก โดยผู้เชี่ยวชาญด้วยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบปุยแซงค์ โดยมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การสร้างหลักสูตร และ 3) การประเมินคุณภาพหลักสูตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ผลิตบัณฑิตและผู้ใช้บัณฑิตของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก จำนวน 111 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามองค์ประกอบของสมรรถนะและคุณภาพบัณฑิต ด้านคุณลักษณะ และหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านคุณลักษณะของบัณฑิตนักปฏิบัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก ประกอบด้วย 7 หน่วยการเรียนรู้ เวลา 30 ชั่วโมง สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) และค่าร้อยละ (Percentage) ผลการวิจัย พบว่า 1) สมรรถนะในการปฏิบัติงานที่ต้องการให้มีในระดับมากที่สุด คือ สมรรถนะด้านคุณธรรมจริยธรรมในการทำงาน รองลงมา คือ สมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีม สมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน สมรรถนะด้านบุคลิกภาพ สมรรถนะด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ สมรรถนะด้านทักษะการเป็นผู้นำ และสมรรถนะด้านการคิดวิเคราะห์ ตามลำดับ 2) ได้หลักสูตรฐานสมรรถนะด้านคุณลักษณะของบัณฑิตนักปฏิบัติของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตร 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 หลักสูตรฐานสมรรถนะด้านคุณลักษณะ ส่วนที่ 2 คู่มือการใช้หลักสูตร โดยจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่สามารถใช้เป็นเอกสารในการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วนที่ 3 ใบความรู้ประกอบการบรรยายในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

UNESCO (2010) ได้ทำการศึกษาวิจัยการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยพบว่าเป็นหลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์ที่ซับซ้อนของกระบวนการเรียนรู้ เช่น ความรู้ทักษะและทัศนคติที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ แทนที่จะมุ่งเน้นไปในสิ่งที่ผู้เรียนคาดหวังว่าจะเรียนรู้ในแง่ของเนื้อหาวิชาที่กำหนดแบบดั้งเดิม โดยหลักการแล้วหลักสูตรดังกล่าวเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและปรับให้เข้ากับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของนักเรียนครูและสังคม หมายความว่ามีการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับและนำความรู้ทักษะและทัศนคติไปใช้กับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของนักเรียนครูและสังคม มีการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับและนำความรู้ทักษะและทัศนคติไปใช้กับสถานการณ์ที่พบในชีวิตประจำวัน โดยทั่วไปหลักสูตรตามความสามารถจะได้รับการออกแบบโดยคำนึงถึงชุดของความสามารถหรือความสามารถหลักที่สามารถข้ามหลักสูตรและหรือขอบเขตของวิชาได้

Regional Educational Laboratory at ADC (2015) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้โดยใช้สมรรถนะเป็นฐาน: คำนิยาม นโยบาย และการนำไปใช้ โดยศึกษาในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภูมิภาคหมู่เกาะของประเทศสหรัฐอเมริกา ในลักษณะของการปฏิรูปโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อเพิ่มอัตราความสำเร็จของการศึกษาและมั่นใจว่านักเรียนมีทักษะและความรู้ที่แสดงให้เห็นจากความสามารถของนักเรียนตามระดับชั้น และเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้หรือสมรรถนะนักเรียน การเรียนรู้โดยใช้สมรรถนะเป็นฐานได้รับการสนับสนุนและเวลาเพิ่มเติมตามความจำเป็นตามเป้าหมายการปฏิรูป คือการตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าจะทำผ่านข้อกำหนดแบบเดิมที่อิงตามหน่วยกิต หลายรัฐใน Regional Educational Laboratory ได้นำนโยบายการเรียนรู้โดยใช้สมรรถนะเป็นฐานมาใช้ แต่ยังไม่ได้นำไปใช้อย่างเต็มที่ในเขตและโรงเรียน งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารรัฐและผู้บริหารโรงเรียนที่ดำเนินการตามนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้โดยใช้สมรรถนะเป็นฐาน เป้าหมายของการปฏิรูปคือการตอบสนองนักเรียน

จากการสัมภาษณ์สังเคราะห์ ความหมายของการเรียนรู้โดยใช้สมรรถนะเป็นฐาน มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1. นักเรียนต้องแสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญในความสามารถที่จำเป็นทั้งหมดเพื่อรับหน่วยกิตหรือจบการศึกษา
2. นักเรียนก้าวหน้าขึ้นเมื่อพวกเขาแสดงให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญและนักเรียนจะได้รับการพัฒนามากขึ้น
3. นักเรียนจะได้รับการประเมินโดยใช้มาตรการหลายอย่างเพื่อพิจารณาความเชี่ยวชาญ
4. นักเรียนสามารถรับเครดิตเมื่อสำเร็จการศึกษาด้วยวิธีอื่น นอกเหนือจากการเรียนในชั้นเรียน รวมถึงการฝึกงาน การเรียนรู้แบบผสมผสาน การลงทะเบียนเรียนทั้งด้านอาชีพและด้านเทคนิค โปรแกรมและการเรียนรู้อื่น ๆ นอกห้องเรียน

จากการวิจัย พบว่า สมรรถนะได้รับการพัฒนาโดยการจัดลำดับของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร และการประเมินผล รัฐต่าง ๆ ของภูมิภาค Regional Educational Laboratory ต้องกำหนดสมรรถนะสำหรับแต่ละหลักสูตร และกำหนดแนวปฏิบัติในการประเมิน รวมทั้งกำหนดเวลาให้นักเรียนแสดงความสามารถให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญ จากการสัมภาษณ์พบว่า พวกเขาทำสิ่งนี้ได้สำเร็จผ่านครูทีมผู้นำ และผ่านการจัดสรรเวลาให้ครูร่วมมือกัน พัฒนาความชัดเจนเกี่ยวกับสมรรถนะและการปรับหลักสูตรฐานสมรรถนะ นอกจากนี้ งานวิจัยยังกล่าวถึงการสนับสนุนที่จำเป็นเพื่อช่วยให้เขตและโรงเรียนดำเนินการเรียนรู้ตามความเหมาะสม คือ

1. กลยุทธ์การสื่อสารที่ชัดเจนสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดเพื่อสร้างความเข้าใจ การยอมรับและการสนับสนุนการปฏิรูป
2. การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องสำหรับครูรวมถึงการพัฒนาวิชาชีพและเวลาสำหรับการทำงานร่วมกัน
3. ส่งเสริมให้มีการวิจัยและแบบจำลองเพื่อช่วยให้เขตต่าง ๆ เป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

Herme J. MOSHA (2012) ได้ทำการวิจัย เรื่อง กรณีศึกษาสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้และทักษะหรือหลักสูตรฐานสมรรถนะ ขอบเขตการวิจัยเป็นการศึกษาการใช้สื่อการเรียนรู้ในระดับชั้นปีที่ 4-7 ในประเทศแทนซาเนีย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ในเขตชนบทและครูผู้สอน ในลักษณะการทบทวนวรรณกรรม การสนทนากลุ่ม การอภิปราย การสังเกตชั้นเรียน และภาพถ่ายจากโรงเรียนที่ศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรได้รับการเปลี่ยนแปลงเป็นฐานสมรรถนะ ซึ่งมีความแตกต่างจากหลักสูตรเดิม ในเรื่องการออกแบบและการใช้งาน การจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะในครั้งนี้ไม่มีเอกสารถ่ายทอดการจัดทำหลักสูตร การนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้ในห้องเรียนจึงเป็นเรื่องยาก เนื่องจากโรงเรียนหลายแห่งขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและอุปกรณ์การเรียนการสอน ในขณะที่ครูได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่เพียงเล็กน้อยหรือไม่มีเลย ไม่ได้รับการติดตามจากผู้ตรวจสอบการนิเทศติดตามจากผู้บริหารไม่สม่ำเสมอ และควรมีการวัดผลประเมินผลสิ่งที่นักเรียนทำและเรียนรู้ในโรงเรียนด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

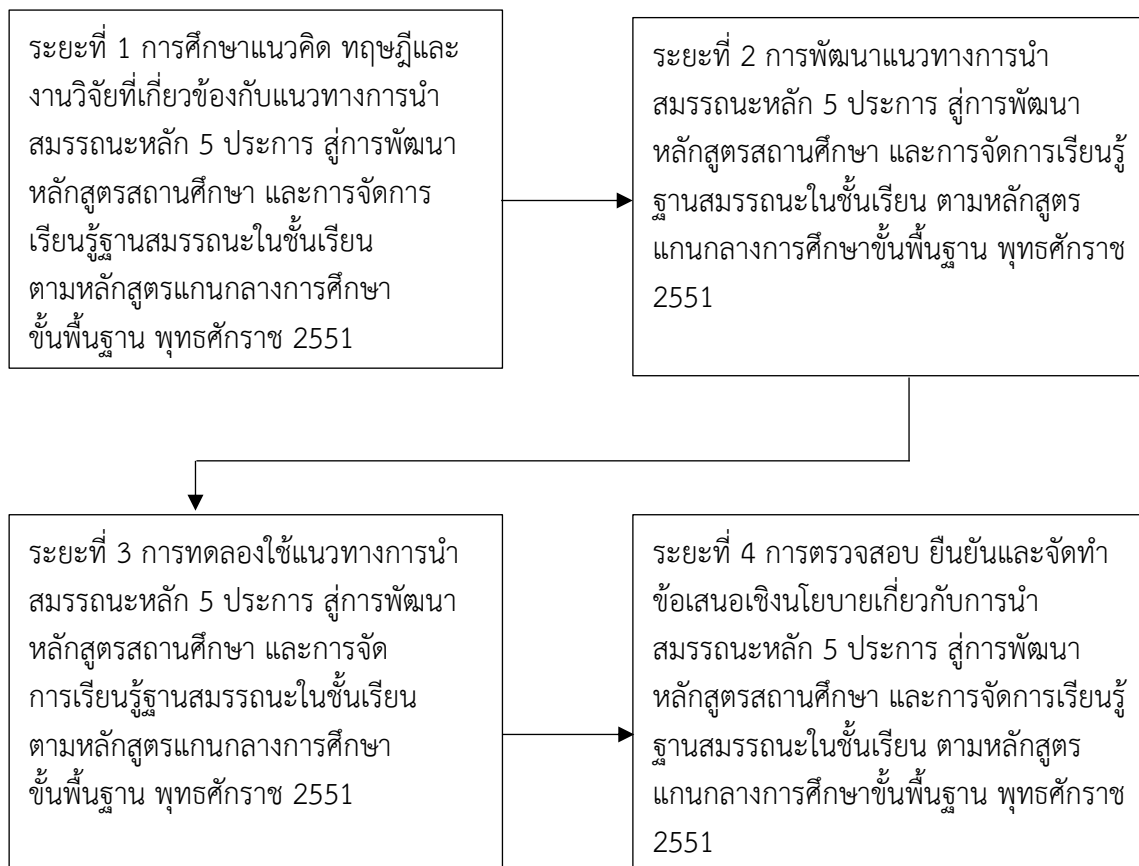
งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แล้วนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาแนวทาง และคู่มือการดำเนินการตามแนวทาง หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ และตรวจสอบ ยืนยันแนวทางและคู่มือการดำเนินการตามแนวทางโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยวิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ แบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ระยะที่ 3 การทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ระยะที่ 4 การตรวจสอบ ยืนยันและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ภาพที่ 6 ระยะการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

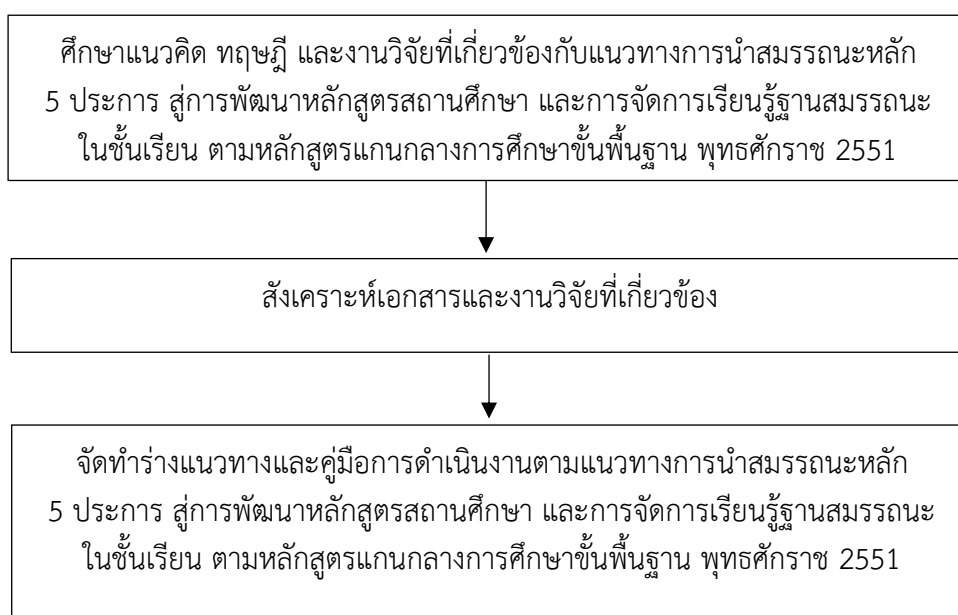
การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังต่อไปนี้

- 1.1 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร
- 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ
- 1.3 ร่างสมรรถนะหลัก 5 ประการ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

- 1.5 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินสมรรถนะของผู้เรียน
- 1.6 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำคู่มือการดำเนินงาน
- 1.7 แนวคิดเกี่ยวกับข้อเสนอเชิงนโยบาย
2. สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. จัดทำร่างแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 แสดงดังแผนภาพประกอบ ต่อไปนี้

ภาพที่ 7 การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1

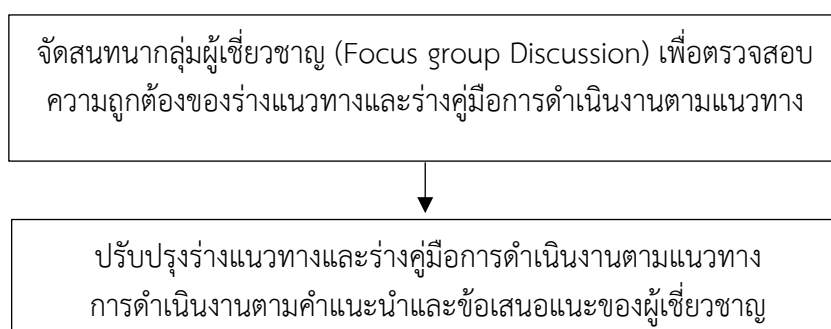
ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การวิจัยระยะนี้ เป็นการพัฒนาแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ยกร่างขึ้นในระยะที่ 1 โดยดำเนินการดังนี้

1. จัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus group Discussion) จำนวน 7 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของร่างแนวทางและร่างคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. ปรับปรุงร่างแนวทางและร่างคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 แสดงดังแผนภาพประกอบ ต่อไปนี้

ภาพที่ 8 การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2

ระยะที่ 3 การทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การวิจัยในระยะนี้ เป็นการทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับโรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 12 โรงเรียน รายละเอียด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 โรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

โรงเรียน	สังกัด	จังหวัด
โรงเรียนอนุบาลวัดปริณายก	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากรุงเทพมหานคร	กรุงเทพฯ
โรงเรียนเขาวนัศ	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1	พระนครศรีอยุธยา
โรงเรียนบ้านหนองยาว	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3	สุพรรณบุรี
โรงเรียนบ้านขุนสมุทรไทย	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1	สมุทรปราการ

โรงเรียน	สังกัด	จังหวัด
โรงเรียนอนุบาลตาก	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตาก เขต 1	ตาก
โรงเรียนชุมชนบ้านพบพระ	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาตาก เขต 2	ตาก
โรงเรียนบ้านทุ่งสากาชาดอุปถัมภ์ 2550	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสตูล	สตูล
โรงเรียนบ้านบ่อเจ็ดลูก	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสตูล	สตูล
โรงเรียนสามเสนวิทยา	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 1	กรุงเทพฯ
โรงเรียนสุวรรณพลัพลพิทยาคม	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 1	กรุงเทพฯ
โรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 3	นนทบุรี
โรงเรียนห้วยผึ้งพิทยา	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 24	กาฬสินธุ์

1. พัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่

1.1 แบบนิเทศ ติดตาม การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1.2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. การหาคุณภาพของเครื่องมือ

การหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ทั้ง 3 ฉบับ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องมือ

2.2 จัดทำร่างแบบนิเทศ ติดตาม และแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทาง และคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยแบบสอบถามความคิดเห็นฯ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553)

- 4.51 - 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด
 3.51 - 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับมาก
 2.51 - 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
 1.51 - 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อย
 1.00 - 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

2.3 นำร่างแบบนิเทศ ติดตาม และแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทาง และ คู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องตาม วัตถุประสงค์ โดยหาค่าโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ/รายการ

2.4 ปรับปรุงแบบนิเทศ ติดตาม และแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางและ คู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. กำหนดการประชุมเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่สนใจทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระยะเวลา 3 วัน มีรายละเอียดการประชุม ดังตาราง การประชุม ดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางกำหนดการประชุมเพื่อชี้แจงแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

วัน เวลา	กิจกรรม	เอกสารและสื่อ
วันที่ 1		
09.00-09.30 น.	พิธีเปิดและบรรยายพิเศษ	
09.30-10.30 น.	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ฐานสมรรถนะ	- โปรแกรมการนำเสนอ - เอกสาร ร่างสมรรถนะหลัก 5 ประการ
10.30-12.00 น.	การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	
13.00-16.30 น.	การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ	

วัน เวลา	กิจกรรม	เอกสารและสื่อ
วันที่ 2		
09.00–12.00 น.	การวิเคราะห์ความสัมพันธ์สมรรถนะหลักกับตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	- โปรแกรมการนำเสนอ - ใบงาน/ใบกิจกรรม
13.00–16.30 น.	การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้ ที่อิงสมรรถนะหลักตามระดับชั้น	- โปรแกรมการนำเสนอ - ใบงาน/ใบกิจกรรม
วันที่ 3		
09.00–12.00 น.	นำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และร่วมกันพิจารณา	- ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ
13.00–15.30 น.	ร่วมวางแผนการนำเสนอสมรรถนะหลักสู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน	- โปรแกรมการนำเสนอ
15.30–16.00 น.	สรุปผล ชักถาม และปิดประชุม	

4. วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ และแหล่งข้อมูล มีรายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงการวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผู้ให้ข้อมูล/แหล่งข้อมูล
1. การนิเทศ ติดตาม การนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	- แบบนิเทศ ติดตามการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	- การสังเคราะห์เนื้อหา และการพรรณนาเนื้อหา	- ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ - หลักสูตรสถานศึกษา - แผนการจัดการเรียนรู้ - ชิ้นงาน
2. สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ	- ค่าเฉลี่ย - ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผู้ให้ข้อมูล/แหล่งข้อมูล
และการจัดการเรียนรู้ ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	การจัดการเรียนรู้ฐาน สมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551		

5. จัดประชุมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระหว่างวันที่ 13-15 มกราคม 2564 โดยใช้รูปแบบการประชุมในห้องประชุม (Face to Face) และการประชุมทางไกล (Conference) เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการทั้ง 12 โรงเรียน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ทรงคุณวุฒิและครูในโรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการเพื่อร่วมกันทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

6. ทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลังจากประชุมสร้างความเข้าใจแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จำนวน 12 โรงเรียนแล้ว แต่ละโรงเรียนเริ่มดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามแนวทางเป็นระยะเวลาประมาณ 2 เดือน (กลางเดือนมกราคม-มีนาคม 2564) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

6.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ (สมรรถนะหลัก 5 ประการ)

6.1.1 ศึกษาทำความเข้าใจความหมาย องค์ประกอบ คำบรรยายระดับ และพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการ

6.1.2 ทบทวนปรับปรุงเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

1) ในส่วนของบทนำที่ประกอบด้วย ความเป็นมา วิสัยทัศน์ สมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2) ปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย โครงสร้างเวลาเรียน โครงสร้างหลักสูตรชั้นปี (ยังคงใช้โครงสร้างหลักสูตรที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ก่อนแล้ว)

3) ปรับปรุงคำอธิบายรายวิชาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการจัดทำตารางสามสัปดาห์ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และพฤติกรรมบ่งชี้หลักขององค์ประกอบในแต่ละระดับของสมรรถนะแต่ละตัวที่สอดคล้องกับตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ แล้วเขียน

คำอธิบายรายวิชาเป็นความเรียงและข้อความรายละเอียดของมาตรฐาน ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ และ พฤติกรรมบ่งชี้หลัก

4) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษาสามารถนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ บูรณาการในการจัดกิจกรรมตามบริบท

5) เกณฑ์การจบหลักสูตร ใช้เกณฑ์เดิมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

6) เกณฑ์การประเมินสมรรถนะ กำหนดเกณฑ์การประเมินสมรรถนะตามช่วงชั้น ในแต่ละสมรรถนะ

6.2 การนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการลงสู่ชั้นเรียน

6.2.1 จัดทำโครงสร้างรายวิชา เป็นการทำความเข้าใจในคำอธิบายรายวิชา และการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ให้มีพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการ บูรณาการอยู่ใน หน่วยการเรียนรู้ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงเวลาเรียน สาระการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

6.2.2 จัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ในการเขียน หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ให้จัดทำตามที่ตกลงกันในแต่ละสถานศึกษา โดยต้องยึด ข้อความมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ และพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการ ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ และออกแบบการวัดและประเมินผล ให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ และพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการ ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงเวลาเรียน และกลุ่มลักษณะ/ความสามารถของผู้เรียน

6.2.3 การบันทึกและรายงานผล

1) การบันทึกและรายงานผลตามมาตรฐาน ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ให้จัดทำ ตามแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2) การบันทึกและรายงานผลการประเมินพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะ หลัก 5 ประการ ให้รายงานความก้าวหน้าตามระดับการพัฒนาแต่ละชั้นปีในแต่ละสมรรถนะ โดย มีผลการประเมินในระดับสามารถขึ้นไป

7. นิเทศ ติดตาม และสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตาม แนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐาน สมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งรับทราบ ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ ในเดือนมีนาคม 2564 ดังนี้

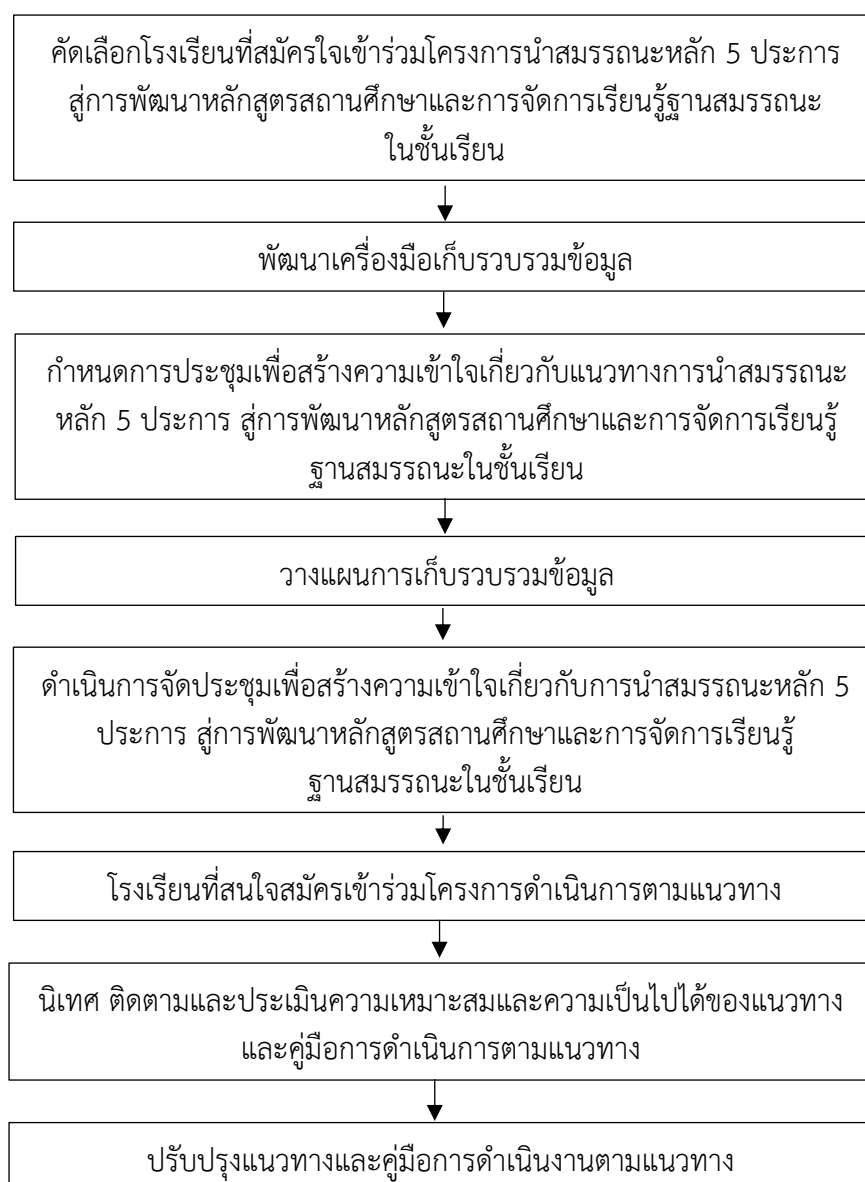
7.1 นิเทศ ติดตามการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยใช้แบบนิเทศ ติดตาม ผู้ให้ข้อมูล คือผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน ที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 78 คน

7.2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางและคู่มือการดำเนินงานการนำเสนอสมรรถนะ หลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน ที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการจำนวน 24 คน

8. นำผลจากการนิเทศ ติดตาม และความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางและคู่มือการดำเนินงาน การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งปัญหา ข้อเสนอแนะอื่นมาปรับปรุงแนวทางและคู่มือการดำเนินงานการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

ประมวลผลจากการศึกษาผลการดำเนินการจากในโรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ เพื่อนำผลจากการดำเนินงานไปปรับปรุงแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3 แสดงดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 9 การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3

ระยะที่ 4 การตรวจสอบ ยืนยัน และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การตรวจสอบ ยืนยัน และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีลำดับการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. จัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยที่สำคัญที่เป็นข้อค้นพบจากการดำเนินการวิจัย ให้กับคณะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา การเรียนรู้ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อตรวจสอบ ยืนยันและให้ความเห็น รวมทั้งข้อเสนอแนะ

2. นำเสนอร่างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ได้รับการปรับปรุงจากการวิจัยในระยะที่ 2 และ 3 ให้กับคณะผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อรับรองและยืนยันความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

3. นำเสนอร่างข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของข้อเสนอเชิงนโยบาย รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่น ๆ

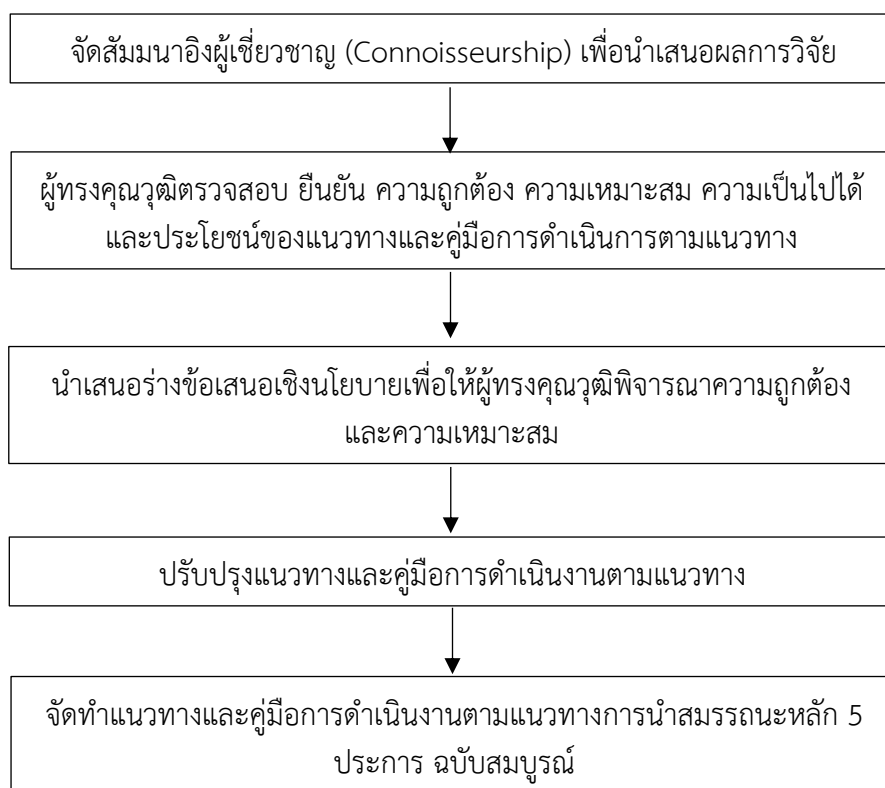
4. ปรับปรุงแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และข้อเสนอเชิงนโยบาย ตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้จากการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ

5. จัดทำเอกสารฉบับสมบูรณ์ต่าง ๆ ดังนี้

5.1 เอกสารฉบับสมบูรณ์ของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

5.2 เอกสารฉบับสมบูรณ์ของคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 4 แสดงเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 10 การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 4

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ตอนที่ 4 ผลการตรวจสอบ ยืนยันและข้อเสนอเชิงนโยบาย การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีผลการดำเนินงาน ดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้

ด้วยเหตุที่ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะมีการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะขึ้น จึงได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะหลัก 5 ประการ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินสมรรถนะของผู้เรียน เพื่อพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน สำหรับสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยได้ศึกษาในรายละเอียดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำเป็นร่างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ดังนี้

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ และนำไปใช้ในการสร้างต้นร่างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มี 10 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสมรรถนะหลัก 5 ประการ 2) วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับสมรรถนะหลัก 5 ประการ 3) ศึกษาระดับการพัฒนาตามสมรรถนะที่สอดคล้องกับระดับชั้นและทำตารางสรุป 4) วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างระดับสมรรถนะกับองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้หลัก 5) วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมบ่งชี้หลักตามสมรรถนะกับจุดประสงค์ตามแผนการจัดการเรียนรู้ตามกรอบความคิดเดิม 6) ปรับจุดประสงค์การเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสมรรถนะ 7) จัดทำกรอบความคิดในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ 8) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ 9) นำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะไปใช้ และ 10) ประเมินผล

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ

สมรรถนะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีให้เหมาะสมในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ การใช้ชีวิต และการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมในสถานการณ์ที่หลากหลาย สำหรับการพัฒนาบุคคลในปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นให้เป็นผู้มีความรู้ที่หลากหลาย มีทักษะและความสามารถที่พร้อมจะต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วแบบก้าวกระโดด การจัดการศึกษาและการเรียนรู้จึงต้องมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญอันจะเกิดประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตที่ดี

ผลจากการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ ผู้วิจัยได้นำร่างสมรรถนะหลัก (Core Competency) เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตที่มีคุณภาพทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) ได้จัดทำขึ้นประกอบด้วย 5 สมรรถนะ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกฝน บ่มเพาะ พัฒนา และแสดงความสามารถได้อย่างสร้างสรรค์ เต็มพลัง และยืดหยุ่น โดยมีนิยามสมรรถนะ ระดับสมรรถนะ และพฤติกรรมบ่งชี้ตามระดับสมรรถนะ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาสมรรถนะที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเมื่อจบในแต่ละช่วงชั้น ซึ่งสอดคล้องตามช่วงวัย พัฒนาการ และบริบทสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน สมรรถนะหลักทั้ง 5 สมรรถนะได้แก่

สมรรถนะที่ 1 สมรรถนะการจัดการตนเอง (Self-Management: SM) หมายถึง การรู้จักรัก เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ตั้งเป้าหมายในชีวิตและกำกับตนเอง การจัดการอารมณ์และความเครียด รวมถึงการจัดการปัญหาและภาวะวิกฤต สามารถฟื้นคืนสู่สภาวะสมดุล (resilience) เพื่อไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมายในชีวิตมีสุขภาวะที่ดี และมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ดี

สมรรถนะที่ 2 สมรรถนะการสื่อสาร (Communication: CM) หมายถึง การรับและส่งสารบนพื้นฐานความเข้าใจและความเคารพในความคิดหรือวัฒนธรรมที่แตกต่าง ตลอดจนสามารถเลือกใช้กลวิธีการสื่อสารทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา หรือการสื่อความหมายผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อบรรลุเป้าหมายในการสื่อสาร

สมรรถนะที่3 สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม (Teamwork and Collaboration: TC) หมายถึง การทำงานร่วมกันให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยการเป็นสมาชิกทีมที่ดีและมีภาวะผู้นำ ใช้กระบวนการทำงานแบบร่วมมือรวมพลังอย่างเป็นระบบ ด้วยความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีการประสานความคิดเห็นที่แตกต่างสู่การตัดสินใจเป็นทีมอย่างรับผิดชอบร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและจัดการความขัดแย้งภายใต้สถานการณ์ปกติ และสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน

สมรรถนะที่4 สมรรถนะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking: HOT) การแก้ปัญหาหรือพัฒนาชิ้นงาน วิธีการหรือนวัตกรรม โดยใช้ความคิดที่แปลกใหม่หรือพัฒนาต่อยอดจากของเดิมให้เหมาะสมต่อการใช้งานจริง เปรียบเทียบแหล่งข้อมูลและข้อเท็จจริงได้ ประเมินผลกระทบของปัญหาโดยใช้วิธีการที่เหมาะสม พิจารณาโครงสร้างเชิงระบบให้ครอบคลุมเพียงพอที่จะแก้ปัญหา สามารถสะท้อนความคิดเกี่ยวกับเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการแก้ปัญหาของตนเองได้

สมรรถนะที่ 5 สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen: AC) หมายถึง การปฏิบัติตนอย่างรับผิดชอบในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก รู้เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เคารพในกฎกติกาและกฎหมาย มีส่วนร่วมทางสังคมอย่างมีวิจารณญาณ อยู่ร่วมกับผู้อื่นท่ามกลางความหลากหลาย เห็นคุณค่าของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีบทบาทในการตัดสินใจและสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยยึดมั่นในความเท่าเทียมเป็นธรรม ค่านิยมประชาธิปไตย และสันติวิธี

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการในศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีวิธีการค้นคว้าหาความรู้ ฝึกทักษะที่จำเป็นในด้านต่าง ๆ มีคุณลักษณะและเจตคติในการปฏิบัติงานหรือสร้างผลงาน/ชิ้นงาน หรือภาระงานจนสำเร็จด้วยตนเอง และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตที่สร้างคุณค่าให้กับตัวเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม ครูผู้สอนจึงต้องออกแบบการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการคิดขั้นสูง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) การออกแบบ การแก้ปัญหา การสร้างภาระงาน ผลงาน/ชิ้นงาน หรือนวัตกรรม และการนำเสนอผลงานด้วยการฟัง การพูด การอ่าน และเขียน ตามความถนัดและความสามารถของตน ตลอดทั้งจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรหลายฝ่าย

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดและประเมินสมรรถนะของผู้เรียน เป็นการประเมินความสามารถของผู้เรียนในการปฏิบัติ (Performance Assessment) การนำองค์ความรู้ ทักษะและเจตคติ จากการจัดการเรียนรู้สู่การสร้างภาระงาน ผลงาน/ชิ้นงานตามเป้าหมายของการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนตามศักยภาพ ความถนัดและความสนใจ เป็นการประเมินการพัฒนา (Formative Assessment) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Assessment for Learning) ซึ่งครูจะต้องวัดและประเมินโดยเริ่มตั้งแต่จัดการเรียนรู้ ขณะเรียนรู้จนถึงการนำเสนอภาระงาน ผลงาน/ชิ้นงาน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การจดบันทึก การทดสอบ การสอบถาม เป็นต้น และการประเมินคุณภาพของภาระงาน ผลงาน/ชิ้นงาน และการใช้เครื่องมือชนิดต่าง ๆ เช่น แบบตรวจสอบรายการ แบบทดสอบ แบบสอบถาม เกณฑ์การประเมินและการตัดสิน เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการประเมินรายบุคคล แบบอิงเกณฑ์ และสรุปผลเป็นระดับความสามารถ แล้วนำมากำหนดเกณฑ์ (Performance Criteria) ให้สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับชีวิตจริง

2. ร่างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ จัดทำร่างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

2.1 ศึกษาร่างสมรรถนะหลัก 5 ประการ ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาให้มีการปรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้ประสบความสำเร็จได้ตามความถนัด ความสนใจและศักยภาพในรูปแบบของตนเอง ดังนั้น หลักสูตรจึงต้องมีการออกแบบที่เอื้อให้นักเรียนสามารถเลือกเส้นทางการเรียนรู้ (Learning Pathways) ได้ ประกอบกับในปัจจุบันโลกที่ยืดหยุ่นและเชื่อมกันด้วยเทคโนโลยี มีอาชีพใหม่ ๆ และมีทางเลือกเกิดขึ้นมากมาย ยังต้องพึ่งพาความรู้หลากหลายร่วมกันในหนึ่งอาชีพ หลักสูตรที่บังคับให้นักเรียนต้องเรียนเหมือนกันทั้งหมดจึงไม่สามารถตอบโจทย์การศึกษาฐานสมรรถนะ หลักสูตรจึงต้องมีทางเลือกให้นักเรียนได้เลือกเรียนได้ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นหาตัวเอง รวมถึงเวลาที่ใช้เรียน วิธีการสอน เครื่องมือและวิธีการประเมินผลที่อิงนักเรียน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดสมรรถนะหลัก 5 ประการที่ได้พัฒนาขึ้น โดยมีแนวคิดจากพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ว่า การศึกษาที่มุ่งสร้างพื้นฐาน 4 ด้าน คือ 1) มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง 2) มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง มีคุณธรรม 3) มีงานทำ-มีอาชีพ 4) เป็นพลเมืองที่ดี และมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ที่ว่า ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (DOE) 3 ด้าน คือ 1) ผู้เรียนรู้ 2) ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม 3) พลเมืองที่เข้มแข็ง สมรรถนะหลักผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งรายงานผลการวิจัยและพัฒนากรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่ว่าสมรรถนะหลักผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 10 ประการ คือ กลุ่มที่ 1 คนไทยฉลาดรู้ 4 ด้านคือ ด้านภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ด้านคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน ด้านการสืบสอบทางวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ ด้านภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร กลุ่มที่ 2 คนไทยอยู่ดีมีสุข 2 ด้านคือ ด้านทักษะชีวิตและความเจริญแห่งตน ด้านทักษะอาชีพและการเป็นผู้ประกอบการ กลุ่มที่ 3 คนไทยสามารถสูง 2 ด้านคือ ด้านทักษะการคิดขั้นสูงและนวัตกรรม ด้านการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล กลุ่มที่ 4 พลเมืองไทยใส่ใจสังคม 2 ด้านคือ ด้านการทำงานแบบรวมพลังเป็นทีม และภาวะผู้นำ ด้านพลเมืองที่เข้มแข็ง/ตื่นรู้ที่มีสำนึกสากล ตลอดจนศึกษาสมรรถนะหลักของโรงเรียนรุ่งอรุณ ได้แก่ 1) การเข้าถึงระบบ 2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) การสื่อความหมาย 4) การร่วมมือร่วมใจ 5) ความสร้างสรรค์ 6) ความเป็นพลเมือง ตลอดจนโครงการวิจัยเพื่อค้นหาและพัฒนาผลลัพธ์ที่คาดหวังต่อผู้เรียนและกรอบสมรรถนะของผู้เรียนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) โดยมีสมรรถนะหลักผู้เรียน คือ 1) การบริหารจัดการตนเอง 2) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 3) การนำกลุ่ม 4) การแก้ไขปัญหา 5) การขับเคลื่อนสังคม ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดสมรรถนะหลัก 5 ประการ คือ 1) สมรรถนะการจัดการตนเอง (Self-Management: SM) 2) สมรรถนะการสื่อสาร (Communication: CM) 3) สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม (Teamwork and Collaboration: TC) 4) สมรรถนะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking: HOT) และ 5) สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen: AC) โดยในแต่ละ

สมรรถนะ กำหนดระดับการพัฒนาและคำบรรยาย 10 ระดับ กำหนดระดับความสามารถเป็นช่วงชั้นไว้ 4 ระดับคือ ระดับเริ่มต้น ระดับกำลังพัฒนา ระดับสามารถ และระดับเหนือความคาดหวัง นอกจากนั้นได้กำหนดองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้หลักในแต่ละสมรรถนะที่แตกต่างกัน สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละระดับของสมรรถนะได้อย่างชัดเจน ตลอดจนวัดและประเมินผลในระดับการพัฒนาแต่ละสมรรถนะและแต่ละช่วงชั้นได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: 2563) สอดคล้องกับ OECD ซึ่งเป็นองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (The Organization for Economic Co-operation and Development) ที่กล่าวถึง เด็กที่เข้ารับการศึกษานในปี 2018 จะเป็นคนหนุ่มสาวในปี 2030 โรงเรียนสามารถเตรียมความพร้อมสำหรับการมีงานทำที่ยังไม่ได้ถูกสร้างขึ้น เทคโนโลยีที่ยังไม่มีการคิดค้น เพื่อแก้ปัญหาที่ยังไม่ได้คาดการณ์ไว้ ซึ่งจะเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในการหาโอกาสและหาแนวทางแก้ไข และได้กำหนดโครงการ The Future of Education and Skills 2030 เพื่อช่วยให้ประเทศต่าง ๆ ค้นหาคำตอบสำหรับคำถามสองข้อคือ 1) นักเรียนในปัจจุบันต้องมีความรู้ ทักษะ ทักษะคิดและค่านิยมอะไรบ้างเพื่อเติบโตและสร้างโลกของพวกเขา 2) ระบบการเรียนการสอนจะพัฒนาความรู้ ทักษะ ทักษะคิดและค่านิยมอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร ในศตวรรษที่ 21 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ความต้องการเป้าหมายการศึกษาที่กว้างขึ้นในแง่ของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ความเป็นอยู่ที่ดีที่รวมถึงมากกว่าวิธีการเข้าถึงการทรัพยากรวัสดุ เช่น รายได้ และทรัพยากรสมบัติ อาชีพและรายได้ และที่อยู่อาศัย รวมไปถึงคุณภาพชีวิต สุขภาพ การมีส่วนร่วมของพลเมือง การเชื่อมต่อทางสังคม การศึกษา ความปลอดภัย ความพึงพอใจในชีวิตและสิ่งแวดล้อม การเข้าถึงสิ่งเหล่านี้อย่างเท่าเทียมกันเป็นแนวคิดของการเจริญเติบโตโดยรวม การศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้ ทักษะ ทักษะคิด และค่านิยมที่ช่วยให้ผู้คนสามารถมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากอนาคตที่ครอบคลุมและยั่งยืน การเรียนรู้ที่มีรูปแบบที่ชัดเจนและมีเป้าหมาย ทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีมุมมองแตกต่างกัน ค้นหาโอกาสที่ยังไม่ได้ใช้และระบุวิธีแก้ปัญหาใหญ่ ๆ อย่างหลากหลาย การศึกษาจำเป็นต้องมีเป้าหมายเพื่อทำมากกว่าเตรียมเยาวชนให้พร้อมสำหรับโลกแห่งการทำงาน จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะที่ต้องการจนกลายเป็นความคล่องแคล่วเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและมีส่วนร่วม

2.2 วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับสมรรถนะหลัก 5 ประการ

2.3 ศึกษากระบวนการพัฒนา ตามสมรรถนะที่สอดคล้องกับระดับชั้นและทำตารางสรุป

2.4 วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างระดับสมรรถนะกับองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้หลัก

2.5 วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมบ่งชี้หลักตามสมรรถนะกับจุดประสงค์ตามแผนการจัดการเรียนรู้ตามกรอบความคิดเดิม

2.6 ปรับจุดประสงค์การเรียนรู้ตามแผนฯ ให้สอดคล้องกับสมรรถนะ

2.7 จัดทำกรอบความคิดในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

2.8 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

2.9 นำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะไปใช้

2.10 ประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

3. ร่างคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานต่าง ๆ และสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

3.1 ตอนที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย เหตุผลในการปรับหลักสูตร

3.2 ตอนที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วย

- 1) แนวคิดหลักสูตรฐานสมรรถนะ
- 2) สมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 3) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 4) แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ
- 5) การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ

3.3 ตอนที่ 3 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1. ผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) เป็นการประชุมเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของร่างแนวทางและร่างคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีผลการดำเนินการ ดังนี้

1.1 ร่างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำแนะนำว่า “ควรมีการดำเนินการใน 2 ระยะ คือ 1) การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ 2) การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยให้นำร่างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เดิมที่มี 8 ขั้นตอน มาจัดกลุ่มในแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ใหม่ และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ระยะที่ 1 การนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย

- 1) โครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 2) จัดทำโครงสร้างหลักสูตรชั้นปีในระดับประถมศึกษา/ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- 3) จัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 4) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยใช้องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 5) ขอความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ จากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 6) ใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ

ระยะที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย

- 1) จัดทำโครงสร้างรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 2) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 3) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น
- 4) จัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น
- 5) วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น
- 6) บันทึกและรายงานผลหลังการจัดการเรียนรู้ ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น
- 7) นำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น

1.2 ร่างคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญได้มีมติให้ปรับ โดยมีหัวข้อสำคัญ ดังนี้

- 1) คำชี้แจงการใช้คู่มือ
- 2) วัตถุประสงค์
- 3) ตอนที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย
 - เหตุผลในการปรับหลักสูตร
- 4) ตอนที่ 2 เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย
 - หน่วยที่ 1 การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ
 - หน่วยที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ
 - หน่วยที่ 3 การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ
 - หน่วยที่ 4 แนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

5) เอกสารอ้างอิง

6) ภาคผนวก ประกอบด้วย คำอธิบายรายวิชา และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ผลการทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยเป็นการประมวลผล และสรุปจากการนิเทศ ติดตาม ผลการดำเนินการจากโรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 12 โรงเรียน มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการนิเทศ ติดตาม การนำแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีรายละเอียดตามประเด็นการนิเทศฯ ดังนี้

1.1 การสร้างความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ โรงเรียนดำเนินการโดยมีการจัดประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะให้กับผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้าสายชั้น ประธานประจำชั้น หัวหน้าฝ่ายบริหารวิชาการ คณะกรรมการบริหารหลักสูตร งานทะเบียนวัดผล และครูผู้สอนที่เป็นตัวแทนการทดลองนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ทั้งยังมีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้พบว่าจำนวน 2 โรงเรียนที่จัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะกับครูทุกคน เป็นเวลา 2 วัน

ในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร โดยส่วนใหญ่พบว่าโรงเรียนได้ดำเนินการศึกษาคู่มือและแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน แล้วนำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญ และทำการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่สอดคล้องกับสมรรถนะหลัก 5 ประการ เพื่อประมวลสรุปเป็นองค์ความรู้ และจัดทำคู่มือหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการโดยนำความรู้เกี่ยวกับสมรรถนะหลัก 5 ประการ มาบูรณาการในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล แล้วทำการปรับจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับฐานสมรรถนะ พร้อมวิเคราะห์หน่วยการเรียนรู้ว่าเกี่ยวข้องกับสมรรถนะอะไรบ้าง แล้วนำสมรรถนะบรรจุไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังพบว่าโรงเรียนจำนวน 2 โรงเรียน ที่เพิ่มสมรรถนะหลักในคำอธิบายรายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานและคณิตศาสตร์พื้นฐาน ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และจัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีโรงเรียนจำนวน 2 โรงเรียน ที่ไม่ได้ปรับ

หน่วยการเรียนรู้ แต่เลือกบางเรื่องจากแต่ละหน่วยการเรียนรู้ วิเคราะห์ให้สอดคล้องกับสมรรถนะหลัก 5 ประการ

ในการวัดและประเมินผล พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีวิธีการวัดและประเมินผล เช่น การประเมินตนเอง การประเมินตามสภาพจริง การสอบถาม การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การใช้แฟ้มสะสมงาน การใช้แบบทดสอบ เขียนพฤติกรรมบ่งชี้หลักตามระดับความสามารถของสมรรถนะหลัก 5 ประการเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ในแผนการจัดการเรียนรู้ ทำตารางบันทึกผลคะแนน โดยประเมินจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย (นักเรียนประเมินตนเอง ครูประเมินนักเรียน ผู้ปกครองประเมินนักเรียน) ใช้เกณฑ์ในการตัดสิน คือ การผ่าน/ไม่ผ่าน และมีโรงเรียนจำนวน 2 โรงเรียน ที่ดำเนินการโดยวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมบ่งชี้หลัก เพื่อสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล ใช้เกณฑ์การประเมินแบบตามสภาพจริงโดยใช้เกณฑ์แบบรูบริก (Scoring Rubric)

1.2 การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ

โรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยมีการดำเนินการตามขั้นตอนการพัฒนาตามแบบ ADDIE ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

1) Analysis (การวิเคราะห์) ดำเนินการโดยจัดทำคู่มือหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เครื่องมือการวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ การจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ทำการทดลองใช้หลักสูตร โดยจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนที่เหมาะสมกับสมรรถนะที่ตั้งเป้าหมายไว้ มีการนิเทศและติดตาม ตามแบบนิเทศ ติดตาม ปฏิทินการนิเทศ ที่กำหนด โดยคณะกรรมการประเมินผลรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล สรุปและประเมินผลการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ แล้วทำการสร้างความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ในประเด็นเหตุผลการปรับปรุงหลักสูตร จากหลักสูตรอิงเนื้อหาเป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ ฐานความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรฐานสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ

2) Design (การออกแบบ) ดำเนินการโดยกำหนดปฏิทินการดำเนินงาน วิธีการดำเนินงาน เครื่องมือสำหรับการดำเนินงานในแต่ละระดับ แล้วทำการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะแก่คณะกรรมการระดับสถานศึกษา ในเรื่ององค์ความรู้การพัฒนาหลักสูตร การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล กำหนดการทดสอบพฤติกรรมตามปฏิบัติ (Performance Assessment) ของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด (Performance Criteria) หลังจากนั้น ดำเนินการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ โดยการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงสมรรถนะ ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ และร่วมกันวิพากษ์

3) Development (การพัฒนา) ดำเนินการโดยกำหนดกลุ่มทดลองการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ เช่น รายวิชาคณิตศาสตร์ใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทุกห้องเรียน และรายวิชาวิทยาศาสตร์ใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทุกห้องเรียน เป็นต้น

4) Implement (การดำเนินการ) ดำเนินการโดยจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้ออกแบบและสร้างไว้ และใช้ผลจากการนิเทศติดตาม 2 ครั้ง ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ และเดือนมีนาคม เพื่อนำผลไปพัฒนาและปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้

5) Evaluation (การประเมินผล) เป็นการนำผลการจัดการเรียนรู้มาสรุปในภาพรวมถึงผลที่เกิดจากการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมถึงข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

โรงเรียนนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไปใช้กับหลักสูตรสถานศึกษาโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมายของผู้เรียน 2) ระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ชี้แจงรายละเอียด ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร กำหนดวิสัยทัศน์ 3) จัดทำโครงสร้างเวลาเรียน 4) นำสมรรถนะหลัก 5 ประการ (พฤติกรรมบ่งชี้หลัก) เขียนไว้ในคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ (เขียนในจุดประสงค์) และการวัดและประเมินผลเป็นบางวิชา 5) บูรณาการการวัดและประเมินผลหลักสูตรฐานสมรรถนะในรายวิชาที่สอน 6) นำเสนอหลักสูตรต่อคณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการขับเคลื่อนนวัตกรรมระดับจังหวัด และ 7) หลอมรวม 10 สมรรถนะ ของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปร.) กับ 5 สมรรถนะหลักของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เหลือ 5 สมรรถนะ

ปัญหา/อุปสรรค ในการดำเนินการ พบว่า โรงเรียนต้องการตัวอย่างหลักสูตรฐานสมรรถนะที่ชัดเจน อีกทั้งระยะเวลาในการทดลองใช้หลักสูตรน้อย เมื่อมีข้อคำถามว่าจะนำสมรรถนะหลัก 5 ประการไปใช้ในหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่ พบว่า โรงเรียนจะนำสมรรถนะหลัก 5 ประการไปใช้กับหลักสูตรสถานศึกษาในปีการศึกษา 2564 แต่ทั้งนี้ มีโรงเรียนบางส่วนยังขาดความมั่นใจในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมบ่งชี้หลักตามสมรรถนะหลัก 5 ประการ

1.3 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

ในการปรับโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ (จำนวน 9 โรงเรียน) ยังไม่ได้ปรับโครงสร้างเวลาเรียนและโครงสร้างชั้นปี แต่จะเป็นการเน้นแบบบูรณาการข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้บูรณาการส่งคะแนนผลงาน/ชิ้นงานสู่กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่นำมาบูรณาการ โดยนำกรอบสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไปเชื่อมโยงเป็นบางวิชา โดยนำไปบูรณาการกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในส่วนของแผนการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

1.4 คำอธิบายรายวิชา

ในการปรับคำอธิบายรายวิชา พบว่า มีจำนวน 8 โรงเรียนที่ไม่ได้ปรับคำอธิบายรายวิชา และไม่ได้นำพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการเขียนในคำอธิบายรายวิชา มีเพียง 4 โรงเรียน ที่ทำการปรับคำอธิบายรายวิชาเชื่อมโยงกับกรอบสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยเขียนองค์ประกอบของสมรรถนะหลัก 5 ประการ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของกลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้น ๆ พฤติกรรมบ่งชี้หลัก ไว้ท้ายคำอธิบายรายวิชา และเขียนพฤติกรรมบ่งชี้หลักในหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้

1.5 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ในการดำเนินการในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า โรงเรียนบางส่วน (5 โรงเรียน) นำพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการเขียนในจุดประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และนำไปบูรณาการกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น งานสภานักเรียน สารวัตรนักเรียน โรงเรียนสีขาว โรงเรียน

สุจริต และโรงเรียนคุณธรรม โดยมีโรงเรียนบางส่วน (7 โรงเรียน) ไม่ได้นำพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการเขียนในจุดประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1.6 เกณฑ์การจบหลักสูตร ในประเด็นนี้ เกือบทุกโรงเรียน (11 โรงเรียน) เห็นว่า ควรนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ เป็นเกณฑ์การจบหลักสูตร เพราะหลักสูตรฐานสมรรถนะเน้นสมรรถนะที่นักเรียนควรได้รับการพัฒนาจนเกิดเป็นสมรรถนะที่สำคัญในการดำรงชีวิตและศึกษาต่อในอนาคต และจะทำให้นักเรียนทราบจุดอ่อน-จุดแข็งของตนเอง เพื่อต่อยอดความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมกับคณะที่จะเข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย โดยกำหนดเกณฑ์การจบ 3 ระดับ คือ ดี ผ่าน ไม่ผ่าน จากการวัดระดับความสามารถของแต่ละสมรรถนะ ทั้งนี้ มีเพียง 1 โรงเรียนเท่านั้นที่เห็นว่า ไม่สามารถนำสมรรถนะไปเป็นเกณฑ์การจบได้ เพราะไม่แน่ใจในนโยบาย

1.7 เกณฑ์การประเมินสมรรถนะ

โรงเรียนสร้างเครื่องมือการประเมินพฤติกรรมบ่งชี้หลักของแต่ละสมรรถนะ โดยสร้างเครื่องมือการประเมินพฤติกรรมบ่งชี้หลักเฉพาะวิชาที่สอน กำหนดเกณฑ์การประเมินพฤติกรรมบ่งชี้หลักตามระดับการพัฒนา ด้วยการประยุกต์ใช้เกณฑ์การประเมินสมรรถนะ (ฉบับร่าง) ของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โรงเรียนได้กำหนดเกณฑ์การประเมินพฤติกรรมบ่งชี้ของระดับการพัฒนา โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินเป็น ดี ผ่าน และไม่ผ่าน และมีข้อเสนอแนะว่า การใช้เครื่องมือประเมินจากพฤติกรรมบ่งชี้หลัก ควรเขียนเกณฑ์การประเมินให้ชัดเจน ละเอียด สามารถวัดและประเมินได้จริง และ การใช้เครื่องมือประเมินจากพฤติกรรมบ่งชี้หลัก ควรดูมาตรฐาน ตัวชี้วัดและระดับความสามารถของสมรรถนะหลักให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยอาจใช้เครื่องมือการประเมินพฤติกรรมบ่งชี้หลักของแต่ละสมรรถนะ ตามร่างของสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.8 โรงเรียนมีการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไปออกแบบโครงสร้างรายวิชา โดยนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไประบุไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาที่สอน เช่น วิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2, 3, 4, 5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 4, 5 วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 3, 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิชาภาษาอังกฤษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 วิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 4, 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2, 5, 6 วิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 4 วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และบูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 แต่มีบางโรงเรียน (4 โรงเรียน) ไม่ได้นำสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไปออกแบบโครงสร้างรายวิชา เนื่องจากมีเวลาในการดำเนินการน้อย

1.9 โรงเรียนมีการนำระดับการพัฒนา/พฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไปเขียนไว้ในคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ ในส่วนของจุดประสงค์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ในรายวิชาพื้นฐานที่ทำการสอน

1.10 โรงเรียนนำระดับความสามารถและพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการ ทุกระดับ ทุกสมรรถนะ ไปเขียนไว้ในหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ในรายวิชาที่สอน โดยแต่ละระดับสอดคล้องกับระดับชั้น/ช่วงชั้นที่สอน และมีการกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไว้ในจุดประสงค์การเรียนรู้ แต่ไม่ครบทุกพฤติกรรมบ่งชี้หลักและไม่ครบทุกองค์ประกอบ

1.11 ในแต่ละหน่วย/แผนการจัดการเรียนรู้ มีกิจกรรมจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้คิด ลงมือปฏิบัติ มีผลงาน ชิ้นงาน/ภาระงาน ตรงตามระดับความสามารถของสมรรถนะที่กำหนดไว้อย่างไร พบว่า โรงเรียนได้ทำการกำหนดให้แผนการจัดการเรียนรู้ มีกิจกรรมจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้คิด ลงมือปฏิบัติ มีผลงาน ชิ้นงาน/ภาระงาน ตรงตามระดับความสามารถของสมรรถนะที่กำหนด เช่น การเล่าเรื่องตามจินตนาการ การทดลองวิทยาศาสตร์ การรายงานผลการทดลองวิทยาศาสตร์ สร้าง เลโก้เป็นรูปทรงสามมิติ

1.12 ในแต่ละกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีกิจกรรมการพัฒนาให้นักเรียนได้คิด ลงมือปฏิบัติ มีผลงาน ชิ้นงาน/ภาระงาน บรรลุตามระดับความสามารถของสมรรถนะที่กำหนด อย่างไร พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ (10 โรงเรียน) ไม่ได้นำพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการเขียนใน จุดประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีเพียง 2 โรงเรียน ที่กำหนดให้ในแต่ละกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีกิจกรรมการพัฒนาให้นักเรียนได้คิด ลงมือปฏิบัติ มีผลงาน ชิ้นงาน/ภาระงาน บรรลุตามระดับ ความสามารถของสมรรถนะที่กำหนด

1.13 ในประเด็น วิธีการและเครื่องมือวัดและประเมินผลที่มีความเที่ยงตรง (Validity) กับ ระดับการพัฒนาของสมรรถนะหลักหรือไม่ พบว่า โรงเรียนจำนวน 7 โรงเรียน ยังไม่มีวิธีการและ เครื่องมือวัดและประเมินผลที่มีความเที่ยงตรง (Validity) กับระดับการพัฒนาของสมรรถนะหลัก และ มีจำนวน 4 โรงเรียน มีวิธีการและเครื่องมือวัดและประเมินผลที่มีความเที่ยงตรง (Validity) กับระดับ การพัฒนาของสมรรถนะหลัก และเน้นการประเมินแบบ Holistic มีโรงเรียนจำนวน 1 โรงเรียน ที่ใช้ แบบประเมินสมรรถนะของสำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้จัดทำเพื่อเป็นการประเมินเพื่อสรุปผลการประเมินสมรรถนะ มาปรับใช้เป็นการประเมินสมรรถนะ

1.14 การกำหนดเกณฑ์การประเมินเพื่อประเมินแต่ละระดับการพัฒนาสมรรถนะ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ (9 โรงเรียน) มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินเพื่อประเมินแต่ละระดับการพัฒนา สมรรถนะ เป็นช่วงชั้น/รายชั้น เพื่อประเมินแต่ละระดับการพัฒนาสมรรถนะ เป็นระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม ดี หรือผ่านเกณฑ์/ไม่ผ่านเกณฑ์ และมีจำนวน 3 โรงเรียน ที่ยังไม่มีกำหนดเกณฑ์การประเมิน เพื่อประเมินแต่ละระดับการพัฒนาสมรรถนะ

1.15 การใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลในการพัฒนาทั้งผู้เรียนตามระดับความสามารถและ ผู้สอนตามกระบวนการจัดการเรียนรู้สมรรถนะหลัก 5 ประการ (Feedback) พบว่า โรงเรียนมีการใช้ผล การประเมินระหว่างเรียนและหลังเรียน เป็นข้อมูลในการพัฒนาผู้เรียนตามระดับความสามารถของ สมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยการพิจารณาของครูแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอน ทั้งนี้ มีเพียง 3 โรงเรียน ที่ยังไม่มีใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลในการพัฒนาทั้งผู้เรียนตามระดับความสามารถและ ผู้สอนตามกระบวนการจัดการเรียนรู้สมรรถนะหลัก 5 ประการ

1.16 การบันทึกผล และการแปลความหมายของการประเมินสมรรถนะ พบว่า โรงเรียน ส่วนใหญ่ (8 โรงเรียน) มีการบันทึกผลและแปลความหมายของการประเมินเป็นรายบุคคล ตาม เครื่องมือประเมินสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น และสรุปผลในภาพรวมโดยแปลผลเป็นระดับคุณภาพ ดีเยี่ยม ดี ผ่านเกณฑ์ ไม่ผ่านเกณฑ์ มีเพียง 4 โรงเรียนที่ยังไม่มีแบบบันทึกผลและการแปลความหมายของ การประเมินสมรรถนะ

1.17 การรายงานผลความก้าวหน้าในการประเมินผลสมรรถนะหลัก 5 ประการ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ (9 โรงเรียน) มีการรายงานผลความก้าวหน้าในการประเมินผลสมรรถนะหลัก

5 ประการ เป็นเอกสารรายบุคคล และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกระบวนการ PLC เพื่อรายงานผลความก้าวหน้าในการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน มีเพียง 3 โรงเรียน ที่ไม่มีการรายงานความก้าวหน้าในการประเมินผลการดำเนินการ

1.18 ผลที่เกิดจากการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (หลักสูตรฐานสมรรถนะ) การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการไปดำเนินการ พบว่า โรงเรียนได้กำหนดสมรรถนะหลัก 5 ประการ ในคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และมีการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับสมรรถนะหลัก 5 ประการ ก่อนลงสู่การจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล ทั้งนี้ ยังทำให้ผู้บริหารสถานศึกษากล้าคิด กล้าทำ กล้าที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ยึดติดกับกรอบความคิดเดิม ๆ และบุคลากรมีความตื่นรู้ในเรื่องของหลักสูตรสมรรถนะหลัก 5 ประการ ยอมรับในการเปลี่ยนแปลง และสามารถปรับตัวได้ดีเมื่อเข้าสู่สภาวะการเปลี่ยนแปลง

1.19 ผลจากการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (หลักสูตรฐานสมรรถนะ) การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนเน้นแบบ Active Learning มีการสร้างเกณฑ์การประเมินตามระดับความสามารถของสมรรถนะหลักที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และพฤติกรรมบ่งชี้หลัก จัดทำตารางบันทึกแสดงความก้าวหน้าตามระดับความสามารถของสมรรถนะหลัก กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้หลักที่ชัดเจน ทำให้ครูมีการปรับพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีสมรรถนะตามที่กำหนดไว้ในแผนจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก มีความคิดเป็นระบบมากขึ้น และไม่ค่อยขาดเรียน นักเรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น และมีจิตอาสาในการพัฒนาชุมชนของตนเอง นักเรียนสามารถทำโครงงานฐานวิจัยได้ตามความสนใจ สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง และนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันได้ ครูผู้สอนสามารถเชื่อมโยงมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับสมรรถนะหลัก 5 ประการ ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ มีการกำหนดผลงาน ชิ้นงาน/ภาระงาน ตรงกับระดับความสามารถของสมรรถนะที่กำหนดไว้ ทำให้ครูผู้สอนมีการวัดระดับพฤติกรรมบ่งชี้หลัก ตามกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ จุดประสงค์ กระบวนการ ได้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและเนื้อหาที่เรียนในแต่ละชั่วโมง มีการกำหนดเกณฑ์การประเมิน ผลการประเมิน การบันทึกผลและการรายงานผลความก้าวหน้าในการประเมินสมรรถนะหลัก 5 ประการ ตามระดับคุณภาพที่ตั้งไว้ มีผลการประเมินย้อนกลับให้ผู้เรียนทราบเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบพัฒนาการและพัฒนาความสามารถของตนเองให้ดีขึ้น และครูผู้สอนสามารถนำผลการประเมินพัฒนาความสามารถผู้เรียนไปพัฒนาการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียนแต่ละระดับ บันทึกของผู้เรียนหลังแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสมรรถนะหลักที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และรายงานความก้าวหน้าให้นักเรียนทราบ ส่งผลให้ผู้เรียนรับรู้ระดับความสามารถตนเองและพัฒนาตนเองตามความถนัด ความชอบ และความสามารถของตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย

1.20 ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (หลักสูตรฐานสมรรถนะ) การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการไปดำเนินการ พบว่า ระยะเวลาการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่หลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนมีน้อย เนื่องจากมีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) การดำเนินงานจึงไม่สมบูรณ์ แต่จะมีการแก้ปัญหาโดยปรับ

กระบวนการเรียนรู้ในการนำเสนอหลัก 5 ประการ โดยลดการสอนที่เน้นเนื้อหาให้น้อยลง ปรับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา และขยายผลการทดลองไปยัง กลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกระบวนการ PLC ระหว่างผู้บริหาร สถานศึกษา หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอน เป็นระยะ ๆ เพื่อให้เกิด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเสนอหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ เพิ่มแหล่งเรียนรู้ในการสืบค้นให้มากขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะให้มีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (หลักสูตรฐานสมรรถนะ) ให้กับครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ กำหนดให้ นำผลการพัฒนาตามระดับความสามารถของสมรรถนะหลัก 5 ประการ เป็นเกณฑ์ในการจบการศึกษา และควรมีเกณฑ์การประเมินสมรรถนะจากส่วนกลาง เพื่อให้สถานศึกษานำไปปรับใช้

1.21 ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (หลักสูตรฐาน สมรรถนะ) การนำเสนอหลัก 5 ประการ ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูผู้สอนยังไม่มั่นใจในนโยบายเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ไม่มั่นใจว่าสถานศึกษาจำเป็นต้องใช้ หลักสูตรฐานสมรรถนะหรือไม่ และยังไม่สามารถจัดการเรียนรู้ได้ตามแผนการจัดการเรียนรู้เท่าที่ควร เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ เพราะสถานการณ์โควิด-19 และยังไม่ชัดเจน ในการรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนในแบบ ปพ.1 และ ปพ.5 เพราะยังเป็นของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีแนวทางในการแก้ปัญหา คือ ควรขยายเวลาการนำ สมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เป็น 1 ภาคเรียน หรือ 1 ปีการศึกษา และ ควรมีตัวอย่างการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (หลักสูตรฐานสมรรถนะ) ให้ดูเป็นแบบอย่าง เพื่อให้เกิด ความมั่นใจว่าโรงเรียนทำได้ถูกต้อง และควรมีตัวอย่างเครื่องมือวัดและประเมินผลสมรรถนะหลัก 5 ประการ ที่ชัดเจน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ มีความจำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคนวัตกรรม สามารถแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขในครอบครัว สังคม ชุมชนและโลกได้ ส่วน การรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนยังคงปฏิบัติเช่นเดิมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ส่วนการรายงานสมรรถนะหลัก 5 ประการ สถานศึกษาดำเนินการประเมินและ รายงานตามชั้นปีในแต่ละสมรรถนะ โดยในระยะนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของโรงเรียน ซึ่งหากมี การประกาศใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะมีแนวทาง การประเมินและการรายงานที่ชัดเจนให้กับสถานศึกษาเป็นแนวปฏิบัติ

2. ผลการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการนำเสนอหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นำเสนอได้ดังนี้

ตารางที่ 6 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่	รายการ	ระดับความเหมาะสม (n=12)		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ระยะที่ 1 การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551				
1.	การศึกษาโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.92	0.29	มากที่สุด
2.	การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรชั้นปีในระดับประถมศึกษา/ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	4.83	0.39	มากที่สุด
3.	การจัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ	4.75	0.45	มากที่สุด
4.	การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยใช้องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.67	0.49	มากที่สุด
5.	การขอความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ จากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.58	0.79	มากที่สุด
6.	การใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ	4.42	0.90	มาก
ระยะที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551				
1.	การจัดทำโครงสร้างรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ	4.83	0.58	มากที่สุด
2.	การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ	4.50	0.90	มาก
3.	การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น	4.58	0.51	มากที่สุด
4.	การจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น	4.67	0.65	มากที่สุด
5.	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น	4.50	0.80	มาก
6.	การบันทึกและรายงานผลหลังการจัดการเรียนรู้ ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น	4.42	0.67	มาก

ตารางที่ 6 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา (ต่อ)

ที่	รายการ	ระดับความเหมาะสม (n=12)		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
7.	การนำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น	4.58	1.00	มากที่สุด
รวม		4.63	0.67	มากที่สุด

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.67)

ตารางที่ 7 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน

ที่	รายการ	ระดับความเหมาะสม (n=24)		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ระยะที่ 1 การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551				
1.	การศึกษาโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.96	0.20	มากที่สุด
2.	การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรชั้นปีในระดับประถมศึกษา/ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	4.88	0.34	มากที่สุด
3.	การจัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ	4.92	0.28	มากที่สุด
4.	การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยใช้องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.79	0.41	มากที่สุด

ตารางที่ 7 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน (ต่อ)

ที่	รายการ	ระดับความเหมาะสม (n=24)		
		$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
5.	การขอความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ จากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.71	0.46	มากที่สุด
6.	การใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ	4.75	0.44	มากที่สุด
ระยะที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551				
1.	การจัดทำโครงสร้างรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ	4.63	0.49	มากที่สุด
2.	การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ	4.67	0.64	มากที่สุด
3.	การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น	4.83	0.48	มากที่สุด
4.	การจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น	4.79	0.59	มากที่สุด
5.	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น	4.75	0.61	มากที่สุด
6.	การบันทึกและรายงานผลหลังการจัดการเรียนรู้ ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น	4.88	0.45	มากที่สุด
7.	การนำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น	4.92	0.28	มากที่สุด
รวม		4.80	0.67	มากที่สุด

จากตารางที่ 7 พบว่า ครูผู้สอนมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.67)

3. ผลการสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นำเสนอได้ ดังนี้

ตารางที่ 8 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่	รายการ	ระดับความพึงพอใจ (n=12)		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านเนื้อหา				
1.	เนื้อหามีความเหมาะสม สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา	4.91	0.28	มากที่สุด
2.	เนื้อหามีความสมบูรณ์ ถูกต้องตามหลักวิชา และทันสมัย เป็นที่ยอมรับในการใช้งานจริง	4.75	0.45	มากที่สุด
3.	เนื้อหาสนับสนุนความก้าวหน้า เพิ่มพูนองค์ความรู้ให้แก่ผู้ใช่มือ	4.83	0.39	มากที่สุด
4.	เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับผู้ใช่มือ	4.67	0.49	มากที่สุด
5.	การจัดลำดับขั้นการนำ เสนอเนื้อหาที่เหมาะสม เข้าใจง่าย	4.50	0.52	มาก
6.	ภาษาที่ใช้สื่อความหมายและเข้าใจได้ง่าย	4.58	0.51	มากที่สุด
7.	ภาษามีความเหมาะสมเป็นไปตามหลักวิชาการ	4.50	0.67	มาก
8.	ภาษาที่ใช้ถูกต้อง ชัดเจน ทั้งคำศัพท์และไวยากรณ์	4.58	0.79	มากที่สุด
9.	เนื้อหามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.25	0.87	มาก
ด้านการออกแบบ				
1.	เร้าหรือกระตุ้นความสนใจ ให้เกิดการใฝ่รู้ในเรื่องที่ต้องการให้ผู้ใช่มือ ได้เรียนรู้	4.67	0.49	มากที่สุด
2.	เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงแก่ผู้ใช่มือ	4.58	0.79	มากที่สุด
3.	สะดวก ง่ายต่อการนำไปใช้ของผู้ใช่มือ	4.92	0.29	มากที่สุด
4.	ถูกต้องตามหลักการผลิตคู่มือ	4.50	0.80	มาก
5.	สามารถถ่ายทอดเนื้อหาที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้	4.42	0.51	มาก
6.	เพิ่มบทบาทผู้ใช่มือ ในการเป็นผู้ปฏิบัติ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง	4.75	0.45	มากที่สุด

ตารางที่ 8 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา (ต่อ)

ที่	รายการ	ระดับความพึงพอใจ (n=12)		
		$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
7.	สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่	4.67	0.49	มากที่สุด
8.	ทำให้เกิดการค้นพบความรู้ด้วยตนเอง	4.58	0.39	มากที่สุด
9.	ท่านมีความพึงพอใจต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในภาพรวมเป็นอย่างไร	4.83	0.57	มากที่สุด
รวม		4.64	0.58	มากที่สุด

จากตารางที่ 8 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความพึงพอใจต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.58)

ตารางที่ 9 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน

ที่	รายการ	ระดับความพึงพอใจ (n=24)		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านเนื้อหา				
1.	เนื้อหามีความเหมาะสม สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา	4.71	0.46	มากที่สุด
2.	เนื้อหามีความสมบูรณ์ ถูกต้องตามหลักวิชา และทันสมัย เป็นที่ยอมรับในการใช้งานจริง	4.92	0.28	มากที่สุด
3.	เนื้อหาสนับสนุนความก้าวหน้า เพิ่มพูนองค์ความรู้ให้แก่ผู้คู่มือ ฯ	4.96	0.20	มากที่สุด
4.	เนื้อหามีความง่ายง่ายเหมาะสมกับผู้ใช้คู่มือ ฯ	4.88	0.34	มากที่สุด

ตารางที่ 9 ระดับความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน (ต่อ)

ที่	รายการ	ระดับความพึงพอใจ (n=24)		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
5.	การจัดลำดับขั้นการนำ เสนอเนื้อหาที่เหมาะสม เข้าใจง่าย	4.83	0.38	มากที่สุด
6.	ภาษาที่ใช้สื่อความหมายและเข้าใจได้ง่าย	4.79	0.41	มากที่สุด
7.	ภาษามีความเหมาะสมเป็นไปตามหลักวิชาการ	4.63	0.65	มากที่สุด
8.	ภาษาที่ใช้ถูกต้อง ชัดเจน ทั้งคำ ศัพท์และไวยากรณ์	4.71	0.62	มากที่สุด
9.	เนื้อหา มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.67	0.56	มากที่สุด
ด้านการออกแบบ				
1.	เร้าหรือกระตุ้นความสนใจให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่ต้องการให้ผู้รู้ได้เรียนรู้	4.96	0.20	มากที่สุด
2.	เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงแก่ผู้รู้	4.79	0.51	มากที่สุด
3.	สะดวก ง่ายต่อการนำไปใช้ของผู้รู้	4.71	0.81	มากที่สุด
4.	ถูกต้องตามหลักการผลิตคู่มือ	4.75	0.61	มากที่สุด
5.	สามารถถ่ายทอดเนื้อหาที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้	4.63	0.71	มากที่สุด

จากตารางที่ 9 พบว่า ครูผู้สอนมีความพึงพอใจต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.53)

ตอนที่ 4 ผลการตรวจสอบ ยืนยัน และข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และข้อเสนอเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยที่สำคัญที่เป็นข้อค้นพบจากการดำเนินการวิจัย โดยจัดสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) คณะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมินผล ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อตรวจสอบและยืนยัน รวมทั้งให้ความเห็นและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการส่งเอกสารประกอบการสัมมนากลุ่มฯ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณาก่อนการเข้าร่วมการสัมมนาฯ เป็นเวลา 2 สัปดาห์ เอกสารที่จัดส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย 1) แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 2) คู่มือการดำเนินงานการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ 3) และประวัติย่อผู้วิจัย

ผลการสัมมนากลุ่มอิงผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 เวลา 13.00 ถึง 16.30 น. โดยใช้รูปแบบการประชุมทางไกล (Conference) เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) มีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วม จำนวน 9 คน ผู้เข้าร่วมจำนวน 3 คน เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินรายการ และจัดบันทึกข้อมูลที่ประชุมสัมมนาฯ ได้พิจารณาในเรื่องความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริง สรุปได้ดังนี้

1.1 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้เชี่ยวชาญได้ทำการพิจารณาผลการทดลองใช้แนวทางฯ และผลการประเมินคู่มือการดำเนินการตามแนวทางฯ ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3 โดยคณะผู้เชี่ยวชาญได้มีมติเป็นเอกฉันท์ในการรับรองว่า แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมานั้น มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และมีประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีรายละเอียดของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

ระยะที่ 1 การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย

- 1) โครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 2) จัดทำโครงสร้างหลักสูตรชั้นปีในระดับประถมศึกษา/ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- 3) จัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 4) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยใช้องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 5) ขอความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 6) ใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ

ระยะที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย

- 1) จัดทำโครงสร้างรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 2) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 3) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น
- 4) จัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น
- 5) วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น
- 6) บันทึกและรายงานผลหลังการจัดการเรียนรู้ ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น
- 7) นำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น

1.2 คู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำว่า “การดำเนินการใน 2 ระยะ คือ 1) การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ 2) การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ผู้วิจัยควรมีการจัดทำเอกสารประกอบแนวทางฯ อย่างละเอียด ชัดเจน มีตัวอย่างประกอบ เช่น ตัวอย่างการจัดทำคำอธิบายรายวิชา ตัวอย่างการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้โรงเรียนที่นำแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่พัฒนาขึ้น ไปใช้อย่างสะดวก เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน โดยในภาพรวมขององค์ประกอบของคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คณะผู้เชี่ยวชาญมีมติเป็นเอกฉันท์ให้การรับรองว่า คู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ผู้วิจัยได้พัฒนานั้น มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และมีความคุ้มค่าในการใช้ในการจัดการศึกษาต่อไป โดยมีองค์ประกอบของคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

- 1) คำชี้แจงการใช้คู่มือ
- 2) วัตถุประสงค์
- 3) ตอนที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย
 - เหตุผลในการปรับหลักสูตร

4) ตอนที่ 2 เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย

- หน่วยที่ 1 การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ
- หน่วยที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ
- หน่วยที่ 3 การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ
- หน่วยที่ 4 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตร

สถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

5) เอกสารอ้างอิง

6) ภาคผนวก ประกอบด้วย

คำอธิบายรายวิชา

แผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

1.3 ข้อเสนอเชิงนโยบาย ที่ประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นว่าให้เพิ่มข้อความ
ดังนี้

1) ควรพัฒนาระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินการอย่างเป็นระบบ
และต่อเนื่อง

2) สร้างภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างความร่วมมือเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดย
เน้นการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยและพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเพื่อตรวจสอบ ยืนยันแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยแบ่งเป็นการวิจัยออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ระยะที่ 2 การพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ระยะที่ 3 การทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ระยะที่ 4 การตรวจสอบ ยืนยันแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้วิจัยได้สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะไว้ดังต่อไปนี้

สรุปผล

การสรุปผลการวิจัยผู้วิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

1.1 จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แล้วนำมาขยายร่างแนวทางการนำ

สมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 10 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาสมรรถนะหลัก 5 ประการ 2) วิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับสมรรถนะหลัก 5 ประการ 3) ศึกษาระดับการพัฒนาตามสมรรถนะที่สอดคล้องกับระดับชั้นและทำตารางสรุป 4) วิเคราะห์ความ สอดคล้องระหว่างระดับสมรรถนะกับองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้หลัก 5) วิเคราะห์ความสอดคล้อง ระหว่างพฤติกรรมบ่งชี้หลักตามสมรรถนะกับจุดประสงค์ตามแผนการจัดการเรียนรู้ตามกรอบความคิดเดิม 6) ปรับจุดประสงค์การเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสมรรถนะ 7) จัดทำกรอบ ความคิดในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ 8) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ 9) นำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะไปใช้ และ 10) ประเมินผล

1.2 ผลการร่างคู่มือการดำเนินงานการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 บทนำ ตอนที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วย 1) แนวคิดหลักสูตรฐานสมรรถนะ 2) สมรรถนะหลัก 5 ประการ 3) การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา 4) แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และ 5) การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ และตอนที่ 3 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัด การเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

2. ผลการพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของ ร่างแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีผลการดำเนินการ สรุปได้ ดังนี้

2.1 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย

- 1) โครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 2) จัดทำโครงสร้างหลักสูตรชั้นปีในระดับประถมศึกษา/ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ ช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- 3) จัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 4) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยใช้องค์ประกอบ ของหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

5) ขอความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ จากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

6) ใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
ระยะที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย

- 1) จัดทำโครงสร้างรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 2) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 3) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น
- 4) จัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ
ที่พัฒนาขึ้น

5) วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการ
เรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น

6) บันทึกและรายงานผลหลังการจัดการเรียนรู้ ตามหน่วยการเรียนรู้และแผน
การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น

7) นำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาการจัดการเรียนรู้
ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น

2.2 คู่มือการดำเนินงานการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในห้องเรียน ประกอบด้วย องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) คำชี้แจงการใช้คู่มือ
- 2) วัตถุประสงค์
- 3) ตอนที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย
 - เหตุผลในการปรับหลักสูตร
- 4) ตอนที่ 2 เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย
 - หน่วยที่ 1 การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ
 - หน่วยที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ
 - หน่วยที่ 3 การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ
 - หน่วยที่ 4 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 5) เอกสารอ้างอิง
- 6) ภาคผนวก ประกอบด้วย
 - ตัวอย่างคำอธิบายรายวิชา
 - ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

3. ผลการทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2551 โดยเป็นการประมวลผล และสรุปจากการศึกษาผลการดำเนินการจากโรงเรียน
ที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 12 โรงเรียน มีผลดังนี้

3.1 ผลการนิเทศ ติดตาม การนำแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน สามารถสรุปได้ตามระยะการดำเนินการของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีการดำเนินการ 2 ระยะ ดังนี้

1) ระยะที่ 1 การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยสรุป พบว่า โรงเรียนกำหนดสมรรถนะหลัก 5 ประการ ในหน่วยการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา แผนการจัดการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล มีการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างมาตรฐานและตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับสมรรถนะหลัก 5 ประการ ก่อนลงสู่การจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล ทั้งนี้ยังทำให้ผู้บริหารสถานศึกษากล้าคิด กล้าทำ กล้าที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ยึดติดกับกรอบความคิดเดิม ๆ และบุคลากรมีความตื่นรู้ในเรื่องของหลักสูตรสมรรถนะหลัก 5 ประการ ยอมรับในการเปลี่ยนแปลง และสามารถปรับตัวได้ดีเมื่อเข้าสู่สภาวะการเปลี่ยนแปลง

2) ระยะที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยสรุป พบว่า โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนเน้นแบบ Active Learning มีการสร้างเกณฑ์การประเมินตามระดับความสามารถของสมรรถนะหลักที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และพฤติกรรมบ่งชี้หลักจัดทำตารางบันทึกแสดงความก้าวหน้าตามระดับความสามารถของสมรรถนะหลัก กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้หลักที่ชัดเจน ทำให้ครูมีการปรับพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีสมรรถนะตามที่กำหนดไว้ในแผนจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก มีความคิดเป็นระบบมากขึ้น และไม่ค่อยขาดเรียน นักเรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น และมีจิตอาสาในการพัฒนาชุมชนของตนเอง นักเรียนสามารถทำโครงงานฐานวิจัยได้ตามความสนใจ สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง และนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันได้ ครูผู้สอนสามารถเชื่อมโยงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับสมรรถนะหลัก 5 ประการ ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ มีการกำหนดผลงาน ชิ้นงาน/ภาระงาน ตรงกับระดับความสามารถของสมรรถนะที่กำหนดไว้ ทำให้ครูผู้สอนมีการวัดระดับพฤติกรรมตัวบ่งชี้หลัก ตามกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ จุดประสงค์ กระบวนการได้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและเนื้อหาที่เรียนในแต่ละชั่วโมง มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการประเมิน การบันทึกผลและการรายงานผลความก้าวหน้าในการประเมินสมรรถนะหลัก 5 ประการ ตามระดับคุณภาพที่ตั้งไว้ มีผลการประเมินย้อนกลับให้ผู้เรียนทราบเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบพัฒนาการและพัฒนาความสามารถของตนเองให้ดีขึ้น และครูผู้สอนสามารถนำผลการประเมินพัฒนาความสามารถผู้เรียนไปพัฒนาการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียนแต่ละระดับ บันทึกหลังแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสมรรถนะหลักที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และรายงานความก้าวหน้าให้นักเรียนทราบ เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้ระดับความสามารถตนเอง และพัฒนาตนเองตามความถนัด ความชอบและความสามารถของตนเอง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

3.2 ผลการสอบถามความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เกี่ยวกับแนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยสรุป พบว่า

1) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อยู่ในระดับมากที่สุด

2) ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีระดับความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการตรวจสอบ ยืนยัน แนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยการตรวจสอบและยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และข้อเสนอเชิงนโยบาย

การตรวจสอบและยืนยันเกี่ยวกับแนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้วิจัยได้จัดสัมมนาเชิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วม จำนวน 9 ท่าน เพื่อยืนยันความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริง สรุปได้ดังนี้

4.1 ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริงของแนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และมีประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริง โดยมีขั้นตอนของแนวทางการนำเสนอสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ มี 6 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสมรรถนะหลัก 5 ประการ

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำโครงสร้างหลักสูตรชั้นปีในระดับประถมศึกษา/ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยใช้องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ขั้นตอนที่ 5 ขอความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 6 ใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
ระยะที่ 2 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ มี 7 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 จัดทำโครงสร้างรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ

ขั้นตอนที่ 3 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 จัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 บันทึกและรายงานผลหลังการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 7 นำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น

แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แสดงดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 11 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4.2 ผลการตรวจสอบยืนยันของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริงของคู่มือการดำเนินงานในการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และมีประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริง โดยมีองค์ประกอบของคู่มือการดำเนินงานในการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ดังนี้

4.2.1 ชื่อเรื่อง

4.2.2 คำนำ

4.2.3 สารบัญ

4.2.4 คำชี้แจงการใช้คู่มือ

4.2.5 วัตถุประสงค์

4.2.6 ตอนที่ 1 บทนำ

4.2.7 ตอนที่ 2 เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย

หน่วยที่ 1 การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

หน่วยที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

หน่วยที่ 3 การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ

หน่วยที่ 4 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

4.2.8 เอกสารอ้างอิง

4.2.9 ภาคผนวก

3.3 ข้อเสนอเชิงนโยบาย ที่ประชุมสัมมนาฯ มีความเห็นว่าให้ปรับข้อความภายในเพื่อให้กระชับ เข้าใจง่าย ดังนี้

เพื่อให้การดำเนินการในการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรกำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนและดำเนินการดังต่อไปนี้

1) สื่อสารสร้างความเข้าใจและการยอมรับสำหรับสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง
2) ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาครูเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อย่างต่อเนื่อง

3) ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการวิจัยและพัฒนารูปแบบ หรือแนวทางในการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน

4) ควรพัฒนาระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

5) สร้างภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างความร่วมมือเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยเน้นการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสำหรับศตวรรษที่ 21

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จากผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แล้วนำมาขยายร่างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สอดคล้องกับ ชลธาร สมาน (2560) ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดทำคู่มือ ควรเริ่มจากกำหนดหัวข้อเรื่องที่จะศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามขั้นตอนการปฏิบัติงาน ตรวจสอบและทดสอบเนื้อหา ปรับปรุงคู่มือและใช้งาน ประเมินผล รวบรวมข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงคู่มือ และจัดทำคู่มือที่สมบูรณ์เหมาะสมต่อการนำไปใช้จริง ซึ่งการดำเนินการที่กล่าวมาต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน เข้าใจง่ายเพื่อผู้ใช้งานสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับ วัฒนา นิคมประเสริฐ (2554) ที่กล่าวว่าคู่มือที่ดีนั้น ต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้นำไปใช้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ โดยประกอบไปด้วยคำชี้แจงในการใช้คู่มือ เนื้อหาเหมาะสมกับวัยของนักเรียน และครอบคลุมทุกด้าน วิธินำไปใช้ และการแนะนำแหล่งความรู้อ้างอิงต่าง ๆ ตลอดจนการเสนอแนะสื่ออุปกรณ์ที่สอดคล้องกับเนื้อหาหรือกิจกรรม

2. ผลการสร้างและพัฒนาแนวทางนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ มี 6 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 2) จัดทำโครงสร้างหลักสูตรชั้นปีในระดับประถมศึกษา/ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
- 3) จัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 4) จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยใช้องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
- 5) ขอความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 6) ใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ

ระยะที่ 2 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ มี 7 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) จัดทำโครงสร้างรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 2) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ
- 3) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น
- 4) จัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น
- 5) วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น
- 6) บันทึกและรายงานผลหลังการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการ

เรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น 7) นำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2537) วัฒนาพร กระจับทุกซ์ (2545) สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553) และ เพลินพิศ ธรรมรัตน์ (2559) ที่ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนอย่างชัดเจน ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหนึ่งภารกิจหลักของสถานศึกษา โดยต้องสร้างความมั่นใจต่อพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชน ว่าผู้เรียนจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และเกิดสมรรถนะสำคัญ ตลอดจนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ดังกล่าว สถานศึกษาจะต้องออกแบบหลักสูตรให้ครอบคลุมส่วนที่เป็นหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุถึงคุณภาพตาม มาตรฐาน อันเป็นความคาดหวังที่กำหนดไว้ร่วมกันในการพัฒนาเยาวชนทุกคนในชาติ รวมทั้งการนำ สมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

คู่มือการดำเนินงานการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วย 1) ชื่อเรื่อง 2) คำนำ 3) สารบัญ 4) คำชี้แจงการใช้คู่มือ 5) วัตถุประสงค์ 6) ตอนที่ 1 บทนำ 7) ตอนที่ 2 เนื้อหาสาระ ประกอบด้วย หน่วยที่ 1 การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ หน่วยที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ หน่วยที่ 3 การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ หน่วยที่ 4 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐาน สมรรถนะในชั้นเรียน 8) เอกสารอ้างอิง และ 9) ภาคผนวก ประกอบด้วย ตัวอย่างแผนการจัดการ เรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแสงรุณี มีพร (2552) ที่กล่าวไว้ว่า คู่มือควรประกอบด้วย 1) คำชี้แจงในการใช้คู่มือ 2) คำชี้แจงเกี่ยวกับการเตรียมการที่จำเป็นต่าง ๆ 3) เนื้อหาสาระและกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำเนินการ 4) ความรู้เสริมหรือแบบฝึกปฏิบัติเพื่อ ช่วยผู้อ่านในการฝึกฝน 5) ปัญหาและคำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญา 6) แหล่งข้อมูล และแหล่งอ้างอิง และกนกวรรณ ศิรินิมิตรกุล (2553) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของคู่มือว่าควร ประกอบด้วยรายละเอียดที่สำคัญ ได้แก่ 1) คำชี้แจงการใช้คู่มือ โดยครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของคู่มือ ความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการใช้คู่มือ วิธีการใช้และคำแนะนำ เนื้อหาสาระ ปกติจะมีการให้เนื้อหาสาระ โดยมีคำชี้แจงหรือคำอธิบายประกอบ และอาจมีการวิเคราะห์เนื้อหาสาระให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจ ที่กระจำ การเตรียมการ ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับการเตรียมสถานที่ วัสดุ สื่ออุปกรณ์ และ เครื่องมือที่จำเป็น การเตรียมวัสดุ และการติดต่อประสานงานที่จำเป็น กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม ส่วนนั้นเป็นส่วนสำคัญของคู่มือ โดยจำเป็นต้องให้ข้อมูลหรือรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้ คำแนะนำ เกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีดำเนินการ ตัวอย่างเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะช่วยให้บรรลุผล คำถาม ตัวอย่าง แบบฝึกหัด แบบฝึกปฏิบัติ สื่อต่าง ๆ ที่ใช้ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งควรทำ ไม่ควรทำ รวมทั้ง ชลธาร สมานธิ (2560) ได้กล่าวถึงลักษณะของคู่มือที่ดีนั้น ควรประกอบด้วยเนื้อหาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย มีรูปแบบ กระตัดรัด ตัวอักษรอ่านง่าย ชัดเจน มีการจัดลำดับข้อมูลนำเสนอเป็นขั้นตอนที่เข้าใจง่าย ในด้านของ เนื้อหาควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน มีการระบุขอบข่ายเนื้อหาที่ครอบคลุม มีคำแนะนำ ในการศึกษาคู่มือซึ่งเขียนไว้ชัดเจน มีความเหมาะสมตรงกับความต้องการและความจำเป็น ส่วนในด้านการนำไปใช้นั้น ควรมีการกำหนดขั้นตอนการศึกษาคู่มือกิจกรรม เนื้อหาและแบบฝึกที่สัมพันธ์กัน รวมทั้งมีการประเมินผลที่เหมาะสมกับเนื้อหาของคู่มือ นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของ

คู่มือประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 คำชี้แจงในการใช้คู่มือและวัตถุประสงค์คู่มือ ส่วนที่ 2 เนื้อหาสาระ แบบฝึก กิจกรรม และการวัดประเมินผล และ ส่วนที่ 3 แหล่งอ้างอิง ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของคู่มือจะต้องง่ายต่อการทำความเข้าใจ มีวิธีการนำไปใช้ที่ไม่สลับซับซ้อน การนำเสนอแหล่งความรู้ สื่ออุปกรณ์ มีความสอดคล้องกับเนื้อหาหรือกิจกรรม ในการดำเนินขั้นตอนการจัดทำคู่มือ ควรเริ่มจากกำหนดหัวข้อเรื่องที่จะศึกษา ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการตามขั้นตอนการปฏิบัติงาน ตรวจสอบและทดสอบเนื้อหา ปรับปรุงคู่มือและใช้งาน ประเมินผล รวบรวมข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงคู่มือ และจัดทำคู่มือที่สมบูรณ์เหมาะสมต่อการนำไปใช้จริง

3. ผลการทดลองใช้แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนสามารถกำหนดสมรรถนะหลัก 5 ประการ ในหน่วยการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา แผนการจัดการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล มีการวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างมาตรฐานและตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับสมรรถนะหลัก 5 ประการ ก่อนลงสู่การจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล ทั้งนี้ ยังทำให้ผู้บริหารสถานศึกษากล้าคิด กล้าทำ กล้าที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ยึดติดกับกรอบความคิดเดิม ๆ และบุคลากรมีความตื่นรู้ในเรื่องของหลักสูตรสมรรถนะหลัก 5 ประการ ยอมรับในการเปลี่ยนแปลง และสามารถปรับตัวได้ดี เมื่อเข้าสู่ภาวะการเปลี่ยนแปลงและมีการจัดการเรียนการสอนเน้นแบบ Active Learning มีการสร้างเกณฑ์การประเมินตามระดับความสามารถของสมรรถนะหลักที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และพฤติกรรมบ่งชี้หลัก จัดทำตารางบันทึกแสดงความก้าวหน้าตามระดับความสามารถของสมรรถนะหลัก กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้หลักที่ชัดเจนทำให้ครูมีการปรับพฤติกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีสมรรถนะตามที่กำหนดไว้ในแผนจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้ กล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออก มีความคิดเป็นระบบมากขึ้น และไม่คอยขาดเรียน นักเรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่น และมีจิตอาสาในการพัฒนาชุมชนของตนเอง นักเรียนสามารถทำโครงงานฐานวิจัยได้ตามความสนใจ สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตจริง และนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันได้ ครูผู้สอนสามารถเชื่อมโยงมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กับสมรรถนะหลัก 5 ประการ ในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะมีการกำหนดผลงาน ชิ้นงาน/ภาระงาน ตรงกับระดับความสามารถของสมรรถนะที่กำหนดไว้ ทำให้ครูผู้สอนมีการวัดระดับพฤติกรรมตัวบ่งชี้หลัก ตามกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ จุดประสงค์ กระบวนการ ได้สอดคล้องกับเนื้อเรื่องและเนื้อหาที่เรียนในแต่ละชั่วโมง มีการกำหนดเกณฑ์การประเมิน ผลการประเมิน การบันทึกผลและการรายงานผลความก้าวหน้าในการประเมินสมรรถนะหลัก 5 ประการ ตามระดับคุณภาพที่ตั้งไว้ มีผลการประเมินย้อนกลับให้ผู้เรียนทราบเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบพัฒนาการและพัฒนาความสามารถของตนเองให้ดีขึ้น และครูผู้สอนสามารถนำผลการประเมินพัฒนาความสามารถผู้เรียน ไปพัฒนาการออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียนแต่ละระดับ บันทึกของผู้เรียนหลังแผนการจัดการเรียนรู้ ตามสมรรถนะหลักที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และรายงานความก้าวหน้าให้นักเรียนทราบ ส่งผลให้ผู้เรียนรับรู้ระดับความสามารถตนเอง และพัฒนาตนเองตามความถนัด ความชอบ และความสามารถของตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้

เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ “เน้นการปฏิบัติ” โดยมีชุดของเนื้อหาความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการนำไปสู่สมรรถนะที่ต้องการ ในระดับที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงาน ได้จริง มีแนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเพื่อพัฒนาผู้เรียนในชั้นเรียนทำได้หลายแนวทาง สอดคล้องกับแนวทางในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) ได้สรุปหลักการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ไว้ 6 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่ 1 “ใช้งานเดิม เสริมสมรรถนะ” เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสมรรถนะกับบทเรียนนั้นเข้าไป และคิดกิจกรรมเสริมแนวทางที่ 2 “ใช้งานเดิม ต่อเติมสมรรถนะ” เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ต่อยอดจากเนื้อหาเดิม แนวทางที่ 3 “ใช้รูปแบบการเรียนรู้ สู่การพัฒนาสมรรถนะ” เป็นการนำรูปแบบการเรียนรู้ต่าง ๆ มาวิเคราะห์ เชื่อมโยงกับสมรรถนะที่สอดคล้องกัน แนวทางที่ 4 “สมรรถนะเป็นฐาน ผสานตัวชี้วัด” เป็นการจัดการเรียนรู้โดยนำสมรรถนะที่ต้องการ พัฒนาเป็นตัวตั้งและนำตัวชี้วัดที่สอดคล้องกันมาออกแบบ การสอนร่วมกัน แนวทางที่ 5 “บูรณาการผสานหลายสมรรถนะ” เป็นการจัดการเรียนรู้ โดยนำสมรรถนะหลักหลายสมรรถนะเป็นตัวตั้งและวิเคราะห์ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง แล้วออกแบบการสอนที่มีลักษณะเป็นหน่วยบูรณาการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม แนวทางที่ 6 “สมรรถนะชีวิต ในกิจวัตรประจำวัน” เป็นการสอดคล้องสมรรถนะที่ส่งเสริมในการทำกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ

ผลการสอบถามความคิดเห็นผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนเกี่ยวกับแนวทางและคู่มือ การดำเนินการตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยสรุป พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีระดับความคิดเห็นโดยรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตาม แนวทางมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนโดยใช้หลักการ แนวคิดและทฤษฎี โดยเริ่มจากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิด และจัดประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องแล้วปรับปรุงตามคำแนะนำและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้อง กับคเชนเทพ จันทรวงศ์ (2561) ได้พัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็น พลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยดำเนินการศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ ธรรมนูญว่าด้วยสถานักเรียน เอกสารที่เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานสถานักเรียนของโรงเรียน แผนงาน โครงการ กิจกรรม รายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียน นำมาพัฒนาคู่มือ การบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียน มัธยมศึกษา ประเมินคุณภาพโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ของผู้ทรงคุณวุฒิและจัดทำเป็นคู่มือฉบับสมบูรณ์

4. ผลการประเมินแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยการตรวจสอบและยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และข้อเสนอเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยพบว่า ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริงของแนวทางการนำ สมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่ามีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และมีประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้เนื่องจากการสร้างและพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา แบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) การพัฒนาแนวทางและคู่มือการดำเนินงาน โดยตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำทดลองใช้กับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการ มีการนิเทศ ติดตามการดำเนินการตามแนวทางที่กำหนด รวมทั้งรับทราบปัญหา อุปสรรค รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่น แล้วนำมาปรับปรุงพัฒนาให้มีความสมบูรณ์ สอดคล้องกับเขตพื้นที่ จันทรวงศ์ (2561) ได้พัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยดำเนินการศึกษาระเบียบ ข้อบังคับ ธรรมนูญว่าด้วยสถานักเรียน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการดำเนินงานสถานักเรียนของโรงเรียน แผนงาน โครงการ กิจกรรม รายงานผลการดำเนินงานกิจกรรมสถานักเรียน นำมาพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็นพลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ประเมินคุณภาพโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและจัดทำเป็นคู่มือฉบับสมบูรณ์ และเอนก เทียนบูชา (2552) ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาสมรรถนะหลักเพื่อเตรียมคนเข้าสู่งาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักที่เหมาะสมมี 5 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์การออกแบบ การพัฒนาการนำไปปฏิบัติ และการประเมินผล ส่วนประกอบที่สำคัญของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักคือ การกำหนดคำอธิบายสมรรถนะหลัก การกำหนดระดับของสมรรถนะหลัก โดยแบ่งออกเป็น 5 ระดับ การกำหนดมาตรฐานสมรรถนะหลัก และการจัดทำโมดูลการพัฒนาสมรรถนะหลัก กระบวนการพัฒนาสมรรถนะหลักที่สำคัญมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความตระหนัก การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการฝึกปฏิบัติ รวมทั้งมีผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะหลักมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 สถานศึกษาควรนำผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสู่หลักสูตรฐานสมรรถนะ

1.2 ครูผู้สอนควรนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการจัดเรียนรู้สำหรับเด็ก และเยาวชนในวัยเรียนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความต้องการในการเรียนรู้ต่อไปอีก ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้นี้อาจสอดแทรกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่น ๆ ด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย

2. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

เพื่อให้การดำเนินการในการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรกำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วน และดำเนินการดังต่อไปนี้

2.1 สื่อสารสร้างความเข้าใจและการยอมรับสำหรับสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.2 ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาครูเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อย่างต่อเนื่อง

2.3 ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการวิจัยและพัฒนา รูปแบบ หรือแนวทางในการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

2.4 ควรพัฒนาระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินการอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง

2.5 สร้างภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างความร่วมมือเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสำหรับศตวรรษที่ 21

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรดำเนินการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียนที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา

3.2 ควรศึกษาวิจัยเพื่อประเมินภาพความสำเร็จของสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

3.3 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Disruptive Technology)

บรรณานุกรม

- กนก จันทรา. (ม.ป.ป.). การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ. วารสารประกอบการประชุมคณะทำงานยก
ร่างสาระสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน, อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.
กรุงเทพมหานคร: โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม.
- _____. (2560). การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะสากลสำหรับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วารสาร
สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ปีที่ 20 เดือนมกราคม-ธันวาคม 2560.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กนกวรรณ ศิริณมิตรกุล. (2553). การพัฒนาคู่มือการควบคุมคุณภาพสินค้า บริษัทเจเนซิสเอสโซซิเอช
จำกัด. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต) สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กฤตินี พันธุ์เสนา. (2563). โมเดลการฝึกอบรมแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านเทคโนโลยี
สารสนเทศและการศึกษา สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญา)
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2554). แผนแม่บทว่าด้วยการเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน.
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: กองอาเซียน 3 กรมอาเซียน.
- _____. (2552). เอกสารประกอบการประชุมระดับชาติ เรื่อง “ความร่วมมือในภูมิภาคเพื่อ
ขับเคลื่อนประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน”. กรุงเทพมหานคร: กรมอาเซียน.
- _____. (2557). ข้อมูลพื้นฐานของอาเซียน. สืบค้นจาก <http://www.mfa.go.th/asean/th/other>.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2560). มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์
และสาระภูมิศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กิตติพงษ์ เลิศเสียงชัย. (2547). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานบริษัททวโลหะ
จำกัด. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- คัมภีร์ สุดแท้. (2553). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก.
(วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาสารคาม:
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- คเชนเทพ จันทวงศ์. (2561). การพัฒนาคู่มือการบริหารงานสถานักเรียนตามแนวคิดความเป็น
พลเมืองประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต)
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จรรยา ดาสา. (2552). 15 เทคนิคในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2564 จาก http://www.il.mahidol.ac.th/th/images/stories/exchange/7-05-52_Column_6.pdf
- จิราภรณ์ ศรีเมืองคุณ. (2558). การพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะผู้เรียนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กาญจนบุรี เขต 4. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิจัยและประเมินผล การศึกษา. กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2537). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชนะ กลีภรณ์. (2546). คุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational qualifications): กรณีศึกษา ประเทศอังกฤษ สก๊อตแลนด์ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา.
- ชมพันธุ์ กุญชร ณ อยุธยา. (2540). การพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: ขวาทหารอากาศ.
- ชลธาร สมานธิ. (2560). การพัฒนาคู่มือการบริหารจัดการศึกษาเรียนรู้หลักสูตรอาชีวศึกษาและ มัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) ของโรงเรียนสบเมยวิทยาคม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- เชิดศักดิ์ รักดีวิโรจน์. (2556). ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เรื่องทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและ ความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (ปริญาการศึกษามหาบัณฑิต) สาขาวิชาการมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฐิติพัฒน์ พิษณุธาดาทงศ์. (2549). การพัฒนาระบบสมรรถนะของกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ. กาญจนบุรี: บริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน).
- ณรงค์วิทย์ แสงทอง. (2547). มารู้จัก competency กันเถอะ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอช อาร์ เซ็นเตอร์ จำกัด.
- ณัฐยานัน รัตนพาหิระ. (2553). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและ เทคโนโลยี เรื่อง การแปรรูปมังคุด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบุญสมวิทยา จังหวัดจันทบุรี. (ปริญาครุศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ. (2557). การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการสื่อสาร การศึกษาผ่านสื่อ อิเล็กทรอนิกส์สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐม เขต 1. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทศนา ขมมณี. (2551). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพื่อน ทองแก้ว. (2550). สมรรถนะ (Competency): หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- อ่ำรง บัวศรี. (2542). ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและการพัฒนา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พัฒนาการศึกษา.

- นงลักษณ์ แพงเรือน และคณะ. (2563). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษบนฐานสมรรถนะทางภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. **วารสารครุศาสตร์**, 48(4) (ตุลาคม-ธันวาคม 2563).
- บ้งอร เสรีรัตน์. (2564). **หลักสูตรฐานสมรรถนะ**. เอกสารประกอบการบรรยาย วันที่ 5 มกราคม 2564. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2564. จาก [https://regis.sru.ac.th > uploads > sites > 2021/01](https://regis.sru.ac.th/uploads/sites/2021/01)
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). **การวิจัยเบื้องต้น**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2535). **การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน**. กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพานิช.
- ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ. (2551). **การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพฯ.
- พัชรพร สันติวิจิตรกุล. (2553). **การพัฒนาคู่มือวิจัยในชั้นเรียนสำหรับครูผู้สอนในโรงเรียน องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี 1 (ดอนสักผดุงวิทย)**. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- พิศุจน์ มีไปล์. (2549). **คู่มือการจัดการเรียนรู้โดยวิธีสตอรี่ไลน์สำหรับครูในโรงเรียน อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี**. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร).
- พิเศษ ปันรัตน์. (2556). **หลักและวิธีการจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2564 จาก <http://bus.ku.ac.th>.
- พิระวัตร จันทกุล. (2559). **รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต). สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เพ็ญจันทร์ แสนประสาน และคณะ. (2548). **การจัดการทางการพยาบาลสู่การเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: สุขุมวิทการพิมพ์.
- เพ็ญศิริ โฉมกาย. (2562). **การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านคุณลักษณะของบัณฑิตนักปฏิบัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก. วารสารศึกษาศาสตร์**, 20(2). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เพลินพิศ ธรรมรัตน์. (2559). **รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา: การปลูกฝังพาราในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน**. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ภัทรกร เพื่องฟู. (2548). **คู่มือการปฏิบัติงานการรับงานการคำสำหรับครู-อาจารย์วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี**. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร).
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2564). **สรุปแนวทางการเขียนข้อเสนอแนะงานวิจัยที่มีผลกระทบเชิงสังคมของสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ (ออนไลน์)** สืบค้นเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2564 จาก <https://www.stou.ac.th/SchoolsWeb/commarts/UploadedFile/3.pdf>.

- ยศวัฒน์ คำภู. (2562). การพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะโดยใช้โครงงานเป็นฐาน วิทยาลัยการอาชีพพรรณานิคม สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- เยาวเรศ ภักดีจิตร. (2557). Active Learning กับการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. นครสวรรค์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊ค.
- วริษฐา ทรงจอหอ. (2555). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้ ลำจักราชคู่บ้าน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนรัฐการุณวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- วัฒนา ฉิมประเสริฐ. (2554). การพัฒนาคู่มือครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมระเบียบวินัยของนักเรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาบริหารการศึกษา. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- วัฒนา สุวรรณไตรย์. (2548). ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร. เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน. สกลนคร: สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2545). เทคนิคและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟิก.
- วิชาพรณ กิ่งวัชระพงศ์. (2553). รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านการโรงแรมและ บริการงานบริการส่วนหน้าตามมาตรฐานอาชีพอุตสาหกรรมบริการโรงแรม. (วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรอุตสาหกรรมดุสิตบัณฑิต) สาขาวิชาบริหารอาชีวและเทคนิคศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2562). การประเมินตามสภาพจริงอิงสมรรถนะ (Authentic competency-based assessment). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้
- วิรัช วรรณรัตน์. (2539). จุดประสงค์การสอนและการสอบ. วารสารวัดผลการศึกษา, 17(51), มกราคม-เมษายน.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2548). ผู้บริหารโรงเรียน: สามมิติการพัฒนาวิชาชีพสู่ความเป็นผู้บริหารที่มี ประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. (2557). การพัฒนาระบบประเมินมาตรฐานของบุคลากรที่ประกอบ วิชาชีพท่องเที่ยวตามมาตรฐาน ASEAN. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา.

- ศิริเพ็ญ ทองดี. (2561). การประเมินความต้องการจำเป็นในการประเมินสมรรถนะการประเมินตามสภาพจริงสำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิจัยวัดผลและสถิติทางการศึกษา. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สัจด์ อุทรานันท์. (2532). **พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร**. กรุงเทพมหานคร: วงเดือนการพิมพ์.
- สนธยา หลักทอง. (2562). การพัฒนาโมเดลการฝึกอบรมแบบผสมผสานตามหลักการนำตนเองเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการรู้ดิจิทัล สำหรับครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) สาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สรณัญ จินตวาท. (2557). **การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน (Work Manual Development)**. สืบค้นเมื่อ 27 เมษายน 2560, จาก <http://www.mua.go.th>.
- สรณัญพัชร แก้วศรีไตร. (2563). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารเรื่องคำและหน้าที่ของคำโดยการใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาวิจัยหลักสูตรและการสอน. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สัณญา ภัทรกร. (2552). ผลการจัดการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่องความน่าจะเป็น. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต) สาขาวิชาการมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิริกร ประสบสุข. (2555). การพัฒนาคู่มือครูในการจัดกิจกรรมส่งเสริมระเบียบวินัยของนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. (2548). **แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทซีเอ็ดดูเคชั่นจำกัด (มหาชน).
- สุชนา ฉัตรวิริยะ. (2553). **การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อการฝึกอบรมตามมาตรฐานอาชีพช่างจัดดอกไม้**. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) สาขาวิชาเทคโนโลยีเทคนิคศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สุมิตร คุณานุก. (2532). **หลักสูตรและการสอน** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ชวนพิมพ์.
- เสถียร คามิศักดิ์. (2556). **การเขียนคู่มือปฏิบัติงาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- แสงรุณีย์ มีพร. (2552). **การวิจัยและพัฒนาคู่มือการจัดการความรู้เพื่อการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา**. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต) สาขาหลักสูตรและการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). **แนวการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียนระดับมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). คู่มือหลักสูตรอาเซียน: ASEAN Curriculum Sourcebook ฉบับแปลเป็นไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- _____. (2563). **ร่าง สมรรถนะหลัก 5 ประการ (Five Core Competencies)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (อัดสำเนา).
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548). **คู่มือสมรรถนะราชการพลเรือนไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2552). **การจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน (Work Manual) (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการ. (2539). **การประเมินผลการเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). **แนวทางการดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนาการส่งเสริมวัดกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน**. เอกสารประกอบการประชุมสร้างความเข้าใจแนวทางการดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนาการส่งเสริมวัดกรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้.
- _____. (2562ก). **แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. นนทบุรี: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- _____. (2562ข). **รายงานผลการวิจัยและพัฒนากรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นสำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. นนทบุรี: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- _____. (2563). **การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก**. นนทบุรี: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2557). **แนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). **แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- อนงค์พร พะวรรัมย์. (2546). **การเปรียบเทียบผลการประเมินการปฏิบัติงานสอนของครู ระหว่างการประเมินตนเองกับการประเมินแบบ 360 องศา**. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต), กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอนก เทียนบูชา. (2552). **การพัฒนาสมรรถนะหลักเพื่อเตรียมคนเข้าสู่งาน**. (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2551). **หลักการสอน** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์. (2553). **ระบบการบริหารผลงาน = Performance management system.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- Armstrong, D.G. (1989). **Developing and Documenting the Curriculum.** Needham Heights, Mass: Allyn and Bacon.
- Australian national training authorities. (2003). **Leader and the leadership process.** New York: Ballantine Books.
- Bishop, G. (1985). **Curriculum Development: A textbook for Students.** Macmillan Publishers.
- Good, Carter V. (1973). **Dictionary of Education.** (3rded). New York: McGraw-Hill Book Company.
- Gopee, N. (2000). Self-assessment and the concept of the lifelong learning nurse. **British Journal of Nursing**, 9 (11), 724-729.
- Herme J. MOSHA. (2012). **A Case Study of Learning Materials Used to Deliver Knowledge and Skills- or Competency-Based Curricula (in Tanzania).** Association for the Development of Education in Africa (ADEA) – 2012 Association for the Development of Education in Africa (ADEA) African Development Bank (AfDB) Temporary Relocation Agency (ATR), 13 avenue du Ghana BP 323.
- Jones, C.A. (2005). **Assessment for Learning.** UK: Newnorth Ltd.
- Ken Masters. (2013). **Edgar Dale's Pyramid of Learning in medical education: A literature review.** Sultanate of Oman: Sultan Qaboos University.
- Kenya Institute of Curriculum Development. (2017). **Basic Education Curriculum Framework.** (Online), Retrieved from <https://kicd.ac.ke/wp-content/uploads/2017/10/CURRICULUMFRAMEWORK.pdf>
- Kerr, Donna H. (1976). The Logic of Policy and Successful Policies. **Policy Sciences**, 7, 3.
- Kob, A. (1997). Competency : The shot heard around the nursing world. **Nursing Management**, 28(2), 10-12.
- McClelland, D.C. (1973). "Testing for competence rather than for intelligence." **American Psychologist**. 28(1). 1-14.
- Michaelis, Grossman and Scott. (1975). **New designs for elementary curriculum and Instruction.** (2nded.). New York: McGraw-Hill Book Company.
- Miles. V. C. (1965). **Thermostatic control principles and practices.** London: George News.
- Miller, E., Flynn, J. M., & Umadac, J. (1998). Assessing, developing, and maintaining staffs competency in times of restructuring. **Journal of Nursing Care Quality**. 12(6), 9-17.

- Miller, Van. (1965). **The Public Administration of American School System**. New York: The Macmillan Company.
- O' Hagan, K. (1996). **Competence in Social Work practice : A Practical Guide for Professional**. London: Prentice Hall.
- OECD. (2018). **The Future of Education and skills Education 2030: The future we want**. Paris: OECD Publishing.
- Oliva, P. (1992). **Developing The curriculum**. (3rd ed.). New York: Harper Collins Publishers.
- _____. (1997). **The curriculum: Theoretical dimensions**. New York: Longman.
- Parry, Scott B. (1996). The Quest for Competencies. **Journal of Training**, pp. 48-56.
- Regional Educational Laboratory at ADC. (2015). **Competency-Based Learning: Definitions, Policies, and Implementation**. Regional Educational Laboratory Northeast & Islands (ED): Education Development Center, Inc. (EDC).
- Saylor, Alexander and Lewis. (1981). **Curriculum planning for schools**. Now York: Holt, Rinehart & Winston.
- Scriven, Michael. (1991). **Evaluation thesaurus**. (4thed.). USA: Newbury Park.
- Sowell, Evelys J. (1996). **Curriculum an Integrative Introduction**. New Jersey: Prentice Hall.
- Spencer, L.M. and Spenser, S.M. (1994). **Competency assessment method: History and state of the art**. Boston: Halt/McBer Research.
- Taba, H. (1962). **Curriculum development: Theory and practice**. New York: Harcourt, Brace & World.
- Tyler Ralph W. (1949). **Basic Principia of Curriculum and Instruction**. Chicago: the University of Chicago press.
- UNESCO. (2010). **Competency-based curriculum**. International Bureau of.... Retrieved April 7, 2021, from <http://www.ibe.unesco.org> › competency-

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

การสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของร่างแนวทางและร่างคู่มือการดำเนินงาน
ตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้
ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1. ดร.ขวลิต โพธิ์นคร	อดีตผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. นายไตรรงค์ เจนการ	อดีตหัวหน้ากลุ่มการวัดประเมินผลและการเรียนการสอน
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
3. นางบัวบาง บุญอยู่	อดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ หน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. นางลัดดา ศรีทอง	อดีตผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
5. ดร.ประภาศรี พิทอนวอน	อดีตผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1
6. ดร.มาเรียม ซอหมัด	ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
7. ดร.ชยพร กระต่ายทอง	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ดร.ขวลิต โพธิ์นคร	อดีตผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. นางบัวบาง บุญอยู่	อดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ หน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. นางลัดดา ศรีทอง	อดีตผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
4. ดร.มาเรียม ซอหมัด	ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2
5. ดร.ชยพร กระต่ายทอง	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

รายชื่อทรงคุณวุฒิ

การสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและยืนยันความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของร่างแนวทางและร่างคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

1. ดร.วัฒนาพร ระงับทุกข์ อดีตรองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ดร.ลาวัณย์ ตรีเนตร อดีตที่ปรึกษาด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ดร.อรนุช มั่งมีสุขศิริ ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. ดร.รัตนา แสงบัวเผื่อน ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. ดร.วิษณุ ทรัพย์สมบัติ ผู้อำนวยการสำนักทดสอบทางการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. รศ.ดร.อนุ เจริญวงศ์ระยับ อาจารย์ภาควิชาหลักสูตรวิจัยและประเมินผล
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
7. ดร.ขวลิต โพธิ์นคร อดีตผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
8. นายไตรรงค์ เจนการ อดีตหัวหน้ากลุ่มการวัดประเมินผลและการเรียนการสอน
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
9. ดร.เจตนา เมืองมูล อดีตหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หนังสือเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ

ที่ ศธ ๐๔๐๑๐/ว ๓๐๕๒

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

๒๘ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

เรียน (รายชื่อแนบ)

ด้วย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย นางพรพรรณ ไชยพิทยกุล วิชาการ ในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กำลังดำเนินการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการนำสมรรถนะหลัก ๕ ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

เพื่อให้การดำเนินการศึกษาวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ในวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๖๔ เวลา ๑๓.๓๐ - ๑๖.๓๐ น. ณ ห้องประชุม อาคาร สพฐ. ๓ ชั้น ๕ กระทรวงศึกษาธิการ และสามารถประชุมออนไลน์อีกช่องทางหนึ่ง เพื่อผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่าน และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(นายวิวัฒน์เกียรติ บุญฤทธิ์)

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปฏิบัติราชการแทน
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

โทร ๐ ๒๒๔๔ ๕๓๖๔

โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๕๓๕๕

รายงานวิจัย

แนวทางการนำสมรรถนะหลัก ๕ ประการ
สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน

ผู้วิจัย
พรพรรณ โชติพิทยักษ์วัน

สนธยา หลักทอง กำลังนำเสนอ

การนำสมรรถนะหลัก ๕ ประการ มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน

1. ศึกษาหลักสูตร... 2. ศึกษาหลักสูตร... 3. ศึกษาหลักสูตร... 4. ศึกษาหลักสูตร... 5. ศึกษาหลักสูตร... 6. ศึกษาหลักสูตร... 7. ศึกษาหลักสูตร... 8. ศึกษาหลักสูตร... 9. ศึกษาหลักสูตร...

สนธยา หลักทอง กำลังนำเสนอ

กรณีศึกษา ติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนกลุ่มทดลองโครงการวิจัย
ระหว่างวันที่ ๓-๒๖ มีนาคม ๒๕๖๔

โรงเรียนบ้านหนองบง Bannonyao School
นันทเขตติดตาม
การดำเนินงานโครงการวิจัย (Implementation of the Research Project)

สนธยา หลักทอง กำลังนำเสนอ

ประเด็นพิจารณา

- ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์
 - แนวทางการนำสมรรถนะหลัก ๕ ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน
 - คู่มือการดำเนินงาน
- ความเหมาะสม และความเป็นไปได้
 - ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก ๕ ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion)
ร่างแนวทางและร่างคู่มือการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ
สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

วันที่.....เดือน..... พ.ศ. เวลา

ณ

รายละเอียดของการประชุมกลุ่มย่อย

เป็นการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นการประชุมของ คณะทำงานพัฒนาแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการนำหลักสูตรไปใช้ มาประชุมกันเพื่อนำเสนอข้อมูลและแบ่งปันประสบการณ์ รวมทั้งการอภิปรายและสรุปร่วมกันเพื่อนำ ข้อมูลสารสนเทศที่ได้ไปใช้ในการกำหนดร่างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และ ร่างคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยแบ่งการประชุมออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงเช้า เวลา 09.00–12.00 น. ประชุมในหัวข้อ ร่างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ช่วงบ่าย เวลา 13.30–16.00 น. ประชุมในหัวข้อ ร่างคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ผู้เข้าร่วมการประชุมประกอบด้วย

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง/ความเชี่ยวชาญ
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		

ผู้ดำเนินการประชุมเกริ่นนำ

การพัฒนาการศึกษาของชาติ จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านด้วยกัน แต่ที่สำคัญที่สุดและเป็นหัวใจของการศึกษา คือ หลักสูตร ซึ่งต้องมีการปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลง พัฒนาอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องเพื่อให้เหมาะสม สอดคล้อง และทันกับความเปลี่ยนแปลงของ สังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ หลักสูตรที่ใช้ปัจจุบัน คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ใช้มาแล้ว 10 ปี จึงต้องมีการปรับให้ทันสมัย และสังคมโลกต้องการ คนที่มีสมรรถนะที่จำเป็นในการทำงานการแก้ปัญหา และการดำรงชีวิต และตอบสนองต่อการ เปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ข้อมูลจากคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) เกี่ยวกับการปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอนพบว่า ผู้เรียนยังไม่มีคุณภาพตาม ที่พึงประสงค์ ผู้เรียนมีผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ตกต่ำทั้งจากผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) และ นานาชาติ (PISA) รวมทั้งยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลายประการเช่น มีความรู้แต่ไม่สามารถ ประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิต เรียนรู้โดยจดจำความรู้ จึงเข้าใจในระดับผิวเผิน ไม่รู้จักไม่รู้จักจริง ไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้จักกายภาพและความถนัดของตน ไม่เห็นคุณค่าของการเรียน และการเรียนไม่มีความหมายต่อตนเองและชีวิตของตน ทั้งนี้ จากการศึกษาข้อมูลหลักฐานและงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญมาจากการสอนและการวัดประเมินผลของครู ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจาก กรอบหลักสูตรที่ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดจำนวนมากที่อิงเนื้อหา รวมทั้งการกำหนดให้ ครูต้องสอบตามตัวชี้วัดทุกตัว ทำให้ครูมุ่งสอนเนื้อหาเป็นสำคัญและต้องเร่งสอนเพื่อให้สามารถสอบ ผู้เรียนได้ตามที่หลักสูตรกำหนด รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ส่งผล ให้การเรียนรู้ขาดประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีความรู้แต่ขาดสมรรถนะในการใช้ความรู้ ไม่สามารถนำความรู้ ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตได้ เนื่องจากหลักสูตรเป็นกรอบในการสอนของครู จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการ ปรับหลักสูตรให้ไปในทิศทางที่นำสู่คุณภาพของผู้เรียนตามที่ต้องการ ให้มีเป้าหมายมุ่งสู่การพัฒนา สมรรถนะ

ประเด็นในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในช่วงเช้า

ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับความถูกต้อง ของร่างแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

.....

.....

ประเด็นในการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในช่วงบ่าย

ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับร่างคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

.....

.....

ปิดการประชุม เวลา 16.00 น.

แบบนิเทศ ติดตาม แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ
สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (หลักสูตรฐานสมรรถนะ) โรงเรียนนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ
ไปดำเนินการอย่างไร ตามประเด็นต่อไปนี้ (ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหาร/หัวหน้าหลักสูตร/
หัวหน้าวิชาการ/ครูผู้สอน)

ประเด็นที่ 1 การสร้างความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ

1.1 โรงเรียนมีวิธีการอย่างไร (สร้างความรู้ความเข้าใจกับใครบ้าง จำนวนเท่าไร)
วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

1.2 องค์กรความรู้การพัฒนาหลักสูตร
วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

1.3 การออกแบบหน่วยการเรียนรู้
วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

1.4 การวัดและประเมินผล
วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ

2.1 โรงเรียนได้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (หลักสูตรฐานสมรรถนะ) ทำอย่างไร
วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

2.2 โรงเรียนนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ ทำอย่างไรกับหลักสูตรสถานศึกษา
วิธีดำเนินการ

2.3 จะทำหรือไม่ อย่างไร ปัญหา/อุปสรรค มีอะไรบ้าง
วิธีดำเนินการ

ประเด็นที่ 3 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

3.1 โรงเรียนปรับโครงสร้างเวลาเรียน โครงสร้างชั้นปีหรือไม่
วิธีดำเนินการ

3.2 นำกรอบสมรรถนะหลัก 5 ประการไปเชื่อมโยงอย่างไร เป็นสัดส่วนเท่าไร
วิธีดำเนินการ

ประเด็นที่ 4 คำอธิบายรายวิชา

4.1 โรงเรียนปรับคำอธิบายรายวิชาเชื่อมโยงกับกรอบสมรรถนะหลัก 5 ประการ
อย่างไร
วิธีดำเนินการ

4.2 โรงเรียนนำพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการเขียนใน
คำอธิบายรายวิชาหรือไม่/อย่างไร
วิธีดำเนินการ

ประเด็นที่ 5 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5.1 โรงเรียนนำพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการเขียนในจุดประสงค์ของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนหรือไม่/อย่างไร

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 6 เกณฑ์การจบหลักสูตร

6.1 โรงเรียนคิดว่าควรนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ เป็นเกณฑ์การจบหลักสูตรหรือไม่/อย่างไร

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 7 เกณฑ์การประเมินสมรรถนะ

7.1 โรงเรียนสร้างเครื่องมือการประเมินพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะในแต่ละสมรรถนะหรือไม่/อย่างไร

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

7.2 โรงเรียนได้กำหนดเกณฑ์ผลการประเมินพฤติกรรมบ่งชี้ของระดับการพัฒนาหรือไม่/อย่างไร

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

7.3 ข้อคิดเห็นของโรงเรียนทำอย่างไร (ใช้เครื่องมือพฤติกรรมบ่งชี้หรือระดับการพัฒนาสมรรถนะและใช้เกณฑ์อย่างไร)

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (หลักสูตรฐานสมรรถนะ) โรงเรียนนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างไร ตามประเด็นต่อไปนี้ (ผู้ให้ข้อมูล คือ ครูผู้เข้ารับการอบรม/ครูผู้สอน)

ประเด็นที่ 1 โรงเรียนนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไปออกแบบโครงสร้างรายวิชาในชั้นใด และวิชาอะไร (การออกแบบโครงสร้างรายวิชาตามหลักสูตรสถานศึกษา)

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 2 โรงเรียนนำระดับการพัฒนา/พฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไปเขียนไว้ในส่วนใดของการจัดการเรียนรู้ในแต่ละรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 3 โรงเรียนนำระดับความสามารถใดหรือพฤติกรรมบ่งชี้หลักของสมรรถนะหลัก 5 ประการ ตัวใดบ้างไปเขียนไว้ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้/แผนการจัดการเรียนรู้/แผนจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 4 ในแต่ละหน่วย/แผนการจัดการเรียนรู้ มีกิจกรรมจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้คิดลงมือปฏิบัติ มีผลงาน ชิ้นงาน/ภาระงาน ตรงตามระดับความสามารถของสมรรถนะที่กำหนดไว้ หรือไม่ อย่างไร

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 5 ในแต่ละกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีกิจกรรมการพัฒนาให้นักเรียนได้คิด ลงมือปฏิบัติ มีผลงาน ชิ้นงาน/ภาระงาน บรรลุตามระดับความสามารถของสมรรถนะที่กำหนด หรือไม่ อย่างไร

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 6 มีวิธีการ และเครื่องมือวัดและประเมินผลที่มีความเที่ยงตรง (Validity) กับระดับการพัฒนาของสมรรถนะหลักหรือไม่

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 7 มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินเพื่อประเมินแต่ละระดับการพัฒนาสมรรถนะหรือไม่ อย่างไร

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

ประเด็นที่ 8 มีการใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลในการพัฒนาทั้งผู้เรียนตามระดับความสามารถ และผู้สอนตามกระบวนการจัดการเรียนรู้สมรรถนะหลัก 5 ประการ (Feedback) อย่างไร

วิธีดำเนินการ

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินการตามแนวทางการนำสมรรถนะผู้เรียน 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในห้องเรียน

3.1 ปัญหา

.....

.....

3.2 อุปสรรค

.....

.....

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ
สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คำชี้แจง

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ
สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบประเมิน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 เพศ ☐ หญิง ☐ ชาย

1.2 ตำแหน่ง ☐ ครูผู้สอน ☐ ผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ
สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตาม
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

5 หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับมาก

3 หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีความเหมาะสม ในระดับน้อยที่สุด

ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ						
1.	การศึกษาโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					
2.	การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรชั้นปีในระดับประถมศึกษา/ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย					
3.	การจัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ					
4.	การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยใช้องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551					
5.	การขอความเห็นชอบหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ จากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน					
6.	การใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ					
ระยะที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน						
1.	การจัดทำโครงสร้างรายวิชาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ					
2.	การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ					
3.	การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามหน่วยการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น					
4.	จัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น					
5.	วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น					
6.	บันทึกและรายงานผลหลังการจัดการเรียนรู้ ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น					
7.	นำผลไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ตามหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะที่พัฒนาขึ้น					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

แบบสอบถามพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ
สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คำชี้แจง

แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ
สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ
สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- 1.1 เพศ ☐ หญิง ☐ ชาย
1.2 ตำแหน่ง ☐ ครูผู้สอน ☐ ผู้บริหารสถานศึกษา

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การ
พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- 5 หมายถึง มีความพึงพอใจ ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง มีความพึงพอใจ ในระดับมาก
3 หมายถึง มีความพึงพอใจ ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง มีความพึงพอใจ ในระดับน้อย
1 หมายถึง มีความพึงพอใจ ในระดับน้อยที่สุด

ที่	รายการ	ระดับความพึงพอใจ				
		5	4	3	2	1
ด้านเนื้อหา						
1.	เนื้อหามีความเหมาะสม สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษา					
2.	เนื้อหามีความสมบูรณ์ ถูกต้องตามหลักวิชา และทันสมัย เป็นที่ยอมรับในการใช้งานจริง					
3.	เนื้อหาสนับสนุนความก้าวหน้า เพิ่มพูนองค์ความรู้ให้แก่ผู้ใช้คู่มือ ฯ					
4.	เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับผู้ใช้คู่มือ ฯ					
5.	การจัดลำดับขั้นการนำ เสนอเนื้อหาที่เหมาะสม เข้าใจง่าย					
6.	ภาษาที่ใช้สื่อความหมายและเข้าใจได้ง่าย					
7.	ภาษามีความเหมาะสมเป็นไปตามหลักวิชาการ					
8.	ภาษาที่ใช้ถูกต้อง ชัดเจน ทั้งคำ ศัพท์และไวยากรณ์					
9.	เนื้อหามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์					
ด้านการออกแบบ						
1.	เร้าหรือกระตุ้นความสนใจ ให้เกิดการใฝ่รู้ในเรื่องที่ต้องการให้ผู้ใช้คู่มือการดำเนินการตามแนวทางได้เรียนรู้					
2.	เป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ตรงแก่ผู้ใช้คู่มือฯ					
3.	สะดวก ง่ายต่อการนำไปใช้ของผู้ใช้คู่มือฯ					
4.	ถูกต้องตามหลักการผลิตคู่มือฯ					
5.	สามารถถ่ายทอดเนื้อหาที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมได้					
6.	เพิ่มบทบาทผู้ใช้คู่มือ ฯ ในการเป็นผู้ปฏิบัติ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง					
7.	สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่					
8.	ทำให้เกิดการค้นพบความรู้ด้วยตนเอง					
9.	ท่านมีความพึงพอใจต่อ คู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในภาพรวมเป็นอย่างไร					

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวคำถามสำหรับการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ
เรื่อง แนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ
สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

วัตถุประสงค์

1. เพื่อตรวจสอบยืนยันความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของแนวทางและคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ข้อตกลงเบื้องต้น

ให้สมาชิกแสดงความคิดเห็นโดยอิสระเพราะจะไม่มี การอ้างอิงเป็นรายบุคคลว่าใครเป็นผู้แสดงความคิดเห็น แต่จะนำเสนอความคิดเห็นในภาพรวม ขออนุญาตบันทึกเสียงเพื่อให้ได้รายละเอียดที่ครบถ้วน ผู้วิจัยจะนำมาเปิดฟังเพื่อสรุปความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ให้ถูกต้องเท่านั้น

ตอนที่ 1 ตรวจสอบยืนยันความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

รายการ	ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นอื่น ๆ
ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ	
1. ศึกษาโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และสมรรถนะหลัก 5 ประการ [] ถูกต้อง [] เหมาะสม [] เป็นไปได้ [] มีประโยชน์ [] ปรับปรุง	
2. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรชั้นปีในระดับประถมศึกษา/ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น /ช่วงชั้นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย [] ถูกต้อง [] เหมาะสม [] เป็นไปได้ [] มีประโยชน์ [] ปรับปรุง	

รายการ	ข้อเสนอแนะ/ความคิดเห็นอื่น ๆ
3. จัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชา ฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ [] ถูกต้อง [] เหมาะสม [] เป็นไปได้ [] มีประโยชน์ [] ปรับปรุง	
4. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐาน สมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยใช้ องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 [] ถูกต้อง [] เหมาะสม [] เป็นไปได้ [] มีประโยชน์ [] ปรับปรุง	
5. ขอความเห็นชอบหลักสูตร สถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ จากคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน [] ถูกต้อง [] เหมาะสม [] เป็นไปได้ [] มีประโยชน์ [] ปรับปรุง	
6. ใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐาน สมรรถนะหลัก 5 ประการ [] ถูกต้อง [] เหมาะสม [] เป็นไปได้ [] ประโยชน์ [] ปรับปรุง	
ระยะที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	
1. จัดทำโครงสร้างรายวิชาฐาน สมรรถนะหลัก 5 ประการ [] ถูกต้อง [] เหมาะสม [] เป็นไปได้ [] มีประโยชน์ [] ปรับปรุง	
2. จัดทำหน่วยการเรียนรู้ฐาน สมรรถนะหลัก 5 ประการ [] ถูกต้อง [] เหมาะสม [] เป็นไปได้ [] มีประโยชน์ [] ปรับปรุง	

ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ตรวจสอบยืนยันความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ของคู่มือ
การดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

รายการ	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะอื่น ๆ
1. ชื่อเรื่อง คู่มือการดำเนินงานตาม แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 [] ถูกต้อง [] เหมาะสม [] เป็นไปได้ [] มีประโยชน์ [] ปรับปรุง	
2. คำนำ [] ถูกต้อง [] เหมาะสม [] เป็นไปได้ [] มีประโยชน์ [] ปรับปรุง	
3. คำชี้แจงการใช้คู่มือการดำเนินงาน [] ถูกต้อง [] เหมาะสม [] เป็นไปได้ [] มีประโยชน์ [] ปรับปรุง	
4. วัตถุประสงค์ของคู่มือการ ดำเนินงาน [] ถูกต้อง [] เหมาะสม [] เป็นไปได้ [] มีประโยชน์ [] ปรับปรุง	

รายการ	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะอื่น ๆ
5. ตอนที่ 1 บทนำ เหตุผลในการปรับหลักสูตร ☐ ถูกต้อง ☐ เหมาะสม ☐ เป็นไปได้ ☐ มีประโยชน์ ☐ ปรับปรุง	
6. ตอนที่ 2 เนื้อหาสาระ หน่วยที่ 1 แนวคิดหลักสูตรฐาน สมรรถนะ ☐ ถูกต้อง ☐ เหมาะสม ☐ เป็นไปได้ ☐ มีประโยชน์ ☐ ปรับปรุง	
หน่วยที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐาน สมรรถนะ ☐ ถูกต้อง ☐ เหมาะสม ☐ เป็นไปได้ ☐ มีประโยชน์ ☐ ปรับปรุง	
หน่วยที่ 3 การวัดและประเมินผล ฐานสมรรถนะ ☐ ถูกต้อง ☐ เหมาะสม ☐ เป็นไปได้ ☐ มีประโยชน์ ☐ ปรับปรุง	
หน่วยที่ 4 แนวทางการนำ สมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ☐ ถูกต้อง ☐ เหมาะสม ☐ เป็นไปได้ ☐ มีประโยชน์ ☐ ปรับปรุง	
7. เอกสารอ้างอิง ☐ ถูกต้อง ☐ เหมาะสม ☐ เป็นไปได้ ☐ มีประโยชน์ ☐ ปรับปรุง	

รายการ	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะอื่น ๆ
8. ภาคผนวก	
☐ ถูกต้อง ☐ เหมาะสม	
☐ เป็นไปได้ ☐ มีประโยชน์	
☐ ปรับปรุง	

ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

ตอนที่ 3 ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของข้อเสนอเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

รายการ	ข้อเสนอแนะ
1. สื่อสารสร้างความเข้าใจและการยอมรับ สำหรับสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ☐ ความเหมาะสม ☐ ความเป็นไปได้ ☐ ปรับปรุง	
2. ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาครู เกี่ยวกับการจัดการจัดการเรียนรู้ฐาน สมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อย่างต่อเนื่อง ☐ ความเหมาะสม ☐ ความเป็นไปได้ ☐ ปรับปรุง	
3. ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการวิจัยและ พัฒนารูปแบบหรือแนวทางในการนำ สมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการ เรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ☐ ความเหมาะสม ☐ ความเป็นไปได้ ☐ ปรับปรุง	

ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

ภาคผนวก ค

แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

תרכטוו

การนำเสนอพระหลัก ๕ ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

เอกสาร “แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551” ฉบับนี้จัดทำขึ้น เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง ได้มีความรู้ ความเข้าใจ ที่ตรงกัน นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในการออกแบบการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ในการพัฒนาผู้เรียน และการนิเทศติดตามของหน่วยงานต้นสังกัด เนื้อหาในเล่มได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่อิงสมรรถนะหลัก 5 ประการ ได้แก่ สมรรถนะการจัดการตนเอง สมรรถนะการสื่อสาร สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม สมรรถนะการคิดขั้นสูง และสมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ทั้งนี้ ในการดำเนินงานของสถานศึกษาและการนิเทศติดตามของผู้เกี่ยวข้อง โดยให้ใช้เอกสารฉบับนี้ประกอบกับคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่จะนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

พรพรรณ โชติพฤกษ์วัน
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

ข

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
คำชี้แจง	ค
วัตถุประสงค์	ค
แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	1
ระยะที่ 1 การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	2
ระยะที่ 2 การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4

ค

คำชี้แจง

เอกสาร “แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551” เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 12 โรงเรียนที่สนใจนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน มีความรู้ความเข้าใจในการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน และการวัดผลประเมินผล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เนื้อหาในเอกสารจะเป็นการนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน ซึ่งจะประกอบเป็นประโยชน์ต่อครู ผู้บริหาร และสถานศึกษาโดยตรง เพื่อความเข้าใจหรือนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพขอแนะนำให้ผู้ใช้ศึกษาเอกสาร คู่มือการดำเนินงานตาม “แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551” ให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้โดยไม่ข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสาร “แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551” ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับครูในการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไปเชื่อมโยงสู่หลักสูตรสถานศึกษาที่มีและสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ฐานสมรรถนะได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง มีความรู้ความเข้าใจในการนำฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน
2. เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง สามารถนำฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน ได้ตามบริบทของสถานศึกษานั้น ๆ

**แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**

สมรรถนะหลัก 5 ประการ เป็นกรอบสมรรถนะที่สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ยกร่างขึ้นเพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะที่ต้องการ ได้แก่ 1) สมรรถนะการจัดการตนเอง (Self-Management: SM) 2) สมรรถนะการสื่อสาร (Communication: CM) 3) สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม (Teamwork and Collaboration: TC) 4) สมรรถนะการคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking: HOT) และ 5) สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen: AC) และจะประกาศใช้เมื่อมีความพร้อมในการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการนำสมรรถนะผู้เรียน 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาต่อไป โดยได้จัดทำแนวทางการนำฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ระยะที่ 2 การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีรายละเอียดตามแผนภาพที่ 1-2 ดังนี้

**ระยะที่ 1 การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**

**แผนภาพที่ 1 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**

จากแผนภาพที่ 1 หลักสูตรสถานศึกษาเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ได้กำหนดความคาดหวังคุณภาพของผู้เรียนเมื่อผู้เรียนจบการศึกษาจากสถานศึกษาแล้ว ซึ่งการดำเนินงานผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักและให้การสนับสนุน ส่งเสริมในทุกด้าน เช่น การร่วมคิดร่วมทำ การสนับสนุนสื่อ อุปกรณ์ และงบประมาณ เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และสร้างความรู้ความเข้าใจกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สถานศึกษาโดยผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูควรศึกษาทำความเข้าใจในส่วนที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องและชัดเจน และดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ดังนี้

1. โครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นแกนหลักในการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่หลักสูตรสถานศึกษา โดยทบทวนปรับปรุงเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะในส่วนของหน้าที่ประกอบด้วย ความเป็นมา วิสัยทัศน์ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ สมรรถนะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และศึกษาสมรรถนะหลัก 5 ประการ ที่สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้พัฒนาขึ้น ซึ่งเป็นสมรรถนะข้ามศาสตร์และวิชา จะได้รับการพัฒนาผ่านการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกฝน ปั้นพา และแสดงความสามารถอย่างสร้างสรรค์ เติบโต และยืดหยุ่น ซึ่งกำหนดระดับความสามารถในแต่ละสมรรถนะเป็น 10 ระดับ โดยในแต่ละสมรรถนะได้กำหนดนิยาม ระดับสมรรถนะ องค์ประกอบ พฤติกรรมบ่งชี้หลัก ตามระดับสมรรถนะ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาสมรรถนะที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนเมื่อจบในแต่ละช่วงชั้น ที่สอดคล้องตามช่วงวัย การเติบโต และบริบทสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน

2. จัดทำโครงสร้างหลักสูตรชั้นปีในระดับประถมศึกษา/ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ช่วงชั้น ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย โครงสร้างเวลาเรียน โครงสร้างหลักสูตรชั้นปี (ยังคงใช้โครงสร้างหลักสูตรที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้เดิม เนื่องจากยังไม่มีกระแสการปรับใช้) ซึ่งสถานศึกษาอาจปรับเวลาเรียนโดยกำหนดสมรรถนะหลักในลักษณะการบูรณาการไว้ในรายวิชาพื้นฐาน หรือรายวิชาเพิ่มเติม ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทุกระดับชั้นได้ตามความเหมาะสม มีการกำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นไปตามโครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แต่มุ่งเน้นให้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนำสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถเป็นไปตามฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ

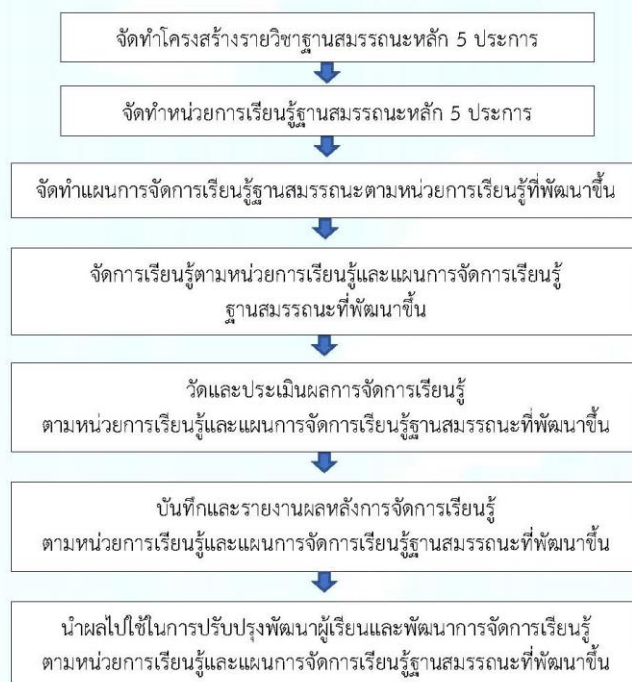
3. จัดทำคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชาฐานสมรรถนะ โดยปรับปรุงคำอธิบายรายวิชาในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย ตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และพฤติกรรมบ่งชี้ขององค์ประกอบในแต่ละระดับของสมรรถนะแต่ละตัวที่สอดคล้องกับตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ แล้วเขียนคำอธิบายรายวิชาเป็นความเรียงและข้อความรายละเอียดของมาตรฐานตัวชี้วัด/ผลการเรียนรู้ และพฤติกรรมบ่งชี้หลัก และการทบทวนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยสถานศึกษาสามารถนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ บูรณาการในการจัดกิจกรรมตามบริบท

4. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะหลัก 5 ประการ โดยใช้องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ด้วยการรวบรวมคำอธิบายรายวิชาทุกรายวิชาที่ได้มีการปรับปรุง พัฒนาเป็นคำอธิบายรายวิชาฐานสมรรถนะ นำมาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และนำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะไปใช้ในการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน

5. ใช้หลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ โดยสถานศึกษาจะต้องสร้างความรู้ความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูผู้สอน นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์

4

**ระยะที่ 2 การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**

**แผนภาพที่ 2 การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**

จากแผนภาพที่ 2 เป็นขั้นตอนการนำหลักสูตรไปใช้ในชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ มีคุณลักษณะและสมรรถนะตามความต้องการ โดยการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้มีส่วนร่วมดำเนินการ โดย

1. นำคำอธิบายรายวิชาฐานสมรรถนะ มาจัดทำเป็นโครงสร้างรายวิชาฐานสมรรถนะ โดยมีส่วนประกอบของโครงสร้างรายวิชาที่สำคัญ คือ 1) ที่ 2) ชื่อหน่วยการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ 3) มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด 4) สมรรถนะหลัก 5) สารการเรียนรู้ 6) สารสำคัญหรือความคิดรวบยอด 7) เวลา 8) นำหนัก 9) ภาระงาน ชิ้นงานรวบยอด ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ภาคผนวก ง

คู่มือการดำเนินงานแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ
สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คู่มือการดำเนินงานตามแนวทาง

การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

คู่มือฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้สถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เป็นกลุ่มทดลองโครงการทดลองการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน และการวัด และประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้ร่างสมรรถนะหลัก 5 ประการของสำนักวิชาการและมาตรฐาน การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดทำขึ้นเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน จาก ข้อมูลและปัญหาที่พบ ผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถนำความรู้ ทักษะและคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กับตัวเองและสังคมได้ และจากผลการประเมิน PISA เด็กไทยมีสมรรถนะ ที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น อันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องอย่างมากในการแข่งขันกับนานาชาติประเทศ ประกอบกับ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ใช้มากกว่า 10 ปีแล้ว จึงเห็นควรปรับให้ทัน ต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งได้นำเสนอแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ได้แก่ สมรรถนะการจัดการ ตนเอง สมรรถนะการสื่อสาร สมรรถนะการรวมพลังทำงานเป็นทีม สมรรถนะการคิดขั้นสูง และ สมรรถนะการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง เพื่อใช้เป็นกรอบในการออกแบบการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในการ พัฒนาผู้เรียน

ผู้วิจัยหวังว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครู จะสามารถใช้คู่มือฉบับนี้เป็นแนวทางในการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะที่จำเป็น ในการดำเนินชีวิต

นางพรพรรณ โชติพิทยวัน
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

ข

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
บัญชีตาราง.....	ค
บัญชีแผนภาพ.....	ง
ตอนที่ 1 คำชี้แจงและวัตถุประสงค์	1
คำชี้แจง	1
วัตถุประสงค์	1
ตอนที่ 2 บทนำ.....	2
เหตุผลในการปรับหลักสูตร.....	2
ตอนที่ 3 เนื้อหาสาระ	4
หน่วยที่ 1 การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ	4
หน่วยที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	8
หน่วยที่ 3 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	16
หน่วยที่ 4 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	19
เอกสารอ้างอิง.....	30
ภาคผนวก.....	31
ภาคผนวก ก (ร่าง) ระดับสมรรถนะหลัก 5 ประการ และพฤติกรรมบ่งชี้หลัก ของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.....	32
ภาคผนวก ข การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของสมรรถนะหลักกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	64
ภาคผนวก ค ตัวอย่างคำอธิบายรายวิชา ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ	67

ตอนที่ 1 คำชี้แจงและวัตถุประสงค์

คำชี้แจง

คู่มือการดำเนินงานตาม “แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551” เล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 12 โรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการทดลองการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน เนื้อหาในเล่มประกอบด้วย

ตอนที่ 1 คำชี้แจงและวัตถุประสงค์

ตอนที่ 2 บทนำ

ตอนที่ 3 เนื้อหาสาระ จำนวน 4 หน่วย

หน่วยที่ 1 การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

หน่วยที่ 2 การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

หน่วยที่ 3 การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ

หน่วยที่ 4 แนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การศึกษาคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เล่มนี้ ให้ศึกษาไปตามลำดับจากหน่วยที่ 1 จนถึงหน่วยที่ 4 ไม่ควรข้ามหน่วย เพราะจะทำให้ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาไม่เป็นไปตามลำดับและความต่อเนื่อง

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารคู่มือการดำเนินงานตามแนวทางการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับครูในการนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ ไปเชื่อมโยงสู่หลักสูตรสถานศึกษาที่มี และสามารถจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อให้เป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 12 โรงเรียนที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการทดลองนำสมรรถนะหลัก 5 ประการ สู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในชั้นเรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ตอนที่ 2

บทนำ

เหตุผลในการปรับหลักสูตร

สภาพสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว วิทยาการด้านต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และพฤติกรรมของคนในสังคมไทยในแง่มุมต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะต้องเผชิญสภาวะการพลิกผันทางดิจิทัล (Digital Disruption) และอยู่ในโลกของความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความสลับซับซ้อน (Complexity) ความคลุมเครือ (Ambiguity) ซึ่งเป็นสถานการณ์ในยุค “VUCA World” เป็นสถานการณ์ของโลกที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นกับโลกในอนาคต รัฐบาลเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการเพื่อรองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับการกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ โดยมีแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) และการดำเนินงานให้เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี มีวิสัยทัศน์คือ “ประเทศ มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” แผนยุทธศาสตร์จะเป็นกรอบการดำเนินงานที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน เป็นการปรับโครงสร้างประเทศไทยให้เป็นไทยแลนด์ 4.0 และนำไปสู่การปฏิรูปประเทศ กำหนดยุทธศาสตร์ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความมั่นคง 2) การสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน 4) การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และเท่าเทียมกันทางสังคม 5) การสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 6) การปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยมีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ 1) ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา 3) ยึดวิสัยทัศน์ภายใต้อุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 4) ยึดเป้าหมายอนาคตของประเทศในปี 2579 5) ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโต และ 6) ยึดหลักการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างจริงจังใน 5 ปีและไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม เปลี่ยนจากเดิมที่มีการลงมือทำมาก แต่ได้ผลตอบแทนน้อย มาเป็นลงมือทำน้อย แต่ได้ผลตอบแทนมหาศาล โดยนำความคิดสร้างสรรค์เป็นแรงผลักดัน และนำนวัตกรรมเข้ามาช่วย เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าไปสู่การบริการมากขึ้น ฉะนั้น เราต้องเตรียมกำลังคน ความพร้อมของเด็กและเยาวชนให้มีทักษะในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และมีสมรรถนะเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับตัวให้เข้าสู่สังคมยุคใหม่ และการเรียนรู้เพื่ออนาคต นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2564 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในส่วนของการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท โดยใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ รวมทั้งแนวทางการจัดการเรียนรู้รักและการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา

แห่งชาติส่งเสริมการพัฒนากรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษาตามความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและแตกต่างหลากหลายตามบริบทของพื้นที่ พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จากประสบการณ์จริงหรือจากสถานการณ์จำลองผ่านการลงมือปฏิบัติ ตลอดจนจัดการเรียนการสอนในเชิงแสดงความคิดเห็นเพื่อเปิดโลกทัศน์มุมมองร่วมกันของผู้เรียนและครูให้มากขึ้น พัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้และทักษะชีวิต เพื่อเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตและสร้างอาชีพ อาทิ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สุขภาวะและทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสุขภาพ

การพัฒนาการศึกษาของชาติ จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านด้วยกัน แต่ที่สำคัญที่สุดและเป็นหัวใจของการศึกษา คือ หลักสูตร ซึ่งต้องมีการปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลงพัฒนาอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องเพื่อให้เหมาะสม สอดคล้อง และทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ หลักสูตรที่ใช้ปัจจุบัน คือ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ใช้มากกว่า 10 ปี จึงต้องมีการปรับให้ทันสมัย และสังคมโลกต้องการคนที่มีสมรรถนะที่จำเป็นในการทำงานการแก้ปัญหา และการดำรงชีวิต และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ ข้อมูลจากคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) เกี่ยวกับการปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอนพบว่า ผู้เรียนยังไม่มีคุณภาพตามที่พึงประสงค์ ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ที่ตกต่ำทั้งจากผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) และนานาชาติ (PISA) รวมทั้งยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์หลายประการเช่น มีความรู้แต่ไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิต เรียนรู้โดยจดจำความรู้ จึงเข้าใจในระดับผิวเผิน ไม่รู้สึกไม่รู้จักจริง ไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้ศักยภาพและความถนัดของตน ไม่เห็นคุณค่าของการเรียน และการเรียนไม่มีความหมายต่อตนเองและชีวิตของตน ทั้งนี้ จากการศึกษาข้อมูลหลักฐานและงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญมาจากการสอนและการวัดและประเมินผลของครู ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากกรอบหลักสูตรที่ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดจำนวนมากที่อิงเนื้อหา รวมทั้งการกำหนดให้ครูต้องสอบตามตัวชี้วัดทุกตัว ทำให้ครูมุ่งสอนเนื้อหาเป็นสำคัญและต้องเร่งสอนเพื่อให้สามารถสอบผู้เรียนได้ตามที่หลักสูตรกำหนด รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ส่งผลให้การเรียนรู้ขาดประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีความรู้แต่ขาดสมรรถนะในการใช้ความรู้ ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตได้ เนื่องจากหลักสูตรเป็นกรอบในการสอนของครู จึงมีความจำเป็นต้องมีการปรับหลักสูตรให้ไปในทิศทางที่นำสู่คุณภาพของผู้เรียนตามที่ต้องการ ให้มีเป้าหมายมุ่งสู่การพัฒนาสมรรถนะ

จากข้อมูลดังกล่าว เป็นเหตุผลที่ต้องมีการปรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีสมรรถนะหลัก 5 ประการที่ได้ปรับปรุงใหม่ให้มีรายละเอียด สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในแต่ละระดับของสมรรถนะได้อย่างชัดเจน สามารถวัดและประเมินผลในระดับการพัฒนาในแต่ละสมรรถนะและแต่ละช่วงชั้นได้ ทั้งนี้ยังคงมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดเดิมเป็นเป้าหมายในการเรียนรู้

ตอนที่ 3 เนื้อหาสาระ

หน่วยที่ 1 การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ

ปัจจุบันการจัดการศึกษาของประเทศไทยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรที่อิงมาตรฐานการเรียนรู้เป็นหลัก จัดการเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหาเป็นหลัก (Content-Based) แต่ไม่ได้เน้นว่าเมื่อเรียนรู้แล้ว ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ของตนไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตและการทำงานได้ (Competency-Based) ซึ่งหมายถึงจะมีสมรรถนะอะไรบ้าง และด้วยการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบันส่งผลให้การดำรงชีวิตในโลกปัจจุบันต้องจัดการศึกษาให้พลเมืองของประเทศมีสมรรถนะที่จำเป็น ดังนั้น จึงควรต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยการปรับจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ยังคงใช้ในปัจจุบันให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อประกันว่าผู้เรียนทุกคนสามารถประสบความสำเร็จได้ตามความถนัด ความสามารถและศักยภาพในรูปแบบของตนเอง ดังนั้น เพื่อให้เกิดกระบวนการนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต้องมีการบริหารจัดการหลักสูตรระดับสถานศึกษา และรู้บทบาทหน้าที่ของตนเองในการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ตลอดจนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ ซึ่งจะกล่าวพอสังเขป ดังนี้

สมรรถนะ (Competency) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ การใช้ชีวิต และการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมในสถานการณ์ที่หลากหลายอย่างมีคุณภาพ พร้อมจะต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

สมรรถนะหลัก 5 ประการ เป็นร่างสมรรถนะหลัก 5 ประการที่สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดขึ้นจากแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะของผู้เรียน โดยในแต่ละสมรรถนะมีการกำหนดระดับการพัฒนาและคำบรรยาย 10 ระดับ และกำหนดระดับความสามารถเป็นช่วงชั้น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับเริ่มต้น ระดับกำลังพัฒนา ระดับสามารถ และระดับเหนือความคาดหวัง นอกจากนั้นยังได้กำหนดองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้หลัก ในแต่ละสมรรถนะที่แตกต่างกันออกไป ประกอบด้วย สมรรถนะที่ 1 การจัดการตนเอง (Self-Management: SM) สมรรถนะที่ 2 การสื่อสาร (Communication: CM) สมรรถนะที่ 3 การรวมพลังทำงานเป็นทีม (Teamwork and Collaboration: TC) สมรรถนะที่ 4 การคิดขั้นสูง (Higher Order Thinking: HOT) สมรรถนะที่ 5 การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง (Active Citizen: AC)

ภาคผนวก ก
(ร่าง) ระดับสมรรถนะหลัก 5 ประการ และพฤติกรรมบ่งชี้หลัก
ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระดับสมรรถนะการจัดการตนเอง

ระดับการพัฒนา		ระดับความสามารถ			
ระดับ	คำบรรยายระดับ	ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
1	รู้จักตนเอง (Knowing Self) ทางด้านกายภาพ ความชอบ ความสนใจ จัดการชีวิตประจำวันของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความรู้สึกพื้นฐาน ปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานทางสังคมภายใต้การดูแลของผู้อื่น	เริ่มต้น			
2	รู้จักตนเองในจุดเด่น จุดควรพัฒนา มีวินัยในการดูแลจัดการชีวิตประจำวันของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความรู้สึกพื้นฐาน รู้ถูกผิดในการปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานทางสังคม ภายใต้การดูแลของผู้อื่น ตระหนักรู้ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในชีวิตประจำวัน	กำลังพัฒนา			
3	รู้จักความสามารถของตนเอง มีวินัยในการดูแลจัดการชีวิตประจำวันของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความเครียด แยกแยะสิ่งถูกผิด หลีกเลี่ยงการนำพาตัวเองเข้าไปสู่ภาวะเสี่ยงตามคำแนะนำ อัดทนต่อปัญหาในชีวิตประจำวันและการเรียน	สามารถ	เริ่มต้น		
4	รู้จักความสามารถของตนเอง มีวินัยในการดูแลจัดการชีวิตประจำวันของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความเครียด ตระหนักรู้ผิดชอบชั่วดี จัดการปัญหาชีวิตประจำวันและการเรียนตามคำแนะนำ พร้อมเผชิญและยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้น	เหนือความคาดหวัง	กำลังพัฒนา		
5	มีโน้ตทัศน์เกี่ยวกับตัวเอง (Self Concept) ที่ถูกต้อง สามารถตัดสินใจและมุ่งมั่นที่จะจัดการสิ่งที่จำเป็นสำหรับชีวิตและการเรียนของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความเครียดลงวันการกระทำที่ไม่ควรทำ รู้ทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จัดการปัญหาชีวิตประจำวันและการเรียนตามคำแนะนำ		สามารถ	เริ่มต้น	
6	มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) สามารถตัดสินใจและวางแผนเกี่ยวกับชีวิตและการเรียนของตนเอง มีวินัยและมุ่งมั่นตนเองให้ไปสู่เป้าหมาย รับรู้และจัดการอารมณ์และความเครียด มีจุดยืนและความเชื่อของตัวเอง ปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสามารถฟื้นคืนจากสภาพปัญหาเมื่อเผชิญภาวะวิกฤตตามคำแนะนำ		เหนือความคาดหวัง	กำลังพัฒนา	
7	มีความภาคภูมิใจในตนเอง มีกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) สามารถกำกับตนเองให้ลงมือทำตามแผนเกี่ยวกับชีวิตและการเรียนของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความเครียด แสดงออกตามความเชื่อและจุดยืนของตัวเอง แก้ไขปัญหา มีความรับผิดชอบในผลของการกระทำของตนเอง และฟื้นคืนจากสภาพปัญหาเมื่อเผชิญภาวะวิกฤตตามคำปรึกษา			สามารถ	เริ่มต้น
8	มีกรอบความคิดแบบเติบโต สามารถกำกับตนเองให้ลงมือทำตามแผนเกี่ยวกับชีวิตและการเรียนของตนเอง และสะท้อนความก้าวหน้าของตนเอง รู้ทันและจัดการอารมณ์และความเครียด มีความรับผิดชอบในผลของการกระทำของตนเอง วางแผนป้องกันปัญหาและความเสี่ยง และฟื้นคืนจากสภาพปัญหาเมื่อเผชิญภาวะวิกฤต			เหนือความคาดหวัง	กำลังพัฒนา
9	มีภาพอนาคตของตนเอง (Ideal Self) ที่ต้องการจะเป็น มองเห็นข้อจำกัดและแนวทางการพัฒนาตนเอง กำหนด ลงมือทำ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ค่านิยม และความเชื่อของตนเอง ตามแผนพัฒนาตนเอง รู้ทันและจัดการอารมณ์และความเครียด และสามารถฟื้นคืนจากสภาพปัญหาได้ด้วยตนเองเมื่อเผชิญภาวะวิกฤต				สามารถ

ระดับการพัฒนา		ระดับความสามารถ			
ระดับ	คำบรรยายระดับ	ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
10	มีความสุขกับชีวิตที่ตนเองเป็นอยู่ มุ่งมั่นเพื่อความสำเร็จแม้ต้องเผชิญความท้าทายที่เข้ามาในชีวิต รู้ทันและจัดการอารมณ์และความเครียด สามารถสร้างมุมมอง ค่านิยมใหม่ให้กับตนเอง และสามารถฟื้นคืนจากสภาพปัญหาเมื่อเผชิญภาวะวิกฤต				เหนือ ความ คาดหวัง

ระดับสมรรถนะการสื่อสาร

ระดับการพัฒนา		ระดับความสามารถ			
ระดับ	คำบรรยายระดับ	ป.1-3	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
1	ใช้ประสาทสัมผัสในการรับและส่งสารอย่างตั้งใจ เข้าใจความแตกต่างทางกายภาพที่มีผลต่อการสื่อสาร ใช้สื่อ ภาพ เสียง คำพูด ทำทาง สัญลักษณ์ใกล้ตัว และผลงานอย่างง่าย ๆ ในการสื่อสารแบบตรงไปตรงมา	เริ่มต้น			
2	รับและส่งสารอย่างตั้งใจโดยใช้ประสาทสัมผัส เข้าใจโดยตรง บอกข้อมูลและความรู้สึกที่มีต่อการสื่อสารในสถานการณ์ใกล้ตัวแบบตรงไปตรงมา โดยเลือกและผลิตสื่อที่เหมาะสมกับบุคคลผ่านการเคลื่อนไหว ทำทาง เสียง ภาษา ภาพ สัญลักษณ์ และผลงานแบบง่าย ๆ พร้อมทั้งคำนึงถึงประโยชน์และโทษของการสื่อสารที่มีผลกระทบต่อตนเอง	กำลังพัฒนา			
3	รับและส่งสารที่เป็นข้อมูล ข้อเท็จจริง และความรู้สึกที่มีรายละเอียดมากขึ้นในสถานการณ์ใกล้ตัว มีความอดทนในการรับสาร แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสื่อสาร โดยตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างตนเองกับบุคคลใกล้ตัว คำนึงถึงประโยชน์และโทษของสื่อที่มีต่อตนเอง สามารถสื่อสารเรื่องราวใกล้ตัวทั้งที่เป็นภาษา ภาพ เสียง สัญลักษณ์ ทำทาง การแสดงออกทางศิลปะอย่างง่าย โดยเลือกและผลิตสื่อให้เหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ	สามารถ	เริ่มต้น		
4	รับและส่งสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่ใกล้ตัว จับประเด็นสำคัญ หรือวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารได้ อธิบายความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการรับสารประเภทต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น มีความอดทนในการรับและส่งสาร ใช้สื่อที่มีความหลากหลายขึ้น เข้าใจผลกระทบของสื่อที่มีต่อตนเอง มีจุดมุ่งหมาย และกลวิธีในการสื่อสารและการผลิตสื่อ เพื่อสื่อสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองได้อย่างเหมาะสม	เหนือความคาดหวัง	กำลังพัฒนา		
5	รับและส่งสารที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในชุมชน สังคม อย่างมีสติ จับประเด็นสำคัญ ข้อคิด ทั้งเชิงบวกและลบที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร แลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างมีสติกับบุคคลที่หลากหลายขึ้นในสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน ทั้งโลกจริงและโลกเสมือน มีมารยาทและจริยธรรมในการสื่อสาร เลือกใช้กลวิธีในการผลิตสื่อและสื่อสารที่เหมาะสม และเกิดประโยชน์ต่อตนเองและต่อกลุ่ม ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้		สามารถ	เริ่มต้น	
6	รับและส่งสารผ่านสื่อที่หลากหลาย โดยปราศจากอคติ สรุปประเด็น มีความและประเมินคุณค่า ในมิติความจริง (ข้อมูลข่าวสาร) ความดี (แก่นแนวคิด) และความงาม (อารมณ์ สุนทรีย์) แบบง่ายได้ สื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยคำนึงถึงผลกระทบของการสื่อสารรู้ผลกระทบของสื่อ ประเมินคุณค่าและจริยธรรมในการสื่อสาร ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ มีจุดมุ่งหมายในการสื่อสาร การผลิตสื่อ และออกแบบการสื่อสาร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อกลุ่ม และต่อสังคม		เหนือความคาดหวัง	กำลังพัฒนา	

พฤติกรรมบ่งชี้หลักตามระดับสมรรถนะการจัดการตนเอง

ระดับ	คำนิยามบรรยายระดับ	พฤติกรรมบ่งชี้หลัก			
		การเห็นคุณค่าในตนเอง	การมีเป้าหมายในชีวิต	การจัดการอารมณ์และความเครียด	การจัดการปัญหาและภาวะวิกฤต
1	รู้จักตนเอง (Knowing Self) ทางด้านกายภาพ ความชอบ ความสนใจ จัดการชีวิตประจำวันของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความรู้สึกพื้นฐาน ปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานทางสังคม ภายใต้การดูแลของผู้อื่น	- บอกความชอบ ความสนใจ และทัศนคติของตนเองได้	- ทำกิจวัตรประจำวัน ทั้งการเรียน เล่น กิน ช่วยทำงาน พักผ่อน ใช้จ่าย อย่างพอดี ภายใต้อำนาจของผู้อื่น	- บอกและเรียกอารมณ์และความรู้สึกพื้นฐานของตนเองทั้งทางบวกและทางลบ	- ปฏิบัติตนตามข้อตกลงของสังคม - บอกทางเลือกและตัดสินใจเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวัน
2	รู้จักตนเองในจุดเด่น จุดควรพัฒนา มีวินัยในการดูแลจัดการชีวิตประจำวันของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความรู้สึกพื้นฐาน รู้คิดในการปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานทางสังคมภายใต้การดูแลของผู้อื่น ตระหนักถึงสถานการณ์ที่เป็นปัญหาในชีวิตประจำวัน	- บอกสิ่งที่ตนและเพื่อนทำได้ดี	- สามารถควบคุมตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ภายใต้การดูแลของผู้อื่น	- บอกสถานการณ์ที่ทำให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกพื้นฐาน - บอกวิธีการควบคุม/จัดการกับอารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง	- ระบุทางเลือกที่อาจก่อให้เกิดปัญหาในกิจวัตรประจำวัน - บอกได้ว่าสถานการณ์การเกิดเป็นปัญหาและเกิดจากสาเหตุใด
3	รู้จักความสามารถของตนเอง มีวินัยในการดูแลจัดการชีวิตประจำวันของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความเครียด แยกแยะสิ่งถูกผิด หลีกเลี่ยงการนำหาคำตัวเองเข้าไปสู่ภาวะเสี่ยงตามคำและนำออกนอกปัญหาในชีวิตประจำวันและการเรียน	- ระบุความสามารถของตนเองและเพื่อนได้ - บรรยายกิจกรรม/งานที่ตนเองและเพื่อนอาจต้องการความช่วยเหลือเพื่อให้สำเร็จ	- สามารถควบคุมตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ภายใต้การติดตามของผู้อื่นบ้าง	- แสดงออกถึงการควบคุมอารมณ์และความรู้สึกพื้นฐานที่เกิดขึ้น	- สามารถรับรู้ได้ถึงสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหรืออาจเกิดปัญหา - บอกผลของทางเลือกที่ตัดสินใจที่อาจเกิดขึ้นในแง่บวกและแง่ลบกับตนเองและผู้อื่น
4	รู้จักความสามารถของตนเอง มีวินัยในการดูแลจัดการชีวิตประจำวันของตนเอง รับรู้และจัดการอารมณ์และความเครียด ตระหนักถึงข้อบกพร่องที่จัดการปัญหาชีวิตประจำวันและการเรียนตามคำแนะนำ พร้อมเผชิญและยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้น	- เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง - ยอมรับความแตกต่างในความสามารถ ความสนใจ และทัศนคติของผู้อื่น	- สามารถควบคุมตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ	- บอกระดับความรุนแรงของอารมณ์ และความรู้สึกทางลบ - สามารถสื่อสารขอความช่วยเหลือในการจัดการความเครียด	- บอกผลกระทบของทางเลือกที่ตัดสินใจ ที่อาจเกิดขึ้นในแง่บวกและแง่ลบกับตนเองและผู้อื่น - ระบุสถานการณ์ที่เชื่อมั่นแรงกดดันต่อการตัดสินใจของตนเอง - ใช้ทางเลือกและรับผิดชอบในผลที่วิเศษจากการตัดสินใจ

ภาคผนวก ข

การวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของสมรรถนะหลักกับกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ที่	สมรรถนะ	องค์ประกอบ	กลุ่มสาระการเรียนรู้							การอ่าน คิดวิเคราะห์และ เขียน	คุณลักษณะอันพึงประสงค์	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน					สมรรถนะสำคัญ				
			ภาษาไทย	คณิตศาสตร์	วิทยาศาสตร์	สังคมศึกษา	สุขศึกษา	ศิลปะ	การงานอาชีพ			ภาษาต่างประเทศ	แนะแนว	ลูกเสือ-เนตรนารี/ยุว กาชาดผู้พิการ	ชุมนุม/ชมรม/กิจกรรม ตามความสนใจ	จิตอาสา	ความสามารถในการ สื่อสาร	ความสามารถในการคิด	ความสามารถในการ แก้ปัญหา	ความสามารถในการใช้ ทักษะชีวิต	ความสามารถในการใช้ เทคโนโลยี
4	การตัดสินใจ	1.การคิดอย่างมีวิจารณญาณ																			
		2.การคิดเชิงระบบ																			
		3.การคิดสร้างสรรค์																			
		4.การคิดแก้ปัญหา																			
5	การเป็นพลเมืองที่ เข้มแข็ง	1.พลเมืองรู้เคารพสิทธิ																			
		2.พลเมืองรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่																			
		3.พลเมืองมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณ																			
		4.พลเมืองผู้สร้างการเปลี่ยนแปลง																			

จากตารางเป็นการวิเคราะห์การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการตามองค์ประกอบเข้าสู่กลุ่มสาระการเรียนรู้แต่ละรายวิชา

* สถานศึกษาสามารถวิเคราะห์การนำสมรรถนะหลัก 5 ประการตามองค์ประกอบเข้าสู่กิจกรรมเสริมหลักสูตรอื่นๆ ได้เช่นกัน เช่น กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ฯลฯ

ภาคผนวก ค
ตัวอย่างคำอธิบายรายวิชา
ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

ตัวอย่างคำอธิบายรายวิชา

รหัสรายวิชา ค11101
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

คณิตศาสตร์
เวลาเรียน 200 ชั่วโมง

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
จำนวน 5 หน่วยกิต

ศึกษา บอกจำนวนของสิ่งต่าง ๆ แสดงสิ่งต่าง ๆ ตามจำนวนที่กำหนด อ่านและเขียนตัวเลข อีกรูปหนึ่ง ตัวเลขไทยแสดงจำนวนนับไม่เกิน 100 และ 0 เปรียบเทียบจำนวนนับไม่เกิน 100 และ 0 โดยใช้เครื่องหมาย $\neq$ $>$ $<$ เรียงลำดับจำนวนนับไม่เกิน 100 และ 0 ตั้งแต่ 3 ถึง 5 จำนวน หาค่าของตัวไม่ทราบค่าในประโยคสัญลักษณ์แสดงการบวกและประโยคสัญลักษณ์แสดงการลบของจำนวนนับไม่เกิน 100 และ 0 แสดงวิธีหาคำตอบของโจทย์ปัญหาการบวก และโจทย์ปัญหาการลบของจำนวนนับไม่เกิน 100 และ 0 ระบุนับจำนวนที่หายไปในรูปแบบรูปของจำนวนที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงทีละ 1 และทีละ 10 และระบุรูปที่หายไปในรูปแบบรูปของรูปเรขาคณิตและรูปอื่น ๆ ที่สมาชิกในแต่ละชุดที่มี 2 รูป วัดและเปรียบเทียบความยาวเป็นเซนติเมตร เป็นเมตร วัดและเปรียบเทียบน้ำหนักเป็นกิโลกรัม เป็นขีด จำแนกรูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยม วงกลม วงรี ทรงสี่เหลี่ยมมุมฉาก ทรงกลม ทรงกระบอก และกรวย ใช้ข้อมูลจากแผนภูมิรูปภาพในการหาคำตอบของโจทย์ปัญหา เมื่อกำหนดรูป 1 รูป แทน 1 หน่วย

โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านทักษะ/กระบวนการทางคณิตศาสตร์ เน้นจัดประสบการณ์จากรูปภาพไปสู่การใช้สัญลักษณ์ การจัดกิจกรรมกลุ่มหรือเกมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างความคิดรวบยอดใช้โจทย์ที่หลากหลายใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน เพื่อฝึกทักษะการคิดคำนวณและฝึกการแก้โจทย์ปัญหา โดยเรียงลำดับโจทย์จากง่ายไปหาโจทย์ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะเป็นลำดับขั้น ส่งเสริมการอธิบายให้เหตุผลประกอบการแก้ปัญหา และเน้นการแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย สามารถสื่อสาร สื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ เชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับศาสตร์อื่น ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้เรียนมีความคิดรวบยอด มีทักษะในการคิดคำนวณ และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

เพื่อให้เห็นคุณค่า มีเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์ มีพฤติกรรมบ่งชี้ตามสมรรถนะหลัก 5 ประการ ในด้านการจัดการตนเอง การสื่อสาร การรวมพลังทำงานเป็นทีม การคิดขั้นสูง และการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง อยู่ในระดับเริ่มต้น ระดับกำลังพัฒนา และระดับสามารถ (ระดับ 1-3)

รหัสตัวชี้วัด

ค 1.1 ป.1/1, ป.1/2, ป.1/3, ป.1/4, ป.1/5

ค 1.2 ป.1/1

ค 2.1 ป.1/1, ป.1/2

ค 2.2 ป.1/1

ค 3.1 ป.1/1

รวมทั้งหมด 10 ตัวชี้วัด

สมรรถนะหลัก 5 ประการ

ตัวอย่าง แผนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

รหัสรายวิชา ค11101 รายวิชา คณิตศาสตร์พื้นฐาน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 14 โจทย์ปัญหาการบวกและโจทย์ปัญหาการลบ เวลา 15 ชั่วโมง
 เรื่อง การสร้างโจทย์ปัญหาการลบที่มีตัวตั้งไม่เกิน 100 เวลา 2 ชั่วโมง
 วันที่สอน ภาคเรียนที่ ปีการศึกษา.....
 ผู้สอน

1. มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัด

มาตรฐาน ค 1.1 เข้าใจความหลากหลายของการแสดงจำนวน ระบบจำนวน การดำเนินการของจำนวน ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ สมบัติของการดำเนินการ และนำไปใช้

ตัวชี้วัด ป.1/5 แสดงวิธีหาคำตอบของโจทย์ปัญหาการบวกและโจทย์ปัญหาการลบของจำนวนนับไม่เกิน 100 และ 0

2. สาระสำคัญ

โจทย์ปัญหาการลบแบ่งเป็นสามส่วน ข้อความจำนวนที่กำหนดให้ จำนวนที่ลดลง และคำถามให้หาจำนวนที่คงเหลือ ส่วนมากโจทย์จะกำหนดจำนวนมาให้เป็นตัวตั้ง แล้วจะบอกจำนวนที่หายไป หรือถูกหักออกไป หรือเสียไป หรืออาจใช้คำอื่นๆที่มีความหมายที่ทำให้จำนวนตัวตั้งลดน้อยลงไป แล้วจะตั้งคำถามให้หาส่วนที่เหลือว่ามีเท่าใด

3. สาระการเรียนรู้

การสร้างและแสดงวิธีหาคำตอบโจทย์ปัญหาการลบที่มีตัวตั้งไม่เกิน 100

4. จุดประสงค์การเรียนรู้

4.1 นักเรียนสร้างโจทย์ปัญหาการลบจำนวนที่มีตัวตั้งไม่เกิน 100 ได้

4.2 แสดงวิธีหาคำตอบโจทย์ปัญหาการลบจำนวนที่มีตัวตั้งไม่เกิน 100 ได้

5. สมรรถนะหลัก 5 ประการ

5.1 การสื่อสาร

- ด้านการเลือกใช้กลวิธีการสื่อสารอย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร

5.2 การรวมพลังทำงานเป็นทีม

- ด้านการเป็นสมาชิกทีมที่ดี

- ด้านกระบวนการทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง

5.3 การคิดขั้นสูง

- ด้านการคิดสร้างสรรค์

ภาคผนวก จ

คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน

คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ที่ ๒๐๘๘ / ๒๕๖๓
เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน

ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายที่จะดำเนินการปรับหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสู่การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ นั้น

เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เป็นไปตามนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะหลักที่จำเป็นในแต่ละระดับ การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning และการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ดังต่อไปนี้

คณะที่ปรึกษา ประกอบด้วย

๑. นายอัมพร พินะสา
๒. นายกวีรินทร์เกียรติ นนธ์พละ
๓. นายขลิท โพธิ์นคร
๔. นางสาวรัตนา แสงบัวเฟื่อน

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ผู้ทรงคุณวุฒิ (อดีตผู้เชี่ยวชาญ สพฐ.)
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

คณะทำงาน ประกอบด้วย

๑. นายมาลุต ชำบ่าเหน็จ
๒. นายณัฐชฎิล มาอินแก้ว
๓. นางสาวทัศนทอง เข้มกลัด
๔. นายกิตติวัฒน์ แซ่ขู่
๕. นางสาวภักคนัสส์ ชิตามระ
๖. นายอชฎา อัมสุวรรณวิทยา
๗. นางสาวกุลปรียา ไพศาลเรืองรุ่ง
๘. นายธนา เอี่ยมบำรุงทรัพย์
๙. นายวิฑูรย์ แซ่ลิ้ม
๑๐. นางสาวทศพร ทักษิมา
๑๑. นางกุลนิตย์ มีสารพันธ์
๑๒. นางสุมาลี เทวฤทธิ์
๑๓. นายภูรินทร์ ชนิลกุล
๑๔. นางอาพร เกิดแก้ว
๑๕. นางสาวสุภาวดี หลวงธิดา
๑๖. นายอภิวัฒน์ ยอดอินทร์
๑๗. นางขวัญชนก แสงสุวรรณ
๑๘. นายพนวันจน์ ลภัสภิญโญโชค

รองผู้อำนวยการโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
ครูโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
ครูโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
รองผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม จังหวัดนนทบุรี
ครูโรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม จังหวัดนนทบุรี
ครูโรงเรียนวัดเขมาภิรตาราม จังหวัดนนทบุรี
รองผู้อำนวยการโรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคม กรุงเทพมหานคร
ครูโรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคม กรุงเทพมหานคร
ครูโรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคม กรุงเทพมหานคร
ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วยผึ้งพิทยา จังหวัดกาฬสินธุ์
ครูโรงเรียนห้วยผึ้งพิทยา จังหวัดกาฬสินธุ์
ครูโรงเรียนห้วยผึ้งพิทยา จังหวัดกาฬสินธุ์
ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านพบพระ จังหวัดตาก
ครูโรงเรียนชุมชนบ้านพบพระ จังหวัดตาก
ครูโรงเรียนชุมชนบ้านพบพระ จังหวัดตาก
ครูโรงเรียนชุมชนบ้านพบพระ จังหวัดตาก
ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองยาว จังหวัดสุพรรณบุรี
ครูโรงเรียนบ้านหนองยาว จังหวัดสุพรรณบุรี

/๑๙. นางสาวลักขณา...

- ๒ -

๑๙. นางสาวลักขณา จิวปัญญา
๒๐. นางสาวเมธิณี แซ่เตียว
๒๑. นางสาวธรรณชนก ทองอ่ำ
๒๒. นายณฤพงษ์ พิมพ์ทอง
๒๓. นางสาวเมธิษา คำดี
๒๔. นางสาวสกลสุภา มีชัย
๒๕. นางเมตตา ศรีเกื้อกลิ่น
๒๖. นางสาวชุติมา บุญฤดี
๒๗. นางสาวสุธนา สิริอินดีพันธ์
๒๘. นางปิ่นทอง ใจสุทธิ
๒๙. นางสาวกมลนันทน์ ริมปริงสี
๓๐. นายกฤษณะ จินตะนา
๓๑. นายยูริยะ บิสนุม
๓๒. นางฟาดิมา กองหลัง
๓๓. นางกฤษณา ชาสุวรรณ
๓๔. นางญาดา นัยเอน
๓๕. นางฮาเนีย อะละมาด
๓๖. นางสาวชูไรดา เทพวารินทร์
๓๗. นายณัฐเมธร์ ดุลคณิต
๓๘. นางสาวสุธาวลัย สมานหมู่
๓๙. นางสาววันรัตน์ สนธิสุวรรณ
๔๐. นางปรีชยา ยาวุฑ
๔๑. รศ.ดร.อนุ เจริญวงศ์ระยับ
๔๒. นายกนก จันทรา
๔๓. นางพรพรรณ โชติพิทักษ์วัน
๔๔. นางสาวชยพร กระต่ายทอง
๔๕. นายณัฐพล ดันเจริญทรัพย์
๔๖. นางสาวอัญชลี มิ่งแก้ว
๔๗. นางสาวยุภาภรณ์ สมพร
๔๘. นางสาววราภรณ์ ศรีเชียงสา

มีหน้าที่

๑. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักของ (ร่าง) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (หลักสูตรฐานสมรรถนะ) กับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ และนำสมรรถนะหลักไปออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

รองผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลตาก จังหวัดตาก
 ครูโรงเรียนอนุบาลตาก จังหวัดตาก
 ครูโรงเรียนอนุบาลตาก จังหวัดตาก
 ผู้อำนวยการโรงเรียนเขาวนัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 ครูโรงเรียนเขาวนัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 ครูโรงเรียนเขาวนัว จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลวัดปรีดิยากร กรุงเทพมหานคร
 ครูโรงเรียนอนุบาลวัดปรีดิยากร กรุงเทพมหานคร
 ครูโรงเรียนอนุบาลวัดปรีดิยากร กรุงเทพมหานคร
 ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านขุนสมุทรไทย จังหวัดสมุทรปราการ
 ครูโรงเรียนบ้านขุนสมุทรไทย จังหวัดสมุทรปราการ
 ครูโรงเรียนบ้านขุนสมุทรไทย จังหวัดสมุทรปราการ
 ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านทุ่งสากาชาดอุปถัมภ์ ๒๕๕๐ จังหวัดสตูล
 ครูโรงเรียนบ้านทุ่งสากาชาดอุปถัมภ์ ๒๕๕๐ จังหวัดสตูล
 ครูโรงเรียนบ้านทุ่งสากาชาดอุปถัมภ์ ๒๕๕๐ จังหวัดสตูล
 ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบ่อเจ็ดลูก จังหวัดสตูล
 ครูโรงเรียนบ้านบ่อเจ็ดลูก จังหวัดสตูล
 ครูโรงเรียนบ้านบ่อเจ็ดลูก จังหวัดสตูล
 ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑
 ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓
 ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร
 ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต ๑
 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
 วิชาการในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร และการเรียนรู้
 ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้
 ผู้อำนวยการกลุ่มโครงการพิเศษการกีฬา
 นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
 นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
 นักวิชาการศึกษา

/๒. ส่งเสริม...

- ๓ -

๒. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

๓. จัดทำข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตรและ การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

(นายวินทร์เกียรติ นนธ์พละ)

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาระดับต้นฐาน ปฏิบัติราชการแทน
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาระดับต้นฐาน

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-ชื่อสกุล	นางพรพรรณ โชติพิภพวัน
วัน เดือน ปี เกิด	8 มีนาคม 2504
ที่อยู่ปัจจุบัน	9/41 ซอยบรมราชชนนี 60 ถนนบรมราชชนนี แขวงฉิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170
ตำแหน่งปัจจุบัน	นักวิชาการศึกษาคำนาฏการพิเศษ รักษาการในตำแหน่ง นักวิชาการศึกษาเชี่ยวชาญ (ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้) สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ตำแหน่งเลขที่ 33 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ประวัติการศึกษา	
2530	ครุศาสตรบัณฑิต (คบ.) ภาษาอังกฤษ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา
2547	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศษ.ม.) หลักสูตรและการนิเทศ มหาวิทยาลัยศิลปากร

